

Ingekomen stukken

nummer	2026-024
onderwerp	Brief Stichting Vliegveld Drachten - Ontwikkeling Vliegveld Drachten en governance
hoofddocument	260130 Brief Stichting Vliegveld Drachten - Ontwikkeling Vliegveld Drachten en governance
datum brief	30-01-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

nummer	2026-025
onderwerp	Brief college - Antwoordbrief vragen GroenLinks m.b.t. 'Ambitiedocument De Oude Welle'
hoofddocument	260203 Brief college - Antwoordbrief vragen GroenLinks m.b.t. 'Ambitiedocument De Oude Welle'
datum brief	03-02-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

nummer	2026-026
onderwerp	Brief college - Reglement van Orde college Smallerland 03 februari 2026
hoofddocument	260119 Brief college - Reglement van Orde college Smallerland - 03 februari 2026
datum brief	19-01-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

Bijlagen:

[260119 Bijlage - Oude RVO college van B&W 2019](#)

[260119 Bijlage - Reglement van orde collegevergaderingen 3 februari 2026](#)

nummer	2026-027
onderwerp	Brief college - Beantwoording schriftelijke vragen D66 woonwagenstandplaatsen Drachtstercompagnie
hoofddocument	260203 Brief college - Beantwoording schriftelijke vragen D66 - woonwagenstandplaatsen Drachtstercompagnie
datum brief	03-02-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

nummer	2026-028
onderwerp	Brief college - Uitspraak rechtbank inzake vestiging voorkeursrecht Fries Congres Centrum (ontvangen 3 februari 2026)
hoofddocument	260106 Brief college - Uitspraak rechtbank inzake vestiging voorkeursrecht Fries Congres Centrum (ontvangen 3 februari 2026)
datum brief	06-01-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

Bijlagen:

[260106 Bijlage 1 - Uitspraak rechtbank Noord-Nederland - partij 1 - ECLI NL RBNNE 2025 5098](#)

[260106 Bijlage 2 - Uitspraak rechtbank Noord-Nederland - partij 2 - ECLI NL RBNNE 2025 5098](#)

nummer	2026-029
onderwerp	Brief college - Gebiedsprogramma centrum deel III & IV
hoofddocument	260203 Brief college - Gebiedsprogramma centrum deel III & IV
datum brief	03-02-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

nummer	2026-030
onderwerp	Begroting FUMO 2026
hoofddocument	260205 Begroting FUMO 2026
datum brief	05-02-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

nummer	2026-031
onderwerp	Brandbrief Stichting Samenleving Landbouw en Natuur - 2026 dreigt kanteljaar te worden voor Landbouw natuurbeleid, voedselzekerheid en de samenhang van onze samenleving
hoofddocument	260202 Brandbrief Stichting Samenleving Landbouw en Natuur - 2026 dreigt kanteljaar te worden voor Landbouw natuurbeleid, voedselzekerheid en de samenhang van onze samenleving
datum brief	02-02-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

Bijlagen:

[260202 Bijlage - Brandbrief](#)

nummer	2026-032
onderwerp	Winterbrief Lelylijn
hoofddocument	260205 Winterbrief Lelylijn
datum brief	05-02-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

nummer	2026-033
onderwerp	Brief Raad van State - Wijziging omgevingsplan Smallingerland locatie Rottevalle-Muntsgruppe 2-4
hoofddocument	260204 Brief Raad van State - Wijziging omgevingsplan Smallingerland locatie Rottevalle-Muntsgruppe 2-4 (geanonimiseerd)
datum brief	04-02-2026
advies	Ter afhandeling in handen van college

nummer	2026-034
onderwerp	Brief Sociaal Ombudsvrouw - Jaarverslag Sociaal Ombudsvrouw 2025
hoofddocument	260204 Brief Sociaal Ombudsvrouw - Jaarverslag Sociaal Ombudsvrouw 2025
datum brief	04-02-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

Bijlagen:

[260204 Bijlage - Jaarverslag januari 2025 tot en met 31 december 2025 Sociaal Ombudsvrouw Smallingerland](#)

[260204 Bijlage - Overzicht contacten 1 januari- 31 december 2025](#)

nummer	2026-035
onderwerp	VNG ledenbrief 26002 - Reactie VNG op coalitieakkoord 'Aan de slag, Bouwen aan een beter Nederland'
hoofddocument	260206 VNG-ledenbrief 26002 - Reactie VNG op coalitieakkoord 'Aan de slag, Bouwen aan een beter Nederland'
datum brief	06-02-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

nummer	2026-036
onderwerp	Brief Nederlandse Kermisbond - Reorganisatie het vinden van de NKB, wanneer het om kermis gaat
hoofddocument	260204 Brief Nederlandse Kermisbond - Reorganisatie-het vinden van de NKB, wanneer het om kermis gaat
datum brief	04-02-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

nummer	2026-037
onderwerp	Brief college - Beantwoording schriftelijke vragen PvdA fractie over fietspad en verlichting
hoofddocument	260210 Brief college - Beantwoording schriftelijke vragen PvdA-fractie over fietspad en verlichting
datum brief	10-02-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

nummer	2026-038
onderwerp	Brief college - Beantwoording schriftelijke vragen D66 over flyer 'Begin vandaag met jouw noodplan'
hoofddocument	260211 Brief college - Beantwoording schriftelijke vragen D66 over flyer 'Begin vandaag met jouw noodplan'
datum brief	11-02-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

nummer	2026-039
onderwerp	Brief Kinderombudsman - Rapport Kinderombudsman 'Je bent maar een kind, je durft gewoon niet'
hoofddocument	260212 Brief Kinderombudsman - Rapport Kinderombudsman 'Je bent maar een kind, je durft gewoon niet'
datum brief	12-02-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

Bijlagen:

[260212 Bijlage - Aanbiedingsbrief rapport](#)

[260212 Bijlage - Rapport klachtbehandeling in residentiële jeugdzorg](#)

nummer	2026-040
onderwerp	Brief college - AVA Caparis
hoofddocument	260210 Brief college - AVA Caparis
datum brief	10-02-2026
advies	Voor kennisgeving aannemen

nummer	2026-041
onderwerp	Brief college - Afhandeling motie Meerjarenraming 2029 2040
hoofddocument	260217 Brief college - Afhandeling motie Meerjarenraming 2029-2040
datum brief	17-02-2026
advies	Nu voor kennisgeving aannemen en op 30 juni 2026 betrekken bij de behandeling van de Kadernota

Bijlagen:

[260217 Bijlage -Notitie meerjarenraming 2029-2040 def](#)

Gemeenteraad Smallingerland
Postbus 10000
9200 HA Drachten

Datum: 30 januari 2026

Onderwerp: ontwikkeling Vliegveld Drachten en governance

Geachte leden van de Gemeenteraad,

Met deze brief informeert de Raad van Toezicht van de Stichting Vliegveld Drachten u over een volgende stap in de ontwikkeling van het vliegveld en de bijbehorende aanpassing van de bestuurlijke inrichting.

De afgelopen periode stond in het teken van plannen maken. De komende tijd ligt de nadruk op het daadwerkelijk uitvoeren van die plannen en het verder ontwikkelen van het vliegveld. Om dit goed te kunnen doen, past de Stichting Vliegveld Drachten haar manier van besturen aan. De Raad van Toezicht werkt toe naar een nieuwe bestuursstructuur, waarin één directeur-bestuurder verantwoordelijk wordt voor de dagelijkse aansturing. Dit zorgt voor duidelijkheid, snellere besluitvorming en meer focus op uitvoering.

De Raad van Toezicht acht deze stap noodzakelijk om voortgang te behouden. Het vliegveld bevindt zich nu op het punt waarop plannen daadwerkelijk gerealiseerd moeten worden. Dat vraagt om duidelijke leiding en een organisatie die daarop is ingericht. De voorbereidingen voor deze overgang zijn inmiddels gestart. De dagelijkse activiteiten op en rond het vliegveld blijven in de tussentijd vanzelfsprekend onverminderd doorgaan.

Met deze aanpak wil de Stichting Vliegveld Drachten een goede basis leggen voor de komende periode, zodat het vliegveld zich verder kan ontwikkelen en een blijvende bijdrage kan leveren aan de regio. Wij houden u graag op de hoogte van belangrijke vervolgstappen.

Met vriendelijke groet,

ing. Q. G. Adema
Voorzitter Raad van Toezicht
Stichting Vliegveld Drachten

Aan Raadsfractie GroenLinks Smallerland
T.a.v. de heer Peter Lesterhuis

Drachten,
03-02-2026

Ons kenmerk
2025-102260

Uw kenmerk

Behandeld door
0512 - 581 234

Onderwerp
Antwoordbrief raadsvragen GroenLinks De Oude Welle

Geachte heer Lesterhuis

Op 28 januari 2026 heeft u schriftelijke vragen gesteld over het raadsvoorstel 'Ambitiedocument De Oude Welle'. Via deze brief beantwoorden wij uw vragen.

1. *Wat waren de alternatieven en waarom is gekozen voor het voorstelde ambitieniveau?*

Voor De Oude Welle zijn verschillende programmatische en ruimtelijke varianten afgewogen, variërend van een lage woningdichtheid tot een intensievere bebouwing. Een beperkt programma zou onvoldoende bijdragen aan de woningbouwopgave en biedt te weinig basis voor investeringen in ruimtelijke kwaliteit, landschap en duurzaamheid. Een zwaarder programma past niet bij de schaal, ligging en context van de locatie.

Het gekozen ambitieniveau vormt een evenwicht tussen het toevoegen van woningen en het behoud en versterken van landschappelijke en ruimtelijke kwaliteiten. Het sluit aan bij de ligging aan de centrumrand en bij de overgang tussen stedelijke en groene structuren.

2. *We zouden graag nadere onderbouwing ontvangen voor het aantal woningen dat op en rond het terrein van de oude Welle gerealiseerd zou moeten worden. Welke integrale stedenbouwkundige, ruimtelijke en programmatische afwegingen zijn gemaakt om tot de 60 woningen te komen*

Het aantal van circa 60 woningen is vastgesteld op basis van een integrale stedenbouwkundige en ruimtelijke afweging. Daarbij is gekeken naar de ligging, de bestaande omgeving, de infrastructuur en de landschappelijke structuren.

Deze omvang maakt een gevarieerd woningprogramma mogelijk zonder grootschaligheid en laat voldoende ruimte voor groen, water en zichtlijnen. Een lager aantal woningen leidt tot inefficiënt ruimtegebruik en onvoldoende draagvlak voor kwaliteit. Bovendien draagt een lager aantal woningen niet bij aan het oplossen van de grote vraag naar woningen. Een hoger aantal woningen past niet bij het karakter van de locatie en de omliggende woonbuurt. Het voorgestelde aantal vormt daarmee een zorgvuldige balans tussen woningbouw en ruimtelijke kwaliteit.

3. *We zouden graag nadere onderbouwing ontvangen voor het type woningen dat op en rond het terrein van de oude Welle gerealiseerd zou moeten worden. Waarom enkel het hogere segment en geen sociale woningbouw en waarom is de keuze gemaakt om af te wijken van het concept “spiegelbeeldig bouwen”?*

Het project De Oude Welle maakt onderdeel uit van de Ontwikkelstrategie, die een belangrijke bijdrage levert aan de woningbouwopgave in Smallingerland. Binnen de Ontwikkelstrategie als geheel wordt ingezet op een evenwichtige woningvoorraad, waarbij twee derde van de woningen betaalbaar is, waaronder minimaal 31% sociale huur.

Voor alle locaties gezamenlijk in Drachten wordt gestreefd naar een goede mix in het woningprogramma. Daarbij wordt per locatie zorgvuldig onderzocht welk type woningen het beste past bij de plek, met oog voor de omgeving, de ruimtelijke structuur en de actuele marktvraag.

Voor De Oude Welle is gekozen voor een invulling met circa 60 woningen in het duurdere segment. Door op deze locatie woningen in het hogere segment toe te voegen, ontstaat ruimte om op andere locaties juist sociale huurwoningen en betaalbare koopwoningen te realiseren. Dit programma sluit ook aan op één van de doelen vanuit de Woonvisie (2020), namelijk het inzetten op woningen die kwalitatief aansluiten bij woonwensen van hoogopgeleiden, expats en studenten.

De Oude Welle is daarmee één van de weinige locaties binnen de Ontwikkelstrategie waar specifiek wordt ingezet op het bedienen van het hogere segment. De meeste andere locaties richten zich voornamelijk op goedkopere koopwoningen en sociale huur. Op deze manier wordt binnen het totale programma van de Ontwikkelstrategie alsnog twee derde betaalbare woningen gerealiseerd, waaronder minimaal 31% sociale huur.

Daarnaast wordt in en nabij het centrum van Drachten specifiek gestuurd op een gedifferentieerd woningaanbod, met daarbij ook voldoende ruimte voor sociale huurwoningen.

4. *In hoeverre sluit het ambitedocument De oude Welle aan op de in 2021 vastgestelde ontwikkelstrategie vrijkomende gebouwen, braakliggende gronden en particuliere locaties?*

De ontwikkeling van De Oude Welle vloeit voort uit de Ontwikkelstrategie en is daarin opgenomen als locatie voor toekomstige woningbouw. In de Ontwikkelstrategie is destijds voor deze locatie een lager aantal woningen voorzien, wat overigens ook voor meerdere andere locaties geldt.

De Ontwikkelstrategie beschrijft dat bij een verdere uitwerking van locaties rekening moet worden gehouden met andere gebiedsclaims en aanvullende programmatische wensen. Ook wordt benoemd dat financieel minder rendabele locaties gerealiseerd kunnen worden door positieve saldi van andere locaties.

Sinds het opstellen van de Ontwikkelstrategie is de woningvraag verder toegenomen. En in dat kader zijn aanvullende afspraken gemaakt met de provincie en het Rijk, onder meer in de Woondeal 2022–2030 (2023) en het Addendum op de woondeal (2025).

Op basis van de Ontwikkelstrategie, aangevuld met de actuele inzichten in de woningmarkt, is vervolgens het meest passende programma voor deze locatie vastgesteld. Dit heeft geleid tot het programma zoals opgenomen in het ambitedocument.

Ons kenmerk
2025-102260

Datum
03-02-2026

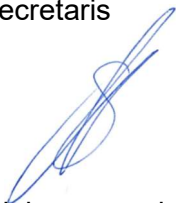
Bladnr. 3

Wij vertrouwen erop u met deze brief voldoende geïnformeerd te hebben.

Met vriendelijke groet,

burgemeester en wethouders,

secretaris

Siebren van der Berg

burgemeester

Fred Veenstra

Aan De gemeenteraad van Smallerland

Drachten,
19 januari 2026

Ons kenmerk
2026-004040

Uw kenmerk

Behandeld door
Baukelien Koopmans
0512 - 581 234

Onderwerp
Reglement van orde college Smallerland

Geachte raad,

Op 3 februari jl. hebben wij een nieuw Reglement van orde voor vergaderingen en andere werkzaamheden van het college van burgemeester en wethouders gemeente Smallerland (Rvo) vastgesteld. Het oude Rvo was verouderd en is op basis van een nieuwe modelverordening van de VNG geactualiseerd.

In het nieuwe Rvo is gekozen voor een meer concrete en gestructureerde opzet. Zo zijn nu expliciet de dag en het tijdstip van collegevergaderingen benoemd. Verder is de volgorde van de artikelen aangepast, zodat deze beter aansluit bij het chronologische verloop van de besluitvorming. Daarnaast zijn enkele bepalingen toegevoegd, zoals afspraken over het tijdig aanleveren en afstemmen van stukken voorafgaand aan de vergadering. Tot slot zijn de artikelen, waar mogelijk, eenvoudiger en toegankelijker geformuleerd. Wettelijke termen zijn alleen gebruikt waar dit noodzakelijk is, zoals bij de term ontstentenis uit de Gemeentewet.

U dient op grond van artikel 52 van de Gemeentewet geïnformeerd te worden over het vaststellen van een reglement van orde. Hierbij ontvangt u deze van ons.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

burgemeester en wethouders,

secretaris

Siebren van der Berg

burgemeester

Fred Veenstra

Bijlagen: Reglement van orde 2026
Oude reglement van orde 2019

Besluit van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Smallerland houdende regels omtrent het reglement van orde Reglement van Orde college van burgemeester en wethouders gemeente Smallerland 2019

Geldend van 09-07-2019 t/m heden

Intitulé

Besluit van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Smallerland houdende regels omtrent het reglement van orde Reglement van Orde college van burgemeester en wethouders gemeente Smallerland 2019

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Smallerland;

Gelet op artikel 52 van de Gemeentewet;

Besluit vast te stellen:

Reglement van Orde voor de vergaderingen en andere werkzaamheden van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Smallerland

Artikel 1 Verdeling werkzaamheden, verhindering en onderlinge vervanging

1. Het college regelt de verdeling van zijn werkzaamheden in portefeuilles tijdens de eerste vergadering na de benoeming van de wethouders als bedoeld in artikel 37 van de Gemeentewet en voorts zo dikwijls hij dit vanwege het vertrek van één of meer leden, dan wel om andere redenen noodzakelijk acht.
2. Het college regelt de onderlinge vervanging in geval van verhindering of ontstentenis van één van zijn leden.
3. Een lid van het college dat verhinderd is zijn activiteiten uit te oefenen, geeft daarvan zo spoedig mogelijk kennis aan de voorzitter of de gemeentesecretaris.
4. Wanneer een lid verhinderd is een vergadering geheel of gedeeltelijk bij te wonen, geeft hij daarvan kennis aan de gemeentesecretaris.
5. Wanneer de gemeentesecretaris verhinderd is een vergadering geheel of gedeeltelijk bij te wonen, geeft hij daarvan kennis aan de voorzitter, alsmede aan degene die de gemeentesecretaris vervangt.

Artikel 2 Dag en tijd van de vergaderingen

1. Het college vergadert in de regel iedere dinsdagochtend om 9.00 uur en voorts zo vaak de voorzitter of een wethouder het nodig acht.
2. Indien een lid van het college een extra vergadering nodig acht, verzoekt hij onder opgave van redenen aan de voorzitter deze bijeen te roepen. De gemeentesecretaris zorgt na overleg met de voorzitter voor een oproep voor de vergadering onder vermelding van de te bespreken onderwerpen. De oproep wordt zo mogelijk uiterlijk 24 uur van tevoren op een gebruikelijke wijze aan de leden van het college toegezonden.

Artikel 3 Agenda

1. Voor elke vergadering is er een agenda. De agenda vermeldt de te behandelen onderwerpen.
2. Het college kan regels geven voor de totstandkoming van de agenda. Deze regels betreffen ten minste:

- a. de wijze van aanbidding van voorstellen;
 - b. het tijdstip van aanbidding van voorstellen;
 - c. de beoordeling van voorstellen op integraliteit en beleidsconsistentie;
 - d. de opbouw van de agenda;
3. Na de opening van de vergadering wordt de agenda door het college vastgesteld.
4. Elk voorstel bevat een advies over de openbaarheid van het onderwerp, hetgeen wordt aangeduid met de toevoeging “openbaar” dan wel “niet-openbaar”.
5. Na bespreking van de geagendeerde voorstellen beslist het college omtrent de openbaarheid van de onderwerpen.

Artikel 4 Vergader- en besluitquorum

1. In de vergadering van het college kan slechts worden beraadslaagt of besloten indien meer dan de helft van het aantal zitting hebbende leden tegenwoordig is.
2. Indien het vereiste aantal leden niet tegenwoordig is, belegt de voorzitter opnieuw een vergadering.
3. Het college machtigt elk van zijn leden om in een vakantieperiode de bevoegdheden van het college uit te oefenen voor zover het zaken betreft die tot het dagelijks bestuur van de gemeente behoren, die niet kunnen wachten tot na de vakantie, en de wettelijke grondslag zich niet tegen uitoefening van het mandaat verzet. De aanwezige collegeleden dienen in te stemmen en voor akkoord te paraferen.

Artikel 5 Ambtelijke ondersteuning

De gemeentesecretaris draagt zorg voor al hetgeen binnen de hem opgedragen taak nodig is in het belang van een vlot verloop van de vergadering van het college.

Artikel 6 Deelneming derden aan de vergadering

Het college kan besluiten een ambtelijk medewerker of derde voor een vergadering uit te nodigen teneinde zijn mening ten aanzien van een onderwerp te geven dan wel een (nadere) toelichting te verschaffen op een agendapunt.

Artikel 7 Stemmingen

1. Indien geen van de leden van het college bij het nemen van een besluit stemming vraagt, wordt het voorstel geacht te zijn aangenomen.
2. Indien een lid van het college bij het nemen van een besluit om stemming vraagt, wordt mondeling gestemd, tenzij het derde lid wordt toegepast.
3. Indien een lid van het college dat verlangt, wordt bij het nemen van een besluit over een benoeming, voordracht of aanbeveling van personen gestemd bij gesloten en ongetekende briefjes.

Indien daarbij de stemming beperkt is tot één persoon en de stemmen staken, beslist het lot.

Indien in de overige gevallen bij een eerste stemming door geen persoon de volstreekte meerderheid is verkregen, heeft een tweede stemming plaats tussen de twee personen die bij de eerste stemming de meeste stemmen op zich hebben verenigd. Zijn bij die eerste stemming de meeste stemmen over meer dan twee personen verdeeld, dan wordt bij een tussenstemming uitgemaakt tussen welke twee personen de tweede stemming zal plaatshebben. Indien bij de tussenstemming of de tweede stemming de stemmen staken, beslist het lot.

4. Indien bij een stemming – anders dan over personen voor benoeming, voordracht of aanbeveling – de stemmen staken, wordt opnieuw gestemd. Staken de stemmen nogmaals, dan beslist de stem van de voorzitter.

Artikel 8 Parafenbesluiten

1. Het college kan buiten vergadering besluiten nemen in de vorm van parafenbesluiten.
2. Een parafenbesluit is een besluit dat buiten de collegevergadering tot stand komt door middel van een conceptbesluit waarop binnen een circulatietermijn van vier werkdagen niet door een van de collegeleden in e-besluit of anderszins schriftelijk is aangegeven dat bespreking in een vergadering gewenst is en waarop binnen de circulatietermijn door de meerderheid van het aantal collegeleden voor akkoord is geparafeerd. Is niet door de meerderheid geparafeerd of heeft een ander collegelid om bespreking gevraagd, dan is het besluit niet genomen en wordt het voorstel op de eerstvolgende collegevergadering als agendapunt opgenomen.
3. Direct na het plaatsen van de laatste paraaf dateert de gemeentesecretaris of een daartoe bevoegde medewerker het parafenbesluit.
4. Het parafenbesluit wordt geacht te zijn genomen op de datum van de dagtekening van de gemeentesecretaris of een daartoe bevoegde medewerker.
5. Op de openbaarmaking en kennisgeving van parafenbesluiten is artikel 9 van dit reglement van overeenkomstige toepassing.

Artikel 9 Besluitenlijst

1. De gemeentesecretaris draagt zorg voor het bijhouden van een besluitenlijst van de vergadering.
2. Stemverhoudingen worden alleen vermeld als een lid daarom vraagt.
3. De besluitenlijst wordt vastgesteld in de eerstvolgende vergadering en zo spoedig mogelijk daarna openbaar gemaakt.

Artikel 10 Geheimhouding

1. Met inachtneming van artikel 55 van de Gemeentewet kan het college op grond van een belang genoemd in artikel 10 van de Wet openbaarheid van bestuur over het in een besloten vergadering behandelde en over de inhoud van de stukken die aan het college worden overgelegd, geheimhouding opleggen.
2. Op grond van een belang genoemd in artikel 10 van de Wet openbaarheid van bestuur kan geheimhouding eveneens worden opgelegd door de burgemeester of een commissie ten aanzien van stukken die zij aan het college overleggen. Daarvan wordt op de stukken melding gemaakt.
3. Op een collegevoorstel dan wel collegebesluit wordt aangegeven dat het college tijdens een besloten vergadering geheimhouding heeft opgelegd.

Artikel 11 Openbare vergadering

1. Het college kan besluiten een openbare vergadering te houden.
2. De bepalingen van dit reglement zijn voor zover mogelijk van toepassing op een openbare vergadering.

Artikel 12 Inwerkingtreding

1. Dit reglement treedt in werking op de dag na bekendmaking.
2. Het reglement vastgesteld bij besluit van 2 mei 1994 wordt ingetrokken.
3. Dit reglement kan worden aangehaald als 'Reglement van Orde college van burgemeester en wethouders gemeente Smallerland 2019'.

Ondertekening

Aldus vastgesteld in de collegevergadering van 25 juni 2019.

Het college van burgemeester en wethouders,

secretaris,

Jelmer Mulder

burgemeester

Jan Rijpstra

Ziet u een fout in deze regeling?

Bent u van mening dat de inhoud niet juist is? Neem dan contact op met de organisatie die de regelgeving heeft gepubliceerd. Deze organisatie is namelijk zelf verantwoordelijk voor de inhoud van de regelgeving. De naam van de organisatie ziet u bovenaan de regelgeving. De contactgegevens van de organisatie kunt u hier opzoeken: almanak.overheid.nl

Werkt de website of een link niet goed? Stuur dan een e-mail naar regelgeving@overheid.nl

Reglement van orde voor vergaderingen en andere werkzaamheden van het college van burgemeester en wethouders gemeente Smallingerland

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Smallingerland;
gelet op artikel 52 van de Gemeentewet;
besluit het volgende reglement vast te stellen:

Reglement van orde van het college van de gemeente Smallingerland houdende bepalingen over de vergaderingen en werkzaamheden van het college

Hoofdstuk 1 - Algemene bepalingen

Artikel 1. Definities

Dit reglement verstaat onder:

- college: het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Smallingerland;
- gemeentesecretaris: de functionaris bedoeld in artikel 102 van de Gemeentewet van de gemeente Smallingerland of de door het college op grond van artikel 106, eerste lid, van de Gemeentewet aangewezen vervanger;
- raad: de gemeenteraad van de gemeente Smallingerland;
- voorzitter: de burgemeester van de gemeente Smallingerland of de door het college op grond van artikel 77, eerste lid, van de Gemeentewet aangewezen waarnemer.

Hoofdstuk 2 - Verdeling van werkzaamheden en vergaderingen

Artikel 2. Verdeling werkzaamheden en vervanging

1. Het college regelt de verdeling van zijn werkzaamheden.
2. Het college regelt de vervanging in geval van verhindering of ontstentenis van de voorzitter en de andere leden van het college.

Artikel 3. Dag en plaats van de vergaderingen

1. Het college vergadert in de regel elke dinsdag om 09.00 uur als die dag geen algemeen erkende feestdag is. De vergadering vindt plaats op het gemeentehuis.
2. Het college kan besluiten een vergadering op een andere dag, tijdstip of plaats te laten plaatsvinden of een vergadering niet door te laten gaan.

Artikel 4. Extra vergaderingen

1. Een extra vergadering van het college vindt plaats als de voorzitter dit nodig acht of als een van de andere leden van het college daarom verzoekt en aangeeft wat het bespreekpunt is.
2. De voorzitter roept de extra vergadering zo spoedig mogelijk bijeen en geeft daarbij aan wat tijdens de extra vergadering het bespreekpunt is.
3. Het college machtigt elk van zijn leden om in een vakantieperiode de bevoegdheden van het college uit te oefenen voor zover het zaken betreft die tot het dagelijks bestuur van de gemeente behoren, die niet kunnen wachten tot na de vakantie, en de wettelijke grondslag zich niet tegen uitoefening van het mandaat verzet. De aanwezige collegeleden dienen in te stemmen en (elektronisch) akkoord te geven.

Artikel 5. Opnieuw belegde vergaderingen

1. Als de voorzitter vanwege het gebrek aan het aantal vereiste leden een nieuwe vergadering belegt, start deze vergadering minstens 24 uur na het tijdstip van de oorspronkelijke vergadering.

2. De gemeentesecretaris zorgt voor een oproep voor deze vergadering en stuurt die uiterlijk 12 uur vóór de vergadering aan de leden van het college.
3. Van de termijnen in lid 2 en 3 kan worden afgeweken, mits er sprake is van een spoedeisende zaak en met instemming van de leden.

Hoofdstuk 3 - Verhinderings, ontstentenis en ondersteuning

Artikel 6. Verhinderings en ontstentenis

1. Bij verhinderings of ontstentenis van:
 - a. de voorzitter, informeert de voorzitter diens waarnemer en de gemeentesecretaris daar zo spoedig mogelijk over;
 - b. een ander lid van het college, informeert het lid de gemeentesecretaris en de voorzitter daar zo spoedig mogelijk over;
 - c. de gemeentesecretaris, informeert de gemeentesecretaris diens vervanger en de voorzitter daar zo spoedig mogelijk over.

Artikel 7. Ambtelijke ondersteuning en deelname van derden aan vergaderingen

1. De gemeentesecretaris zorgt, binnen de hem opgedragen taak, voor een vlot verloop van de vergaderingen van het college.
2. Ter ondersteuning van de secretaris in de uitvoering van zijn taak, is de bestuurssecretaris of een plaatsvervanger bij de vergadering aanwezig.
3. Het college kan besluiten derden voor een vergadering uit te nodigen.

Hoofdstuk 4 - Voorbereiding vergaderingen

Artikel 8. Aanlevering van voorstellen en andere stukken

1. Voorstellen en andere stukken die voor een vergadering worden geagendeerd, moeten uiterlijk op woensdag 12.00 uur vóór die vergadering bij de gemeentesecretaris zijn aangeleverd.
2. De voorstellen en andere stukken moeten zijn afgestemd met het verantwoordelijke lid van het college.
3. De voorstellen en andere stukken moeten worden aangeleverd via het daarvoor bestemde digitale besluitvormingssysteem.
4. Uitzonderingen op lid 1 en 2 zijn alleen mogelijk met toestemming van de gemeentesecretaris of zijn vervanger.

Artikel 9. Agenda

1. Voor elke vergadering stelt de gemeentesecretaris een voorlopige agenda op en stuurt deze uiterlijk op vrijdag vóór de vergadering aan de leden van het college.
2. Bij een extra vergadering als bedoeld in artikel 4, eerste lid, stuurt de gemeentesecretaris een agenda en de daarbij behorende stukken zo spoedig mogelijk aan de leden van het college.
3. De vergaderstukken liggen voor de leden van het college via het digitale besluitvormingssysteem ter inzage.

Hoofdstuk 5 - Besluitvorming en verslaglegging

Artikel 10. Stemmingen

1. Een voorstel wordt zonder stemming aangenomen, tenzij een van de leden van het college bij het nemen van een besluit om een stemming vraagt.
2. Als een lid van het college bij het nemen van een besluit om stemming vraagt, wordt mondeling gestemd, tenzij het derde lid van toepassing is.
3. Als een lid van het college dat vraagt, wordt bij het nemen van een besluit over een benoeming, voordracht of aanbeveling van één of meer personen, gestemd bij gesloten en ongetekende stembriefjes.

4. Als een stemming over een benoeming, voordracht of aanbeveling beperkt is tot één persoon en de stemmen staken, dan vindt in dezelfde vergadering een herstemming plaats. Staken de stemmen over dezelfde benoeming, voordracht of aanbeveling dan weer, dan beslist het lot.

5. Als de stemming gaat over meer dan één persoon en niemand bij een eerste stemming de volstrekte meerderheid heeft verkregen, vindt een tweede stemming plaats tussen de twee personen met de meeste stemmen. Als de stemmen zijn verdeeld over meer dan twee personen, vindt een tussenstemming plaats om te bepalen tussen welke twee personen de tweede stemming plaats zal vinden. Als de stemmen bij de tweede stemming of tussenstemming staken, beslist het lot.

Artikel 11. Parafenbesluit

1. Het college kan in spoedeisende gevallen buiten een vergadering van het college om besluiten nemen in de vorm van een parafenbesluit.

2. Een parafenbesluit komt tot stand als elk lid van het college kennis heeft genomen van het voorstel, de mogelijkheid heeft gekregen om bespreking en stemming over het voorstel in een vergadering te vragen en de meerderheid van het college het voorstel voor akkoord geparafeerd heeft.

3. De gemeentesecretaris vermeldt op het parafenbesluit de datum waarop het besluit tot stand gekomen is.

Artikel 12. Besluitenlijst

1. De gemeentesecretaris stelt aan de hand van het verslag een besluitenlijst van de vergaderingen van het college op.

2. Voor zover de aard en de inhoud van de besluitvorming zich daar niet tegen verzet, wordt de besluitenlijst zo spoedig mogelijk via de griffie aan de raad gestuurd en aan de andere personen die die tijdens de vergadering het woord hebben gevoerd.

3. Nadat de besluitenlijst aan de raad is gestuurd, wordt deze openbaar gemaakt door plaatsing op de website van de gemeente.

Hoofdstuk 7 - Slotbepalingen

Artikel 13. Uitleg reglement

In gevallen waarin dit reglement niet voorziet of bij twijfel omtrent de toepassing van het reglement, beslist het college op voorstel van de voorzitter.

Artikel 14. Intrekking oude reglement

Het reglement van orde voor de vergaderingen en andere werkzaamheden van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Smallingerland 2019 wordt ingetrokken.

Artikel 15. Inwerkingtreding en citeertitel

1. Dit reglement treedt in werking op 3 februari 2026.

2. Dit reglement wordt aangehaald als: Reglement van orde voor vergaderingen en andere werkzaamheden van het college van de gemeente Smallingerland 2026.

Aldus vastgesteld in de vergadering van het college op 3 februari 2026.

De burgemeester,

De secretaris,

Dit reglement van orde is op 3 februari 2026 aan de gemeenteraad medegedeeld.

Aan D66 Smallerland
Roy Postma

Drachten,
3 februari 2026

Ons kenmerk
2026-006398

Uw kenmerk

Behandeld door
Rudy Sikkes
0512 - 581 234

Onderwerp:
schriftelijke vragen D66 – woonwagenstandplaatsen Drachtstercompagnie

Geachte heer Postma,

Op 23 december 2025 heeft u schriftelijke vragen gesteld over de woonwagenstandplaatsen in Drachtstercompagnie. Via deze brief beantwoorden wij uw vragen.

- 1. Is het college bekend met het nieuwsartikel van de LC op 5 december met titel "Van alles mis met twee jaar oude woonwagens in Drachtstercompagnie. 'Het was roetzwart onder de vloer'?"*
Ja, het college is hier bekend mee.
- 2. Kan het college verklaren hoe het kan dat er fouten zijn gemaakt rondom de bouw(specificaties) rondom de plaatsing van deze woningen?*
Uit een eerste inventarisatie door Woon Friesland blijkt dat er zich onder elke woonwagenwoning water ophoopt. Er wordt momenteel nader onderzocht wat hiervan de oorzaak is en eventuele oplossingen zijn.
- 3. Welke stappen heeft het college van B&W ondernomen om de woningbouwcorporatie te bevragen over hoe dit mogelijk is?*
Er is contact met Woon Friesland. Woon Friesland geeft aan dat op 20 en 21 januari 2026 technische inspecties aan de woonwagenwoningen zijn uitgevoerd. Op basis van deze inspectie wordt een plan van aanpak opgesteld voor herstel van de gebreken. WoonFriesland neemt nu verantwoordelijkheid voor haar bewoners en is met een gespecialiseerd bedrijf aan het kijken naar (extra) drainage.
- 4. Is het college met D66 eens dat deze gang van zaken een domper is voor de woonwagengemeenschap in Smallerland na alle gebeurtenissen van afgelopen jaren?*
Hier is het college het mee eens.

5. *Welke toezeggingen kan het college van B&W doen om te voorkomen -i.o.m. met de woningbouwcorporatie- dat deze gebeurtenissen opnieuw plaatsvinden?*

We wachten momenteel het onderzoek af. Op basis van de resultaten van het onderzoek zullen er door de partij die daarvoor verantwoordelijk is, gepaste maatregelen genomen worden om te voorkomen dat een dergelijke situatie nogmaals optreedt. Wij zullen de raad actief informeren zodra de resultaten van het onderzoek bekend zijn.

Wij vertrouwen erop u met deze brief voldoende geïnformeerd te hebben.

Met vriendelijke groet,

burgemeester en wethouders,

secretaris

A handwritten signature in blue ink, consisting of a series of loops and a long horizontal stroke.

Siebren van der Berg

burgemeester

A handwritten signature in blue ink, featuring a large, stylized 'M' shape.

Fred Veenstra

Aan leden van de gemeenteraad van Smallingerland

Drachten,
6 januari 2026

Ons kenmerk
2024-028163

Uw kenmerk

Behandeld door
Trienke Lantinga
0512 - 581 234

Onderwerp

Uitspraak rechtbank inzake vestiging voorkeursrecht Fries Congres Centrum

Geachte leden,

Met deze brief informeert het college u over de recente uitspraak van de rechtbank Noord-Nederland inzake het voorkeursrecht op het Fries Congres Centrum.

Aanleiding

Het college heeft op 28 september 2023 het perceel met daarop het Fries Congres Centrum voorlopig aangewezen als grond waarop het gemeentelijk voorkeursrecht van toepassing is. Op 12 december 2023 heeft uw raad het betreffende perceel definitief aangewezen als grond waarop het voorkeursrecht van toepassing is.

In uw vergadering van 4 juni 2024 heeft u de twee bezwaren die tegen het besluit zijn ingediend respectievelijk ongegrond en niet-ontvankelijk verklaard.

Beide partijen hebben tegen dit besluit een beroep ingediend. Op 23 september 2025 heeft de rechtbank Noord-Nederland de beroepen van beide partijen behandeld.

Uitspraak rechtbank

In haar uitspraak van 12 december 2025 heeft de rechtbank beide beroepen ongegrond verklaard. De rechtbank oordeelt dat het ene bezwaar op goede gronden niet-ontvankelijk is verklaard, omdat het belang van die partij niet rechtstreeks is betrokken bij de vestiging van het voorkeursrecht. Ten aanzien van het andere beroep oordeelt de rechtbank dat de aangevoerde beroepsgronden niet slagen. Het beroep is daarom ongegrond verklaard. De door de rechtbank geanonimiseerde uitspraken zijn bijgevoegd.

Dit betekent dat het besluit op bezwaar, en daarmee het raadsbesluit tot vestiging van het voorkeursrecht, in beide gevallen in stand is gebleven.

Hoger beroep

Beide partijen hebben hoger beroep ingesteld tegen de uitspraak van 12 december 2025. Het hoger beroep ligt nu de Raad van State. Wanneer de behandeling plaatsvindt, is op dit moment nog niet bekend. Het instellen van hoger beroep verandert niets aan de geldigheid van het besluit op bezwaar en het raadsbesluit tot vestiging van het voorkeursrecht; deze blijven van kracht. Wij zullen uw raad informeren zodra er meer duidelijkheid is over het verloop en de uitkomst van het hoger beroep.

Wij vertrouwen u met deze brief voldoende geïnformeerd te hebben.

Met vriendelijke groet,

burgemeester en wethouders,

secretaris

Siebren van der Berg

burgemeester

Fred Veenstra

Bijlagen: 1 - Uitspraak Rechtbank Noord-Nederland partij 1
 2 - Uitspraak Rechtbank Noord-Nederland partij 2

ECLI:NL:RBNNE:2025:5098

Instantie	Rechtbank Noord-Nederland
Datum uitspraak	12-12-2025
Datum publicatie	16-12-2025
Zaaknummer	LEE 24/3037
Rechtsgebieden	Bestuursrecht
Bijzondere kenmerken	Eerste aanleg - meervoudig
Inhoudsindicatie	Wet voorkeursrecht gemeenten, Misbruik van bevoegdheid en rechtsverwerking, vertrouwensbeginsel, gelijkheidsbeginsel en detournement de pouvoir, schade en financieel belang
Vindplaatsen	Rechtspraak.nl

Uitspraak

RECHTBANK NOORD-NEDERLAND

Zittingsplaats Groningen

Bestuursrecht

zaaknummer: LEE 24/3037

uitspraak van de meervoudige kamer van 12 december 2025 in de zaak tussen

[naam 1 uit woonplaats] , eiser

(gemachtigde: [naam 2])

en

de raad van de gemeente Smallingerland, de raad

(gemachtigden: mrs. W. Nooteboom en J. de Roos).

Samenvatting

1. Deze uitspraak gaat over de vestiging van het voorkeursrecht op grond van de Wet voorkeursrecht gemeenten (Wvg) op het perceel waarvan eiser en (de erven van) wijlen de heer [naam 3] (hierna: de erven), ieder voor de onverdeelde helft, eigenaar zijn. Eiser is het niet eens met dit voorkeursrecht. Hij voert daartoe een aantal beroepsgronden aan. Aan de hand van deze beroepsgronden beoordeelt de rechtbank het bestreden besluit.

- 1.1. De rechtbank komt in deze uitspraak tot het oordeel dat het beroep ongegrond is. Hierna legt de rechtbank uit hoe zij tot dit oordeel komt en welke gevolgen dit oordeel heeft.

Totstandkoming van het besluit en procesverloop

2. Eiser is mede-eigenaar van het perceel aan [het perceel] . Het gaat om het perceel kadastraal bekend gemeente Boornbergum, [sectie] , [nummer] . Hier is het Fries Congrescentrum Drachten (FCD) gevestigd. Een groot deel van het FCD is door het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) gebruikt als locatie voor de tijdelijke opvang van vluchtelingen.

- 2.1. In het voorjaar van 2023 is de gemeente in overleg getreden met eiser en de heer [naam 3] over de aankoop van het perceel. Zij hebben het bod dat de gemeente heeft gedaan niet geaccepteerd. Bij brief van 1 juni 2023 hebben zij een tegenvoorstel gedaan en de gemeente tot 8 juni 2023 de tijd gegeven daarop te reageren. De heer [naam 3] is enkele dagen na het verzenden van deze brief overleden. De erven hebben de onderhandelingen voortgezet. De gemeente heeft het tegenvoorstel niet geaccepteerd.
- 2.2. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Smallingerland heeft op 28 september 2023 het perceel, met toepassing van artikel 6, eerste lid, van de Wvg, voorlopig aangewezen als grond waarop het voorkeursrecht zoals bedoeld in de Wvg van toepassing is. Eiser is hiervan bij besluit van 2 oktober 2023 op de hoogte gesteld. Hij heeft tegen dit besluit een bezwaarschrift ingediend.
- 2.3. Op 12 december 2023 heeft de raad het perceel definitief aangewezen als grond waarop het voorkeursrecht van toepassing is.
- 2.4. Op grond van het bepaalde in artikel 6, derde lid, van de Wvg, wordt het bezwaar van eiser geacht mede te zijn gericht tegen het besluit van de raad van 12 december 2023. Bij het bestreden besluit heeft de raad het bezwaar van eiser ongegrond verklaard.
- 2.5. Eiser heeft beroep ingesteld tegen het bestreden besluit.
- 2.6. De raad heeft een verweerschrift ingediend.
- 2.7. De rechtbank heeft het beroep op 23 september 2025 op zitting behandeld. Hieraan hebben deelgenomen: eiser, de gemachtigde van eiser en de gemachtigden van de raad, vergezeld van J. Boersma en T. Lantinga .

Beoordeling door de rechtbank

3. Op 1 januari 2024 is de Wvg ingetrokken en is de Omgevingswet in werking getreden. Op het bestreden besluit is het oude recht van toepassing. Uit artikel 4.1, eerste lid, van de Aanvullingswet grondeigendom Omgevingswet blijkt namelijk dat het oude recht van toepassing blijft op een voor 1 januari 2024 genomen besluit tot aanwijzing van gronden op grond van de Wvg, tot het besluit onherroepelijk wordt.

Omvang van het geding

4. Het beroep van eiser is gericht tegen het bestreden besluit. De rechtbank beoordeelt hierna de beroepsgronden die eiser hiertegen heeft aangevoerd. Eiser heeft de rechtbank in de gronden van het beroep ook verzocht om de gemeente te veroordelen om de inschrijving van het voorkeursrecht in de

openbare registers door te halen, op straffe van een dwangsom. Daarover kan de rechtbank niet oordelen. Dat verzoek valt daarom buiten de omvang van het geding.

Misbruik van bevoegdheid en rechtsverwerking

5. Eiser stelt zich op het standpunt dat de gemeente de kans heeft gehad om het perceel te kopen, maar dat de onderhandelingen over de prijs zijn stukgelopen. Hij is van mening dat hij daarom vrij was om onderhandelingen te starten met een private partij, wat hij ook heeft gedaan. Eiser vindt dat de raad, door het inroepen van het voorkeursrecht een manier tracht te vinden om opnieuw over de prijs te kunnen onderhandelen. Hij stelt dat de raad hiermee misbruik heeft gemaakt van zijn bevoegdheid. Verder is hij van mening dat de raad, door het stuklopen van de onderhandelingen met de gemeente, zijn recht heeft verwerkt om gebruik te maken van zijn bevoegdheden in de Wvg.

5.1. De rechtbank overweegt dat het doel van de Wvg is het tegengaan van grondspeculatie en prijsopdrijving en het verschaffen van een voorrangspositie aan de gemeente indien een eigenaar of zakelijk gerechtigde zijn of haar recht wil gaan vervreemden ten aanzien van gronden waarop woningbouw is voorzien.¹ De rechtbank is van oordeel dat de raad zijn bevoegdheid niet heeft gebruikt voor een ander doel dan waarvoor die is verleend. Uit het raadsvoorstel en wat op zitting naar voren is gekomen, blijkt dat de raad het perceel wil bestemmen voor woningbouw. De tijdelijke crisishulp van vluchtelingen in het FCD doet daar niet aan af. Daarmee is voldaan aan de eis in artikel 5, eerste lid, van de Wvg dat aan het perceel een niet-agrarische bestemming is toegedacht en het gebruik afwijkt van de toegedachte bestemming. Dat de raad het voorkeursrecht pas heeft gevestigd na het stuklopen van de onderhandelingen met de gemeente, maakt niet dat sprake is van misbruik van die bevoegdheid. Uit de Wvg volgt niet dat de raad het voorkeursrecht in dat geval niet meer mag vestigen.

6. Eiser heeft verder aangevoerd dat zowel hij als de raad onvoldoende is geïnformeerd, waardoor het beginsel van hoor en wederhoor is geschonden en de raad geen zuiver besluit heeft kunnen nemen. Daartoe voert eiser aan dat het collegevoorstel van 2 oktober 2023, waarin de aanleiding is genoemd voor het vestigen van het voorkeursrecht op het perceel, geen deel heeft uitgemaakt van de bezwaarprocedure. Volgens eiser is hem daardoor de kans ontnomen om hierop te reageren, in die zin dat deze aanleiding geen motief voor het vestigen van het voorkeursrecht kan zijn.

6.1. Deze beroepsgrond slaagt niet. Niet aannemelijk is geworden dat relevante informatie voor de besluitvorming heeft ontbroken. Zelfs als het collegevoorstel geen deel uitmaakte van het bezwaardossier, dan heeft dit er niet toe geleid dat de raad met de wetenschap van nu zijn standpunt over het vestigen van het voorkeursrecht op het perceel heeft gewijzigd. De rechtbank ziet daarom geen grond voor het oordeel dat de raad, toen hij het besluit nam het voorkeursrecht te vestigen, onvolledig of onjuist geïnformeerd was. Overigens is het collegevoorstel in deze procedure ingebracht en hebben beide partijen daarop kunnen reageren.

7. Voor zover eiser aanvoert dat sprake is van rechtsverwerking, is de rechtbank van oordeel dat het enkele feit dat eerder over de verwerving van het perceel is onderhandeld, niet in de weg staat aan vestiging van het voorkeursrecht. Van rechtsverwerking is geen sprake, nog daargelaten de vraag of dit privaatrechtelijk leerstuk in deze zaak op de publiekrechtelijke relatie tussen eiser en de raad onverkort van toepassing is.

Vertrouwensbeginsel

8. Eiser stelt zich op het standpunt dat hij erop mocht vertrouwen dat hij na het stuklopen van de onderhandelingen met de gemeente het perceel mocht verkopen aan een derde.

8.1. Wie zich beroept op het vertrouwensbeginsel moet aannemelijk maken dat van de kant van de overheid toezeggingen of andere uitlatingen zijn gedaan of gedragingen zijn verricht waaruit zij in de gegeven omstandigheden redelijkerwijs kon en mocht afleiden of het bestuursorgaan een bepaalde

bevoegdheid zou uitoefenen en zo ja hoe.²

De rechtbank dient te beoordelen of daarvan in dit geval sprake is. Zij beantwoordt deze vraag ontkennend. Eiser heeft met [naam 4] (Antea Group Nederland) als opdrachtnemer/gemachtigde van de gemeente onderhandeld over de verkoop van het perceel. Eiser heeft niet aannemelijk gemaakt dat [naam 4] dan wel de raad zelf uitlatingen heeft gedaan waaruit hij redelijkerwijs kon en mocht afleiden dat de raad geen gebruik zou maken van zijn bevoegdheid om het voorkeursrecht op het perceel te vestigen. Van enige uitlating en/of gedraging van of namens de raad die de indruk heeft gewekt van een welbewuste standpuntbepaling is de rechtbank niet gebleken. In het enkel stuklopen van de onderhandelingen, ligt dit in ieder geval niet besloten. Deze beroepsgrond slaagt daarom niet.

Gelijkheidsbeginsel, willekeur en détournement de pouvoir

9. Eiser is van mening dat de raad de beoogde woningbouwplannen niet kan realiseren met uitsluitend het perceel. Daarvoor heeft de raad ook landbouwgronden ten zuiden van het perceel nodig. Daartoe verwijst eiser naar de eerste alinea ("Aanleiding") van het collegevoorstel van 2 oktober 2023. De raad heeft deze percelen echter niet aangewezen als gronden waarop het voorkeursrecht van toepassing is. Dit heeft tot gevolg dat de eigenaren van die percelen, die in dezelfde omstandigheden verkeren als eiser, anders worden behandeld. Deze schending van het gelijkheidsbeginsel impliceert tevens willekeur en doet vermoeden dat de raad het voorkeursrecht uitoefent voor een ander doel dan waarvoor dit is bedoeld. Verder stelt hij dat de raad het voorkeursrecht toepast met onder meer het doel om het perceel voor een lagere prijs in handen te krijgen dan waarvoor eiser en zijn mede-eigenaar dit op 1 juni 2023 aan de gemeente hebben aangeboden. Dit maakt volgens hem dat het uitoefenen van het voorkeursrecht in strijd is met het verbod op détournement de pouvoir.

- 9.1. De rechtbank is van oordeel dat eiser zijn standpunt dat sprake is van strijd met de door hem genoemde algemene beginselen van behoorlijk bestuur onvoldoende heeft onderbouwd. In wat hij heeft aangevoerd ziet de rechtbank geen aanleiding voor het oordeel dat de raad in gelijke gevallen ongelijk heeft gehandeld. Daartoe overweegt de rechtbank dat de raad heeft aangegeven de omliggende grond (in eerste instantie) niet nodig te hebben voor de verwezenlijking van de voorgestane ruimtelijke ambities (woningbouw). Uit het collegevoorstel van 2 oktober 2023 volgt niet het tegendeel. Hierin is toegelicht dat het college op 21 februari 2023 kaders heeft vastgesteld voor de onderhandelingen voor de aankoop van het FCD en circa 12 ha landbouwgronden ten zuiden daarvan en dat de onderhandelingen zich hebben toegespitst op het FCD. Hieruit blijkt niet dat de aankoop van de landbouwgronden ten zuiden van het perceel nodig is voor de (eerste fase van de) ruimtelijke ontwikkeling van het gebied. Dat deze noodzaak ontbreekt, volgt volgens de raad ook uit de uitwerking van de omgevingsvisie die in ontwikkeling is. Eiser heeft dit onvoldoende weersproken. Dat sprake is van willekeur of van détournement de pouvoir is de rechtbank niet gebleken.

Schade en financieel belang

10. Eiser stelt zich op het standpunt dat hij het perceel op 1 juni 2023 heeft verkocht aan [bedrijfsnaam] en dat de levering door het besluit van de raad tot vestiging van het voorkeursrecht nu niet kan plaatsvinden, waardoor hij schade lijdt.

- 10.1. De rechtbank overweegt dat eiser in deze procedure niet aannemelijk heeft gemaakt dat er op 1 juni 2023 een koopovereenkomst met [bedrijfsnaam] is gesloten. Eiser heeft geen schriftelijke koopovereenkomst kunnen overleggen. Of sprake is van een rechtsgeldige koopovereenkomst is bovendien op dit moment inzet van een civielrechtelijke procedure, nu het bestaan van de overeenkomst door de erven wordt betwist. Eiser heeft daarom niet aannemelijk gemaakt dat hij schade heeft geleden die voor vergoeding in aanmerking zou moeten komen.
- 10.2. Voor zover eiser beoogt te stellen dat de raad bij zijn besluitvorming rekening moet houden met eisers financiële belang, overweegt de rechtbank dat uit vaste rechtspraak volgt dat de wetgever bij de totstandkoming van de Wvg het met het vestigen van een voorkeursrecht te dienen algemene belang reeds heeft afgewogen tegen het individuele financiële belang van de betrokken grondeigenaren, zodat het financiële belang niet meer afzonderlijk in de afweging behoeft te worden betrokken.³ Deze

beroepsgrond slaagt niet.

Conclusie en gevolgen

11. Het beroep is ongegrond. Dat betekent dat eiser geen gelijk krijgt. Het bestreden besluit blijft in stand. Voor wat eiser nog verder heeft verzocht bestaat geen rechtsgrond.

12. Eiser krijgt daarom het griffierecht niet terug. Hij krijgt ook geen vergoeding van zijn proceskosten.

Beslissing

De rechtbank verklaart het beroep ongegrond.

Deze uitspraak is gedaan door mr. E. Hardenberg, voorzitter, mr. S. Ketelaars-Mast en mr. P. van der Stroom, leden, in aanwezigheid van mr. J.A. van Loo, griffier. De uitspraak is uitgesproken in het openbaar op 12 december 2025.

griffier	voorzitter
----------	------------

Een afschrift van deze uitspraak is verzonden aan partijen op:

Informatie over hoger beroep

Een partij die het niet eens is met deze uitspraak, kan een hogerberoepschrift sturen naar de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State waarin wordt uitgelegd waarom deze partij het niet eens is met deze uitspraak. Het hogerberoepschrift moet worden ingediend binnen zes weken na de dag waarop deze uitspraak is verzonden. Kan de indiener de behandeling van het hoger beroep niet afwachten, omdat de zaak spoed heeft, dan kan de indiener de voorzieningenrechter van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State vragen om een voorlopige voorziening (een tijdelijke maatregel) te treffen.

¹ Zie ook de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (Afdeling) van 8 april 2015, ECLI:NL:RVS:2015:1089.

² Zie onder andere de uitspraak van de Afdeling van 1 oktober 2025, ECLI:NL:RVS:2025:4665

³ Vergelijk de uitspraken van de Afdeling van 11 juli 2018, ECLI:NL:RVS:2018:2332 en 25 april 2012, ECLI:NL:RVS:2012:BW3871.

ECLI:NL:RBNNE:2025:5104

Instantie	Rechtbank Noord-Nederland
Datum uitspraak	12-12-2025
Datum publicatie	16-12-2025
Zaaknummer	LEE 24/2864
Rechtsgebieden	Bestuursrecht
Bijzondere kenmerken	Eerste aanleg - meervoudig
Inhoudsindicatie	Wet voorkeursrecht gemeente, belanghebbende, Varkens in nood-arrest
Vindplaatsen	Rechtspraak.nl

Uitspraak

RECHTBANK NOORD-NEDERLAND

Zittingsplaats Groningen

Bestuursrecht

zaaknummer: LEE 24/2864

uitspraak van de meervoudige kamer van 12 december 2025 in de zaak tussen

[bedrijfsnaam uit vestigingsplaats] , eiseres

(gemachtigde: [naam 1])

en

de raad van de gemeente Smallingerland,

(gemachtigden: mr. W. Nooteboom en mr. J. de Roos).

Samenvatting

1. Deze uitspraak gaat over het besluit van de raad om eiseres niet als belanghebbende aan te merken in het kader van de vestiging van het voorkeursrecht op grond van de Wet voorkeursrecht gemeenten (Wvg) op een perceel dat eiseres wenst te verwerven. Eiseres is het hier niet mee eens. Zij voert daartoe een aantal beroepsgronden aan. Aan de hand van deze beroepsgronden beoordeelt de rechtbank het bestreden besluit.

1.1. De rechtbank komt in deze uitspraak tot het oordeel dat het beroep ongegrond is. Hierna legt de rechtbank uit hoe zij tot dit oordeel komt en welke gevolgen dit oordeel heeft.

Totstandkoming van het besluit en procesverloop

2. Eiseres wenst het perceel aan [het perceel] te verwerven. Het gaat om het perceel kadastraal bekend gemeente Boornbergum, [sectie] , [nummer] .

2.1. In het voorjaar van 2023 is de gemeente in overleg getreden met de eigenaren van het perceel over de aankoop ervan. Daarbij zijn zij niet tot overeenstemming gekomen.

2.2. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Smallerland heeft op 28 september 2023 het perceel met toepassing van artikel 6, eerste lid, van de Wvg, voorlopig aangewezen als grond waarop het voorkeursrecht zoals bedoeld in de Wvg van toepassing is. Eiseres heeft tegen dit besluit een bezwaarschrift ingediend.

2.3. Op 12 december 2023 heeft de raad het perceel definitief aangewezen als grond waarop het voorkeursrecht van toepassing is.

2.4. Op grond van het bepaalde in artikel 6, derde lid, van de Wvg wordt het bezwaar van eiseres geacht mede te zijn gericht tegen het besluit van de raad van 12 december 2023. Bij het bestreden besluit heeft de raad het bezwaar van eiseres niet-ontvankelijk verklaard.

2.5. Eiseres heeft beroep ingesteld tegen het bestreden besluit.

2.6. De raad heeft een verweerschrift ingediend.

2.7. De rechtbank heeft het beroep op 23 september 2025 op zitting behandeld. Hieraan hebben deelgenomen: namens eiseres [naam 2] en [naam 1] en namens de raad zijn gemachtigden, vergezeld van J. Boersma en T. Lantinga .

Beoordeling door de rechtbank

3. Op 1 januari 2024 is de Wvg ingetrokken en is de Omgevingswet in werking getreden. Op het bestreden besluit is het oude recht van toepassing. Uit artikel 4.1, eerste lid, van de Aanvullingswet grondeigendom Omgevingswet blijkt namelijk dat het oude recht van toepassing blijft op een voor 1 januari 2024 genomen besluit tot aanwijzing van gronden op grond van de Wvg, tot het besluit onherroepelijk wordt.

Belanghebbende

4. De rechtbank dient te beoordelen of de raad op goede gronden heeft besloten om eiseres niet als belanghebbende in de zin van artikel 1:2, eerste lid, van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) aan te merken bij het besluit tot vestiging van het voorkeursrecht op het perceel en het bezwaar om die reden niet-ontvankelijk te verklaren.

4.1. Belanghebbende in de zin van de Awb is degene wiens belang rechtstreeks bij een besluit is betrokken. Alleen wie een voldoende objectief en actueel, eigen en persoonlijk belang heeft dat rechtstreeks betrokken is bij het bestreden besluit, is belanghebbende als bedoeld in artikel 1:2, eerste lid, van de Awb.¹

4.2. Eiseres stelt zich op het standpunt dat zij belanghebbende is. Zij voert daartoe aan dat zij op 1 juni 2023 overeenstemming heeft bereikt met de eigenaren over de aankoop van het perceel. Na het

overlijden van één van de eigenaren hebben de erven geweigerd tot verkoop over te gaan, maar dat doet er niet aan af dat het tot een (intentie)overeenkomst is gekomen. Verder wijst eiseres op de overeenkomst tot het vestigen van een optierecht op het perceel. In elk geval heeft zij als onderhandelingspartner in het aankoopproces van het perceel een actieve rol gespeeld. Deze rol omvat het deelnemen aan onderhandelingen, het uitdragen van standpunten en zorgen die van invloed zijn op de besluitvorming om over te gaan tot (ver)koop van het perceel. Dit betekent dat haar belang rechtstreeks betrokken is bij de vestiging van het voorkeursrecht. Eiseres is van mening dat zij door het vestigen van het voorkeursrecht feitelijk buiten spel wordt gezet en dat haar onderhandelingspositie wordt 'verstoord'.

- 4.3. Niet in geschil is dat eiseres en de eigenaren van het perceel geen koopovereenkomst in de openbare registers van het Kadaster hebben ingeschreven, zodat geen sprake is van een situatie als bedoeld in het derde lid van artikel 10 van de Wvg.
- 4.4. De rechtbank is van oordeel dat eiseres in deze procedure niet aannemelijk heeft gemaakt dat zij het perceel heeft gekocht of over een koopoptie beschikt. Een schriftelijke koopovereenkomst heeft eiseres niet overgelegd en nu de erven het bestaan van een mondelinge overeenkomst betwisten, volstaan de verklaringen van eiseres en de andere eigenaar van de percelen hierover niet. Naar het oordeel van de rechtbank kan uit de door eiseres gestelde overeenkomst tot het vestigen van een optierecht ook niet worden afgeleid dat er sprake is van een koopovereenkomst. Uit dit document volgt evenmin een koopoptie voor eiseres, reeds vanwege het feit dat deze overeenkomst niet door betrokken partijen is ondertekend.
- 4.5. Eiseres kan naar het oordeel van de rechtbank niet als belanghebbende worden aangemerkt, omdat haar belang niet rechtstreeks is betrokken bij de vestiging van het voorkeursrecht op het perceel. De vestiging van een voorkeursrecht heeft tot gevolg dat eigenaren dan wel rechthebbenden van de aangewezen percelen worden beperkt in de mogelijkheid van vervreemding van hun percelen. Het belang van een partij die als gegadigde zijn aankoopmogelijkheden geringer ziet worden, is hooguit een afgeleid belang en daarom geen rechtstreeks belang als bedoeld in artikel 1:2, eerste lid, van de Awb.² De raad heeft dan ook op goede gronden besloten dat eiseres niet als belanghebbende bij het bestreden besluit kan worden aangemerkt.

Varkens in nood-arrest

5. Eiseres heeft aangevoerd dat ook als de rechtbank van oordeel is dat zij niet als belanghebbende kan worden aangemerkt, haar bezwaar toch ontvankelijk had moeten worden verklaard. Zij heeft namelijk een zienswijze ingediend tegen het voorgenomen besluit om het perceel aan te wijzen als perceel waarop het voorkeursrecht zoals bedoeld in de Wvg van toepassing is. Zij verwijst daarbij naar het Varkens in nood-arrest van het Hof van Justitie en de rechtspraak die daarop is gevolgd.

- 5.1. Het Varkens in nood-arrest gaat over de toegang tot de rechter in zaken die gaan over milieuaangelegenheden.³ In het arrest is een uitleg gegeven aan onder meer artikel 9, tweede en derde lid, van het Verdrag van Aarhus. Op grond van dit arrest heeft de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (Afdeling) geoordeeld dat in bepaalde zaken een partij die gebruik heeft gemaakt van een voor een ieder openstaande mogelijkheid om een zienswijze in te dienen tegen een ontwerpbesluit, in beroep niet kan worden tegengeworpen dat hij geen belanghebbende is.⁴ Het dient dan te gaan om omgevingsrechtelijke zaken.⁵
- 5.2. De Afdeling heeft in haar uitspraken van 14 april 2021 en 4 mei 2021 een aantal wetten genoemd waarin een uitbreiding van inspraakrechten in het nationale omgevingsrecht in ieder geval is opgenomen (zodat het Varkens in nood-arrest daarop ook van toepassing is). Daarbij heeft de Afdeling de Wvg niet genoemd. Omdat het hier een procedure over de Wvg en geen milieuzak betreft, noch een zaak gebaseerd op een wet genoemd in de uitspraken van de Afdeling van 14 april 2021 en 4 mei 2021, oordeelt de rechtbank dat eiseres zich in dit geval niet op het Varkens in nood-arrest kan beroepen om op die manier alsnog toegang tot de rechter te verkrijgen.

5.3. Ook om een andere reden kan eiseres zich niet op deze jurisprudentie beroepen. De besluitvorming over het voorkeursrecht is niet voorbereid met de uniforme openbare voorbereidingsprocedure. Er stond niet de mogelijkheid voor een ieder open om een zienswijze in te dienen. De in artikel 4:8 van de Awb neergelegde mogelijkheid voor belanghebbenden om een zienswijze naar voren te brengen, is geen inspraakprocedure voor een ieder.⁶ Ook om die reden zou het Varkens in nood-arrest niet hebben kunnen leiden tot het oordeel dat het bezwaar van eiseres ontvankelijk is.

6. Gelet op het voorstaande, is de rechtbank van oordeel dat het bezwaar van eiseres terecht niet-ontvankelijk is verklaard.

Conclusie en gevolgen

7. Het beroep is ongegrond. Eiseres krijgt daarom het griffierecht niet terug. Zij krijgt ook geen vergoeding van haar proceskosten.

Beslissing

De rechtbank verklaart het beroep ongegrond.

Deze uitspraak is gedaan door mr. E. Hardenberg, voorzitter, mr. S. Ketelaars-Mast en mr. P. van der Stroom, leden, in aanwezigheid van mr. J.A. van Loo, griffier. De uitspraak is uitgesproken in het openbaar op 12 december 2025.

griffier	voorzitter
----------	------------

Een afschrift van deze uitspraak is verzonden aan partijen op:

Informatie over hoger beroep

Een partij die het niet eens is met deze uitspraak, kan een hogerberoepschrift sturen naar de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State waarin wordt uitgelegd waarom deze partij het niet eens is met deze uitspraak. Het hogerberoepschrift moet worden ingediend binnen zes weken na de dag waarop deze uitspraak is verzonden. Kan de indiener de behandeling van het hoger beroep niet afwachten, omdat de zaak spoed heeft, dan kan de indiener de voorzieningenrechter van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State vragen om een voorlopige voorziening (een tijdelijke maatregel) te treffen.

-
- ¹ Zie bijvoorbeeld de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (Afdeling) van 3 september 2025, ECLI:NL:RVS:2025:4200.
- ² Zie de uitspraak van de Afdeling van 8 april 2015, ECLI:NL:RVS:2015:1083.
- ³ HvJ EU 14 januari 2021, ECLI:EU:C:2021:7.
- ⁴ Zie de uitspraak van de Afdeling van 4 mei 2021, ECLI:NL:RVS:2021:953.
- ⁵ Zie de uitspraak van de Afdeling van 14 april 2021, ECLI:NL:RVS:2021:786.
- ⁶ Zie de uitspraak van de Afdeling van 28 juli 2021, ECLI:NL:RVS:2021:1668.
-

Aan de gemeenteraad van de gemeente Smallingerland
Postbus 10.000
9200 HA DRACHTEN

Drachten,
3 februari 2026

Mijn kenmerk
2026-007875

Uw kenmerk

Behandeld door
Evert Visser/
Durk Bergsma
0512 – 581 234

Onderwerp
GEBIEDSPROGRAMMA CENTRUM DEEL III & IV

Geachte raadsleden,

De ambitie en het belang van het centrum zijn van groot belang voor de gemeente Smallingerland en daarom werken we samen stap voor stap aan vernieuwing van het stadshart Drachten een gebied waar het levendig en uitnodigend is. Zowel voor inwoners van de gemeente, als voor bezoekers en mensen die er werken. De versterking van het voorzieningenniveau in het centrum draagt positief bij aan de Noordelijke regio als geheel. Het wonen in het centrum wordt gestimuleerd. Een sprankelend en toekomstbestendig centrum van Drachten met goede voorzieningen is van belang voor de inwoners van Smallingerland.

In 2022 heeft de raad de Centrumvisie vastgesteld. De centrumvisie is in de periode 2022 - 2024 uitgewerkt in het Gebiedsprogramma Centrum Drachten deel I en deel II. Dit gebiedsprogramma is in 2024 door de raad vastgesteld als richtinggevend kader. In deel I en deel II is het gebiedsprogramma uitgewerkt in 12 deelprojecten en 4 aandachtsvelden.

In de begrotingsvergadering op 11 november 2025 heeft de fractie van Sociaal Lokaal Smallingerland het college verzocht om het eerder toegezegde deel III (financiën) en deel IV (fasering, prioritering en strategie) van het gebiedsprogramma centrum Drachten alsnog vóór het kerstreces 2025 aan de raad aan te bieden. Het college heeft in diezelfde raadsvergadering toegelicht dat ervoor gekozen is om de financiële (eerder aangeduid als deel III) en planningsmatige (eerder aangeduid als deel IV) aspecten van het gebiedsprogramma centrum Drachten niet apart als document op te stellen, maar te integreren in de gemeente brede Investeringsagenda welke een horizon van vijftien jaar heeft. Deze investeringsagenda is als bijlage bij de kadernota aangeboden aan de gemeenteraad en wordt jaarlijks geactualiseerd.

In de raadsvergadering heeft het college toegezegd om de relevante onderdelen uit die investeringsagenda die betrekking hebben op het gebiedsprogramma centrum Drachten voor uw raad op een rij te zetten. Met deze raadsbrief geeft het college invulling aan deze toezegging en daarnaast hebben we ervoor gekozen u meer informatie te verstrekken.

We herhalen ook hier dat de investeringen die in deze brief worden benoemd, zijn gekoppeld aan de Investeringsagenda en in het kadernota proces worden afgewogen en geprioriteerd. Daarnaast geldt ook dat voor investeringen in het centrum altijd een apart raadsvoorstel wordt aangeboden aan de raad op basis waarvan u besluit om al dan niet een investeringskrediet beschikbaar te stellen.

In het vervolg van deze brief gaan we in op fasering, prioritering, financiën en strategie bij het programma. In deze brief leest u achtereenvolgens;

- gebiedsprogramma op hoofdlijnen
- strategie om marktinvesteringen te stimuleren
- verschillende rollen gemeente
- financieel kader op programmaniveau
- voorlopig financieel kader voor deelprojecten
- volgorde in de uitvoering
- reserveren van middelen
- financieel stand van zaken
- werkwijze samengevat en communicatie met de raad
- afsluitend

Het gebiedsprogramma op hoofdlijnen

Landelijk staan winkelcentra onder druk en dreigt leegstand en verloedering. Daarbij is het centrum van Drachten te eenzijdig op winkelen gericht. Onder andere de verblijfskwaliteit voor de inwoners van Smallingerland, maar bijvoorbeeld ook het aantal voorzieningen en woningen laten te wensen over. Om een neerwaartse spiraal in Drachten te voorkomen heeft de raad in 2022 ingestemd met de centrumvisie en heeft de raad in 2024 deel I en deel II van het gebiedsprogramma centrum Drachten vastgesteld als richtinggevend kader.

Het gebiedsprogramma heeft als doel om het Drachtster centrum veelzijdiger, aantrekkelijker, levendiger, socialer, intenser en compacter te maken en het centrum een eigen identiteit te geven passend bij de in omvang 2^e stad van Friesland. Het gebiedsprogramma is opgebouwd uit een samenhangend pakket van projecten en maatregelen. De uitwerking en realisatie van deze projecten en maatregelen neemt naar verwachting een periode van circa 15 jaar in beslag (2023 t/m 2037).

In 2023 bent u bij de kadernota 2024-2027 door ons geïnformeerd dat de totale onrendabele publieke investeringen ten behoeve van het gebiedsprogramma centrum Drachten voor de periode 2023-2037 circa € 101 miljoen prijspeil 2023 zullen gaan bedragen. Het college beschouwt deze € 101 miljoen als richtinggevend financieel kader. Wel indexeren we dit bedrag jaarlijks bij de investeringsagenda.

Niet alleen de gemeente investeert. Ook marktpartijen zoals ondernemers, vastgoedeigenaren en projectontwikkelaars investeren. Marktpartijen investeren onder in andere winkels, woningen en vrijetijdsvoorzieningen. De gemeente investeert in openbare ruimte, cultuurgebouwen en parkeervoorzieningen. Om het gebiedsprogramma te kunnen realiseren is de investeringsbereidheid van ondernemers, eigenaren en projectontwikkelaars doorslaggevend. De wijze waarop het gebiedsprogramma wordt aangepakt is mede bepalend voor de investeringsbereidheid van de markt.

Het centrumprogramma heeft raakvlakken met andere projecten en beleidsvelden. We noemen in dit kader de realisatie van (sociale) woningbouw, verkeer- en parkeerbeleid en het vervangen van het riool. Deze aandachtsvelden hebben impact op onze aanpak. Deze aandachtsvelden zijn nog niet volledig geïntegreerd in de planvorming. Maar uiteindelijk is het doel om zaken zo veel mogelijk integraal op te pakken en met elkaar te combineren.

Voor de aansturing en beheersbaarheid van het gebiedsprogramma is het gebiedsprogramma opgedeeld in 12 deelprojecten en 4 aandachtsvelden. De deelprojecten vertonen een nauwe onderlinge afhankelijkheid. Vanuit het programma-management wordt gestuurd op samenhang en een logische uitvoeringsvolgorde. Om te voorkomen dat deelprojecten financieel uit de pas gaan lopen, zijn binnen het gebiedsprogramma afspraken gemaakt over de financiële beheersing die we bij elk deelproject actualiseren.

Strategie om de investeringsbereidheid te verhogen

Zoals hierboven genoemd investeert niet alleen de gemeente. Het is uitdrukkelijk de bedoeling dat ook ondernemers, vastgoedeigenaren en projectontwikkelaars gaan investeren (lees ook deel I en deel II). Om de investeringsbereidheid van de markt te verhogen volgt de gemeente de volgende strategie:

- De gemeente heeft ten eerste duidelijke doelstellingen voor het gebiedsprogramma geformuleerd. De doelstellingen zijn vastgelegd in de centrumvisie en in deel I en deel II van het gebiedsprogramma.
- De gemeente neemt de rol van regisseur, aanjager en verbinder op zich. Dit is nodig omdat de herontwikkeling van locaties in het centrum om allerlei redenen complex kan zijn. Een rol van regisseur, aanjager laat de markt zien dat de gemeente ook echt wil.
- Om deze rol te kunnen vervullen is het van belang dat de gemeente marktconforme plannen maakt. Luisteren naar wat ondernemers, vastgoedeigenaren en projectontwikkelaars voor kansen zien is cruciaal voor een effectieve centrumontwikkeling.
- Dit alles betekent ook dat de gemeente in haar planvorming flexibel zal blijven. Vooral vanwege de complexe samenhang met investeringen door ondernemers, projectontwikkelaars en vastgoedeigenaren vormt het gebiedsprogramma een complex en sterk samenhangend en dynamisch geheel.
- Om flexibel en integraal te kunnen blijven inspelen op behoeften uit de markt is het gebiedsprogramma georganiseerd als een gebiedsprogramma (en niet als losse projecten). Er zal veelvuldig en voortdurend zal moeten worden ingespeeld op initiatieven vanuit de markt en marktontwikkelingen in het algemeen. Het gebiedsprogramma is daarmee lastig te plannen. Het gebiedsprogramma is per definitie dynamisch van aard.
- De gemeente werkt gebiedsgericht op een wijze waarbij investeringen in de openbare ruimte hand in hand gaan met investeringen door marktpartijen in vastgoed. Wij verwachten dat deze strategie meehelpt om investeringen door marktpartijen los te krijgen.
- De gemeente reserveert vroegtijdig middelen voor het gebiedsprogramma. Om afspraken te kunnen maken met marktpartijen is het van zeer groot belang dat de gemeente laat zien dat zij zelf ook wil investeren. Dit vermindert de onzekerheid bij marktpartijen en vergroot daarmee de investeringsbereidheid.

Bovenstaande strategie wordt per deelproject op dit moment nog ingevuld en verder uitgewerkt. De financiële uitwerking daarvan, prioritering en besluitvorming over investeringen vindt plaats in samenhang met de behandeling van de kadernota en de investeringsagenda, zodat de raad deze integraal kan afwegen.

Verskillende rollen gemeente

De gemeente kan niet overal de kar trekken. Het maakt een groot verschil of we werken aan bijvoorbeeld Vogelzang, een upgradering van de Noorderbuurt of aan de herontwikkeling van de voormalige Rabo locatie en herinrichting van het Raadhuisplein. We lichten deze locaties kort toe, waarmee we de verschillende rollen van de gemeente illustreren:

- Bij Vogelzang voert de gemeente *zowel de inhoudelijke regie als de procesregie*. De ontwikkeling vindt plaats in een gebied waarin meerdere eigenaren en omwonenden belangen hebben. Om de gemeentelijke belangen en risico's te beheersen wordt zorgvuldig een grondexploitatie voorbereid en worden eisen aan de parkeergarage uitgeschreven.

- Vervolgens wordt een ontwikkelaar geselecteerd op een nader te bepalen wijze passend binnen de aanbestedingswetgeving. De ontwikkelaar ontwikkelt een haalbaar plan binnen de gemeentelijke kaders. Vervolgens start de uitvoering op basis van een ontwikkelovereenkomst.
- Bij de upgradering van de Noorderbuurt heeft de gemeente de rol van *aanjager*. De gemeente initieert gesprekken met en tussen eigenaren en ondernemers. Het doel is om gezamenlijk tot planvorming te komen. Het gaat over verbetering van de uitstraling van het gebied, zowel de openbare ruimte als ook het vastgoed maar ook de uitstraling en gebruik van gebied.
- Bij de herontwikkeling van de voormalige RABO-locatie heeft de gemeente een faciliterende en verbindende rol. Met de ontwikkelaar wordt een anterieure overeenkomst gesloten op basis waarvan de ontwikkelaar tot planvorming kan komen. De gemeente toetst of de ontwikkeling binnen de gestelde kaders past. Dit betreft een vastgoed herontwikkeling waarbij de gemeente planologische ruimte biedt en voorwaarden stelt.
- Bij de herinrichting van het Raadhuisplein stuurt de gemeente zowel het ontwerpproces als de uitvoering aan.

Uit deze voorbeelden blijkt dat de ontwikkelstrategie en gemeentelijke rol per deelproject sterk verschilt. Onderdeel van het programmamanagement is om bij elk deelproject te zoeken naar de meest effectieve aanpak.

Financieel kader op programmaniveau

Een deel van de investeringen om het gebiedsprogramma te realiseren is onrendabel: deze zullen per definitie niet door de markt worden opgepakt. Deze 'onrendabele publieke investeringen' zijn bij de kadernota, die in juli 2023 is vastgesteld, indicatief geraamd op € 101 miljoen prijspeil 2023. Sinds 2023 hanteert het college deze € 101 miljoen als maximale onrendabele top op publieke investeringen tot aan 2037. In deze € 101 miljoen zijn niet de investeringen in vernieuwing van het riool en verkeersmaatregelen meegenomen en ook geen kosten voor beheer van openbare ruimte en strategisch aan te kopen vastgoed.

Bij de investeringsagenda die in 2025 is aangeboden is dit bedrag geïndexeerd. Dit wordt jaarlijks herhaald (conform de rest van de gemeentelijke begroting). Prijspeil 2026 bedraagt het financieel kader voor onrendabele publieke investeringen €107,5 miljoen. Bij de afgelopen investeringsagenda is een generieke index toegepast. Bij de investeringsagenda die dit jaar bij de kadernota aangeboden wordt passen we daar waar nodig meer specifieke indices toe, afhankelijk van het type investering in die investeringsagenda. Niet uit te sluiten valt dat hierbij een inhaalslag nodig is en het bedrag dus verder oploopt. Dit hangt af van ontwikkelingen in de markt.

Inzet op subsidies

Het is niet de bedoeling dat de gehele onrendabele publieke investering door de gemeente alleen wordt opgebracht. Het college streeft ernaar een deel van deze onrendabele publieke investeringen te dekken uit subsidies. Voor het project Vogelzang is in 2024 een subsidieaanvraag ingediend, maar is helaas geen subsidie beschikbaar gesteld. Wel is er een verduurzamingssubsidie binnengehaald waarmee voor € 0,45 miljoen verduurzaming van het Museum Dr8888 mogelijk is. Er zullen in de periode tot aan 2037 nieuwe kansen volgen.

Reeds beschikbaar gestelde en nog beschikbaar te stellen middelen

Onderstaande tabel geeft overzicht in wat er reeds beschikbaar gesteld is van dat financieel kader en ingezet is (B), wat nog beschikbaar is (C) en wat de resterende dekking behoeft is (D). Bedragen zijn naar prijspeil 2026.

A financieel kader gebiedsprogramma centrum			€ mln
totaal onrendabele publieke investeringen prijspeil 2026			107
B reeds beschikbaar gestelde middelen gebiedsprogramma centrum			
deelproject 2	openbare ruimte hoofdwinkelgebied (quick wins)		0,4
deelproject 3	gebiedsgerichte aanpak Raadhuisplein e.o.		3,7
deelproject 12	uitbreiding en renovatie Museum Dr8888		13,0
deelproject 14	procesmanagement en projectbeheersing		1,2
totaal			18
C nog beschikbare middelen gebiedsprogramma centrum			
incidenteel beschikbaar in reserve centrumontwikkeling			15,4
structurele dekking Vogelzang		(jaarlijks 0,7)	20,0
totaal			35
D indicatie resterende dekking behoeft programma centrum			
totale resterende dekking behoeft naar prijspeil 2026 (A - B - C)			54

Ten aanzien van de resterende dekking behoeft geldt dat deze in de tabel is opgenomen als een indicatief incidenteel bedrag (prijspeil 2026). Deze dekking behoeft hangt samen met een aantal projecten waarvan de financiële uitwerking nog in ontwikkeling is, waaronder (deels) Vogelzang, het Sander Israëlsplein, de gebiedsontwikkeling De Kaden en de omgeving van het Laweplein. In de komende jaren wordt bezien in hoeverre en op welke wijze deze indicatieve dekking behoeft kan worden doorvertaald naar een behoefte aan aanvullende structurele middelen. Dit vraagt om een nadere en gefaseerde uitwerking, waarbij stapsgewijs meer gegevens beschikbaar komen. In samenhang met de investeringsagenda's van de komende jaren wordt dit verder uitgewerkt en toegelicht. Daarbij spelen onder meer de uitvoeringsplanning, de gemiddelde afschrijfperiodes per deelproject, de toe te passen prijspeilindexatie en de verwachte subsidieopbrengsten een rol.

Financieel kader

De maximale onrendabele top van de onrendabele publieke investeringen van € 107,5 miljoen hanteert het college dus als kader. Er worden op projectniveau vele keuzes gemaakt. Het doel van het programmamanagement is om met deze € 107,5 miljoen koersvast te sturen op zoveel mogelijk impact. Met koersvast wordt bedoeld dat we ons blijven vasthouden aan het gebiedsprogramma uitgeschreven in deel I en deel II. Deel II is als richtinggevend ontwikkelingskader door uw raad vastgesteld. We zullen voortdurend moeten inspelen op marktontwikkelingen en voortschrijdend inzicht.

Uiteindelijk besluit de raad over het daadwerkelijk inzetten van gemeentelijke middelen. Immers de raad besluit over het beschikbaar stellen van het krediet. Dit gebeurt per deelproject op een moment dat deelprojecten meer concreet zijn uitgewerkt.

Bovenstaande werkwijze borgt dat het gebiedsprogramma enerzijds financieel beheersbaar blijft en anderzijds dat middelen gericht worden ingezet op projecten met de grootste bijdrage aan de centrumvisie.

Volgorde in de uitvoering

Het gebiedsprogramma is beschreven voor de periode van 2023 t/m 2037 (15 jaar). Alleen al gezien de omvang is het noodzakelijk een volgorde aan te brengen in de uitvoering.

Het programmamanagement zorgt dat de verschillende deelprojecten in een logische volgorde worden uitgevoerd. Daarbij is het niet verstandig dat de gemeente zich geheel vastlegt in de uitvoeringsvolgorde. Het blijft belangrijk immers belangrijk om in te kunnen spelen op marktontwikkelingen.

Dit neemt niet weg dat we ook nu al een aantal accenten zullen moeten leggen in de planvoorbereiding. Op dit moment zetten we onze beschikbare capaciteit in op met name de volgende deelprojecten:

- Integrale gebiedsontwikkeling Vogelzang inclusief een parkeervoorziening
- Herinrichting Raadhuisplein
- Nadere verkenning mogelijkheden gebiedsontwikkeling Sander Israëlplein
- Herinrichting Museumplein;
- Hoofdwinkelgebied met name Noorderbuurt (in samenwerking met ondernemers);
- Museum Dr8888

Daarnaast faciliteren we aan initiatieven uit de markt. Voorbeelden van initiatieven uit de markt zijn:

- De Kaden
- Lawei-zone (afhankelijk van private initiatieven)
- de KPN-locatie
- Diverse initiatieven (klein en groter) die de doelstellingen voor het centrum ondersteunen

Deze prioriteitstelling betekent niet dat we niks aan andere onderdelen van het programma doen. Het betekent ook niet dat andere onderdelen uit deel I en deel II minder belangrijk zijn. De prioriteitsstelling gaat meer over de volgorde van voorbereiding en uitvoering. Daar waar zich kansen voordoen anticiperen we daarop. Doelstelling is immers dat we sturen op maximale impact op onze programmadoelen en niet op individuele projectdoelen.

Op 10 februari 2026 zal de meer concrete aanpak voor de locatie Vogelzang in een informatieve sessie aan uw raad worden gepresenteerd.

Reserveren van middelen

Uw raad heeft voor een aantal deelprojecten reeds krediet beschikbaar gesteld. Daarnaast heeft u incidentele en structurele middelen gereserveerd in de gemeentebegroting. Voor het geheel van het programma is er nog sprake van een dekkingsopgave zoals eerder in deze brief toegelicht.

Om continuïteit in het gebiedsprogramma te kunnen borgen is het dan ook van belang dat de gemeente ook in de komende raadsperiode middelen blijft reserveren voor het gebiedsprogramma. Bij de kadernota en bij de investeringsagenda maken wij inzichtelijk welke aanvullende middelen nodig zijn om voorspoedig verder te kunnen werken aan het gebiedsprogramma.

We stellen voor om dit zo veel mogelijk op een wijze doen dat de gemeentebegroting geleidelijk aan de uit het gebiedsprogramma volgende hogere structurele lasten kan wennen. Daarvoor is het van belang dat we de onrendabele publieke investeringen zo veel mogelijk vertalen naar structurele lasten en hier in het meerjarenbeeld op anticiperen. Onderdeel daarbij kan zijn het bezien of (extra) parkeeropbrengsten kunnen worden benut voor een (deel van de) structurele dekking van de investeringen gemoeid met het gebiedsprogramma.

Op 23 september 2024 [heeft de raad ingestemd](#) met het beschikbaar stellen van meerdere aankoopkredieten van in totaal € 9,38 miljoen voor diverse locaties centrum Drachten ter uitvoering programmacentrum Drachten. Dit besluit volgt op een eerder raadsbesluit uit 2023. Dit betekent dat voor de rentelasten die hieruit volgen gebruik gemaakt wordt van de toen al beschikbaar gestelde € 180.000 structureel. Samen met een eerdere aankoop is dit budget nu uitgeput.

Dit budget staat los van de financiële kaders van het gebiedsprogramma centrum en maakt daar geen onderdeel van uit; het heeft derhalve geen invloed op de financiële ruimte, prioritering of fasering binnen het gebiedsprogramma Centrum.

Werkwijze samengevat en communicatie met de raad

Bij de verdere uitvoering van het gebiedsprogramma hanteert het college de volgende uitgangspunten:

- Koersvast vasthouden aan gebiedsprogramma verwoord in deel I en deel II;
- Strikte sturing op het vastgestelde financiële kader van maximaal €107,5 miljoen (prijsspeil 2026);
- Jaarlijkse actualisatie van de investeringsagenda en (verbeterde) indexatie van het prijspeil;
- Concretisering van de op te leveren resultaten in de begroting;
- Investeringsuitsluitend na afzonderlijke kredietvoorstellen aan de gemeenteraad;
- Versterken van de investeringsbereidheid van marktpartijen, onder andere via tendering en gebiedsontwikkeling;
- Onderzoeken inzet van gemeentelijke parkeer- en vastgoedactiviteiten voor structurele dekking via parkeeropbrengsten en kostprijs dekkende huur;
- Actieve subsidieverwerving.

Afsluitend

Met deze raadsbrief is daarmee de financiële en planningsinformatie van het gebiedsprogramma centrum beschikbaar gesteld. Hiermee beschikt de raad ons inziens over:

- Een helder financieel kader,
- Duidelijke strategische uitgangspunten voor de vervolgstappen.

Bovenstaande wordt betrokken bij de voortdurende inhoudelijke uitwerking en concretisering van het gebiedsprogramma én de jaarlijkse actualisatie van het gebiedsprogramma centrum in het kader van de investeringsagenda die vervolgens opgenomen wordt in de reguliere P&C-cyclus. Zoals eerder met u afgesproken leggen we voor elke investering een afzonderlijk raadsvoorstel aan u voor.

Met vriendelijke groet,

burgemeester en wethouders,

secretaris

Siebren van der Berg

burgemeester

Fred Veenstra

Begroting 2026

December 2025

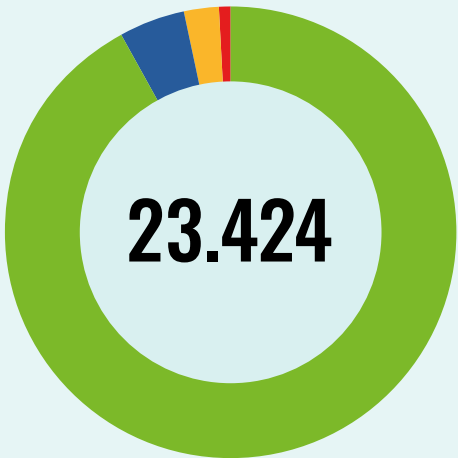

- 1 In één oogopslag
 - Managementsamenvatting
- 2 De bestuurlijke behandeling
- 3 Inzet op besparing
- 4 Actuele ontwikkelingen
 - 4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
 - 4.2 Organisatorische ontwikkelingen
 - 4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering
- 5 Programma's
 - 5.1 Overzicht baten en lasten
 - 5.2 Programma Milieu
 - 5.3 Programma Bedrijfsvoering
- 6 Paragrafen
 - 6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
 - 6.2 Paragraaf financiering
 - 6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering
- 7 De financiële begroting 2026
 - 7.1 Uitgangspunten
 - 7.2 Overzicht van baten en lasten
 - 7.3 Collectieve taken
 - 7.4 Investerings
 - 7.5 Financieel meerjarenperspectief
 - 7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting
- 8 Bijlagen
 - Bijdragen per deelnemer
 - Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer
 - Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer
 - Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer
 - Bijlage 4: Overzicht taakvelden
 - Bijlage 5: Risicoanalyse 2026
 - Bijlage 6: Collectieve taken
 - Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

In één oogopslag

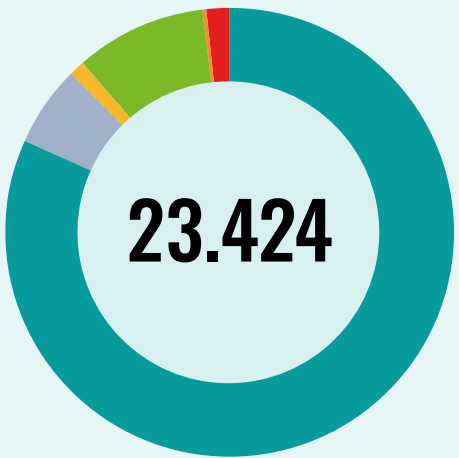
Totale baten

- Deelnemersbijdrage
- SPUK baten
- Financiële baten
- Overige baten

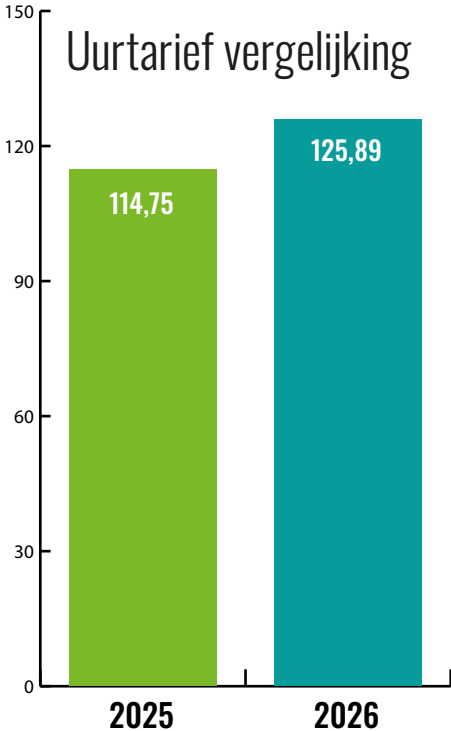

Totale lasten

- Personeelskosten
- Overige personeelskosten
- Kapitaallasten
- Bedrijfsvoeringskosten
- Onvoorzien
- Ontwikkelkosten

Uurtarief vergelijking

21,5 mln
Deelnemersbijdrage

- 1 In één oogopslag
 - Managementsamenvatting
- 2 De bestuurlijke behandeling
- 3 Inzet op besparing
- 4 Actuele ontwikkelingen
 - 4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
 - 4.2 Organisatorische ontwikkelingen
 - 4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering
- 5 Programma's
 - 5.1 Overzicht baten en lasten
 - 5.2 Programma Milieu
 - 5.3 Programma Bedrijfsvoering
- 6 Paragrafen
 - 6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
 - 6.2 Paragraaf financiering
 - 6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering
- 7 De financiële begroting 2026
 - 7.1 Uitgangspunten
 - 7.2 Overzicht van baten en lasten
 - 7.3 Collectieve taken
 - 7.4 Investerings
 - 7.5 Financieel meerjarenperspectief
 - 7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting
- 8 Bijlagen
 - Bijdragen per deelnemer
 - Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer
 - Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer
 - Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer
 - Bijlage 4: Overzicht taakvelden
 - Bijlage 5: Risicoanalyse 2026
 - Bijlage 6: Collectieve taken
 - Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

Managementsamenvatting

Voor u ligt de begroting 2026 en de meerjarenbegroting tot en met 2030 van de FUMO. Omdat wij de leesbaarheid van onze Planning & Control (P&C) stukken willen verbeteren, ziet deze begroting er anders uit dan die van voorgaande jaren. We kozen voor een nieuwe look en feel, voegden programma’s samen en maakten de teksten toegankelijker. We hebben hiermee bij het maken van deze begroting voor 2026 een start gemaakt en dit is het resultaat.

De nadruk bij deze begroting ligt op de bezuinigingen die zijn doorgevoerd en de uitzettingen. Dit naar aanleiding van de geamendeerde kadernota 2026-2030. We streven ernaar om meer output-gestuurde informatie te verzamelen en op te nemen in de begroting. Hiermee beginnen we in de versie voor 2027.

Inzet op besparing

De FUMO ontving op 11 juli 2024 een brief van de Vereniging van Friese Gemeenten. Hierin vroeg zij ons een bijdrage te leveren aan de financiële opgaven waarmee deelnemers te maken krijgen in het begrotingsjaar 2026. Dit verzoek is opgepakt door een ambtelijke en bestuurlijke werkgroep en uitgewerkt in diverse scenario’s, die allen leiden tot structurele besparingen voor de gemeentelijke deelnemers.

Met het gekozen bezuinigingsscenario besparen we structureel € 865.000 per jaar. Deze wordt gerealiseerd door het percentage hercontroles te verlagen, dubbelingen in de begroting bij vergunningactualisaties te schrappen, de omvang van de bodemtaken aan te passen, uren voor handhaving te reduceren en diverse efficiëntiemaatregelen door te voeren. De maatregelen zijn echter niet zonder risico’s. Zo is er een kans dat het naleefgedrag verslechtert als we minder hercontroles uitvoeren. De impact en waarschijnlijkheid van deze risico’s lijken echter beperkt, vandaar de keuze voor deze maatregelen en de structurele besparing van € 865.000 per jaar.

Voorafgaand aan het opstellen van de begroting 2026 is de kadernota 2026-2030

behandeld tijdens de vergadering van het algemeen bestuur op 10 april 2025. Het algemeen bestuur heeft besloten de kadernota 2026-2030 niet vast te stellen en in plaats daarvan een amendement in te dienen. In dit amendement is onder andere gevraagd om in de begroting 2026 alleen ontwikkelingen op te nemen die voldoen aan de criteria onuitstelbaar, onontkoombaar en onvermijdbaar. Dit heeft er toe geleid dat we voor de ontwikkelingen rondom energie (€ 115.000) en ketentoezicht (€ 200.000) voor het jaar 2026 een (waarschijnlijke) alternatieve oplossing hebben gevonden. Deze ontwikkelingen worden indien nodig structureel opgenomen in het begrotingsjaar 2027.

Op basis van het aangenomen amendement tijdens de vergadering van het Algemeen Bestuur op 10 juli 2025 zijn naast de posten van directiesecretaris, strategische communicatie, strategisch accountmanagement en de kosten voor het vakoverleg, ook de posten voor facilitair en huisvesting, de arbeidsmarktbenadering, de bedrijfsjurist/WOO-coördinator, de adviseur Omgevingswet en de Specialistische milieuthema’s (ZZS en Circulaire Economie) geschrapt. Deze posten worden meegenomen in het onderzoek naar een toekomstbestendige en robuuste organisatie. Dit kan eventueel leiden tot een wijziging van de begroting 2026.

Interbestuurlijk programma vergunningverlening, toezicht en handhaving

De commissie Van Aartsen gaf in haar rapport (maart 2021) tien aanbevelingen om het VTH-stelsel te versterken. Van 2022 tot en met 2024 is een vervolg gegeven aan de aanbevelingen binnen het Interbestuurlijk programma vergunningverlening, toezicht en handhaving (IBP VTH). Het IBP VTH is inmiddels afgerond en de opvolging ligt bij de koepelorganisaties VNG, IPO, de ministeries Infrastructuur en Waterstaat en Justitie en Veiligheid, de Omgevingsdienst NL en de individuele omgevingsdiensten.

In het kader van het Interbestuurlijk Programma Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (IBP VTH) zijn de afgelopen twee jaar diverse producten

Inhoudsopgave

- 1 In één oogopslag
 - Managementsamenvatting
- 2 De bestuurlijke behandeling
- 3 Inzet op besparing
- 4 Actuele ontwikkelingen
 - 4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
 - 4.2 Organisatorische ontwikkelingen
 - 4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering
- 5 Programma's
 - 5.1 Overzicht baten en lasten
 - 5.2 Programma Milieu
 - 5.3 Programma Bedrijfsvoering
- 6 Paragrafen
 - 6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
 - 6.2 Paragraaf financiering
 - 6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering
- 7 De financiële begroting 2026
 - 7.1 Uitgangspunten
 - 7.2 Overzicht van baten en lasten
 - 7.3 Collectieve taken
 - 7.4 Investerings
 - 7.5 Financieel meerjarenperspectief
 - 7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting
- 8 Bijlagen
 - Bijdragen per deelnemer
 - Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer
 - Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer
 - Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer
 - Bijlage 4: Overzicht taakvelden
 - Bijlage 5: Risicoanalyse 2026
 - Bijlage 6: Collectieve taken
 - Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

ontwikkeld, waaronder robuustheidscriteria die als randvoorwaarde gelden voor het functioneren van omgevingsdiensten. Deze criteria zijn bepalend voor het kunnen leveren van de gevraagde kwaliteit en vormen daarmee het meest impactvolle onderdeel van het programma. Omgevingsdiensten hebben tot 1 april 2026 de gelegenheid om aantoonbaar aan deze criteria te voldoen. Dit vraagt om gerichte inspanningen en mogelijk aanvullende maatregelen om tijdig te voldoen aan de gestelde eisen.

Het voldoen aan de aanbevelingen van Van Aartsen vraagt om concrete acties en heeft impact op de afdelingen Toezicht en Handhaving en Vergunningverlening en Specialistisch Advies en daarmee ook op de afdeling Bedrijfsvoering. De ondersteunende functies moeten in zekere mate meegroeien om de effectiviteit en continuïteit van het primaire proces te waarborgen.

Met de Omgevingswet is de FUMO weliswaar uitgegroeid in het primaire proces, maar niet als het gaat om bedrijfsvoering. Het IBP VTH verhoogt de eisen aan professionalisering met betere sturing en meer outcome-gerichte rapportages. Zonder groei van de ondersteunende functies ontstaan mogelijk knelpunten in onze robuustheid en bij de implementatie van de eindproducten van het Interbestuurlijk Programma: het mandaat, de financieringssystematiek, horizontale verantwoording, regionale beleidscyclus en de implementatie van een uniforme inrichting van een zaakstelsel. Door de aangescherpte eisen van

het toetsingskader voor de opleidingseisen is, om aan de gestelde criteria te voldoen, het opleidingsbudget verhoogd met € 190.000.

Ontwikkelingen bedrijfsvoering

Ten aanzien van de nieuwe ontwikkelingen en wettelijke eisen die de afgelopen jaren op ons afkwamen, hebben we met name geïnvesteerd in de primaire afdelingen, bijvoorbeeld in verband met de invoering van de Omgevingswet. Binnen de afdeling Bedrijfsvoering zijn de meeste veranderingen tot nu toe grotendeels opgevangen met bestaande budgetten en formatie. Nu er steeds meer eisen worden gesteld, worden we geconfronteerd met de nadelige effecten hiervan. De complexere wordende wetgeving zorgde bovendien voor een verzwaring van werkzaamheden. Zo leiden de Wet open overheid (Woo) en de Wet Politiegegevens (WPG) niet alleen tot de implementatie van nieuw beleid binnen de bedrijfsvoering, maar vragen ze ook structureel om extra inzet van de afdeling.

Doordat bestaande collega's de nieuwe werkzaamheden hebben opgepakt, kregen zij er extra werk bij naast hun reguliere werkzaamheden. De overbelasting die zij hierdoor ervaren, heeft een negatieve invloed op de kwaliteit van hun reguliere werkzaamheden. Daarom is het noodzakelijk om te investeren in enkele nieuwe functies voor een robuustere afdeling Bedrijfsvoering, o.a. op facilitair en huisvesting, functioneel beheer, bedrijfsjurist/ WOO en een adviseur Omgevingswet. Gegeven het ravijnjaar voor gemeenten en de bezuinigingen die daarvoor getroffen moeten worden, gaat in 2026 alleen de investering voor functioneel beheer door. De overige investeringen worden, zoals besloten in het Algemeen Bestuur op 10 juli 2025, geschrapt en meegenomen in het onderzoek naar een toekomstbestendige en robuuste organisatie. Dit kan eventueel leiden tot een wijziging van de begroting 2026. Deze investeringen hebben als doel primaire processen beter te kunnen ondersteunen zodat voldaan kan worden aan de robuustheidscriteria uit het voormalige IBP VTH, de juiste uitvoering van het VTH-beleid te borgen, de kwaliteit van werkprocessen te verhogen en een hogere tevredenheid onder deelnemers te realiseren. We doen dit door meerdere ontbrekende functies aan de afdeling Bedrijfsvoering toe te voegen en door:

Inhoudsopgave

- 1 In één oogopslag
 - Managementsamenvatting
- 2 De bestuurlijke behandeling
- 3 Inzet op besparing
- 4 Actuele ontwikkelingen
 - 4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
 - 4.2 Organisatorische ontwikkelingen
 - 4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering
- 5 Programma's
 - 5.1 Overzicht baten en lasten
 - 5.2 Programma Milieu
 - 5.3 Programma Bedrijfsvoering
- 6 Paragrafen
 - 6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
 - 6.2 Paragraaf financiering
 - 6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering
- 7 De financiële begroting 2026
 - 7.1 Uitgangspunten
 - 7.2 Overzicht van baten en lasten
 - 7.3 Collectieve taken
 - 7.4 Investeringsen
 - 7.5 Financieel meerjarenperspectief
 - 7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting
- 8 Bijlagen
 - Bijdragen per deelnemer
 - Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer
 - Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer
 - Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer
 - Bijlage 4: Overzicht taakvelden
 - Bijlage 5: Risicoanalyse 2026
 - Bijlage 6: Collectieve taken
 - Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

- ✓ onze missie en visie te vertalen naar richting en regie;
- ✓ sturing, processen en informatievoorziening te professionaliseren;
- ✓ te investeren in leiderschap, cultuur en medewerkers.

Zo werken we toe naar een robuuste organisatie die tegen een stootje kan, koersvast is in onzekere tijden en die stevig staat in haar uitvoering.

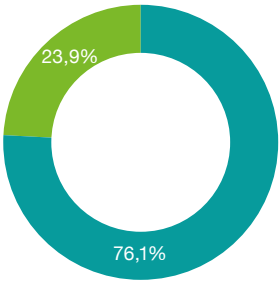
Financieel

De totale omvang van de begroting van de FUMO neemt in 2026 toe met € 1,2 mln (5,6%). Voor de gemeentelijke deelnemers daalt de bijdrage met 0.2%. We voldoen hiermee aan de kaders die zijn opgenomen in het amendement dat tijdens de vergadering van het algemeen bestuur d.d. 10 april 2025 aangenomen is. Voor de loon- en prijsindexatie volgen we de verwachting van het Centraal Plan Bureau (CPB). Het gewogen gemiddelde van de indexering bedraagt 4.68 procent.

De deelnemersbijdrage stijgt ten opzichte van 2025 met € 1,7 miljoen. € 1,2 mln (5,9%). We zien een verschil tussen de mutatie van de gemeentelijke bijdrage (-0,2 %) en de provinciale bijdrage (20,7%). Dit komt enerzijds door een demping van uitzettingen bij gemeentelijke deelnemers door de ingeboekte bezuinigingen en anderzijds doordat de provincie extra taken heeft ingebracht (6.000 uur) en de stijging van het uurtarief als gevolg van de bezuinigingen.

FTE

Afdeling	Begrote formatie
Primair proces	136,86
Ondersteuning	42,97
Totaal FUMO	179,83

- Primair proces
- Ondersteuning

OMSCHRIJVING (€ X1.000)	2025 BEGROTING	2026 BEGROTING	MUTATIE	
Totale baten	22.183	23.424	1.241	5,6%
Deelnemersbijdragen	20.347	21.541	1.195	5,9%
Gemeenten	14.405	14.382	-23	-0,2%
Provincie	5.895	7.112	1.217	20,7%
Wetterskip	47	47	0	0,0%
Specifieke uitkeringen	656	614	-42	-6,5%
Financiële baten	150	150	0	0,0%
Overige baten	1.030	1.119	89	8,7%
Totale lasten	22.183	23.424	1.241	5,6%
Personeelskosten	18.426	19.160	734	4,0%
Primair proces	13.299	13.518	219	1,6%
Overhead	4.365	4.813	449	10,3%
DVO's	762	828	66	8,7%
Overige personeelskosten	1.140	1.383	243	21,4%
Kapitaallasten	214	240	25	11,7%
Bedrijfsvoeringskosten	1.857	2.189	332	17,9%
ICT-kosten	593	824	231	39,1%
Huisvestingskosten	720	732	12	1,6%
Overige bedrijfsvoeringskosten	545	633	89	16,3%
Onvoorzien	104	105	2	1,6%
Ontwikkelkosten	367	272	-94	-25,7%
Implementatie omgevingswet	75	75	0	0,0%

Tabel 1: exploitatiebegroting

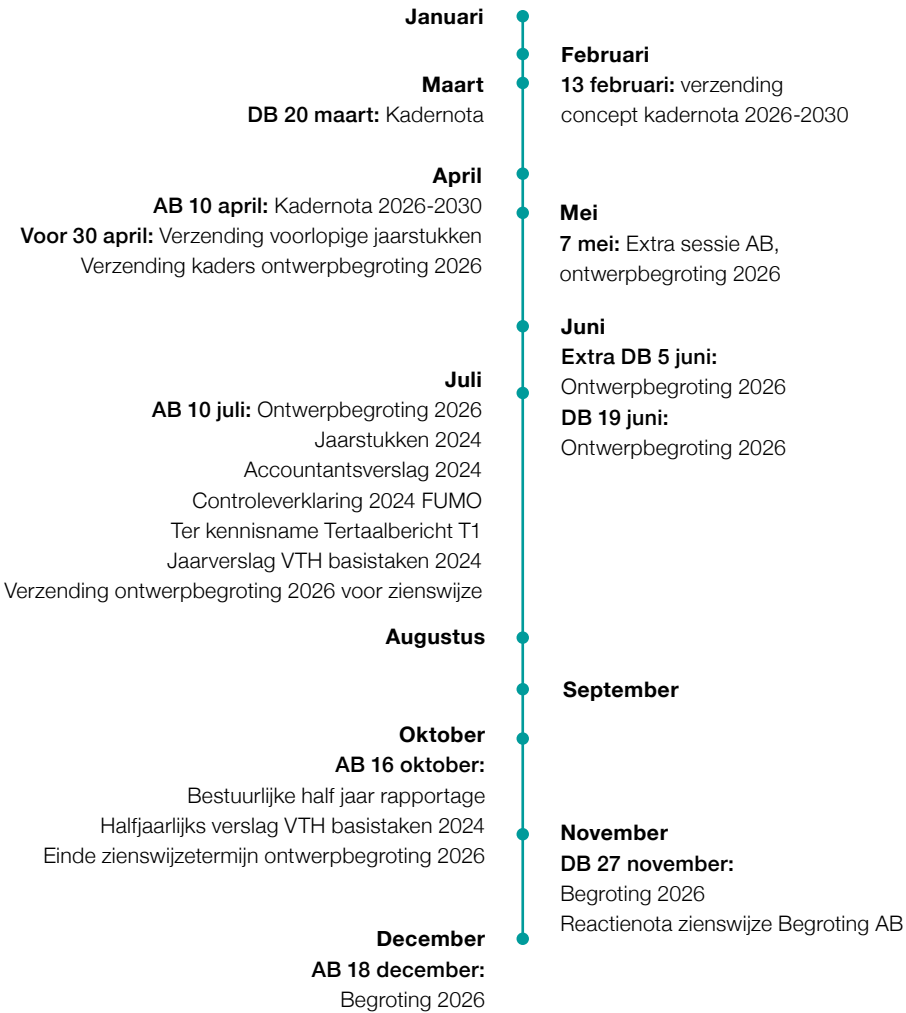
Inhoudsopgave

- 1 In één oogopslag
 - Managementsamenvatting
- 2 De bestuurlijke behandeling
- 3 Inzet op besparing
- 4 Actuele ontwikkelingen
 - 4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
 - 4.2 Organisatorische ontwikkelingen
 - 4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering
- 5 Programma's
 - 5.1 Overzicht baten en lasten
 - 5.2 Programma Milieu
 - 5.3 Programma Bedrijfsvoering
- 6 Paragrafen
 - 6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
 - 6.2 Paragraaf financiering
 - 6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering
- 7 De financiële begroting 2026
 - 7.1 Uitgangspunten
 - 7.2 Overzicht van baten en lasten
 - 7.3 Collectieve taken
 - 7.4 Investerings
 - 7.5 Financieel meerjarenperspectief
 - 7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting
- 8 Bijlagen
 - Bijdragen per deelnemer
 - Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer
 - Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer
 - Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer
 - Bijlage 4: Overzicht taakvelden
 - Bijlage 5: Risicoanalyse 2026
 - Bijlage 6: Collectieve taken
 - Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

2

De bestuurlijke behandeling

In onderstaand overzicht ziet u de afgesproken P&C cyclus 2025, waar de ontwerpbegroting 2026 deel van uitmaakt.

- 1 In één oogopslag
 - Managementsamenvatting
- 2 De bestuurlijke behandeling
- 3 Inzet op besparing
- 4 Actuele ontwikkelingen
 - 4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
 - 4.2 Organisatorische ontwikkelingen
 - 4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering
- 5 Programma's
 - 5.1 Overzicht baten en lasten
 - 5.2 Programma Milieu
 - 5.3 Programma Bedrijfsvoering
- 6 Paragrafen
 - 6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
 - 6.2 Paragraaf financiering
 - 6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering
- 7 De financiële begroting 2026
 - 7.1 Uitgangspunten
 - 7.2 Overzicht van baten en lasten
 - 7.3 Collectieve taken
 - 7.4 Investerings
 - 7.5 Financieel meerjarenperspectief
 - 7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting
- 8 Bijlagen
 - Bijdragen per deelnemer
 - Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer
 - Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer
 - Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer
 - Bijlage 4: Overzicht taakvelden
 - Bijlage 5: Risicoanalyse 2026
 - Bijlage 6: Collectieve taken
 - Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

Inzet op besparing

Bezuinigingsscenario's

Op 11 juli 2024 ontvingen wij een brief van de Vereniging van Friese Gemeenten met de oproep om bij te dragen aan hun financiële opgaven voor 2026. We hebben in de vorm van een ambtelijke en bestuurlijke werkgroep intensief met onze deelnemers samengewerkt en zo diverse bezuinigingsscenario's opgesteld die leidden tot besparingen voor onze gemeentelijke deelnemers. In de kadernota 2026-2030 is een scenario gekozen met een structurele bezuiniging van € 558.000 per jaar.

Tijdens de behandeling van de kadernota 2026-2030 door het algemeen bestuur - in haar vergadering op 10 april 2025 - is een amendement ingediend. Hierin staat onder andere dat de begroting 2026 qua omvang niet meer mag bedragen dan de begroting van 2025, vermeerderd met de (wettelijke) indexaties en behoudens nieuw ingebracht taken.

Om aan de uitgangspunten van het amendement te voldoen, kozen we voor een verdergaand bezuinigingsscenario. Dit scenario levert een structurele besparing op van € 865.000 per jaar. We behalen de besparing met de volgende maatregelen: het verlagen van het percentage hercontroles, het weghalen van dubbelingen in de begroting ten aanzien van actualisaties van vergunningen, het aanpassen van de omvang van bodemtaken, het verlagen van de uren voor handhaving en het doorvoeren van efficiëntiemaatregelen.

Op het moment dat er bij een controle overtredingen geconstateerd worden, voeren wij hercontroles uit. Het uitgangspunt is dat bij 60% van de controles met overtredingen een hercontrole plaatsvindt. Dit percentage wordt verlaagd naar 40%. Het risico hierbij is dat wanneer het naleefgedrag van inrichtingen verslechterd, het percentage van 40% ontoereikend is.

Inhoudsopgave

- 1 In één oogopslag
 - Managementsamenvatting
- 2 De bestuurlijke behandeling
- 3 Inzet op besparing
- 4 Actuele ontwikkelingen
 - 4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
 - 4.2 Organisatorische ontwikkelingen
 - 4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering
- 5 Programma's
 - 5.1 Overzicht baten en lasten
 - 5.2 Programma Milieu
 - 5.3 Programma Bedrijfsvoering
- 6 Paragrafen
 - 6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
 - 6.2 Paragraaf financiering
 - 6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering
- 7 De financiële begroting 2026
 - 7.1 Uitgangspunten
 - 7.2 Overzicht van baten en lasten
 - 7.3 Collectieve taken
 - 7.4 Investerings
 - 7.5 Financieel meerjarenperspectief
 - 7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting
- 8 Bijlagen
 - Bijdragen per deelnemer
 - Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer
 - Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer
 - Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer
 - Bijlage 4: Overzicht taakvelden
 - Bijlage 5: Risicoanalyse 2026
 - Bijlage 6: Collectieve taken
 - Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

De risico's zijn gewogen op de mate van impact en waarschijnlijkheid en zijn als beperkt ingeschat. De FUMO houdt het risico ten aanzien van het naleefgedrag beheersbaar door hierop te monitoren en waar nodig tijdig bij te sturen door het percentage hercontroles aan te passen indien het naleefgedrag daartoe aanleiding geeft.

Kritisch op uitzettingen

Naar aanleiding van het amendement op de kadernota 2026-2030 dat door het algemeen bestuur op 10 april 2025 is aangenomen, hebben wij de ontwikkelingen uit de kadernota getoetst op de criteria onuitstelbaar, onontkoombaar en onvermijdbaar. De uitkomst is dat we voor de ontwikkelingen energie (€ 115.000) en ketentoezicht (€ 200.000) een alternatieve oplossing hebben gevonden voor het jaar 2026. Deze ontwikkelingen worden structureel opgenomen in het begrotingsjaar 2027.

Op basis van het aangenomen amendement tijdens de vergadering van het Algemeen Bestuur op 10 juli 2025 zijn naast de posten van directiesecretaris, strategische communicatie, strategisch accountmanagement en de kosten voor het vakoverleg, ook de posten voor facilitair en huisvesting, de arbeidsmarktbenadering, de bedrijfsjurist/WOO-coördinator, de adviseur Omgevingswet en de Specialistische milieuthema's (ZZS en Circulaire Economie) geschrapt. Deze posten worden meegenomen in het onderzoek naar een toekomstbestendige en robuuste organisatie. Dit kan eventueel leiden tot een wijziging van de begroting 2026.

De ontwikkelingen rondom energie kunnen tijdelijk opgevangen worden binnen de subsidie voor energie (SPUK gelden) die tot en met 2026 loopt. Voor het voldoen aan de robuustheidscriteria (in dit geval kwaliteitscriteria), inzake ketentoezicht, mag samengewerkt worden met een andere (of meerdere) omgevingsdienst(en). Dit wordt nader onderzocht. Wanneer de samenwerking

niet goed tot stand komt, zal de FUMO zelf moeten voldoen aan de kwaliteitscriteria en dit vergt een investering van € 200,000.

Voor de andere uitzettingen geldt dat deze onuitstelbaar, onontkoombaar en/of onvermijdbaar zijn. Dit geldt bijvoorbeeld voor uitzettingen waaraan we contractueel vastzitten of waarover al afspraken zijn gemaakt met samenwerkende organisaties. Zoals voor de uitzetting voor de informatievisie en de contributie voor Omgevingsdienst NL.

De verdere uitwerking van de criteria onuitstelbaar, onontkoombaar en onvermijdbaar staat verwerkt in bijlage 7.

Inhoudsopgave

- 1 In één oogopslag
Managementsamenvatting
- 2 De bestuurlijke behandeling
- 3 Inzet op besparing
- 4 Actuele ontwikkelingen
 - 4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
 - 4.2 Organisatorische ontwikkelingen
 - 4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering
- 5 Programma's
 - 5.1 Overzicht baten en lasten
 - 5.2 Programma Milieu
 - 5.3 Programma Bedrijfsvoering
- 6 Paragrafen
 - 6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
 - 6.2 Paragraaf financiering
 - 6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering
- 7 De financiële begroting 2026
 - 7.1 Uitgangspunten
 - 7.2 Overzicht van baten en lasten
 - 7.3 Collectieve taken
 - 7.4 Investerings
 - 7.5 Financieel meerjarenperspectief
 - 7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting
- 8 Bijlagen
Bijdragen per deelnemer
Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer
Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer
Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer
Bijlage 4: Overzicht taakvelden
Bijlage 5: Risicoanalyse 2026
Bijlage 6: Collectieve taken
Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

Actuele ontwikkelingen

In dit hoofdstuk behandelen we een aantal ontwikkelingen die mogelijk van invloed zijn op onze taakuitvoering in 2026.

4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen

4.1.1 De Omgevingswet

De Omgevingswet is een ingrijpende herziening van het stelsel van wet- en regelgeving wat betreft de kwaliteit van de fysieke leefomgeving. Om volledig te kunnen werken onder - en te kunnen voldoen aan - deze wet, is een transitieperiode nodig. De Omgevingswet biedt deze ruimte. In 2024 konden we al ervaring opdoen met het werken onder de Omgevingswet, al zijn er ook nog veel aanvragen onder het oude recht behandeld. Hierdoor was dit nog geen representatief jaar. Het jaar 2025 fungeert als graadmeter voor de daadwerkelijke uitvoeringspraktijk.

De overgangsfase van de Omgevingswet duurt nog tot 1 januari 2032. Vanaf dan moet er bij elke gemeente een omgevingsplan liggen dat voor die hele gemeente van toepassing is. Wij bieden in opdracht van de deelnemers expertise en middelen om de integratie van ruimtelijke normen en milieunormen in deze omgevingsplannen mogelijk te maken. Deze werkwijze wordt door de commissie Van Aartsen geadviseerd en is vertaald in het Interbestuurlijk Programma (IBP) VTH.

Onduidelijkheid over hoe en wanneer alle omgevingsvisies en omgevingsplannen precies worden opgesteld - en wat de rol van de FUMO hierin is - geeft onzekerheid over de gevraagde inzet. Verschillen in de omgevingsplannen tussen de bevoegde gezagen kunnen inefficiëntie in de uitvoering van het werk opleveren. Het is zaak om de onderlinge omgevingsplannen goed op elkaar af te stemmen. Uit het reflectierapport van de evaluatiecommissie Omgevingswet waarover u hieronder meer leest, blijkt dat we nog een lange weg te gaan hebben.

- 1 In één oogopslag
 - Managementsamenvatting
- 2 De bestuurlijke behandeling
- 3 Inzet op besparing
- 4 Actuele ontwikkelingen
 - 4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
 - 4.2 Organisatorische ontwikkelingen
 - 4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering
- 5 Programma's
 - 5.1 Overzicht baten en lasten
 - 5.2 Programma Milieu
 - 5.3 Programma Bedrijfsvoering
- 6 Paragrafen
 - 6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
 - 6.2 Paragraaf financiering
 - 6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering
- 7 De financiële begroting 2026
 - 7.1 Uitgangspunten
 - 7.2 Overzicht van baten en lasten
 - 7.3 Collectieve taken
 - 7.4 Investeringsen
 - 7.5 Financieel meerjarenperspectief
 - 7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting
- 8 Bijlagen
 - Bijdragen per deelnemer
 - Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer
 - Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer
 - Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer
 - Bijlage 4: Overzicht taakvelden
 - Bijlage 5: Risicoanalyse 2026
 - Bijlage 6: Collectieve taken
 - Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

Reflectierapport Omgevingswet 2024

De evaluatiecommissie Omgevingswet heeft recentelijk een eerste reflectierapport opgeleverd over het jaar 2024. De titel ‘In werking, maar onderbenut’ is kenmerkend voor de bevindingen. De evaluatiecommissie maakt zich zorgen over het gebrek aan integraal werken onder de Omgevingswet. Vanwege de integrale aanpak van de Omgevingswet moet een gemeente niet alleen de planologie maar ook het sociale domein en andere domeinen in hun planvorming meenemen. Wethouders ervaren de totstandkoming van Omgevingsplannen hierdoor als een puzzel.

Vanwege het complexe juridische jargon in de wet, komt het veel voor dat aanvragers geholpen moeten worden. Daar gaat tijd in zitten, die bovenop de vergunningverlening en het beoordelen van initiatieven komt.

De evaluatiecommissie Omgevingswet deelt tevens haar zorgen ten aanzien van het DSO (Digitale Stelsel Omgevingswet), deze is niet gebruiksvriendelijk voor initiatiefnemers. Minister Mona Keijzer stelt in haar voortgangsbrief van 16 april 2025 dat het verbeteren van de gebruiksvriendelijkheid van het DSO haar volle aandacht heeft.

Evalueren sturings- en financieringsmodel FUMO

In december 2020 heeft het algemeen bestuur van de FUMO besloten dat het sturings- en financieringsmodel en de producten- en dienstencatalogus (PDC) na 2 jaar ervaring met de omgevingswet geëvalueerd worden. Door de verlate ingangsdatum van de Omgevingswet op 1 januari 2024 zal de evaluatie in het najaar van 2025 opgestart worden en in het eerste half jaar van 2026 aan het algemeen bestuur worden gepresenteerd.

4.1.2 Toekomstbestendige doorontwikkeling vanuit het IBP VTH

In het kader van het Interbestuurlijk Programma Versterking VTH-stelsel (IBP VTH) zijn door het Rijk en de overkoepelende organisaties robuustheidscriteria opgesteld. Omgevingsdiensten moeten hier uiterlijk op 1 april 2026 aan voldoen. De criteria zijn gericht op het versterken van de uitvoeringskracht en de toekomstbestendigheid van diensten die we leveren. Dit betekent onder meer dat alle omgevingsdiensten de kwaliteitscriteria voor VTH-taken aantoonbaar moeten naleven en dat we moeten beschikken over een meerjarige innovatieagenda met bijbehorend vrij besteedbaar budget, over een opleidingsbudget van drie procent en over een plan van aanpak voor informatiegestuurd werken. Hiervoor hebben we in 2024 een verbeterplan opgesteld dat richting geeft aan de noodzakelijke doorontwikkeling van onze organisatie.

De robuustheidseisen zijn vormgegeven aan de hand van zes inhoudelijke pijlers. Deze zijn onder andere gericht op de omvang van de organisatie in geld en formatie (minimaal € 16,5 miljoen en tachtig procent eigen personeel in het primaire proces), kwaliteitsborging, innovatiekracht, weerstandsvermogen, informatiegestuurd werken en regionale coherentie. Ons plan adresseert deze pijlers en schetst concrete acties voor het behalen van de vereiste normen. Voor innovatie werken we bijvoorbeeld toe naar structurele inbedding in de organisatie met een besteedbaar budget van één procent. Ook is expliciete aandacht nodig voor de ontwikkeling en inzet van business intelligence en scholing.

Bij de beoordeling van de eerste voortgangsrapportages zijn de definities van robuustheid door het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat aangescherpt. Dit heeft directe gevolgen voor het realiseren van de robuustheid van de FUMO. Op het gebied van scholing zijn de eisen strenger geworden: waar eerder ook de doorbetaling van salarissen tijdens scholing werd meegerekend als opleidingsuitgave, is dat onder het nieuwe toetsingskader niet langer toegestaan. Hierdoor voldoet de FUMO niet meer aan de gestelde norm van 3% van de loonsom uit het Interbestuurlijk Programma en de concept-AMvB.

Inhoudsopgave

- 1 In één oogopslag
 - Managementsamenvatting
- 2 De bestuurlijke behandeling
- 3 Inzet op besparing
- 4 Actuele ontwikkelingen
 - 4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
 - 4.2 Organisatorische ontwikkelingen
 - 4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering
- 5 Programma's
 - 5.1 Overzicht baten en lasten
 - 5.2 Programma Milieu
 - 5.3 Programma Bedrijfsvoering
- 6 Paragrafen
 - 6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
 - 6.2 Paragraaf financiering
 - 6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering
- 7 De financiële begroting 2026
 - 7.1 Uitgangspunten
 - 7.2 Overzicht van baten en lasten
 - 7.3 Collectieve taken
 - 7.4 Investeringsen
 - 7.5 Financieel meerjarenperspectief
 - 7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting
- 8 Bijlagen
 - Bijdragen per deelnemer
 - Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer
 - Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer
 - Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer
 - Bijlage 4: Overzicht taakvelden
 - Bijlage 5: Risicoanalyse 2026
 - Bijlage 6: Collectieve taken
 - Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

Om alsnog aan deze aangescherpte eisen te voldoen, is het opleidingsbudget verhoogd met € 190.000.

In januari 2024 zijn landelijke samenwerkingsafspraken ondertekend door het IPO, VNG, het Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening en Omgevingsdienst NL. De nadere invulling van instrumenten zoals het modelmandaat, een aangepast financieringsmodel en de nieuwe regionale beleidscyclus moet nog bestuurlijk worden afgestemd. Hoewel we er vanuit kunnen gaan dat de implementatie hiervan financiële gevolgen heeft, laten we die in deze begroting vooralsnog buiten beschouwing. De mate waarin we uitvoering kunnen geven aan de robuustheidsopgave hangt uiteindelijk af van de beschikbare middelen en de gemaakte keuzes in het begrotingsproces.

4.1.3 Uitvoerings- en Handhavingsstrategie 2025-2028 (U&H-strategie)

In 2024 hebben we de Uitvoerings- en Handhavingsstrategie (voorheen: VTH-beleid Fryslân) samen met onze deelnemers herzien en herijkt. Deze herziening resulteerde in de nieuwe strategie voor de periode 2025–2028. De strategie is compacter en beter afgestemd op actuele thema's, met een duidelijke gezamenlijke ambitie van onze deelnemers. Nieuwe elementen zijn onder meer de introductie van de domeinenbenadering, herijkte strategische en operationele doelstellingen (met extra aandacht voor gezondheid en energie) en een scherpere focus op outcome-gericht werken waardoor de effecten van onze inzet beter zichtbaar worden.

De milieuprioritering binnen de U&H strategie geeft richting aan het uitvoeringsprogramma en is minder leidend voor de begroting. De deelnemers hebben benadrukt dat de begrotingscyclus vooral toeziet op het beschikbaar maken van onze capaciteit en financiering. Wanneer de inzet en middelen via de begroting inzichtelijk zijn gemaakt, ontstaat ruimte om te bepalen hoe we beleidsdoelen risicogericht kunnen realiseren. Op deze manier vormt de strategie het inhoudelijk fundament onder het uitvoeringsprogramma en sluit deze aan op de financiële kaders van onze deelnemers.

Door de scheiding tussen de bestuurlijke P&C cyclus enerzijds en de bestuurlijke beleidsontwikkeling anderzijds ontstaat een spanningsveld tussen ambitie en uitvoeringscapaciteit. Het document kent een duidelijke en brede beleidsambitie, maar we moeten de daadwerkelijke uitvoering jaarlijks afstemmen op de beschikbare middelen zoals die zijn vastgelegd in de begroting. Dit betekent dat keuzes noodzakelijk zijn in wat we wel en niet kunnen oppakken. Hierbij zijn prioritering, risicoschatting en effectiviteit leidend bij de vertaling van beleid naar uitvoering.

- 1 In één oogopslag
 - Managementsamenvatting
- 2 De bestuurlijke behandeling
- 3 Inzet op besparing
- 4 Actuele ontwikkelingen
 - 4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
 - 4.2 Organisatorische ontwikkelingen
 - 4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering
- 5 Programma's
 - 5.1 Overzicht baten en lasten
 - 5.2 Programma Milieu
 - 5.3 Programma Bedrijfsvoering
- 6 Paragrafen
 - 6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
 - 6.2 Paragraaf financiering
 - 6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering
- 7 De financiële begroting 2026
 - 7.1 Uitgangspunten
 - 7.2 Overzicht van baten en lasten
 - 7.3 Collectieve taken
 - 7.4 Investerings
 - 7.5 Financieel meerjarenperspectief
 - 7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting
- 8 Bijlagen
 - Bijdragen per deelnemer
 - Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer
 - Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer
 - Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer
 - Bijlage 4: Overzicht taakvelden
 - Bijlage 5: Risicoanalyse 2026
 - Bijlage 6: Collectieve taken
 - Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

4.1.4 Aanpassing Gemeenschappelijke Regeling in verband met wetswijziging

Op 1 juli 2022 trad de wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) in werking. Het doel van deze wet is om de democratische legitimatie van gemeenschappelijke regelingen te versterken. Om inzichtelijk te maken hoe de gemeenteraden aankijken tegen de wijzigingen en mogelijke gevolgen voor de GR FUMO organiseerde de griffierskring twee bijeenkomsten met raadsleden (op 17 november 2022 en 20 maart 2023). De deelnemers zijn daarnaast uitgenodigd om aanvullende wijzigingsvoorstellen aan te dragen in het kader van een bredere herijking. Deze oproepen leidden niet tot concrete aanvullingen, waardoor de herziening zich momenteel beperkt tot de wettelijke vereisten die voortvloeien uit de wetswijziging.

Op basis van de wettelijke aanpassingen hebben we een ontwerpregeling opgesteld en deze ter consultatie voorgelegd aan de volksvertegenwoordigers. De ontvangen zienswijzen laten een divers beeld zien. De werkgroep GR FUMO heeft de reacties beoordeeld; het is nu aan het bestuur van de FUMO om af te wegen in hoeverre de definitieve regeling naar aanleiding hiervan moet worden aangepast. Zo werken we zorgvuldig aan een gemeenschappelijke regeling die juridisch aansluit bij de gewijzigde Wgr én bestuurlijk en democratisch wordt gedragen door de deelnemende partijen.

4.1.5 Toenemende urgentie rondom Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS)

De lijst van Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) blijft groeien, net als het inzicht in de schadelijke effecten ervan op onze gezondheid en het milieu. ZZS is geen abstract probleem. Ook in Friesland zijn al concrete zorgen, zoals op Vlieland en bij de Jelsumerfeart. Bovendien wordt in de gehele provincie het drinkwater bedreigd. Het terugdringen van ZZS in de leefomgeving is van groot maatschappelijk belang, maar niet eenvoudig.

De diversiteit aan stoffen, processen en emissies, plus de ingewikkelde wet- en regelgeving, vraagt om een hoog kennisniveau en voldoende beschikbaarheid van vergunningverleners, toezichthouders en andere betrokken specialisten. Hierom wordt per regio, samen met het RIVM aan een kennisinfrastructuur gewerkt. Voor Noord-Nederland hebben we samen met ODG en ODD een samenwerkingsplatform ZZS ingericht.

Het versterken van kennis over ZZS blijft een speerpunt. Het borgen van deskundigheid binnen de eigen organisatie is cruciaal om adequaat te kunnen handelen bij vergunningverlening en toezicht. In aansluiting op de eerdere provinciale inventarisatie van ZZS bij bedrijven, moeten we in gesprek met onze gemeentelijke opdrachtgevers om te verkennen hoe we een projectmatige aanpak ZZS op brancheniveau kunnen vormgeven. Ons doel is om tot uniforme beleidsafspraken en een gezamenlijk uitvoeringsresultaat te komen voor de regio.

Inhoudsopgave

- 1 In één oogopslag
 - Managementsamenvatting
- 2 De bestuurlijke behandeling
- 3 Inzet op besparing
- 4 Actuele ontwikkelingen
 - 4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
 - 4.2 Organisatorische ontwikkelingen
 - 4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering
- 5 Programma's
 - 5.1 Overzicht baten en lasten
 - 5.2 Programma Milieu
 - 5.3 Programma Bedrijfsvoering
- 6 Paragrafen
 - 6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
 - 6.2 Paragraaf financiering
 - 6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering
- 7 De financiële begroting 2026
 - 7.1 Uitgangspunten
 - 7.2 Overzicht van baten en lasten
 - 7.3 Collectieve taken
 - 7.4 Investerings
 - 7.5 Financieel meerjarenperspectief
 - 7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting
- 8 Bijlagen
 - Bijdragen per deelnemer
 - Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer
 - Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer
 - Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer
 - Bijlage 4: Overzicht taakvelden
 - Bijlage 5: Risicoanalyse 2026
 - Bijlage 6: Collectieve taken
 - Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

4.1.6 Circulaire economie

Een circulaire economie is onderdeel van de Europese klimaatdoelstellingen. Nederland wil in 2050 circulair zijn en in 2030 vijftig procent minder grondstoffen gebruiken. Als wij als FUMO een rol willen vervullen in dit actuele thema en van toegevoegde waarde willen zijn voor onze deelnemers, moeten we onze kennis op dit gebied verder ontwikkelen.

Provincie Fryslân heeft grote ambities in de transitie naar een circulaire economie. Ze heeft ons in dit kader opdracht gegeven om bedrijven te stimuleren meer circulair te werken en daarbij ook de gemeenten en onderliggende bedrijven te betrekken. We trekken hierbij nauw op met Vereniging Circulair Friesland (VCF) en Omgevingsdienst NL. Daarnaast zoeken we de samenwerking met de Noordelijke omgevingsdiensten.

Naast de Provincie Fryslân voeren ook de Friese gemeenten projecten uit om hun bedrijven te ondersteunen bij de omslag naar circulaire producten en diensten. Wanneer zij FUMO hier in een vroeg stadium bij betrekken, hebben initiatieven een hogere slagingskans. Het bedrijfsleven heeft het bestuur van de FUMO nadrukkelijk opgeroepen om blijvend te investeren in een sterke VTH-keten. Zij hebben die nodig om de politiek-bestuurlijke ambities te realiseren. We zijn daarom samen met VCF en Innovatiepact Friesland (IPF) een pilot gestart om een proces te creëren waarbij we circulaire initiatieven sneller kunnen oppakken in het kader van VTH.

4.1.7 Risicogerichte en robuuste vergunningverlening

Twee actuele landelijke ontwikkelingen binnen de vergunningverlening zijn ‘risicogericht- en robuust vergunnen’. Bij risicogericht vergunnen, krijgen onderdelen in de vergunning met een hoge risico-inschatting de meeste aandacht. Op deze manier kunnen we meer tijd en aandacht besteden aan de onderdelen die de meeste impact hebben op het milieu. De Landelijke Vergunning Strategie (LVS) heeft een tool ontwikkeld die omgevingsdiensten

in staat stelt om de ontvangen aanvragen en meldingen van milieubelastende activiteiten te beoordelen en te prioriteren op vooraf vastgestelde risico’s.

Bij robuust vergunnen geven we een vergunning af die meer toekomstbestendig is en die we niet steeds hoeven aan te passen wanneer er ontwikkelingen zijn binnen een bedrijf. Het is een complexe verandering in de werkwijze die we eerst zorgvuldig moeten onderzoeken. De komende tijd kijken we naar de haalbaarheid van robuust vergunnen. Bij voldoende haalbaarheid werken we een plan van aanpak uit voor de implementatie ervan.

4.1.8 Omgevingsdienst NL

Met de Omgevingsdienst NL is de samenwerking binnen het VTH-stelsel een nieuwe fase ingegaan. De Omgevingsdienst NL ontwikkelt zich tot een vereniging van omgevingsdiensten. Dit komt voort uit de wens om de uitvoering van VTH-taken landelijk te versterken, zoals vastgelegd in de

- 1 In één oogopslag
 - Managementsamenvatting
- 2 De bestuurlijke behandeling
- 3 Inzet op besparing
- 4 Actuele ontwikkelingen
 - 4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
 - 4.2 Organisatorische ontwikkelingen
 - 4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering
- 5 Programma's
 - 5.1 Overzicht baten en lasten
 - 5.2 Programma Milieu
 - 5.3 Programma Bedrijfsvoering
- 6 Paragrafen
 - 6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
 - 6.2 Paragraaf financiering
 - 6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering
- 7 De financiële begroting 2026
 - 7.1 Uitgangspunten
 - 7.2 Overzicht van baten en lasten
 - 7.3 Collectieve taken
 - 7.4 Investeringsen
 - 7.5 Financieel meerjarenperspectief
 - 7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting
- 8 Bijlagen
 - Bijdragen per deelnemer
 - Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer
 - Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer
 - Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer
 - Bijlage 4: Overzicht taakvelden
 - Bijlage 5: Risicoanalyse 2026
 - Bijlage 6: Collectieve taken
 - Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

‘Samenwerkingsafspraken versterking VTH-stelsel’. De nieuwe vereniging richt zich op zogenoemde doe-taken zoals kennisdeling, opleiding via de ODNL-academie, dataverbetering en visitaties. Het doel is om de uitvoeringspraktijk te ondersteunen, zonder taken over te nemen van individuele omgevingsdiensten.

De beoogde rechtsvorm van een vereniging draagt bij aan een democratische en transparante sturing. In de toekomstige opzet zijn de omgevingsdiensten zelf lid van Omgevingsdienst NL, en niet alleen hun directeuren. Dit vergroot de bestuurlijke betrokkenheid en versterkt de legitimiteit. De komende periode worden de noodzakelijke statutenwijziging en het convenant voor governance-afspraken geformaliseerd. Dit proces moet leiden tot een vereniging die bestuurlijk wordt gedragen, maar die tegelijk wendbaar blijft als uitvoeringsorganisatie binnen het VTH-stelsel.

Wij nemen sinds 2025 deel aan de ODNL-Academie. Omgevingsdienst NL fungeert als belangrijk orgaan voor het organiseren van de gezamenlijke onderwijsaanbesteding. Het gezamenlijk inkopen van opleidingen door de ODNL-Academie verbetert de aansluiting op de kwaliteitscriteria.

De omgevingsdiensten zijn samen eigenaar van de ODNL-Academie en Omgevingsdienst NL stelt jaarlijks een begroting op van de verwachte jaarlijkse exploitatiekosten ervan. De totale jaarlijkse exploitatiekosten worden naar rato verdeeld aan de hand van het aantal fte's per deelnemende omgevingsdienst.

4.2 Organisatorische ontwikkelingen

4.2.1 Robuuste afdeling bedrijfsvoering

Sinds de start van de FUMO in 2014 is gestuurd op een slanke en kostenefficiënte organisatie. Nieuwe ontwikkelingen en wettelijke eisen zijn daarom de afgelopen jaren veelal binnen onze bestaande budgetten met bestaande mensen opgepakt. We merken nu dat deze sobere en doelmatige benadering een averechts effect krijgt. Zo resulteert het bij de afdeling

bedrijfsvoering sinds 2023 in een fors verloop onder het personeel en een ziekteverzuim met een piek van ruim twintig procent. Tegelijkertijd hebben we te maken met grote opgaven en ontwikkelingen in een dynamische omgeving waar veel verschillende en soms tegenstrijdige belangen samenkomen, namelijk die van inwoners, ondernemers en belangenorganisaties en het Rijk. Ook hebben we te maken met opdrachtgevers die ten opzichte van elkaar verschillend denken over onze organisatie en dienstverlening. Rekening houdende met deze dynamiek, gaan we toewerken naar een zelfstandige en robuuste omgevingsdienst. In deze volgende ontwikkelingsfase willen we een koers varen waarbij we worden gedreven door onze onafhankelijke deskundigheid en tegelijkertijd oog houden voor alle belangen door kritisch te luisteren naar de wensen van onze opdrachtgevers.

We willen en moeten we blijvend investeren in de afdeling Bedrijfsvoering, zodat we de primaire afdelingen beter kunnen ondersteunen bij hun dagelijkse werkzaamheden en kunnen voldoen aan de eisen gesteld vanuit de externe omgeving. We waarborgen de juiste uitvoering van het VTH-beleid, verhogen de kwaliteit van onze werkprocessen en werken aan een hogere tevredenheid onder onze deelnemers. Dit willen we doen door de afdeling te versterken met enkele ontbrekende functies, namelijk die van strategisch accountmanager, een medewerker facilitair en huisvesting, een bedrijfsjurist/ WOO coördinator, een directiesecretaris, een functioneel beheerder en een strategisch communicatiemedewerker. In deze begroting is alleen de functioneel beheerder opgenomen. De andere functies zijn vooralsnog niet meegenomen in deze begroting maar worden betrokken bij het onderzoek naar een toekomstbestendige en robuuste organisatie. Mogelijk leidt dit nog tot een wijziging van de begroting van 2026.

4.2.2 Personeel en Organisatie

De FUMO is een organisatie met een sterk DNA. De verbondenheid met onze maatschappelijke opdracht en het milieu is voelbaar in alle lagen van de organisatie. Tegelijkertijd bevinden we ons in een onrustige omgeving.

Inhoudsopgave

1

In één oogopslag

Managementsamenvatting

2

De bestuurlijke behandeling

3

Inzet op besparing

4

Actuele ontwikkelingen

4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen

4.2 Organisatorische ontwikkelingen

4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering

5

Programma's

5.1 Overzicht baten en lasten

5.2 Programma Milieu

5.3 Programma Bedrijfsvoering

6

Paragrafen

6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

6.2 Paragraaf financiering

6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering

7

De financiële begroting 2026

7.1 Uitgangspunten

7.2 Overzicht van baten en lasten

7.3 Collectieve taken

7.4 Investerings

7.5 Financieel meerjarenperspectief

7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting

8

Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2026

Bijlage 6: Collectieve taken

Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

Wet- en regelgeving verandert voortdurend, de arbeidsmarkt is krap en het maatschappelijk en politiek krachtenveld dynamisch. Deze context verandert naar verwachting niet snel. Juist daarom is het van belang om intern rust, voorspelbaarheid en structuur te creëren zodat we koersvast kunnen blijven bijdragen aan een veilige en gezonde fysieke leefomgeving.

Zowel vanuit de maatschappelijke ontwikkelingen zoals zeer zorgwekkende stoffen, bodem en ondergrond, circulaire economie, klimaatadaptatie, energietransitie en waterkwaliteit als vanuit de interne organisatie groeit de vraag om een robuuste organisatie. Eén die tegen een stootje kan, koersvast is in onzekere tijden en stevig staat in haar uitvoering. Om dit te bereiken, moet onze bedrijfsvoering – inclusief leiderschap, onderlinge samenwerking en personeel – in balans komen.

Vanuit de afdeling Bedrijfsvoering zien wij drie kernopgaven voor 2025 en 2026, namelijk het vertalen van onze missie en visie naar richting en regie, het professionaliseren van sturing, processen en informatievoorziening en het investeren in leiderschap, cultuur en medewerkers. Het voldoen aan de robuustheidscriteria wordt hierin meegenomen.

Vertalen van missie en visie naar richting en regie

Onze missie en visie geven richting en zullen in 2026 doorvertaald worden naar concrete doelen, keuzes en acties. Er is behoefte aan helderheid in de vorm van een strategische roadmap die houvast biedt en waarlangs we besluiten, prioriteiten en planning organiseren. Deze roadmap vormt het fundament voor rust, voorspelbaarheid en het maken van scherpe(re) keuzes. Zo creëren we ruimte voor ontwikkeling – van onze organisatie én de mensen die er werken.

Binnen deze koers is een duidelijke rol weggelegd voor de afdeling P&O. P&O wordt nadrukkelijker gepositioneerd als aanjager van verandering, met regie op organisatieontwikkeling, behoud van medewerkers, leiderschapsontwikkeling en het versterken van de menskant in onze organisatie. Dit vraagt om een vertaling van strategische doelen naar een concrete P&O-agenda die richting geeft aan beleid én dagelijks handelen.

Professionaliseren van sturing, processen en informatievoorziening

We handelen veel ad-hoc, de verantwoordelijkheden zijn niet altijd duidelijk en is er sprake van versnipperde informatie. De behoefte aan structuur en heldere spelregels is groot – zeker in een onvoorspelbare externe context. In 2025 en 2026 zetten we in op het standaardiseren van processen rondom besluitvorming, communicatie en projectuitvoering. Informatie moet eenduidig en toegankelijk zijn zodat we grip krijgen op planning, capaciteit en voortgang. MT-leden, teamleiders en P&O krijgen zo zicht op waar moet worden bijgestuurd, en op basis waarvan.

De rolverdeling binnen de organisatie vraagt ook om aandacht. Taken, verantwoordelijkheden en met name bevoegdheden worden aangescherpt zodat leiders kunnen leiden en medewerkers verantwoordelijkheid kunnen nemen. Het versterken van eigenaarschap – op alle niveaus – is hier een centrale ambitie. Zo bouwen we stap voor stap aan een robuuste en gestructureerde organisatie waarin processen voorspelbaar en betrouwbaar verlopen.

Inhoudsopgave

- 1 In één oogopslag
 - Managementsamenvatting
- 2 De bestuurlijke behandeling
- 3 Inzet op besparing
- 4 Actuele ontwikkelingen
 - 4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
 - 4.2 Organisatorische ontwikkelingen
 - 4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering
- 5 Programma's
 - 5.1 Overzicht baten en lasten
 - 5.2 Programma Milieu
 - 5.3 Programma Bedrijfsvoering
- 6 Paragrafen
 - 6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
 - 6.2 Paragraaf financiering
 - 6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering
- 7 De financiële begroting 2026
 - 7.1 Uitgangspunten
 - 7.2 Overzicht van baten en lasten
 - 7.3 Collectieve taken
 - 7.4 Investerings
 - 7.5 Financieel meerjarenperspectief
 - 7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting
- 8 Bijlagen
 - Bijdragen per deelnemer
 - Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer
 - Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer
 - Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer
 - Bijlage 4: Overzicht taakvelden
 - Bijlage 5: Risicoanalyse 2026
 - Bijlage 6: Collectieve taken
 - Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

Investeren in leiderschap, cultuur en medewerkers

Onze mensen zijn betrokken en bevlogen. Tegelijkertijd ervaren ze een hoge werkdruk, weinig adempauze en onduidelijkheid in de aansturing. Er is een breed scala aan leiderschapstijlen – van inspirerend tot controlerend – en onvoldoende ruimte voor feedback en tegenspraak. Bovendien is het verloop onder leidinggevend en hoog.

In 2025-2026 zetten we hierom stevig in op leiderschap en cultuurverandering. We investeren in het professionaliseren van leiderschap met aandacht voor rust, eigenaarschap, aanspreekbaarheid en vertrouwen. Ook hier wordt de rol van P&O versterkt: als partner voor leidinggevend en als bewaker van de lange termijn. Dit alles met oog voor de mens kant – want het behoud en de ontwikkeling van medewerkers is cruciaal voor de continuïteit van onze opgave.

We willen een cultuur waarin mensen zich gezien, gehoord én gesteund voelen. Waar ruimte is voor feedback, samenwerking vanzelfsprekend is en waar het normaal is om elkaar aan te spreken op gedrag en resultaat. Dit vraagt om duidelijke kaders, maar ook om veiligheid, ritme en regelmaat: drie belangrijke ingrediënten voor interne rust in een roerige buitenwereld.

Tot slot

De komende jaren bouwen we aan een toekomstbestendige en robuuste FUMO. Niet door alles tegelijk te willen, maar door duidelijke keuzes te maken, focus aan te brengen en te investeren in wat écht belangrijk is, namelijk structuur, leiderschap en onze mensen. Zo leggen we een stevig fundament onder een krachtige, professionele en veerkrachtige organisatie.

4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering

Zoals bekend zijn er veranderopgaven die voortvloeien uit de Omgevingswet en het IBP VTH. Voor ons betekent dit bijvoorbeeld dat we moeten voldoen aan de eisen met betrekking tot de uniformering van MBA's (milieubelastende activiteiten), dat we een nieuw informatiemodel VTH-milieu moeten invoeren en dat we aan een nieuwe kernregistratie rMBA (register milieubelastende activiteiten) worden gekoppeld.

Er was de laatste jaren sprake van een organische groei van de organisatie. De hoeveelheid werkzaamheden we uitvoeren voor onze deelnemers nam toe. Daarnaast kennen we een doorgaande professionaliseringsslag van de reguliere interne processen. De veranderbehoefte die is ontstaan vanuit deze professionalisering, de invoering van de Omgevingswet en het IBP VTH, is opgenomen in de Informatievisie. Deze is, na bespreking in alle ambtelijke en bestuurlijke gremia, op 11 april 2024 vastgesteld door ons algemeen bestuur. Vanuit het IBP VTH en de Informatievisie zal de FUMO meer datagedreven gaan werken op basis van een BI-strategie (Business Intelligence).

Ook de complexere wordende wetgeving heeft impact op onze informatisering en automatisering. Denk aan de Wet open overheid (Woo) en de Wet Politiegegevens (WPG). De impact uit zich in zowel de implementatie van nieuw beleid als de structurele uitvoering daarvan.

Inhoudsopgave

- 1 In één oogopslag
 - Managementsamenvatting
- 2 De bestuurlijke behandeling
- 3 Inzet op besparing
- 4 Actuele ontwikkelingen
 - 4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
 - 4.2 Organisatorische ontwikkelingen
 - 4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering
- 5 Programma's
 - 5.1 Overzicht baten en lasten
 - 5.2 Programma Milieu
 - 5.3 Programma Bedrijfsvoering
- 6 Paragrafen
 - 6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
 - 6.2 Paragraaf financiering
 - 6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering
- 7 De financiële begroting 2026
 - 7.1 Uitgangspunten
 - 7.2 Overzicht van baten en lasten
 - 7.3 Collectieve taken
 - 7.4 Investerings
 - 7.5 Financieel meerjarenperspectief
 - 7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting
- 8 Bijlagen
 - Bijdragen per deelnemer
 - Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer
 - Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer
 - Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer
 - Bijlage 4: Overzicht taakvelden
 - Bijlage 5: Risicoanalyse 2026
 - Bijlage 6: Collectieve taken
 - Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

Tot slot zijn er nieuwe systemen in gebruik genomen zoals TOPdesk, iBabs, Embrace intranet, kaartsystemen, archiefsystemen, rapportagesystemen en digitale checklisten. Ook de functionaliteiten in het zaaksysteem zijn uitgebreid. Het structurele gebruik van AI (artificiële intelligentie) wordt onderzocht. Het beheer van de nieuwe systemen is steeds als extra taak toegekend aan de bestaande medewerkers van het cluster ICT. Dit veroorzaakt overbelasting en belemmert hen in het goed uitvoeren van hun reguliere werkzaamheden. Om kwaliteit en de continuïteit van onze informatisering en automatisering te kunnen garanderen, is het werven van een functioneel beheerder (1fte) noodzakelijk.

4.3.1 Huisvesting

De FUMO is gevestigd aan de J.W. de Visserwei 10 in Grou. We huren dit kantoorpand van de gemeente Leeuwarden. Deze huurovereenkomst loopt af op 1 januari 2026 en op het moment van opstellen van deze begroting zijn we in gesprek met de gemeente over een eventuele verlenging. De wens van de gemeente Leeuwarden is om de huurtermijn met tien jaar te verlengen. Deze langere periode is vanuit het perspectief van Leeuwarden goed te begrijpen, omdat zij plannen hebben om het pand verder te verduurzamen. Als FUMO kunnen we deze lange periode echter niet goed overzien, temeer omdat we niet helemaal tevreden zijn over de huidige huisvesting.

Tijdens piekmomenten zijn er onvoldoende parkeerplaatsen en ontbreekt het aan voldoende concentratiewerkplekken en vergaderruimten. We ervaren al geruime tijd problemen met het klimaatsysteem en de luchtkwaliteit maakt dat medewerkers diverse gezondheidsklachten ervaren. Het pand is erg gehorig door te dunne wanden. Hier komt bij dat onze directe omgeving verandert door een nog te bouwen nieuwe woonwijk met voorzieningen zoals een jachthaven. De openbare weg komt direct voor ons pand te liggen. Dit leidt naar alle waarschijnlijkheid zowel tijdens de bouw als daarna tot extra overlast en parkeerdruk.

Deze ontwikkelingen samen maken dat we onze huisvesting goed willen evalueren om tot een weloverwogen keuze te komen. Blijven we in het huidige pand op voorwaarde van de noodzakelijke aanpassingen? Of kiezen we voor een nieuwe locatie, die volledig aan onze wensen voldoet?

Inhoudsopgave

- 1 In één oogopslag
 - Managementsamenvatting
- 2 De bestuurlijke behandeling
- 3 Inzet op besparing
- 4 Actuele ontwikkelingen
 - 4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
 - 4.2 Organisatorische ontwikkelingen
 - 4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering
- 5 Programma's
 - 5.1 Overzicht baten en lasten
 - 5.2 Programma Milieu
 - 5.3 Programma Bedrijfsvoering
- 6 Paragrafen
 - 6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
 - 6.2 Paragraaf financiering
 - 6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering
- 7 De financiële begroting 2026
 - 7.1 Uitgangspunten
 - 7.2 Overzicht van baten en lasten
 - 7.3 Collectieve taken
 - 7.4 Investerings
 - 7.5 Financieel meerjarenperspectief
 - 7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting
- 8 Bijlagen
 - Bijdragen per deelnemer
 - Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer
 - Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer
 - Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer
 - Bijlage 4: Overzicht taakvelden
 - Bijlage 5: Risicoanalyse 2026
 - Bijlage 6: Collectieve taken
 - Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

Programma's

5.1 Overzicht baten en lasten

We starten dit hoofdstuk met een overzicht van baten en lasten. Volgens het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) moeten we de algemene dekkingsmiddelen (rente) en het bedrag voor onvoorziene uitgaven apart in het programmaplan uiteenzetten.

BEDRAGEN (€ X1.000)	BATEN	LASTEN	SALDO
Programma's:			
Programma Milieu	23.199	13.546	9.653
Totaal programma's	23.199	13.546	9.653
Algemene dekkingsmiddelen:			
Saldo van de financieringsfunctie	150	0	150
Overige algemene dekkingsmiddelen	0	105	-105
Totaal algemene dekkingsmiddelen	150	105	45
Kosten van de overhead	75	9.773	-9.698
Saldo van baten en lasten vóór mutaties reserves	23.424	23.424	0
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	0	0	0
Saldo van baten en lasten na mutaties reserves	23.424	23.424	0

Tabel 4: overzicht baten en lasten 2026

Inhoudsopgave

1

In één oogopslag

Managementsamenvatting

2

De bestuurlijke behandeling

3

Inzet op besparing

4

Actuele ontwikkelingen

4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen

4.2 Organisatorische ontwikkelingen

4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering

5

Programma's

5.1 Overzicht baten en lasten

5.2 Programma Milieu

5.3 Programma Bedrijfsvoering

6

Paragrafen

6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

6.2 Paragraaf financiering

6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering

7

De financiële begroting 2026

7.1 Uitgangspunten

7.2 Overzicht van baten en lasten

7.3 Collectieve taken

7.4 Investerings

7.5 Financieel meerjarenperspectief

7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting

8

Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2026

Bijlage 6: Collectieve taken

Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

5.2 Programma Milieu

Inzet voor een schoon en veilig Friesland

Het milieu is een belangrijke voorwaarde voor de kwaliteit van leven van mensen, dieren en planten. Wij staan voor een schone, veilige en duurzame leefomgeving in Fryslân. We hebben voldoende kennis voor de uitvoering van ons wettelijke takenpakket en in voorkomende gevallen voor het plus-takenpakket. Als FUMO willen we zorg dragen voor een kwalitatief goede uitvoering van het VTH-beleid Fryslân. We ondersteunen onze opdrachtgevers, met oog voor de maatschappelijke effecten die zij wensen te bereiken. Een gezonde, veilige en duurzame fysieke leefomgeving is een verantwoordelijkheid van ons allemaal.

Onze financieringssystematiek kent drie pijlers: begroten, programmeren en verantwoorden. Bij het begroten berekenen we op basis van uitgangspunten hoeveel uren er beschikbaar zijn en welke aantallen vergunningen en controles we verlenen en uitvoeren. Bij het programmeren maken we - mede op basis van dit aantal uren en een risicoanalyse - een uitvoeringsprogramma VTH Basistaken. De milieutaken staan hierin uitgebreid beschreven. Voor toelichting op deze taken verwijzen wij u naar het meest recente [Uitvoeringsprogramma VTH Basistaken 2025](#). Voor 2026 stellen we een uitvoeringsprogramma op dat is afgestemd op deze begroting. In het jaarverslag VTH Basistaken leggen we verantwoording af over de uitgevoerde taken ten opzichte van het uitvoeringsprogramma.

In 2026 gaan we werken aan een programma dat gebaseerd is op maatschappelijke effecten (outcome gericht) in plaats van een programma waarin alleen aantallen en uren centraal staan. Dit sluit aan bij de adviezen van het IBP VTH en de adviezen van de commissie van Aartsen.

5.3 Programma Bedrijfsvoering

Het is noodzakelijk om te investeren in de afdeling Bedrijfsvoering, zodat we de primaire afdelingen beter kunnen ondersteunen bij hun dagelijkse werkzaamheden. Het afgelopen jaar bleek dat de afdeling Bedrijfsvoering onvoldoende is toegerust op bepaalde PIOFACH taken. In paragraaf 4.2 is beschreven op welke wijze de afdeling Bedrijfsvoering zich moet ontwikkelen en welke investeringen hiervoor nodig zijn.

In het programma Bedrijfsvoering gaan we in op de algemene dekkingsmiddelen, de overhead, de vennootschapsbelasting en de post onvoorzien.

Algemene dekkingsmiddelen (rente)

De algemene dekkingsmiddelen zijn inkomsten waarvoor geen specifiek bestedingsdoel is bepaald. Voor het jaar 2026 worden renteopbrengsten geraamd voor een bedrag van € 150.000.

Inhoudsopgave

- 1 In één oogopslag
 - Managementsamenvatting
- 2 De bestuurlijke behandeling
- 3 Inzet op besparing
- 4 Actuele ontwikkelingen
 - 4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
 - 4.2 Organisatorische ontwikkelingen
 - 4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering
- 5 Programma's
 - 5.1 Overzicht baten en lasten
 - 5.2 Programma Milieu
 - 5.3 Programma Bedrijfsvoering
- 6 Paragrafen
 - 6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
 - 6.2 Paragraaf financiering
 - 6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering
- 7 De financiële begroting 2026
 - 7.1 Uitgangspunten
 - 7.2 Overzicht van baten en lasten
 - 7.3 Collectieve taken
 - 7.4 Investerings
 - 7.5 Financieel meerjarenperspectief
 - 7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting
- 8 Bijlagen
 - Bijdragen per deelnemer
 - Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer
 - Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer
 - Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer
 - Bijlage 4: Overzicht taakvelden
 - Bijlage 5: Risicoanalyse 2026
 - Bijlage 6: Collectieve taken
 - Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

Overhead

Het BBV schrijft voor dat we overheadkosten afzonderlijk begroten en niet in de inhoudelijke programma’s opnemen. Dit moet meer inzicht geven in de overheadkosten voor de organisatie als geheel. De volgende functies worden conform het BBV voor onze dienst tot de overhead gerekend:

DEELGEBIED	FTE
Personeel (P)	4,0
Informatievoorziening (I)	11,7
Organisatie (O)	5,9
Financiën (F)	3,1
Administratieve organisatie (A)	3,2
Communicatie (C.)	1,6
Huisvesting (H)	-
Directeur	1,0
Afdelingshoofden	3,0
Teamleiders	8,0
Totaal	41,5

Tabel 5: formatie bedrijfsvoering in fte

Bovenstaande tabel geeft de aantallen fte’s per onderdeel weer, na toevoeging van de nieuw toegekende formatieplaatsen in deze begroting.

Vennootschapsbelasting (Vpb)

Het BBV schrijft voor dat de heffing van vennootschapsbelasting afzonderlijk dient te worden toegelicht in een aparte post. Deze verplichting is echter niet van toepassing op onze organisatie. Vennootschapsbelasting door overheidsondernemingen is alleen verschuldigd voor activiteiten die fiscaal als onderneming worden aangemerkt en waarvoor geen objectvrijstellingen gelden. Ons uitgangspunt is dat de activiteiten van de FUMO die kwalificeren als onderneming, in principe uitsluitend bestaan uit activiteiten waarvoor een objectvrijstelling van toepassing is.

Onvoorzien

Het BBV schrijft voor dat de post ‘onvoorzien’ eveneens apart moet worden getoond. We hebben een bedrag van € 105.000 opgenomen voor onvoorzien. Dit is geïndexeerd ten opzichte van vorig jaar.

Inhoudsopgave

- 1 In één oogopslag
 - Managementsamenvatting
- 2 De bestuurlijke behandeling
- 3 Inzet op besparing
- 4 Actuele ontwikkelingen
 - 4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
 - 4.2 Organisatorische ontwikkelingen
 - 4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering
- 5 Programma's
 - 5.1 Overzicht baten en lasten
 - 5.2 Programma Milieu
 - 5.3 Programma Bedrijfsvoering
- 6 Paragrafen
 - 6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
 - 6.2 Paragraaf financiering
 - 6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering
- 7 De financiële begroting 2026
 - 7.1 Uitgangspunten
 - 7.2 Overzicht van baten en lasten
 - 7.3 Collectieve taken
 - 7.4 Investerings
 - 7.5 Financieel meerjarenperspectief
 - 7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting
- 8 Bijlagen
 - Bijdragen per deelnemer
 - Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer
 - Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer
 - Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer
 - Bijlage 4: Overzicht taakvelden
 - Bijlage 5: Risicoanalyse 2026
 - Bijlage 6: Collectieve taken
 - Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

Paragrafen

In het BBV staan zeven paragrafen die lokale overheden in hun begroting moeten opnemen. Niet alle paragrafen zijn van toepassing op omgevingsdiensten. Onderstaande tabel laat zien welke voor ons van toepassing zijn.

PARAGRAAF	VAN TOEPASSING BIJ FUMO
Lokale heffingen	Nee
Weerstandsvermogen en risicobeheersing	Ja
Onderhoud kapitaalgoederen	Nee
Financiering	Ja
Bedrijfsvoering	Ja
Verbonden partijen	Nee
Grondbeleid	Nee

Tabel 6: paragrafen BBV

6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Deze paragraaf laat zien in welke mate de weerstandscapaciteit toereikend is om eventuele risico’s op te vangen.

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden om niet-begrote kosten, die onverwachts en substantieel zijn, op te kunnen vangen. Hiervoor is de algemene reserve en de post onvoorzien beschikbaar. Als blijkt dat deze capaciteit niet voldoende is om de geïnventariseerde en gekwantificeerde risico’s te dekken, zijn we aangewezen op een extra bijdrage van onze deelnemers.

- 1 In één oogopslag
 - Managementsamenvatting
- 2 De bestuurlijke behandeling
- 3 Inzet op besparing
- 4 Actuele ontwikkelingen
 - 4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
 - 4.2 Organisatorische ontwikkelingen
 - 4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering
- 5 Programma's
 - 5.1 Overzicht baten en lasten
 - 5.2 Programma Milieu
 - 5.3 Programma Bedrijfsvoering
- 6 Paragrafen
 - 6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
 - 6.2 Paragraaf financiering
 - 6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering
- 7 De financiële begroting 2026
 - 7.1 Uitgangspunten
 - 7.2 Overzicht van baten en lasten
 - 7.3 Collectieve taken
 - 7.4 Investerings
 - 7.5 Financieel meerjarenperspectief
 - 7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting
- 8 Bijlagen
 - Bijdragen per deelnemer
 - Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer
 - Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer
 - Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer
 - Bijlage 4: Overzicht taakvelden
 - Bijlage 5: Risicoanalyse 2026
 - Bijlage 6: Collectieve taken
 - Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

Bepalingen in de Gemeenschappelijke Regeling FUMO

In artikel 29 van de GR FUMO zijn bepalingen opgenomen over de vorming van ons weerstandsvermogen. Zo is bepaald dat een batig rekeningsaldo wordt toegevoegd aan het weerstandsvermogen en dat het weerstandsvermogen ten hoogste tien procent van de jaaromzet bedraagt. Voor zover het batig saldo van enig jaar leidt tot een weerstandsvermogen van meer dan tien procent van de jaaromzet, wordt het meerdere uitgekeerd naar rato van de bijdragen van de deelnemers. Een nadelig rekeningsaldo in enig jaar brengen we ten laste van de deelnemers, naar rato van hun bijdragen voor zover we het niet geheel of gedeeltelijk ten laste van het weerstandsvermogen kunnen brengen.

Nota weerstandsvermogen

Begin 2018 stelden we een Nota Weerstandsvermogen en Risicomanagement met een geactualiseerde risico-inventarisatie op met daarin de uitgangspunten voor het bepalen van de noodzakelijke omvang van het weerstandsvermogen. In de bestuursconferentie van 25 januari 2018 is ingestemd met het vormen van een weerstandsvermogen door dit in drie jaar tijd op te bouwen. Uit de risico-inventarisatie (bijlage 5) blijkt dat we een weerstandsvermogen nodig hebben van € 1.697.500. Bij het laatste toetsingsmoment (de jaarrekening 2024) is de verwachting - gelet op de ontwikkelingen in 2025 - dat het weerstandsvermogen ontoereikend zal zijn op het volgende toetsingsmoment (jaarrekening 2025). De accountant heeft hier in zijn verslag van de bevindingen voor 2024 ook een opmerking over gemaakt. Naar alle waarschijnlijkheid repareren we dit in de kadernota 2027-2031 met een aanvullende bijdrage van onze deelnemers.

Gevolgen aangescherpte robuustheidscriteria

Doordat de definities van de robuustheidscriteria zijn aangescherpt naar aanleiding van de beoordeling van de eerste voortgangsrapportages, leidt dit tot hogere kosten voor de FUMO. Dit komt omdat er ten aanzien van het opleidingsbudget de personele uren niet meer meegerekend kunnen worden. De robuustheidscriteria worden per 1 januari 2026 wettelijk verplicht gesteld. Deze extra kosten zijn meegenomen in de begroting 2026.

Kengetallen

In de verslaggevingsvoorschriften (het Besluit Begroting en Verantwoording) staat dat we enkele kengetallen moeten opnemen in onze begroting en jaarstukken.

	2026	2027	2028	2029
Netto schuld quote	0%	0%	0%	0%
Netto schuld quote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	0%	0%	0%	0%
Solvabiliteitsratio	14%	14%	14%	14%
Structurele exploitatieruimte	0%	0%	0%	0%
Ontwikkeling EMU saldo	150	250	175	150

Tabel 7: overzicht kengetallen

De netto schuldquote betreft de omvang van de schulden ten opzichte van de totale baten in de begroting. Het feit dat hier sprake is van een negatieve netto schuldquote geeft aan dat de FUMO per saldo geen schuldpositie heeft. De solvabiliteitsratio geeft het aandeel eigen vermogen ten opzichte van het totaal vermogen aan. Het EMU (Europese Monetaire Unie) saldo, ook wel het begrotingssaldo van de rijksoverheid en de decentrale overheden genoemd, is de optelsom van alle inkomsten en uitgaven.

- 1 In één oogopslag
 - Managementsamenvatting
- 2 De bestuurlijke behandeling
- 3 Inzet op besparing
- 4 Actuele ontwikkelingen
 - 4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
 - 4.2 Organisatorische ontwikkelingen
 - 4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering
- 5 Programma's
 - 5.1 Overzicht baten en lasten
 - 5.2 Programma Milieu
 - 5.3 Programma Bedrijfsvoering
- 6 Paragrafen
 - 6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
 - 6.2 Paragraaf financiering
 - 6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering
- 7 De financiële begroting 2026
 - 7.1 Uitgangspunten
 - 7.2 Overzicht van baten en lasten
 - 7.3 Collectieve taken
 - 7.4 Investerings
 - 7.5 Financieel meerjarenperspectief
 - 7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting
- 8 Bijlagen
 - Bijdragen per deelnemer
 - Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer
 - Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer
 - Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer
 - Bijlage 4: Overzicht taakvelden
 - Bijlage 5: Risicoanalyse 2026
 - Bijlage 6: Collectieve taken
 - Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

6.2 Paragraaf financiering

Wij zijn als Gemeenschappelijke Regeling op basis van de Wet FIDO verplicht om in onze begroting en de jaarrekening een paragraaf financiering op te nemen. Hierin staan de ontwikkelingen wat betreft ons kasgeldlimiet, de renterisiconorm, de verwachte af- of toename van geldleningen of uitzettingen en het beleid ten aanzien van treasury.

Wij worden grotendeels gefinancierd door onze deelnemers, die hun bijdragen per kwartaal vooruitbetalen. Voor eventuele investeringen trekken we daarnaast leningen aan. Eind november 2023 is de in 2017 aangetrokken lening gecontinueerd, nadat deze ook in 2020 al is gecontinueerd. De hoofdsom is echter verlaagd van € 3 miljoen naar € 1 miljoen. De lening betreft een zogenaamde roll-over lening met een looptijd van drie jaar (tot eind november 2026). Van het bedrag van € 1 miljoen is gedurende deze looptijd een bedrag van € 200.000 niet-aflosbaar.

De kasgeldlimiet is het bedrag dat we kortlopend mogen financieren voor het doen van investeringen. Volgens de Uitvoeringsregeling van de Wet Fido is dit een percentage van 8.5 procent van de begroting. Dit komt overeen met circa € 1,9 miljoen. Deze ruimte is tot nog toe niet gebruikt.

In de financiële verordening is aangegeven op welke wijze we omgaan met het aantrekken en uitzetten van geldmiddelen. Dit beleid betekent onder andere dat we geldleningen alleen aangaan voor de taken van de FUMO en voor zover er geen andere financieringsbronnen (bijvoorbeeld reserves) aanwezig zijn. Bij het uitzetten van (eventuele) overtollige middelen gelden strikte voorwaarden,

waarbij het gebruik van derivaten niet is toegestaan.

Overigens is de mogelijkheid hiertoe al flink beperkt doordat wij als FUMO onder het schatkistbankieren vallen. Dit betekent dat wij verplicht zijn om alle overtollige middelen boven de € 250.000 aan de schatkist af te dragen.

De FUMO rekent geen rente toe aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden.

6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering

De paragraaf Bedrijfsvoering geeft inzicht in de stand van zaken en de beleidsvoornemens ten aanzien van de bedrijfsvoering. Voor een nadere toelichting hierop verwijzen wij naar [hoofdstuk 4.2](#) Organisatorische ontwikkelingen.

- 1 In één oogopslag
 - Managementsamenvatting
- 2 De bestuurlijke behandeling
- 3 Inzet op besparing
- 4 Actuele ontwikkelingen
 - 4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
 - 4.2 Organisatorische ontwikkelingen
 - 4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering
- 5 Programma's
 - 5.1 Overzicht baten en lasten
 - 5.2 Programma Milieu
 - 5.3 Programma Bedrijfsvoering
- 6 Paragrafen
 - 6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
 - 6.2 Paragraaf financiering
 - 6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering
- 7 De financiële begroting 2026
 - 7.1 Uitgangspunten
 - 7.2 Overzicht van baten en lasten
 - 7.3 Collectieve taken
 - 7.4 Investerings
 - 7.5 Financieel meerjarenperspectief
 - 7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting
- 8 Bijlagen
 - Bijdragen per deelnemer
 - Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer
 - Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer
 - Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer
 - Bijlage 4: Overzicht taakvelden
 - Bijlage 5: Risicoanalyse 2026
 - Bijlage 6: Collectieve taken
 - Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

De financiële begroting 2026

7.1 Uitgangspunten

Indexering

Voor de financiële begroting volgen wij voor de loon- en prijsindexatie de verwachting van het Centraal Plan Bureau (CPB), overeenkomstig met de Kadernota 2025-2029.

OMSCHRIJVING	INDEX/JAAR
Jaar	2026
Indexering personeelskosten	4%
Periodieken	1% (3% in ca. 30% van de gevallen)
Subtotaal personeelskosten	5%
Index materiële kosten	1,6%
Gewogen gemiddelde	4,68%

Tabel 8: begrote indexeringen

De lasten in de begroting bestaan voor circa negentig procent uit personeelskosten en voor tien procent uit materiële kosten. Het gewogen gemiddelde van de indexering bedraagt op basis hiervan 4.68 procent.

Kostennormering

In de reguliere begroting gaan we uit van het volgende:

- Een productiviteitsnorm van 1.360 uur: een percentage van 72.6 procent van de totale beschikbare uren per fte (1.872). Dit zijn de ‘declarabele’ uren, oftewel de directe uren waarvoor in de begroting dekking is opgenomen.

Inhoudsopgave

1

In één oogopslag

Managementsamenvatting

2

De bestuurlijke behandeling

3

Inzet op besparing

4

Actuele ontwikkelingen

4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen

4.2 Organisatorische ontwikkelingen

4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering

5

Programma's

5.1 Overzicht baten en lasten

5.2 Programma Milieu

5.3 Programma Bedrijfsvoering

6

Paragrafen

6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

6.2 Paragraaf financiering

6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering

7

De financiële begroting 2026

7.1 Uitgangspunten

7.2 Overzicht van baten en lasten

7.3 Collectieve taken

7.4 Investeringsen

7.5 Financieel meerjarenperspectief

7.6 Geprognoseerde balans en toelichting

8

Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2026

Bijlage 6: Collectieve taken

Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

- Een flexibele schil voor het primair proces van vijftien procent. Dit betreft de verhouding externe medewerkers ten opzichte van het totaal aantal medewerkers (op basis van fte). De norm was in 2023 en 2024 tijdelijk hoger (namelijk twintig procent) als gevolg van de krappe arbeidsmarkt. Overeenkomstig het besluit van het algemeen bestuur verlagen we deze vanaf 2025 weer naar vijftien procent.

Wijze van financieren

In de vergadering van het algemeen bestuur op 10 december 2020 is het sturings- en financieringsmodel vastgesteld. De begroting van 2026 is op basis van dit model opgesteld. De belangrijkste uitgangspunten van dit model zijn:

TAAKGEBIED		OMSCHRIJVING FINANCIERINGSWIJZE
Inrichting gebonden basistaken - regulering		- In samenspraak met de deelnemers maken we per product uit de PDC een inschatting van het aantal te verwachten producten. - Het aantal verwachte producten x het kengetal = aantal begrote uren. - In samenspraak met de deelnemers nemen we uren op voor informatieverstrekking, maatwerk en onvoorzien. - Het totaal aantal uren x het integrale uurtarief = deelnemersbijdrage.
Inrichting gebonden basistaken - Toezicht		- Het aantal inrichtingen x kengetal x frequentie = aantal basistaak-uren. - In samenspraak met de deelnemers nemen we uren op voor onvoorzien, maatwerk en indien gewenst een hoger ambitieniveau. - Aantal basistaakuren x integrale uurtarief = deelnemersbijdrage voor inrichtinggebonden basistaken.

Overige basistaken	- Voor meldingen sloop/asbest en bodem maken we in samenspraak met de deelnemers per product een inschatting van het aantal te verwachten ingediende meldingen. Het aantal verwachte producten x het kengetal x het integrale uurtarief = deelnemersbijdrage. - Voor het toezicht op sloop/asbest: het aantal meldingen x kengetal x frequentie = aantal toezichtsuren bodem en asbest/sloop. Dit maal het integrale uurtarief = deelnemersbijdrage. - Voor het vrije veld toezicht bodem is 2.100 uur begroot. - Voor handhaving gaan we uit van dezelfde aantallen als in de begroting van 2025, minus 1 fte overeenkomstig gekozen bezuinigingsscenario. - Voor de bodemtaken geldt dat in samenspraak met de deelnemers afspraken zijn gemaakt over de wijze waarop deze in de begroting worden opgenomen. Als gevolg van de Omgevingswet zijn de bodemtaken dusdanig gewijzigd dat de oude systematiek niet meer voldeed. Op basis van de eerste ervaringscijfers met de Omgevingswet, is een systematiek voor 2026 ontwikkeld. Deze systematiek kwam in samenspraak met de deelnemers tot stand. - Voor de taken in het kader van energiebesparing hanteerden we de toezichtfrequentie conform het besluit van het algemeen bestuur (eens per 16 jaar).
BOA-coördinatie	- Conform besluitvorming in het bestuurlijke VTH-overleg is 700 uur opgenomen in voorliggende begroting. - De uren zijn naar rato van de deelnemersbijdrage voor basistaken verdeeld over de deelnemers en opgenomen onder de collectieve taken.
Ketentoezicht	- Voor ketentoezicht zijn 4 fte opgenomen. - De uren zijn naar rato van de verhouding reguliere toezicht uren verdeeld over de deelnemers.
Omgevingswet	Het budget dat beschikbaar is gesteld voor de implementatie van de Omgevingswet vertalen we naar een bijdrage per deelnemer op basis van de verhouding in de bijdrage van de basistaken.
Collectieve taken	- Voor collectieve taken is 11.280 uur opgenomen. - Deze uren zijn naar rato van de deelnemersbijdrage voor basistaken verdeeld over de deelnemers.
Plustaken	- De omvang en samenstelling van de plustaken kwam in samenspraak met de deelnemers tot stand. - Per plustaak is vervolgens de tariefgroep bepaald. Het aantal uren per type plustaak vermenigvuldigd met het geldende tarief, leidt tot de deelnemersbijdrage voor de plustaken.
Rapportageverplichting werkgebonden personen-mobiliteit	- Het aantal inrichtingen x kengetal = aantal basistaakuren. - Het totaal aantal uren x het integrale uurtarief = deelnemersbijdrage.

Tabel 9: gehanteerde berekeningswijzen

- 1 In één oogopslag
 - Managementsamenvatting
- 2 De bestuurlijke behandeling
- 3 Inzet op besparing
- 4 Actuele ontwikkelingen
 - 4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
 - 4.2 Organisatorische ontwikkelingen
 - 4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering
- 5 Programma's
 - 5.1 Overzicht baten en lasten
 - 5.2 Programma Milieu
 - 5.3 Programma Bedrijfsvoering
- 6 Paragrafen
 - 6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
 - 6.2 Paragraaf financiering
 - 6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering
- 7 De financiële begroting 2026
 - 7.1 Uitgangspunten
 - 7.2 Overzicht van baten en lasten
 - 7.3 Collectieve taken
 - 7.4 Investeringsen
 - 7.5 Financieel meerjarenperspectief
 - 7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting
- 8 Bijlagen
 - Bijdragen per deelnemer
 - Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer
 - Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer
 - Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer
 - Bijlage 4: Overzicht taakvelden
 - Bijlage 5: Risicoanalyse 2026
 - Bijlage 6: Collectieve taken
 - Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

Voor alle taken behalve de BOA-uren geldt dat we deze jaarlijks achteraf middels een nacalculatie afrekenen op basis van de werkelijk bestede uren.

7.2 Overzicht van baten en lasten

Het totaaloverzicht van de baten en lasten is hieronder in vergelijking met 2025 weergegeven.

OMSCHRIJVING (€ X1.000)	2025 BEGROTING	2026 BEGROTING	MUTATIE	
Totale baten	22.183	23.424	1.241	5,6%
Deelnemersbijdragen	20.347	21.541	1.195	5,9%
Gemeenten	14.405	14.382	-23	-0,2%
Provincie	5.895	7.112	1.217	20,7%
Wetterskip	47	47	0	0,0%
Specifieke uitkeringen	656	614	-42	-6,5%
Financiële baten	150	150	0	0,0%
Overige baten	1.030	1.119	89	8,7%
Totale lasten	22.183	23.424	1.241	5,6%
Personeelskosten	18.426	19.160	734	4,0%
Primair proces	13.299	13.518	219	1,6%
Overhead	4.365	4.813	449	10,3%
DVO's	762	828	66	8,7%
Overige personeelskosten	1.140	1.383	243	21,4%
Kapitaallasten	214	240	25	11,7%
Bedrijfsvoeringskosten	1.857	2.189	332	17,9%
ICT-kosten	593	824	231	39,1%
Huisvestingskosten	720	732	12	1,6%
Overige bedrijfsvoeringskosten	545	633	89	16,3%
Onvoorzien	104	105	2	1,6%
Ontwikkelkosten	367	272	-94	-25,7%
Implementatie omgevingswet	75	75	0	0,0%

Tabel 10: begroting 2026

De totale omvang van de begroting van de FUMO neemt in 2026 toe met € 1,2 mln, 5.6%. Voor de gemeentelijke deelnemers daalt de bijdrage met 0,2%. We voldoen hiermee aan de opgenomen kaders in het amendement dat door het algemeen bestuur is aangenomen op 10 april 2025.

Conform de oproep uit het aangenomen amendement bij de kadernota 2026-2030, voerden we een analyse uit aan de hand van de criteria ‘onvermijdbaar’, ‘onontkoombaar’ en ‘onuitstelbaar’. Op basis van deze analyse is in deze begroting rekening gehouden met de volgende ontwikkelingen:

- Indexeringen
- Opleidingsbudget cf robuustheidscriteria
- Informatievisie
- Inrichting robuuste afdeling bedrijfsvoering
- Ontwikkeling bedrijfskosten
 - Contributie OD-NL
 - Autonomie groei ICT-kosten, waaronder AFAS en Microsoft-licenties.
 - WPG-audit

Baten

Deelnemersbijdrage

De deelnemersbijdrage stijgt ten opzichte van 2025 met € 1,2 mln, 5.9%. We zien een verschil tussen de stijging van de gemeentelijke bijdrage (-0,2%) en de provinciale bijdrage (20,7%).

De stijging van de gemeentelijke bijdrage wordt gedempt door de ingeboekte bezuinigingen, die naar aanleiding van de eerder genoemde brief van de VFG in samenspraak met de deelnemers zijn samengesteld.

De provinciale bijdrage stijgt voornamelijk door inbreng van taken (circa 6.000 uur), maar ook door een stijging van ons uurtarief en het feit dat het aandeel van de provincie in de verdeelsleutel voor collectieve taken stijgt. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door extra uren van de provincie en anderzijds door een daling van de gemeentelijke uren als gevolg van de bezuinigingen.

Inhoudsopgave

- 1 In één oogopslag
 - Managementsamenvatting
- 2 De bestuurlijke behandeling
- 3 Inzet op besparing
- 4 Actuele ontwikkelingen
 - 4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
 - 4.2 Organisatorische ontwikkelingen
 - 4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering
- 5 Programma's
 - 5.1 Overzicht baten en lasten
 - 5.2 Programma Milieu
 - 5.3 Programma Bedrijfsvoering
- 6 Paragrafen
 - 6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
 - 6.2 Paragraaf financiering
 - 6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering
- 7 De financiële begroting 2026
 - 7.1 Uitgangspunten
 - 7.2 Overzicht van baten en lasten
 - 7.3 Collectieve taken
 - 7.4 Investerings
 - 7.5 Financieel meerjarenperspectief
 - 7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting
- 8 Bijlagen
 - Bijdragen per deelnemer
 - Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer
 - Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer
 - Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer
 - Bijlage 4: Overzicht taakvelden
 - Bijlage 5: Risicoanalyse 2026
 - Bijlage 6: Collectieve taken
 - Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

In de bijlage zijn nadere specificaties opgenomen van de bijdrage per deelnemer en de mutatie ten opzichte van 2025.

Specifieke uitkeringen

De Specifieke Uitkering Toezicht en Handhaving Energiebesparingsplicht (SPUK THE) is bedoeld om voor meerdere jaren extra capaciteit voor toezicht en handhaving te realiseren, zodat de organisatie op dit vlak een professionaliseringsslag kan maken. Voor SPUK THE is een meerjarenbegroting opgesteld waarbij we de totale bijdrage van ruim € 2 miljoen besteden in de periode 2022-2026. De begrote uren voor 2026 zijn verwerkt in voorliggende begroting.

Lasten

Personeelskosten

De personeelskosten stijgen met € 0,73 mln, 4,0%. We zien hierbij een verschil in de stijging tussen de personeelskosten in het primaire proces en de overhead.

De personeelskosten in het primaire proces stijgen voornamelijk als gevolg van indexeringen.

De personeelskosten in de overhead stijgen als gevolg van:

- Indexeringen
- Inrichting robuuste afdeling bedrijfsvoering

Overige personeelskosten

De overige personeelskosten bestaan voor een deel uit kosten die meebewegen met de personeelskosten, te weten de opleidingskosten (3 procent van de loonsom) en het budget voor secundaire arbeidsvoorwaarden (1.2 procent).

Kapitaallasten

De kapitaallasten stijgen met € 25.000 als gevolg van investeringen in hardware (voornamelijk laptops).

Bedrijfsvoeringskosten

De bedrijfsvoeringskosten stijgen met € 332.000. (17,9 procent). Dit is vooral een gevolg van stijgende ICT-kosten. Hierin zijn de materiële kosten van de Informatievisie opgenomen (zoals de kosten voor een datawarehouse), maar ook de autonome stijging van ICT-kosten door stijgende licentiekosten.

De overige bedrijfsvoeringskosten bestaan onder meer uit kosten voor het wagenpark, administratiekosten, verzekeringen en abonnementen. Deze kosten stijgen als gevolg van indexeringen, maar ook door:

- Contributieverhoging OD-NL
- WPG-audit

Inhoudsopgave

- 1 In één oogopslag
 - Managementsamenvatting
- 2 De bestuurlijke behandeling
- 3 Inzet op besparing
- 4 Actuele ontwikkelingen
 - 4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
 - 4.2 Organisatorische ontwikkelingen
 - 4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering
- 5 Programma's
 - 5.1 Overzicht baten en lasten
 - 5.2 Programma Milieu
 - 5.3 Programma Bedrijfsvoering
- 6 Paragrafen
 - 6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
 - 6.2 Paragraaf financiering
 - 6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering
- 7 De financiële begroting 2026
 - 7.1 Uitgangspunten
 - 7.2 Overzicht van baten en lasten
 - 7.3 Collectieve taken
 - 7.4 Investerings
 - 7.5 Financieel meerjarenperspectief
 - 7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting
- 8 Bijlagen
 - Bijdragen per deelnemer
 - Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer
 - Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer
 - Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer
 - Bijlage 4: Overzicht taakvelden
 - Bijlage 5: Risicoanalyse 2026
 - Bijlage 6: Collectieve taken
 - Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

Onvoorzien

Het budget voor onvoorzien is geïndexeerd en bedraagt voor 2026 € 105.000.

Ontwikkelbudget

Het ontwikkelbudget daalt als gevolg van het vervallen van het eenmalige budget voor het onderzoek naar het efficiënter organiseren van toezicht.

7.3 Collectieve taken

In de begroting 2026 zijn 7.200 uren opgenomen voor de uitvoering van collectieve taken. Dit is gelijk aan 2025.

De nadere uitwerking van de ‘collectieve uren’ is onderdeel van ons jaarprogramma uitvoering VTH-taken.

Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven

Het integrale uurtarief voor basistaken bedraagt voor 2026 € 124,68. Dit is een stijging ten opzichte van 2025 met 8,7 procent. Deze stijging is het gevolg van indexeringen en van investeringen in onze bedrijfsvoering.

Voor aanvullende taken worden gedifferentieerde tarieven gehanteerd conform het besluit van het algemeen bestuur van 29 juni 2015. Deze tarieven zijn in 2026 als volgt:

OMSCHRIJVING	INDEX/JAAR	TARIEF
Tariefgroep 1	Schaal 6-7	€ 98,50
Tariefgroep 2	Schaal 8-9	€ 111,50
Tariefgroep 3	Schaal 10	€ 128,50
Tariefgroep 4	Schaal 11	€ 142,00

Tabel 11: tariefstelling plustaken

7.4 Investerings

We verwachten in 2026 voor € 100.000 aan investeringen te doen in ICT-gerelateerde zaken, zoals vervangingsinvesteringen in laptops en telefoons, maar ook investeringen in het netwerk.

- 1 In één oogopslag
 - Managementsamenvatting
- 2 De bestuurlijke behandeling
- 3 Inzet op besparing
- 4 Actuele ontwikkelingen
 - 4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
 - 4.2 Organisatorische ontwikkelingen
 - 4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering
- 5 Programma's
 - 5.1 Overzicht baten en lasten
 - 5.2 Programma Milieu
 - 5.3 Programma Bedrijfsvoering
- 6 Paragrafen
 - 6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
 - 6.2 Paragraaf financiering
 - 6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering
- 7 De financiële begroting 2026
 - 7.1 Uitgangspunten
 - 7.2 Overzicht van baten en lasten
 - 7.3 Collectieve taken
 - 7.4 Investeringskosten
 - 7.5 Financieel meerjarenperspectief
 - 7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting
- 8 Bijlagen
 - Bijdragen per deelnemer
 - Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer
 - Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer
 - Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer
 - Bijlage 4: Overzicht taakvelden
 - Bijlage 5: Risicoanalyse 2026
 - Bijlage 6: Collectieve taken
 - Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

7.5 Financieel meerjarenperspectief

Hieronder is het financieel meerjarenperspectief van de begroting opgenomen.

BEDRAGEN (€ X1.000)	2025 BEGROTING	2026 BEGROTING	2027 BEGROTING	2028 BEGROTING	2029 BEGROTING	2030 BEGROTING
Totale baten	22.183	23.424	24.521	25.668	26.869	28.127
Deelnemersbijdragen	20.347	21.541	22.638	23.785	24.986	26.244
Specifieke uitkeringen	656	614	614	614	614	614
Financiële baten	150	150	150	150	150	150
Overige baten	1.030	1.119	1.119	1.119	1.119	1.119
Totale lasten	22.183	23.424	24.521	25.668	26.869	28.127
Personeelskosten	18.426	19.160	19.160	19.160	19.160	19.160
Primair proces	13.298	13.518	13.518	13.518	13.518	13.518
Overhead	4.365	4.813	4.813	4.813	4.813	4.813
DVO's	762	828	828	828	828	828
Overige personeelskosten	1.140	1.383	1.383	1.383	1.383	1.383
Kapitaallasten	214	240	240	240	240	240
Bedrijfsvoeringskosten	1.857	2.189	2.189	2.189	2.189	2.189
ICT-kosten	593	824	824	824	824	824
Huisvestingskosten	720	732	732	732	732	732
Overige bedrijfsvoeringskosten	545	633	633	633	633	633
Onvoorzien	104	105	105	105	105	105
Ontwikkelkosten	367	272	272	272	272	272
Implementatie omgevingswet	75	75	75	75	75	75
Indexering	0	0	1.096	2.244	3.445	4.703

In het meerjarenperspectief is geen rekening gehouden met ontwikkelingen en/of keuzes die zijn gemaakt in de begroting 2026 met betrekking tot de analyse inzake onvermijdbaarheid, onontkoombaarheid en/of uitstelbaarheid. Conform het amendement dat op 10 april 2025 door het algemeen bestuur is aangenomen, gaan we in aanloop naar de kadernota 2027 met onze deelnemers in gesprek om tot een gedragen en uitgewerkte visie op een robuuste FUMO te komen.

Tabel 12: financieel meerjarenperspectief

1	In één oogopslag
	Managementsamenvatting
2	De bestuurlijke behandeling
3	Inzet op besparing
4	Actuele ontwikkelingen
4.1	Beleidsmatige ontwikkelingen
4.2	Organisatorische ontwikkelingen
4.3	Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering
5	Programma's
5.1	Overzicht baten en lasten
5.2	Programma Milieu
5.3	Programma Bedrijfsvoering
6	Paragrafen
6.1	Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
6.2	Paragraaf financiering
6.3	Paragraaf Bedrijfsvoering
7	De financiële begroting 2026
7.1	Uitgangspunten
7.2	Overzicht van baten en lasten
7.3	Collectieve taken
7.4	Investerings
7.5	Financieel meerjarenperspectief
7.6	Geprognosticeerde balans en toelichting
8	Bijlagen
	Bijdragen per deelnemer
	Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer
	Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer
	Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer
	Bijlage 4: Overzicht taakvelden
	Bijlage 5: Risicoanalyse 2026
	Bijlage 6: Collectieve taken
	Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting

BEDRAGEN (€ X1.000)	2025 BEGROTING	2026 BEGROTING	2027 BEGROTING	2028 BEGROTING	2029 BEGROTING
Vaste activa					
Financiële vast activa	20	20	20	20	20
Materiele vaste activa	925	775	525	350	200
	945	795	545	370	220
Vlottende activa					
Overige vorderingen en overlopende activa	1.100	1.100	1.100	1.100	1.100
Liquide middelen	3.510	3.660	3.910	4.085	4.235
	4.610	4.760	5.010	5.185	5.335
Totaal activa	5.555	5.555	5.555	5.555	5.555
Vaste passiva					
Eigen vermogen	800	800	800	800	800
Voorzieningen	55	55	55	55	55
Lening (langlopende deel)	200	200	200	200	200
	1.055	1.055	1.055	1.055	1.055
Vlottende passiva					
Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000
Overlopende passiva	500	500	500	500	500
	4.500	4.500	4.500	4.500	4.500
Totaal passiva	5.555	5.555	5.555	5.555	5.555

Tabel 13: balans

In de geprognosticeerde balans is rekening gehouden met de volgende punten:

- Afschrijvingen conform begroting en investeringen in de periode 2025 – 2029;
- het eigen vermogen blijft ongewijzigd op de omvang die benodigd is conform de risicoanalyse;
- van de lening van € 1 miljoen is € 0,8 miljoen direct aflosbaar en daarmee onder de vlottende passiva verantwoord.

Inhoudsopgave

1

In één oogopslag

Managementsamenvatting

2

De bestuurlijke behandeling

3

Inzet op besparing

4

Actuele ontwikkelingen

4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen

4.2 Organisatorische ontwikkelingen

4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering

5

Programma's

5.1 Overzicht baten en lasten

5.2 Programma Milieu

5.3 Programma Bedrijfsvoering

6

Paragrafen

6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

6.2 Paragraaf financiering

6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering

7

De financiële begroting 2026

7.1 Uitgangspunten

7.2 Overzicht van baten en lasten

7.3 Collectieve taken

7.4 Investerings

7.5 Financieel meerjarenperspectief

7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting

8

Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2026

Bijlage 6: Collectieve taken

Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

In bijlage 1 zijn vier overzichten opgenomen met specificaties van de deelnemersbijdrages.

- In tabel 14 is een totaalspecificatie opgenomen van de deelnemersbijdrage voor 2026.
- In tabel 15 is een specificatie opgenomen van de ontwikkeling van de deelnemersbijdrage 2026 ten opzichte van 2025.
- In tabel 16 is een mutatieoverzicht opgenomen, waarin de verschillen worden verklaard tussen de deelnemersbijdrage in de oorspronkelijke begroting 2025 en de begroting 2026.
- In tabel 17 is het overzicht opgenomen van het aantal basistaakbedrijven per categorie.

Inhoudsopgave

1

In één oogopslag

Managementssamenvatting

2

De bestuurlijke behandeling

3

Inzet op besparing

4

Actuele ontwikkelingen

4.1

Beleidsmatige ontwikkelingen

4.2

Organisatorische ontwikkelingen

4.3

Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering

5

Programma's

5.1

Overzicht baten en lasten

5.2

Programma Milieu

5.3

Programma Bedrijfsvoering

6

Paragrafen

6.1

Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

6.2

Paragraaf financiering

6.3

Paragraaf Bedrijfsvoering

7

De financiële begroting 2026

7.1

Uitgangspunten

7.2

Overzicht van baten en lasten

7.3

Collectieve taken

7.4

Investeringsen

7.5

Financieel meerjarenperspectief

7.6

Geprognosticeerde balans en toelichting

8

Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2026

Bijlage 6: Collectieve taken

Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

DEELNEMER	TOTALE BIJDRAGE	BASISTAKEN	PLUSTAKEN	OVERIGE OPBRENGSTEN	COLLECTIEVE OPDRACHTEN INCL KETENTOEZICHT	IMPLEMENTATIE OMGEVINGSWET
Achtkarspelen	632.779	495.828	65.488	-	68.878	2.585
Ameland	128.958	87.485	32.835	-	8.193	444
Dantumadiel	502.440	312.881	151.895	-	36.025	1.639
De Fryske Marren	1.251.754	998.249	126.211	-	122.128	5.166
Harlingen	596.314	382.450	163.823	-	48.047	1.994
Heerenveen	882.000	712.659	85.900	-	79.826	3.614
Leeuwarden	1.551.933	1.218.150	199.443	-	128.146	6.195
Noard-East Fryslân	1.335.654	984.721	210.374	-	135.446	5.113
Ooststellingwerf	791.515	627.170	82.837	-	78.248	3.260
Opsterland	601.309	515.980	20.999	-	61.655	2.675
Schiermonnikoog	50.121	33.981	12.130	-	3.834	176
Smallingerland	846.960	619.134	154.139	-	70.539	3.149
Súdwest-Fryslân	2.317.679	2.018.410	38.036	-	250.750	10.483
Terschelling	207.407	129.540	61.326	-	15.876	665
Tytsjerksteradiel	687.278	508.446	117.304	-	58.878	2.649
Vlieland	89.542	46.409	37.621	-	5.271	241
Waadhoeke	1.274.483	966.647	170.772	-	132.030	5.034
Weststellingwerf	634.186	539.984	23.043	-	68.355	2.804
Subtotaal	14.382.312	11.198.125	1.754.175	-	1.372.126	57.887
Provincie Fryslân	7.112.268	3.067.927	3.736.162	-	291.066	17.113
Wetterskip	46.753	-	46.753	-	-	-
Brikstaken	169.561	-	-	169.561	-	-
Specifieke uitkeringen	613.916	-	-	613.916	-	-
Rente opbrengsten	150.000	-	-	150.000	-	-
Overige opdrachten incidenteel	949.540	-	-	949.540	-	-
Eindtotaal	23.424.351	14.266.052	5.537.090	1.883.017	1.663.191	75.000

Tabel 14: specificatie bijdrage per deelnemer

Inhoudsopgave

- 1 In één oogopslag
 - Managementsamenvatting
- 2 De bestuurlijke behandeling
- 3 Inzet op besparing
- 4 Actuele ontwikkelingen
 - 4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
 - 4.2 Organisatorische ontwikkelingen
 - 4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering
- 5 Programma's
 - 5.1 Overzicht baten en lasten
 - 5.2 Programma Milieu
 - 5.3 Programma Bedrijfsvoering
- 6 Paragrafen
 - 6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
 - 6.2 Paragraaf financiering
 - 6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering
- 7 De financiële begroting 2026
 - 7.1 Uitgangspunten
 - 7.2 Overzicht van baten en lasten
 - 7.3 Collectieve taken
 - 7.4 Investerings
 - 7.5 Financieel meerjarenperspectief
 - 7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting
- 8 Bijlagen
 - Bijdragen per deelnemer
 - Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer
 - Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer
 - Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer
 - Bijlage 4: Overzicht taakvelden
 - Bijlage 5: Risicoanalyse 2026
 - Bijlage 6: Collectieve taken
 - Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

Ontwikkeling deelnemersbijdrage

	a	b	c = b -/ - a		
DEELNEMER	TOTALE BIJDRAGE BEGROTING 2025	TOTALE BIJDRAGE BEGROTING 2026	MUTATIE		
Achtkarspelen	617.420	632.779	15.359	2,5%	
Ameland	119.757	128.958	9.200	7,7%	
Dantumadiel	450.216	502.440	52.225	11,6%	
De Fryske Marren	1.303.082	1.251.754	- 51.327	-3,9%	
Harlingen	608.136	596.314	- 11.822	-1,9%	
Heerenveen	843.759	882.000	38.241	4,5%	
Leeuwarden	1.726.454	1.551.933	- 174.521	-10,1%	
Noard-East Fryslân	1.399.366	1.335.654	- 63.712	-4,6%	
Ooststellingwerf	798.982	791.515	- 7.467	-0,9%	
Opsterland	525.892	601.309	75.417	14,3%	
Schiermonnikoog	51.886	50.121	- 1.766	-3,4%	
Smallingerland	815.881	846.960	31.079	3,8%	
Súdwest-Fryslân	2.348.451	2.317.679	- 30.772	-1,3%	
Terschelling	208.115	207.407	- 709	-0,3%	
Tytsjerksteradiel	591.965	687.278	95.313	16,1%	
Vlieland	83.200	89.542	6.342	7,6%	
Waadhoeke	1.302.314	1.274.483	- 27.831	-2,1%	
Weststellingwerf	610.002	634.186	24.184	4,0%	
Subtotaal	14.404.877	14.382.312	- 22.565	-0,2%	
Provincie Fryslân	5.894.909	7.112.268	1.217.359	20,7%	
Wetterskip	46.753	46.753	-	0,0%	
Brikstaken	156.057	169.561	13.504	8,7%	
Specifieke uitkeringen	656.407	613.916	- 42.491	-6,5%	
Rente opbrengsten	150.000	150.000	-	0,0%	
Overige opdrachten incidenteel	873.917	949.540	75.623	8,7%	
Eindtotaal	22.182.920	23.424.351	1.241.431	5,6%	

Tabel 15: ontwikkeling deelnemersbijdrage

Inhoudsopgave

1

In één oogopslag

Managementsamenvatting

2

De bestuurlijke behandeling

3

Inzet op besparing

4

Actuele ontwikkelingen

4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen

4.2 Organisatorische ontwikkelingen

4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering

5

Programma's

5.1 Overzicht baten en lasten

5.2 Programma Milieu

5.3 Programma Bedrijfsvoering

6

Paragrafen

6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

6.2 Paragraaf financiering

6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering

7

De financiële begroting 2026

7.1 Uitgangspunten

7.2 Overzicht van baten en lasten

7.3 Collectieve taken

7.4 Investeringsen

7.5 Financieel meerjarenperspectief

7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting

8

Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2026

Bijlage 6: Collectieve taken

Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

Mutatie deelnemersbijdrage

DEELNEMER	MUTATIE	BASISTAAK REGULERING INRICHTINGEN	BASISTAAK TOEZICHT INRICHTINGEN	NIET INR GEBONDEN BASISTAKEN	ASBEST	BASISTAKEN BODEM	HANDHAVING	ENERGIETOEZICHT	WERKGEB. PERS. MOB.	PLUSTAKEN	COLLECTIEVE OPDRACHTEN	IMPLEMENTATIE OMGEVINGSWET	OVERIGE OPBRENGSTEN	ABONNEMENT NAZCA
Achtkarspelen	15.359	10.515	3.753	-	1.692	- 8.755	- 5.104	543	1.995	5.391	6.953	- 8	-	- 1.616
Ameland	9.200	3.832	- 1.503	-	1.434	3.158	260	282	249	214	1.673	102	-	- 500
Dantumadiel	52.225	6.592	- 3.274	-	5.748	29.003	- 2.303	282	499	12.731	3.964	79	-	- 1.097
De Fryske Marren	-51.327	- 32.573	- 12.950	-	3.278	- 21.524	- 12.865	1.716	3.491	16.888	6.470	- 258	-	- 3.000
Harlingen	-11.822	12.778	- 42.967	-	4.724	- 1.034	- 3.673	478	748	13.520	4.503	18	-	- 915
Heerenveen	38.241	54.150	- 9.088	-	- 6.393	- 28.957	- 5.116	1.716	10.224	16.799	7.668	171	-	- 2.933
Leeuwarden	-174.521	40.110	- 16.727	-	6.768	- 231.835	- 13.574	3.062	12.717	16.337	8.762	- 141	-	-
Noard-East Fryslân	-63.712	20.513	- 26.605	-	5.372	- 66.512	- 16.465	1.412	3.740	17.505	555	- 593	-	- 2.634
Ooststellingwerf	-7.467	18.261	- 10.492	-	3.046	- 22.243	- 7.205	913	1.496	6.815	3.498	- 80	-	- 1.475
Opsterland	75.417	23.403	- 1.889	-	3.278	42.022	- 2.467	847	1.496	1.744	8.464	246	-	- 1.726
Schiermonnikoog	-1.766	- 4.966	6.390	-	317	- 3.660	- 652	66	-	999	269	- 28	-	- 500
Smallingerland	31.079	5.664	340	-	- 5.547	12.809	- 6.368	1.434	7.979	11.336	6.703	- 24	-	- 3.246
Súdwest-Fryslân	-30.772	7.982	- 41.079	-	7.402	- 8.797	- 21.996	2.780	8.727	3.108	16.463	- 151	-	- 5.212
Terschelling	-709	5.811	- 3.509	-	- 4.392	- 1.974	- 1.923	304	499	5.072	- 40	- 57	-	- 500
Tytsjerksteradiel	95.313	39.023	- 618	-	2.517	6.378	- 3.242	630	1.496	40.817	9.997	172	-	- 1.857
Vlieland	6.342	2.016	- 919	-	148	1.692	- 192	86	-	3.133	854	25	-	- 500
Waadhoeke	-27.831	24.064	- 18.994	-	4.547	- 44.216	- 12.641	1.238	2.743	14.236	4.125	- 261	-	- 2.673
Weststellingwerf	24.184	30.261	2.204	-	2.030	- 12.511	- 6.519	781	1.995	1.910	5.644	- 98	-	- 1.513
Provincie Fryslân	1.217.359	527.089	- 37.401	- 82.572	-	-	-	-	-	788.322	35.933	887	-	- 14.900
Wetterskip	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Brikstaken	13.504	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13.504	-
Specifieke uitkeringen	-42.491	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	- 42.491	-
Rente opbrengsten	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Overige opdrachten incidenteel	75.623	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	75.623	-
Eindtotaal	1.241.431	794.525	- 215.330	- 82.572	35.970	- 356.955	- 122.045	18.569	60.094	976.875	132.460	0	46.636	- 46.797

Tabel 16: mutatie deelnemersbijdrage

De deelnemersbijdrage voor basistaken regulering, asbest, bodemtaken en plustaken, komt in samenspraak met de deelnemers tot stand.

Mutaties in de bijdrage zijn een gevolg van gewijzigde inbreng van uren en wijziging van het uurtarief. Op basis van ervaringscijfers wordt een inschatting gemaakt van de verwachte ureninzet. Ook wordt de formatie van de FUMO op basis van deze verwachte ureninzet berekend.

Inhoudsopgave

- 1 In één oogopslag
 - Managementsamenvatting
- 2 De bestuurlijke behandeling
- 3 Inzet op besparing
- 4 Actuele ontwikkelingen
 - 4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
 - 4.2 Organisatorische ontwikkelingen
 - 4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering
- 5 Programma's
 - 5.1 Overzicht baten en lasten
 - 5.2 Programma Milieu
 - 5.3 Programma Bedrijfsvoering
- 6 Paragrafen
 - 6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
 - 6.2 Paragraaf financiering
 - 6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering
- 7 De financiële begroting 2026
 - 7.1 Uitgangspunten
 - 7.2 Overzicht van baten en lasten
 - 7.3 Collectieve taken
 - 7.4 Investerings
 - 7.5 Financieel meerjarenperspectief
 - 7.6 Geprognoseerde balans en toelichting
- 8 Bijlagen
 - Bijdragen per deelnemer
 - Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer
 - Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer
 - Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer
 - Bijlage 4: Overzicht taakvelden
 - Bijlage 5: Risicoanalyse 2026
 - Bijlage 6: Collectieve taken
 - Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

Overzicht aantal inrichtingen (basistaken)

SPECIFICATIE INRICHTINGEN					
Gemeente	Categorie B-	Categorie B	Categorie C	Categorie IPPC	Totaal
Achtkarspelen	319	99	29	16	463
Ameland	36	10	5	-	51
Dantumadiel	229	73	19	2	323
De Fryske Marren	678	234	88	7	1.007
Harlingen	94	77	41	3	215
Heerenveen	406	125	50	6	587
Leeuwarden	459	136	103	5	703
Noard-East Fryslân	521	348	79	12	960
Ooststellingwerf	234	79	50	13	376
Opsterland	281	80	49	5	415
Schiermonnikoog	53	10	2	-	65
Smallingerland	447	140	41	4	632
Súdwest-Fryslân	1.150	690	100	17	1.957
Terschelling	36	18	20	-	74
Tytsjerksteradiel	337	96	34	5	472
Vlieland	11	5	6	-	22
Waadhoeke	461	384	57	12	914
Weststellingwerf	282	90	56	7	435
Totaal	6.034	2.694	829	114	9.671

Tabel 17: aantal basistaakbedrijven per categorie

Inhoudsopgave

1

In één oogopslag

Managementsamenvatting

2

De bestuurlijke behandeling

3

Inzet op besparing

4

Actuele ontwikkelingen

4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen

4.2 Organisatorische ontwikkelingen

4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering

5

Programma's

5.1 Overzicht baten en lasten

5.2 Programma Milieu

5.3 Programma Bedrijfsvoering

6

Paragrafen

6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

6.2 Paragraaf financiering

6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering

7

De financiële begroting 2026

7.1 Uitgangspunten

7.2 Overzicht van baten en lasten

7.3 Collectieve taken

7.4 Investerings

7.5 Financieel meerjarenperspectief

7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting

8

Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2026

Bijlage 6: Collectieve taken

Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer

		Achtkarspelen	Ameland	Dantumadiel	De Fryske Marren	Harlingen	Heerenveen	Leeuwarden	Noard-East Fryslân	Ooststellingwerf	Opsterland	Schiermonnikoog	Smallingerland	Súdwest-Fryslân	Terschelling	Tjtsjerksteradiel	Vlieland	Waadhoeke	Weststellingwerf	Totaal	Tariefgroep
PRODUCT	VARIANT	AANTAL UREN																			
Advies activiteit fysieke leefomgeving	Advies Geluid	300	54	80	350	416	450	980	370	400	-	-	450	-	88	335	15	250	-	4.538	3
	Advies Lucht (luchtkwaliteit en luchtemissies)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50	-	-	-	-	-	-	50	4
	Advies Bodem (o.a. bodeminformatie)	-	-	-	-	75	-	-	-	-	-	-	-	-	48	-	20	-	-	143	3
	Advies energiebesparing en duurzaamheid	-	-	10	-	-	-	-	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50	3
	Advies Juridisch	100	-	130	50	125	75	100	570	50	50	-	164	-	82	200	-	200	50	1.946	4
Advies activiteit fysieke leefomgeving	Advies externe veiligheid (i.r.t. Wm / Omgevingswet en RO)	84	12	47	161	76	117	178	189	110	73	8	107	250	27	74	8	50	94	1.664	3
	Beleidsondersteuning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	60	-	100	20	-	180	4
	Nazca	9	3	9	9	9	9	-	27	9	9	3	9	9	3	9	3	18	9	156	3
	Register externe veiligheid	6	1	4	20	5	10	20	15	11	9	1	8	25	2	10	2	20	5	174	3
	Administratieve ondersteuning	-	-	-	-	120	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	30	-	-	150	1
Reguleringstaken	Reguleringstaken niet basistaak	-	-	244	-	50	-	-	160	-	-	-	50	-	-	-	-	120	-	624	2
	Reguleringstaken bodem (plustaak, waaronder bodemloket)	-	23	18	142	85	-	-	68	68	20	7	44	-	7	-	7	200	18	707	2
Toezicht	Toezicht niet basistaak	-	-	427	-	95	-	-	-	-	-	12	50	-	6	-	45	180	-	815	2
	Toezicht BOA domein II	-	66	264	264	264	-	264	-	-	-	66	264	-	66	264	66	264	-	2.112	3
	Toezicht bodem (plustaak)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Overige	Overig	-	100	27	-	-	-	-	168	-	-	-	-	12	75	-	-	50	-	432	3
	Piket niet basistaak	p.m.	-	-	-	p.m.	-	-	-	-	-	-	p.m.	-	-	p.m.	-	p.m.	-	-	2
Totaal aanvullende taken		499	259	1.260	996	1.320	661	1.542	1.607	648	161	97	1.196	296	464	892	296	1.372	176	13.741	

Inhoudsopgave

1	In één oogopslag
	Managementsamenvatting
2	De bestuurlijke behandeling
3	Inzet op besparing
4	Actuele ontwikkelingen
4.1	Beleidsmatige ontwikkelingen
4.2	Organisatorische ontwikkelingen
4.3	Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering
5	Programma's
5.1	Overzicht baten en lasten
5.2	Programma Milieu
5.3	Programma Bedrijfsvoering
6	Paragrafen
6.1	Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
6.2	Paragraaf financiering
6.3	Paragraaf Bedrijfsvoering
7	De financiële begroting 2026
7.1	Uitgangspunten
7.2	Overzicht van baten en lasten
7.3	Collectieve taken
7.4	Investeringsen
7.5	Financieel meerjarenperspectief
7.6	Geprognosticeerde balans en toelichting
8	Bijlagen
	Bijdragen per deelnemer
	Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer
	Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer
	Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer
	Bijlage 4: Overzicht taakvelden
	Bijlage 5: Risicoanalyse 2026
	Bijlage 6: Collectieve taken
	Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

DEELNEMER	REGULERING (EXCL. ACTUALISATIES)	ACTUALISATIES VERGUNNINGEN	TOEZICHT	ASBEST: REGULERING	ASBEST: TOEZICHT	BODEMTAKEN: REGULERING	BODEMTAKEN: TOEZICHT	VRIJE VELD		ENERGIE-TOEZICHT	WERKGEB. PERS. MOB.	KETEN-TOEZICHT	NIET INRICHTING GEBONDEN		TOTAAL UREN
								TOEZICHT BODEM	HANDHAVING				BASISTAKEN		
Achtkarspelen	1.151	266	1.482	106	64	356	189	103	189	55	16	277	-		4.254
Ameland	240	34	115	13	8	110	98	20	32	28	2	18	-		720
Dantumadiel	514	157	721	146	88	397	232	103	120	28	4	114	-		2.624
De Fryske Marren	2.365	560	2.513	206	124	840	593	227	377	173	28	429	-		8.436
Harlingen	868	300	828	67	40	395	297	74	146	48	6	173	-		3.240
Heerenveen	1.757	369	1.492	213	128	671	400	167	264	173	82	255	-		5.971
Leeuwarden	3.124	703	2.013	426	256	1.089	1.043	253	453	308	102	368	-		10.138
Noard-East Fryslân	2.144	573	2.851	338	203	653	431	160	374	142	30	542	-		8.440
Ooststellingwerf	2.104	430	1.405	192	115	213	197	32	238	92	12	280	-		5.311
Opsterland	1.276	328	1.166	206	124	353	305	88	195	85	12	210	-		4.348
Schiermonnikoog	50	7	106	20	12	32	18	10	13	7	-	12	-		285
Smallingerland	1.579	259	1.437	266	160	457	248	122	230	144	64	230	-		5.196
Súdwest-Fryslân	5.080	867	5.035	466	280	1.580	1.396	371	766	280	70	895	-		17.084
Terschelling	300	143	274	47	28	88	59	17	49	31	4	57	-		1.096
Tytsjerksteradiel	1.368	232	1.147	158	95	393	329	87	194	63	12	190	-		4.268
Vlieland	140	34	81	9	6	28	43	5	18	9	-	17	-		389
Waadhoeke	2.283	450	2.724	286	172	701	411	212	368	125	22	523	-		8.276
Weststellingwerf	1.754	403	1.333	128	77	196	93	49	205	79	16	250	-		4.581
Provincie Fryslân	14.000	-	8.090	-	-	-	-	-	-	-	-	600	2.517		25.207
Totaal uren	42.098	6.115	34.997	3.292	1.980	8.630	6.456	2.100	4.231	1.870	482	5.440	2.517		119.864
fte	31,0	4,5	25,6	2,4	1,5	6,3	4,7	1,5	3,1	1,4	0,4	4,0	1,9		88,1

Inhoudsopgave

1

In één oogopslag

Managementssamenvatting

2

De bestuurlijke behandeling

3

Inzet op besparing

4

Actuele ontwikkelingen

4.1

Beleidsmatige ontwikkelingen

4.2

Organisatorische ontwikkelingen

4.3

Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering

5

Programma's

5.1

Overzicht baten en lasten

5.2

Programma Milieu

5.3

Programma Bedrijfsvoering

6

Paragrafen

6.1

Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

6.2

Paragraaf financiering

6.3

Paragraaf Bedrijfsvoering

7

De financiële begroting 2026

7.1

Uitgangspunten

7.2

Overzicht van baten en lasten

7.3

Collectieve taken

7.4

Investeringsen

7.5

Financieel meerjarenperspectief

7.6

Geprognosticeerde balans en toelichting

8

Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2026

Bijlage 6: Collectieve taken

Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

BEGROTING FUMO BEDRAGEN (X € 1.000)	2026	0,1 BESTUUR	0,4 OVERHEAD, ONDERSTEUNING ORGANISATIE	0,8 OVERIGE BATEN EN LASTEN	7,4 MILIEUBEHEER	8,3 WONEN EN BOUWEN
Lasten:						
Personeelskosten	18.332	74	4.740	-	13.349	170
Inbesteding o.b.v. DVO's	800	-	800	-	-	-
Detachering Wetterskip	28	-	28	-	-	-
Materiele lasten	4.084	-	4.084	-	-	-
Onvoorzien	105	-	-	105	-	-
Onvoorzien	75	-	75	-	-	-
Totaal lasten	23.424	74	9.727	105	13.349	170
Baten:						
Basistaken	14.436	-	-	-	14.266	170
Aanvullende taken	5.537	-	-	-	5.537	-
Overige opbrengsten	3.377	-	-	-	3.377	-
Onvoorzien	75	-	75	-	-	-
Totaal baten	23.424	-	75	-	23.180	170
Saldo	-					

Inhoudsopgave

1

In één oogopslag

Managementssamenvatting

2

De bestuurlijke behandeling

3

Inzet op besparing

4

Actuele ontwikkelingen

4.1

Beleidsmatige ontwikkelingen

4.2

Organisatorische ontwikkelingen

4.3

Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering

5

Programma's

5.1

Overzicht baten en lasten

5.2

Programma Milieu

5.3

Programma Bedrijfsvoering

6

Paragrafen

6.1

Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

6.2

Paragraaf financiering

6.3

Paragraaf Bedrijfsvoering

7

De financiële begroting 2026

7.1

Uitgangspunten

7.2

Overzicht van baten en lasten

7.3

Collectieve taken

7.4

Investeringsen

7.5

Financieel meerjarenperspectief

7.6

Geprognosticeerde balans en toelichting

8

Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2026

Bijlage 6: Collectieve taken

Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

Bijlage 5: Risicoanalyse 2026

OMSCHRIJVING RISICO		BEHEERSMAATREGELEN	BEDRAG	KANS (HOOG /MIDDEL / LAAG)	IMPACT
1.	In de begroting is rekening gehouden met een indexering van 5,2%. Dit is gebaseerd op de Middellange termijn raming van het CPB van maart 2023. Vanaf het najaar van 2021 is de inflatie alleen sterk opgelopen. Hierdoor ontstaat het risico dat de indexering ontoereikend is. Met name CAO-effecten kunnen tot extra kosten leiden. Een stijging van 2% bovenop de indexering van de loonkosten, betekent een extra kostenpost van ongeveer € 300.000.	Geen beheersmaatregelen mogelijk	€ 300.000	M	€ 150.000
2.	In de begroting 2025 is rekening gehouden met een renteopbrengst van € 150.000. Dit is het gevolg van de sterk gestegen rente in de afgelopen jaren. Het risico bestaat dat de rente weer gaat dalen en dat de begrote opbrengst niet gerealiseerd gaat worden. Het maximale risico wordt geschat op € 75.000, uitgaande van de halvering van de huidige rente.	Geen beheersmaatregelen mogelijk	€ 75.000	M	€ 37.500
3.	De productiviteitsnorm bedraagt vanaf 2022 1.360 uur per fte. In 2024 is de norm niet gehaald en het risico bestaat dat we deze norm ook in toekomstige jaren niet gaan halen. Uitgaande van een realisatie van 1.280 uur en een formatie van 150 fte, schatten we het maximale risico in op € 1.400.000.	- Sturing op het behalen van de productiviteitsnorm. Hierbij kan gekeken worden naar de wijze van tijdsregistratie. - Met de deelnemers en het bestuur in gesprek gaan over de haalbaarheid van de productiviteitsnorm en deze eventueel bijstellen.	€ 1.400.000	H	€ 1.120.000
4.	Het ICT-landschap, waaronder het zaaksysteem LEEF, moet worden aangepast aan de veranderende wet- en regelgeving. Daarnaast vereist de aansluiting op het digitale stelsel een organisatie die geheel digitaal kwalitatieve, hoogstaande informatie verzamelt en opmaakt. Dit betekent dat (interne) processen en systemen opnieuw ingericht moeten worden. Ook moeten er aanpassingen komen om nieuwe data, noodzakelijk als gevolg van de Omgevingswet, te kunnen registreren. Omvang van het risico is moeilijk te bepalen. Schatting risico is € 300.000	- Werken met een gedegen project-planning, waarin prioriteiten worden gesteld op basis van beschikbare uren/budget. - Goed verwachtingsmanagement richting de deelnemers.	€ 300.000	H	€ 240.000
5.	De Omgevingswet vraagt om een nieuwe manier van (samen)werken. Aandachtspunt hierbij is de aansluiting tussen het huidige personeelsbestand en de transitie naar het werken onder de Omgevingswet, inhoudelijk en/of op houding en gedrag. Het risico bestaat dat er sprake is van suboptimaal werken door deze verandering. Dit risico wordt ingeschat op € 300.000.	- Uitvoeren van strategische personeelsplanning - Heroriëntatie van de inzet van het personeel	€ 400.000	M	€ 150.000
Totaal			€ 2.375.000		€ 1.697.500

- 1 In één oogopslag
 - Managementsamenvatting
- 2 De bestuurlijke behandeling
- 3 Inzet op besparing
- 4 Actuele ontwikkelingen
 - 4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
 - 4.2 Organisatorische ontwikkelingen
 - 4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering
- 5 Programma's
 - 5.1 Overzicht baten en lasten
 - 5.2 Programma Milieu
 - 5.3 Programma Bedrijfsvoering
- 6 Paragrafen
 - 6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
 - 6.2 Paragraaf financiering
 - 6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering
- 7 De financiële begroting 2026
 - 7.1 Uitgangspunten
 - 7.2 Overzicht van baten en lasten
 - 7.3 Collectieve taken
 - 7.4 Investerings
 - 7.5 Financieel meerjarenperspectief
 - 7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting
- 8 Bijlagen
 - Bijdragen per deelnemer
 - Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer
 - Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer
 - Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer
 - Bijlage 4: Overzicht taakvelden
 - Bijlage 5: Risicoanalyse 2026
 - Bijlage 6: Collectieve taken
 - Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

Bijlage 6: Collectieve taken

Omgevingsdiensten zoals de FUMO zijn opgericht met als doel een effectieve, efficiënte en kwalitatief hoogwaardige uitvoering van de VTH-taken binnen het omgevingsrecht te bewerkstelligen en daarbij samen te werken met partners. Voor verschillende taken geldt dat deze taken aangemerkt kunnen worden als collectieve taak. De belangrijkste kenmerken van collectieve taken zijn dat alle deelnemers opdrachtgever zijn en in een bepaalde mate belang hebben bij de uitvoering van deze taken. Voor een aantal van deze collectieve taken geldt dat deze naar aard en karakter Fryslânbreed uitgevoerd moeten worden. Deze (structurele) taken hebben meerwaarde voor heel Fryslân. De inspanningen die met de uitvoering van deze taken zijn gemoeid zijn daardoor niet of nauwelijks toe te wijzen aan individuele deelnemers. Voorbeelden van deze collectieve taken zijn:

- milieualarmnummer (24/7 bereikbaar);
- kennisuitwisseling en kennisoverdracht;
- voorbereidingen naar informatie gestuurd (risicogestuurd) toezicht, handhaving en vergunningverlening.

PRODUCTIE EN FINANCIËN		2025	2026
Productie	Diensten (in uren)		
	- Ketentoezicht	5.440	5.440
	- Boa-coördinatie (plus)	700	700
	- Collectieve uren	7.200	7.200
Financiële realisatie			Zijn opgenomen in de programma's vergunningen, toezicht en handhaving en Speciaalistisch advies

De nadere uitwerking van de diensten ‘ketentoezicht’ en ‘collectieve uren’ is onderdeel van het jaarprogramma uitvoering VTH-taken van de FUMO. In deze begroting zijn de collectieve diensten bij elkaar samengevoegd.

- 1 In één oogopslag
 - Managementsamenvatting
- 2 De bestuurlijke behandeling
- 3 Inzet op besparing
- 4 Actuele ontwikkelingen
 - 4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
 - 4.2 Organisatorische ontwikkelingen
 - 4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering
- 5 Programma's
 - 5.1 Overzicht baten en lasten
 - 5.2 Programma Milieu
 - 5.3 Programma Bedrijfsvoering
- 6 Paragrafen
 - 6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
 - 6.2 Paragraaf financiering
 - 6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering
- 7 De financiële begroting 2026
 - 7.1 Uitgangspunten
 - 7.2 Overzicht van baten en lasten
 - 7.3 Collectieve taken
 - 7.4 Investerings
 - 7.5 Financieel meerjarenperspectief
 - 7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting
- 8 Bijlagen
 - Bijdragen per deelnemer
 - Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer
 - Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer
 - Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer
 - Bijlage 4: Overzicht taakvelden
 - Bijlage 5: Risicoanalyse 2026
 - Bijlage 6: Collectieve taken
 - Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

Op 10 april heeft het AB de kadernota 2026-2030, na amendering, voor kennisgeving aangenomen. Deze stukken zijn vervolgens via de AB-leden doorgeleid aan de raadsleden, statenleden en AB-leden van het Wetterskip. Vervolgens is de FUMO aan de slag gegaan met het omwerken van de kadernota naar een ontwerpbegroting voor 2026. Daarbij was het kader dat in het amendement meegegeven is leidend. Aanleiding voor het amendement waren de uitzettingen in de kadernota ondanks dat er samen met de deelnemers ook was gezocht naar bezuinigingen van de gemeentelijke bijdrage aan de FUMO. Wij hebben oog voor de financiële problemen bij gemeenten, maar zien ook dat de FUMO zich zal moeten blijven ontwikkelen.

Naast kennisnemen van de kadernota roept het amendement het DB op een ontwerp begroting op te stellen die beleidsarm is en voldoet aan de uitgangspunten: onvermijdbaar, onontkoombaar en/of onuitstelbaar. Daarbij moet dit samenhang gebeuren scenario’s voor bezuiniging van de gemeentelijke bijdrage die opgesteld zijn door een werkgroep van deelnemers (ambtelijk en bestuurlijk) van de FUMO. Deze rapportage is gepresenteerd tijdens het AB van 10 april. Ook zag het amendement er op toe dat de omvang van de begroting 2026 niet groter mag zijn dan die van 2025 vermeerderd met (wettelijke) indexaties. Tijdens de AB vergadering is hierover gesproken en gezien de voorgeschiedenis: de brief van de VFG en de rapportage naar bezuinigingen voor de gemeentelijke bijdrage heeft het DB voor de kaders in het amendement gekeken naar de effecten op de gemeentelijke bijdrage. Daarbij worden nieuw ingebrachte taken buiten beschouwing gelaten.

Dit heeft geleidt tot een concept ontwerpbegroting die binnen de financiële kaders van het amendement valt en ook nog voor een groot deel de noodzakelijke ontwikkelingen zoals beschreven in de kadernota mogelijk maken. Daarmee is er rekening gehouden met de financiële positie van gemeenten en de doorontwikkeling naar een robuuste omgevingsdienst.

Op 7 mei konden AB-leden, met ambtelijke ondersteuning, meepraten over de financiële en inhoudelijke uitwerking naar de ontwerpbegroting. De aanwezige deelnemers spraken daar uit dat de financiële uitwerking past binnen de kaders van het amendement. Wel was er nog de behoefte om de financiële uitzettingen beter te beargumenteren om raadsleden, statenleden en AB-leden van het Wetterskip te overtuigen van het belang van de ontwikkelingen bij de FUMO.

U vindt hieronder een toelichting op alle uitzettingen.

Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

Hieronder worden de 10 ontwikkelingen nader toegelicht ter onderbouwing van de punten onvermijdelijk, onontkoombaar en onuitstelbaar. Deze onderbouwing beschrijft de noodzaak en/of urgentie van de genoemde punten.

1. I-visie (€ 300.000 Structureel Nadeel)

Een goed functionerende informatievoorziening is essentieel voor het kunnen delen van informatie en kennis. Wanneer dit niet op orde is kan de gewenste versterking van het VTH-stelsel niet waargemaakt worden. Pijler 3 van het IBP VTH richt zich specifiek op het verbeteren van de informatievoorziening. Doelen hierbij zijn onder andere het oplossen van knelpunten en het doorvoeren van noodzakelijke veranderingen. Ook is Inspectieview het verplichte systeem voor het delen van informatie in de gehele VTH-keten.

Volgens IBP VTH Pijler 3 is er een grote achterstand op het gebied van data en informatievoorziening. De Informatievisie is gebaseerd op de uitgangspunten van IBP VTH Pijler 3 en is vastgesteld door het algemeen bestuur, waarbij besloten is dat de structurele effecten hiervan moeten worden meegenomen in de kadernota en begroting.

Analyse: Deze kosten zijn essentieel voor het functioneren en versterken van het VTH-stelsel, zijn een gevolg van een vastgesteld beleidsstuk (Informatievisie)

- 1 In één oogopslag
 - Managementsamenvatting
- 2 De bestuurlijke behandeling
- 3 Inzet op besparing
- 4 Actuele ontwikkelingen
 - 4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
 - 4.2 Organisatorische ontwikkelingen
 - 4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering
- 5 Programma's
 - 5.1 Overzicht baten en lasten
 - 5.2 Programma Milieu
 - 5.3 Programma Bedrijfsvoering
- 6 Paragrafen
 - 6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
 - 6.2 Paragraaf financiering
 - 6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering
- 7 De financiële begroting 2026
 - 7.1 Uitgangspunten
 - 7.2 Overzicht van baten en lasten
 - 7.3 Collectieve taken
 - 7.4 Investerings
 - 7.5 Financieel meerjarenperspectief
 - 7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting
- 8 Bijlagen
 - Bijdragen per deelnemer
 - Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer
 - Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer
 - Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer
 - Bijlage 4: Overzicht taakvelden
 - Bijlage 5: Risicoanalyse 2026
 - Bijlage 6: Collectieve taken
 - Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

dat voortkomt uit een verplichtend kader (IBP VTH, Omgevingswet) en een geconstateerde grote achterstand. Het opnemen van deze kosten is noodzakelijk om aan de eisen te voldoen en het systeem te laten functioneren.

2. Contributie OD-NL (€ 70.000 Structureel Nadeel)

De FUMO betaalt contributie aan Omgevingsdienst Nederland (ODNL) voor de diensten die zij levert. De contributie gaat stijgen door diverse ontwikkelingen waar ODNL mee te maken heeft. Na afronding van het IBP VTH liggen veel vervolgtaken bij de ODNL om de uitkomsten te implementeren. Vanuit het IBP VTH is aangegeven dat de ODNL zich moet ontwikkelen tot een robuust kennisinstituut. Er is ook een grote achterstand op het gebied van data en informatievoorziening waar ODNL aan wil bijdragen. De stijging wordt verklaard door de uitbreiding van diensten zoals een kennisinfrastructuur (KIS) en de ODNL-Academie, waar alle omgevingsdiensten als lid aan deelnemen en van profiteren (o.a. schaalvoordeel). De hogere bijdrage van €70.000 voor de FUMO is een gevolg van de totale contributiestijging voor alle deelnemers .

De stijging van de contributie wordt gepresenteerd als een extern bepaalde kostenverhoging vanuit de koepelorganisatie ODNL, gedreven door de implementatie van de uitkomsten van het IBP VTH en de noodzaak voor ODNL om zich te ontwikkelen tot een robuust kennisinstituut. Aangezien FUMO lid is en profiteert van de diensten, is het betalen van de contributie (inclusief de stijging) impliciet noodzakelijk voor de voortzetting van deze koepeltaken.

3. Functioneel beheerder

Door de toename van nieuwe applicaties en werkzaamheden als gevolg van Omgevingswet, IBP-VTH en professionalisering, neemt de belasting op ondersteunende taken toe. Bestaande medewerkers ICT kunnen hierdoor hun reguliere werkzaamheden steeds moeilijker uitvoeren. Professionalisering en uitbreiding van functioneel beheer is noodzakelijk om de kwaliteit en continuïteit van deze ondersteunende processen te garanderen. Het garanderen van kwaliteit en continuïteit is essentieel en dus onuitstelbaar.

4. Rapportageverplichting werkgebonden personenmobiliteit (€ 35.000 Structureel Nadeel)

De rapportageverplichting werkgebonden personenmobiliteit verplicht werkgevers met 100 of meer werknemers jaarlijks gegevens te verstrekken. Deze verplichting is per 1 juli 2024 ingegaan. De FUMO moet niet alleen zelf registreren, maar ook bedrijven/organisaties in haar werkgebied hierop controleren vanaf 2025. FUMO is wettelijk verplicht taken uit te voeren met betrekking tot deze rapportageverplichting.

Analyse: Deze kosten zijn direct gerelateerd aan een nieuwe wettelijke verplichting die is ingegaan per 1 juli 2024 en een controleverplichting voor de FUMO met zich meebrengt vanaf 2025. Het uitvoeren van deze taken en de bijbehorende kosten zijn daarom onontkoombaar omdat ze voortvloeien uit wetgeving.

5. Autonome groei ICT-kosten (€ 90.000 Structureel Nadeel)

De FUMO lift mee op bestaande contracten van de provincie Fryslân voor een groot deel van haar ICT-dienstverlening. Een deel van deze contracten wordt opnieuw aanbesteed, wat leidt tot een stijging van de kosten. De stijging van de ICT-kosten in het meerjarenperspectief is mede het gevolg van autonome groei.

Analyse: Deze kostenstijging is een gevolg van externe factoren (nieuwe aanbestedingen door de provincie waarvan FUMO gebruik maakt) en autonome groei (impliciet de toenemende behoefte aan/complexiteit van ICT). Het is een aanpassing van de begroting om de werkelijke, gestegen kosten voor bestaande, noodzakelijke ICT-diensten te dekken. Hoewel niet gedreven door een nieuw strategisch initiatief van de FUMO zelf, zijn de kosten onvermijdbaar om de lopende ICT-ondersteuning te handhaven.

- 1 In één oogopslag
 - Managementsamenvatting
- 2 De bestuurlijke behandeling
- 3 Inzet op besparing
- 4 Actuele ontwikkelingen
 - 4.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
 - 4.2 Organisatorische ontwikkelingen
 - 4.3 Ontwikkelingen Informatisering en Automatisering
- 5 Programma's
 - 5.1 Overzicht baten en lasten
 - 5.2 Programma Milieu
 - 5.3 Programma Bedrijfsvoering
- 6 Paragrafen
 - 6.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
 - 6.2 Paragraaf financiering
 - 6.3 Paragraaf Bedrijfsvoering
- 7 De financiële begroting 2026
 - 7.1 Uitgangspunten
 - 7.2 Overzicht van baten en lasten
 - 7.3 Collectieve taken
 - 7.4 Investerings
 - 7.5 Financieel meerjarenperspectief
 - 7.6 Geprognosticeerde balans en toelichting
- 8 Bijlagen
 - Bijdragen per deelnemer
 - Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer
 - Bijlage 2: Specificatie plusuren per deelnemer
 - Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer
 - Bijlage 4: Overzicht taakvelden
 - Bijlage 5: Risicoanalyse 2026
 - Bijlage 6: Collectieve taken
 - Bijlage 7: Toetsing onvermijdbaar, onontkoombaar en onuitstelbaar

6. DVO Leeuwarden - kosten AFAS (€ 50.000 Structureel Nadeel)

De FUMO heeft haar salarisadministratie uitbesteed aan gemeente Leeuwarden. De kosten van het nieuwe systeem AFAS zijn hoger dan die van het vorige, mede door hogere eisen aan authenticatie. In deze kadernota wordt de begroting in lijn gebracht met de werkelijke kosten.

Analyse: Dit punt vertegenwoordigt een noodzakelijke budgetaanpassing om de werkelijke, gestegen kosten voor een uitbestede, maar essentiële bedrijfsvoeringsactiviteit (salarisadministratie) te dekken. De stijging wordt mede verklaard door externe eisen aan het systeem.

7. WPG Audit (€ 10.000 Structureel Nadeel)

Omdat de FUMO BOA's in dienst heeft, valt zij onder de Wet politiegegevens (Wpg). De FUMO is verplicht om elk jaar een interne privacy-audit te doen. De financiële consequenties hiervan zijn verwerkt.

Analyse: Dit is een direct gevolg van een wettelijke verplichting. Het uitvoeren van de jaarlijkse privacy-audit en de bijbehorende kosten zijn derhalve onontkoombaar om aan de Wet politiegegevens te voldoen.

8. PMO/ MTO (€ 25.000 Structureel Nadeel)

De FUMO maakt periodiek gebruik van Preventief Medisch Onderzoek (PMO) en Medewerkerstevredenheidsonderzoek (MTO) vanuit goed werkgeverschap en het voorkomen van uitval van medewerkers. Voorheen gedekt uit onvoorzien, maar omdat beide onderzoeken structureel plaatsvinden, moet hiervoor een budget opgenomen worden.

Analyse: Deze kosten worden gepresenteerd als noodzakelijk vanuit het principe van goed werkgeverschap en om een cruciaal operationeel risico (uitval van medewerkers) te minimaliseren. Omdat het om structureel terugkerende activiteiten gaat die eerder ad-hoc werden gefinancierd, is het opnemen van een structureel budget noodzakelijk voor een correcte begroting en borging van deze activiteiten.

Onderwerp: FW: Brandbrief 2026-008679

Bijlage: brandbrief gemeentes.pdf

Van: SLN Want <info@wantsln.nl>

Verzonden: maandag 2 februari 2026 17:54

Onderwerp: Fwd: Brandbrief

U ontvangt niet vaak e-mail van info@wantsln.nl. [Ontdek waarom dit belangrijk is](#)

Geacht gemeentebestuur,

In de bijlage treft u een brandbrief van Stichting Samenleving, Landbouw en Natuur (SLN).

SLN heeft deze brief recent gestuurd aan de politiek in al haar geledingen – landelijk, provinciaal en nu tevens gemeentelijk – met een dringende boodschap: **2026 dreigt een kanteljaar te worden** voor landbouw, natuurbeleid, voedselzekerheid en de samenhang van onze samenleving.

De keuzes die nu worden gemaakt, raken niet alleen boeren en tuinders, maar hebben directe gevolgen voor economie, leefomgeving, natuurherstel en maatschappelijke stabiliteit. SLN stelt dat beleid steeds verder losraakt van meetbare werkelijkheid en wetenschap, met potentieel onomkeerbare gevolgen voor de hele samenleving.

Gezien de actualiteit, de lopende kabinetsformatie en de brede maatschappelijke impact acht SLN dit bericht met bijlage van groot publiek belang.

Voor nadere toelichting wij beschikbaar.

Met een vriendelijke groet,
Stichting Samenleving, Landbouw en Natuur (SLN)
info@samenlevinglandbouwnatuur.nl
www.samenlevinglandbouwnatuur.nl

Contactpersoon: Allard Andela – 06 53 54 94 02

BRANDBRIEF

Deventer, 22 januari 2026

AAN DE 1ste en 2de KAMER, IPO EN PROVINCIAAL BESTUUR EN FORMATIETAFEL

Betreft: 2026, is het kanteljaar voor landbouw, voedsel, natuur en samenleving of een tikkende tijdbom?

Januari 2026: De Nederlandse samenleving staat op een beslissend kruispunt.

De politieke en bestuurlijke keuzes die dit jaar worden gemaakt, zijn bepalend voor de toekomst van landbouw, voedselzekerheid, natuur én daarmee ook voor de samenhang van onze samenleving. Stichting Samenleving, Landbouw en Natuur (SLN) waarschuwt: Als deze keuzes worden gebaseerd op onjuiste aannames, versimpelde modellen en een theoretische normenwerkelijkheid in plaats van op actuele kennis, feitelijke metingen en wetenschap, dan zijn de negatieve gevolgen niet te overzien – en onomkeerbaar. Dit is geen abstract risico, maar een reëel bestuurlijk en maatschappelijk keerpunt. Het lijkt alsof het alleen geldt voor boeren en tuinders, maar het risico geldt voor de Nederlandse economie en daarmee voor de hele samenleving. De situatie waarin veel veehouders zich nu bevinden vanwege het beleid inzake Natura2000, stikstof en waterkwaliteit, is zo cruciaal als de naar lucht snakkende kanarie in de vroegere kolenmijnen.

Kernboodschap van St. Samenlevinglandbouwnatuur voor de politiek en bestuurders:

- **Het huidige stikstof- en Natura2000beleid veroorzaakt grote maatschappelijke schade en levert onvoldoende aantoonbaar natuurherstel op.**
- **Nederland loopt vast door modelgestuurde regelgeving; natuurmonitoring biedt een juridisch en ecologisch beter alternatief.**
- **Voedselzekerheid en agrifoodcapaciteit zijn strategische nationale belangen.**
- **Stop generieke sanering en opkoop; zet in op gebiedsgericht maatwerk en innovatie.**
- **Legaliseer PAS-melders en herijk AERIUS/KDW via ministeriële regeling.**
- **Beter ware het om de oproep voor een Moratorium te steunen op de regelgeving betreffende stikstof, natura2000 en waterkwaliteit. Deze pauze te gebruiken om terug te keren naar de tekentafel voor herbezinning van bestaande beleidskaders.**

Metten is weten; menen is wenen

SLN constateert dat het huidige stikstof- en Natura 2000-beleid in sterke mate leunt op modelmatige berekeningen en normenkaders, waardoor feitelijke ecologische waarnemingen en gebiedsgegevens in de besluitvorming onvoldoende tot hun recht komen. Hierdoor ontstaat een beleidspraktijk die primair stuurt op rekenkundige risico-indicatoren in plaats van op de werkelijke toestand en ontwikkeling van natuurgebieden. Steeds duidelijker wordt dat deze aanpak niet alleen grote maatschappelijke en economische gevolgen heeft, maar in de praktijk nauwelijks bijdraagt aan aantoonbaar natuurherstel. Door de nadruk op berekende depositiewaarden en Kritische Depositiewaarden (KDW's) dreigt beleid zich te richten op rekenkundige normoverschrijdingen zonder directe ecologische relevantie, terwijl daadwerkelijke ecologische knelpunten onvoldoende zichtbaar worden en natuurherstel uitblijft.

Wetenschappelijke analyses laten zien dat lokale natuurkwaliteit niet eenduidig samenhangt met modelmatige depositie en dat factoren zoals verdroging, hydrologie en klimaatverandering vaak doorslaggevend zijn voor ecologische ontwikkeling. Een omslag naar wettelijk verankerde natuurmonitoring — gebaseerd op periodieke metingen van vegetatiekwaliteit, soorten, abiotische condities en ecologische functies conform de Natura 2000-leidraad — biedt daarom een effectiever, juridisch robuuster en kostenefficiënter fundament voor natuurbeleid. Hiermee kan beleid worden gericht op daadwerkelijk herstel van natuur, in plaats van op theoretische normen, en ontstaat ruimte voor gebiedsgericht maatwerk zonder afbreuk te doen aan Europese natuurverplichtingen.

Het zout in de wonden van de Nederlandse boer

De actualiteit legt pijnlijk dubbele standaarden bloot. De sneeuwval van begin januari zorgde dat de voorraad strooizout bij Rijkswaterstaat al in rap tempo uitgeput raakte. Tientallen miljoenen kilo's strooizout (NaCl) en ureum (lees Stikstof) werden verspreid over wegen en fietspaden. Het leidde onvermijdelijk tot een gigantische uitstoot en uitspoeling naar oppervlakte water van schadelijke stoffen en stikstof in bodem, water en natuur. Dit illustreert dat beleidskeuzes in de praktijk altijd meerdere maatschappelijke belangen afwegen, terwijl in het landbouwdossier deze integrale benadering vaak ontbreekt. En terecht: **Veiligheid en logistieke continuïteit zijn een belangrijk maatschappelijk doel.**

Maar juist dit maakt het contrast met de behandeling van de Nederlandse land- en tuinbouw zo schrijnend. Een sector die zorgt voor voedselzekerheid, beheer van het landschap en een vitaal platteland, wordt in het publieke debat onevenredig als milieuprobleem (-veroorzaker) gepositioneerd. Het is nu duidelijk geworden dat afgelopen jaren beleidsmatig bronnen die het milieu en natura2000 belasten, op het bordje van de veehouderij zijn geschoven. Vervolgens wordt op basis van extreem lage rekenkundige normen – zoals een berekende depositie overschrijding in een natuurgebied van 0,07 gram stikstof per hectare per jaar – een gehele sector en aanpalende bedrijfskolom én juridisch én economisch vast gezet.

Met het afbouwen van derogatie wordt gestuurd op meer gebruik van kunstmest en minder natuurlijke mest, ondanks een bij de fabricage enorme CO₂- en NH₃-uitstoot. En bij gebruik, een grotere uitspoeling naar grond- en oppervlaktewater ten opzichte van organische bemesting. Dit is

geen logisch milieubeleid, dit is model denken dat botst met de werkelijkheid. Deze beleidsconsequenties krijgen in de politieke besluitvorming tot nu toe onvoldoende aandacht. In diverse regio's waar grasland is vervangen door akkerbouw ziet de politiek deze ontwikkeling met lede ogen aan als een niet gewenst resultaat, kennelijk niet in staat deze regelgeving aan te passen.

Is Nederland sneeuwblind aan het worden?

De internationale situatie zou Nederland wakker moeten schudden. Snel oplopende geopolitieke spanningen in Zuid-Oost Azië, midden-Amerika en zelfs in Europa, maken duidelijk dat zelfvoorziening in basisvoedsel geen luxe is, maar een strategische noodzaak net als schoon water en energie. En toch: Nederland had vorige week nauwelijks twee dagen sneeuw, of media melden al lege schappen in supermarkten vanwege logistieke problemen in de distributie van verse producten. Tel daarbij dat binnen de hoogste kringen van defensie en krijgsmacht wordt erkend, dat een stabiele voedselvoorziening net zo cruciaal is als materiële defensiecapaciteit. Het is onbegrijpelijk én onverantwoord dat Nederland haar hoogstaande landbouw en tuinbouw- en voedselproductie denkt te kunnen afbouwen en uiteindelijk ten grave te kunnen dragen zonder vergaande economische en sociaal-maatschappelijke gevolgen. De kritische ondergrens van de veehouderijsector is al bereikt.

Een sterke Agri-Food sector betekent een nationale weerbaarheid!

Met huidige Natura2000-beleid gaat de zg. stikstofcrisis nog jaren duren over de rug van de veehouderij, aanverwante sectoren en samenleving in het buitengebied. Volgens de brief van minister LNV aan ons parlement zijn er door de opkoopregeling nu al 1.700 veehouderijbedrijven minder waarvoor €3 miljard is uitgegeven. Omdat in het Agri-food businesscomplex iedere agrarisch ondernemer bijna 10 mensen aan het werk houdt, betekent dit op middellange termijn 17.000 arbeidsplaatsen minder en desinvestering van €30 miljard in de agrifood sector zijnde de oudste en nu nog vitale Nederlandse maakindustrie. Terwijl tegelijkertijd de ecologische opbrengst voor Natura 2000-gebieden beperkt blijft. Gevolg: De €30 miljard krimp van de productiecapaciteit resulteert jaarlijks in €2,5 miljard minder belastinginkomsten voor de overheid. De vraag: "Is daarvoor dekking?" is nog niet gesteld in ons parlement. Het is dus niet alleen destructief, maar ook nog een keer gigantisch duur natura2000beleid. Hoe lang gaat dit nog door? Wacht de politiek met bijsturen tot de schappen in de supermarkten écht leeg raken? Als in de toekomst ons voedsel uit Oekraïne en Zuid-Amerika (Mercosur) moet komen, zijn er grote risico's die kennelijk momenteel slechts onderkend worden door een kleine groep geo-politici en voedselsysteem-deskundigen. Veel politici en bestuurders lijken deze risico's niet te onderkennen.

SLN presenteert daarom belangrijke informatie voor onze aanstaande coalitie zoals het zich laat aanzien D66-VVD-CDA: Als Nederland gerespecteerd lid van de EU wil blijven zal onze regering onderstaande conclusie van EU-landbouwministers dd. 7.1.2026 serieus ter harte moeten nemen. Dus stoppen met beleid dat afwijkt van gangbare Europese uitvoeringspraktijken en dat leidt tot grootschalige sanering van het buitengebied met slechts minimale verbetering van de natuur. Het alternatief is al jaren geleden ontwikkeld: LNV kan vandaag nog starten met natuurmonitoring (volgens LNV leidraad beoordeling natuurdoelen 2014) en lokale maatregelen stikstof-

emissiereductie daar waar nodig. Onze oproep is: Steun onze boeren en legaliseer meteen de PAS-melders. Gebruik bestaande wetgevingsinstrumenten: Haal met een ministerieel besluit AERIUS en KDW uit de wet en vervang door natuurmonitoringsplicht voor provincies en in plaats van opkopen en saneren van (veehouderij)bedrijven. Stimuleer en ondersteun innovaties en daarmee de werkgelegenheid. Dat is niet alleen goed voor het platteland, maar voor de totale economie!

Citaat: Conclusion of the meeting of EU Ministers of Agriculture 7th January 2026:

Food security is a key component of the EU's overall security and sovereignty. The future of farming and a competitive agrifood sector in Europe therefore needs to be ensured. The EU stands ready to act to where needed, in the short and longer term. The Union will continue to rigorously defend its interests in the area of farming and food security and turn the Vision for agriculture and food into reality.

Voor SLN is de huidige beleidsrichting bestuurlijk en maatschappelijk niet houdbaar. De negatieve gevolgen zijn niet alleen voor boeren en natuur maar goed beschouwd voor iedere burger. Die begrijpt namelijk heel goed dat de voedselvoorziening en onderhoud van het landschap door onze boeren onderdeel is van het welzijn en de veerkracht van onze samenleving. Dit moeten we serieus nemen.

Dit is het moment om bestuurlijke verantwoordelijkheid te nemen

Doorgaan op de huidige koers met de focus op stikstof als indicator voor het functioneren van Natura2000gebieden, leidt niet tot oplossingen, maar tot verdere maatschappelijke en onherstelbare economische schade. Daarom roept SLN politiek en bestuur op om in 2026 expliciet te kiezen voor een andere benadering. Een benadering die stoelt op realiteit, kennis en verbinding.

SLN benoemt daarbij **vijf onmisbare uitgangspunten** voor verantwoord beleid:

1. **Ruimte voor feiten, context en meerdere perspectieven/scenario's**
Besluitvorming moet worden gevoed door volledige informatie die door alle belanghebbenden kan worden erkend en geverifieerd, in plaats van selectieve frames.
2. **Erkenning van de complexiteit van landbouw-, voedsel-, leefomgeving-, economie en ecologie / natura2000-vraagstukken**
Deze thema's laten zich niet vangen in eenvoudige tegenstellingen of één-dimensionale oplossingen. Hierop kan niet eenvoudig 'een klap op gegeven worden'.
3. **Samenwerking en verbinding in plaats van confrontatie**
Polarisatie verlamt; samenwerking maakt oplossingen mogelijk. Participatie moet leiden tot compromissen waarbij inbreng wordt meegewogen.
4. **De praktische werkelijkheid boven een theoretische modellen- en normenwereld**
Meten is weten: beleid moet aansluiten bij wat zich daadwerkelijk afspeelt in het veld. Gekozen oplossingen moeten zich hebben bewezen in de praktijk in verschillende opzichten: Draagvlak, conceptueel, organisatorisch, financieel, technisch en doelmatigheid.

5. Een luisterende overheid die beleid baseert op waarheidsvinding

Niet langer top-down sturen op aannames, maar op feiten, wetenschap en actuele kennis die door alle belanghebbenden wordt onderschreven. De lokale bewoners en (gezins)bedrijven verdienen een plaats in overheidsbeleid en wetgeving.

Onomkeerbare gevolgen bij verkeerde keuzes

Als 2026 wordt benut voor beleid dat losstaat van de werkelijkheid, dreigt blijvende schade: verlies van voedselzekerheid, verdere ontvruchting van het platteland, aantasting van natuurdoelen én een groeiende kloof tussen overheid en samenleving. Dat raakt iedereen. Bovendien loopt Nederland steeds meer uit de pas met Europees beleid en wijkt steeds verder af van de richting die onze buurlanden zijn ingeslagen. Een Europees 'level playing fields' voor Nederlanders en haar ondernemers wordt steeds minder ervaren.

De tijd van uitstel is voorbij: 'De tijd is rijp!'

2026 is het jaar waarin een nieuwe koers moet worden gezet, nu is er een nieuwe kans met binnenkort een nieuwe regering aan zet – zorgvuldig, feitelijk en met oog voor samenhang. De eenzijdige focus op stikstof en de schuld bij veehouders in de schoenen schuiven, moet stoppen. Alles minder dan dit, zal de kans op onherstelbare schade vergroten.

SLN roept de nieuwe coalitie op om in de eerste bestuursperiode meteen:

- PAS-melders per direct te legaliseren.
- Natuurmonitoring wettelijk te verankeren als basis voor Natura 2000-beleid.
- AERIUS en KDW via ministeriële regeling uit de vergunningsverlening te halen.
- Innovatie- en verduurzamingsinvesteringen te prioriteren boven generieke opkoop.

Kortom: SLN roept de nieuwe coalitie op om deze koerswijziging expliciet vast te leggen in het regeerakkoord van 2026. Mocht zulks niet tot de mogelijkheid behoren, dan komt SLN tot een volgende noodzakelijke stap: Dat betreft de opdracht volgens het bestuursrecht, van het Nederlands parlement aan de regering, om een **Moratorium op het stikstofbeleid** te vellen. De genoemde wetgeving op te schorten voor een periode van 3 jaar. Deze 3-jaar **stikstofpauze** in dit dossier te gebruiken voor herbezinning op het hele dossier Natura2000, stikstof en waterkwaliteit. Hierbij zal de opdracht zijn om in deze dossiers juridisch leidende modellen en kunstmatige normering te vervangen door praktijkmetingen en natuurmonitoring. Verdere informatie hierover: www.stikstofpauze.nl

Het verzoek is aan politici en bestuurders van rijk, provincie, gemeente en waterschappen om bij te dragen aan de gewenste transitie van het huidige beleid. In de gangbare bestuurspraktijk en politieke arena zijn dikwijls momenten waarop extra aandacht kan zijn voor waarheidsvinding, praktijkverificatie en de rechtvaardiging van de positie van bewoners en ondernemers in en rondom Natura2000-gebieden en oppervlakte water.

Voor meer informatie kan contact worden opgenomen met Stichting Samenlevinglandbouwnatuur.
info@samenlevinglandbouwnatuur.nl

 www.samenlevinglandbouwnatuur.nl
 info@samenlevinglandbouwnatuur.nl
 Samenlevinglandbouwnatuur

Postbus 69
7400 AB Deventer
IBAN NL02 BUNQ2084379776

 Stichting Samenleving, Landbouw en Natuur (SLN) zet zich in voor een constructieve maatschappelijke dialoog over de toekomst van de landbouw, met natuur- en landschapsbeheer als een belangrijke activiteit met bijzondere aandacht voor de Natura2000 gebieden. Dit om een degelijke en duurzame besluitvorming ten aanzien van voedselproductie, natuur, milieu en landschap te bevorderen.

Aan:

Colleges en Statenleden van de provincies Flevoland, Fryslân, Groningen, Drenthe
Colleges en Raadsleden van de gemeentes binnen deze provincies
Dagelijks en algemene besturen van de Noordelijke Waterschappen

Groningen, 5 februari 2026

Geachte dames en heren,

Afgelopen vrijdag 30 januari 2026 vond het Masterplan Congres Lelylijn plaats in Den Haag. Dit congres stond in het teken van zowel het Masterplan Lelylijn als het advies van Lelylijn-gezant Klaas Knot. Het was daarnaast de dag dat de nieuwe minderheidscoalitie zijn plannen presenteerde. In deze brief vindt u een korte samenvatting van het Masterplan Lelylijn en het Lelylijn-congres 2026.

Masterplan Lelylijn

We kijken terug op een waardevol congres, met dank aan interessante paneldiscussies met experts over de bijdrage van de Lelylijn aan het spoornetwerk, aan brede welvaart, het dichterbij elkaar brengen van steden en regio's en de financiering en bekostiging van de lijn. De Commissaris van de Koning van Groningen en voorzitter van de Stuurgroep Lelylijn, de heer René Paas, heeft tijdens het congres het eerste exemplaar van het Masterplan Lelylijn aangeboden aan de staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat, de heer Thierry Aartsen. Het Masterplan Lelylijn geeft een overzicht van het onderzoek dat afgelopen jaar is uitgevoerd:

- **De Toekomstverkenning Lelylijn 2125**, een studie naar de impact en robuustheid van de Lelylijn in (Noordelijk) Nederland aan de hand van meerdere toekomstscenario's voor klimaat en landschap en economische groei;
- **De Integrale Gebiedsverdiepingen** voor 4 mogelijke stationslocaties, Emmeloord, Heerenveen, Drachten en Groningen. Hierin zijn meerdere locaties per stad uitgewerkt in integrale toekomstbeelden ten aanzien van wonen, werken, leefomgeving en mobiliteit;
- **Het Financiële Masterplan**, waarin de bekostiging en financieringsmogelijkheden van de Lelylijn op een rij zijn gezet.

Daarnaast zijn in het Masterplan Lelylijn de verschillende adviezen van de Adviesraad Lelylijn, het Wetenschappelijk Adviesteam, het College van Rijksbouwmeester en Rijksadviseurs en het Financiële Expertteam opgenomen, naast een korte samenvatting van

de nut en noodzaak van de Lelylijn volgens het MIRT- en NOVEX onderzoek.

Alle genoemde documenten zijn te downloaden via www.delelylijn.nl/documenten/

Advies Lelylijn-gezant Klaas Knot

De heer Klaas Knot, voormalig president-directeur van De Nederlandsche Bank en Lelylijn-gezant, heeft een advies uitgebracht over de financieel-economische mogelijkheden en onmogelijkheden om de Lelylijn te realiseren, zoals hem door staatssecretaris Thierry Aartsen was gevraagd. Dit advies is eveneens op 30 januari 2026 tijdens het Masterplan Lelylijn congres aan de staatssecretaris aangeboden. Het advies van Klaas Knot is geschreven ten behoeve van besluitvorming over vervolgstappen voor de Lelylijn. Gezien de demissionaire status van het huidige kabinet is dit aan het volgende kabinet. De belangrijkste conclusies in zijn advies zijn hieronder op hoofdlijnen weergegeven:

1. Op basis van de gebruikelijke financieel-economische denkwijze over dit soort projecten, is de Lelylijn geen eenvoudig verhaal.
2. De redenen om te investeren in de Lelylijn zijn economische structuurversterking, extra woningbouw en bedrijvigheid, verbeterde bereikbaarheid en nationale cohesie.
3. De omvang en lange doorlooptijd van de Lelylijn pleiten voor een spaarmodel met een fondsconstructie (€ 600 mln. per jaar).
4. Als er tegen de achtergrond van deze financieringsbehoefte nog steeds voldoende politieke steun voor de Lelylijn bestaat, is overgang naar de Verkenningsfase een noodzakelijke vervolgstap om met voldoende commitment door te kunnen werken richting realisatie en het daarvoor noodzakelijke onderzoek te doen.
5. Uitgaande van de huidige Nederlandse procedures voor vergunning en aanleg is het realistisch te veronderstellen dat de Lelylijn er niet voor 2050 zal liggen. Het overgrote deel van de investeringskosten wordt verwacht vanaf 2040. Daardoor is het mogelijk om te sparen. Dit zou gaan om een bedrag van jaarlijks € 400 miljoen ($\pm 0,04\%$ bbp) om zicht te hebben op de benodigde 75% financiering, uitgaande van 10% alternatieve bekostiging.
6. Daarnaast is het advies aan de regio om ook te gaan sparen. Na de Verkenning moet het jaarlijkse spaarbedrag omhoog naar € 600 mln.
7. Qua governance ligt een Sparend Gebiedsfonds voor de hand, een andere optie is dit via het Mobiliteitsfonds te doen.

Het advies bevat nog veel meer ingrediënten en toelichting en is eveneens te downloaden via www.delelylijn.nl/documenten/

Tweede Kamerbrief

Op 30 januari 2026 heeft de staatssecretaris de Tweede Kamer per brief geïnformeerd over het Masterplan Lelylijn en het advies van de Lelylijn-gezant. Ook het advies van het College van Rijksbouwmeester en Rijksadviseurs is naar de Tweede Kamer gestuurd. De brief aan de Tweede Kamer bevat geen inhoudelijke reactie op de stukken. Een inhoudelijke reactie op het advies van de Lelylijn-gezant, het advies van het college van Rijksadviseurs en een besluit over het vervolg van De Lelylijn is aan het volgende kabinet.

Een nieuw coalitieakkoord 2026-2030

In het nieuwe coalitieakkoord 'Aan de slag, Bouwen aan een beter Nederland' van D66, VVD en CDA wordt de Lelylijn niet expliciet genoemd. Over nieuwe infrastructuur wordt het volgende gezegd: "We investeren in de aanleg van nieuwe infrastructuur, die noodzakelijk is voor de ontsluiting van nieuwe woningbouw. Bij de prioritering van nieuwe aanlegprojecten wordt gekozen voor projecten die aantoonbaar bijdragen aan woningbouw, bereikbaarheid en economische ontwikkeling. Aanvullend maken we extra middelen vrij voor een aantal prioritaire projecten". De komende maanden zal moeten blijken wat dit voor de Lelylijn betekent.

De heer Paas, de heer Aartsen en de heer Knot op het Masterplan Congres Lelylijn

Terugkijken

Op onze website vindt u een korte [aftermovie](#) en de [videoregistratie](#) van het volledige Masterplan Congres Lelylijn.

Tot slot

Er volgt nu een nieuwe fase voor het project De Lelylijn. Het projectteam Lelylijn staat klaar voor een volgende stap en blijft beschikbaar om vragen te beantwoorden of onderzoeken toe te lichten. Dit was mijn laatste brief aan u als projectdirecteur Lelylijn. Ik heb het een eer gevonden dit bijzondere project gedurende ruim drie jaar te leiden en verder te brengen en wil u allen danken voor uw belangstelling en vertrouwen.

Het projectteam zal u op de hoogte houden.

Met vriendelijke groet,

Stijn Lechner
Projectdirecteur Lelylijn

Voor meer informatie over de Lelylijn kijk op onze website: www.delelylijn.nl
Ook kunt u zich hier abonneren op onze nieuwsbrief voor maandelijkse updates over de Lelylijn.

INGEKOMEN

05 FEB. 2026

SMALLINGERLAND

Raad van de gemeente Smallerland
Postbus 10000
9200 HA DRACHTEN

Datum
4 februari 2026

Ons nummer
202600419/1/R3

Uw kenmerk

Inlichtingen

[REDACTED]

Onderwerp

Smallerland
Wijziging omgevingsplan Smallerland
voor de locatie Rottevalle - Mûntsgroppe
2-4

Procedure
Beroep

Geachte heer/mevrouw,

Bij de Afdeling is bovengenoemde procedure gestart door
Vermilion Energy Netherlands B.V..

Deze procedure gaat over de beschikking van Raad van de gemeente Smallerland.
De datum hiervan is 18 december 2025.

Vervolgcorrespondentie

Aan deze procedure zijn een zaaknaam en een zaaknummer toegekend. Deze vindt u
hierboven onder de kopjes "Onderwerp" en "Ons nummer". In alle correspondentie over
deze zaak worden deze naam en dit nummer vermeld.

De Afdeling verzoekt u om in uw correspondentie steeds dit zaaknummer te vermelden.

Ons Werk

Wilt u (meer) informatie over de werkwijze van de Afdeling, bezoek dan de website van
de Raad van State (www.raadvanstate.nl/bestuursrechtspraak). Daar vindt u onder het
kopje "Lees meer over" informatie en filmpjes over de specifieke fasen van een procedure
bij de Afdeling. U kunt op deze manier steeds snel de informatie vinden die voor u op
dat moment relevant is. Beschikt u niet over internet dan kunt u een brochure over de
werkwijze van de Afdeling telefonisch opvragen via bovengenoemd telefoonnummer.

Door de werkvoorraad van de Afdeling en de complexiteit van een zaak, kan de
behandeling van de zaak een tijd duren. Houdt u er rekening mee dat u in bepaalde fasen
van de procedure even niets van ons hoort.

Privacy

De Afdeling stuurt de stukken die u stuurt, door aan de andere partijen. Houdt u daar
rekening mee als u stukken met privacygevoelige informatie stuurt. Voor meer informatie
gaat u naar www.raadvanstate.nl/privacyverklaring.

Over de verdere behandeling van deze zaak krijgt u nog bericht.

Aangezien dit bericht geautomatiseerd is aangemaakt, is dit niet ondertekend.

Hoogachtend,
de griffier

Aan de leden van de gemeenteraad
van de gemeente Smallingerland

Drachten, 4 februari 2026

Geachte leden van de raad,

Hierbij ontvangt u van mij zoals afgesproken de jaarrapportage over de periode januari 2025 – 31 december 2025. Door middel van deze monitor informeer ik u over mijn bevindingen als Sociaal Ombudsvrouw van uw gemeente.

De voor u liggende monitor is gebaseerd op de achtendertig kwesties/vraagstukken die inwoners tussen 1 januari en 31 december 2025 aan mij hebben voorgelegd. Ik deel met u mijn bevindingen en een aantal aanbevelingen. Deze gaan over:

- 1) Wmo;
- 2) Participatiewet;
- 3) Jeugdwet;
- 4) Sociaal domein divers;
- 5) Overig.

In dit verslag wordt u hierover uitvoerig geïnformeerd

De contacten met de inwoners en/of hun mantelzorgers ervaar ik bijna in alle gevallen als zeer zinvol, zoals zij vaak zelf tijdens of na het contact zeggen. De gesprekken ervaar ik in het merendeel van de situaties als prettig en vaak indrukwekkend. Niet alleen vanwege de inhoud en soms de complexiteit van het vraagstuk en de situatie. Ik raak iedere keer weer onder indruk van de openheid en het vertrouwen dat aan mij wordt gegeven. Zeker bij een inwoner waar het vertrouwen in een ander en de gemeente flink beschadigd is.

Ook in dit afgelopen jaar is het niet altijd gelukt bij te dragen aan een concrete oplossing voor de voorgelegde problemen of gestelde vragen. U leest hier in mijn verslag meer over. Onder de inwoners die contact met mij zoeken zie ik dit jaar zowel inwoners met bijzondere vraagstukken als inwoners met, in hun ogen, een vrij eenvoudige vraag. Zij begrijpen niet dat iets eenvoudigs niet vlot geregeld kan worden. Hun leefwereld staat dan ver af van de systeemwereld waar zij mee te maken hebben.

Ik kan voorzichtig vaststellen dat veel kwesties terug zijn te voeren op onvoldoende of niet toereikende informatie en het niet begrijpen van die informatie. Ook aan gebrek aan geduldige uitleg, aandacht en helaas ook nog steeds aan gebrek aan maatwerk. Mogelijk kunnen knelpunten worden voorkomen of weggenomen door meer oog te hebben voor de individuele omstandigheden, tijd te nemen voor een gesprek en creatief gebruik te maken van de ruimte die de regels kunnen bieden.

Ik gun het iedereen dat er ruimte en aandacht is voor het persoonlijke, vaak kwetsbare verhaal van de inwoner en dat de uitleg van wat de gemeente dan wel of niet kan bieden vanuit een meedenkende houding plaatsvindt. Dat kan een wereld van verschil uitmaken.

Hoop dan – ook namens de 81 huishoudens met vraagstukken – dat u met de informatie uit deze monitor actief de dialoog blijft aangaan, zowel bestuurlijk als met uw inwoners. Immers, uw gemeente: “vindt het belangrijk dat de mensen voorop staan en niet de regels.”

Met een vriendelijke groet,

Irma van Beek, *Sociaal Ombudsvrouw gemeente Smallingerland*

4 FEBRUARI 2026

SOCIALE SIGNALEN

Jaarverslag januari 2025 - 31 december 2025

Sociaal ombudsvrouw van Smallingerland

Gebaseerd op de contacten in de periode 1 januari 2025- 31 december 2025

Inhoud

Inleiding.....	2
Contacten met individuele burgers.....	4
Eenentachtig kwesties.....	4
Werkwijze.....	5
Wmo.....	7
Participatiewet.....	10
Jeugdwet.....	11
Sociaal Domein, divers.....	12
Overige vraagstukken	13
Overige activiteiten.....	14
Collegiale ombudscontacten.....	14
Ontmoeting en verbinding.....	15
Tot slot.....	15

Inleiding

Op 1 april 2023 ben ik gestart als Sociaal ombudsvrouw voor de inwoners van uw gemeente. In de opdracht is afgesproken dat ik u periodiek informeer over mijn werkzaamheden en ervaringen. Eind november heeft u, na een evaluatie van de functie sociaal ombudsfunctionaris, besloten de opdracht met een jaar te verlengen.

Het voorliggende document is mijn jaarverslag van januari 2025 tot en met 31 december 2025.

Het doel van mijn werkzaamheden is tweeledig. Enerzijds probeer ik in individuele situaties bij te dragen aan het oplossen van (onvoorziene) knelpunten en vraagstukken. Anderzijds is het doel u informatie te verstrekken ten behoeve van het optimaliseren van beleid, uitvoering van dit beleid en om bij te dragen aan het lerend vermogen van de ambtelijke organisatie. Dit omdat uw gemeente wil dat de mensen voorop staan en niet de regels, waarbij Persoonlijk, Samen en Doen de kernwoorden zijn.

De taken van de Sociaal ombudsvrouw zijn gericht op wonen, leven en werken, en het oplossen van problemen in het sociaal domein met alles wat daarmee samenhangt:

- Het behandelen van klachten over zowel gedrag, bejegening als inhoud;
- Het registreren van vragen, wensen, zorgen en ervaringen van de inwoners in Smallerland;
- Deze vraagstukken of kwesties mee te helpen op te lossen; of op te laten lossen door te verwijzen naar de juiste informatie en/of ondersteuning
- Het adviseren aan de gemeenteraad.

In deze monitor doe ik verslag van mijn contacten, bevindingen en activiteiten tijdens de periode 1 januari 2025 - 31 december 2025. Dit conform de afspraak in de *Overeenkomst van opdracht sociale ombudsfunctionaris Smallerland 09-01-2025*.

Ik heb ervoor gekozen om de kwesties die aan mij zijn voorgelegd in te delen in vijf clusters:

- 1) Wmo
- 2) Participatiewet
- 3) Jeugd
- 4) Sociaal Domein divers
- 5) Overige onderwerpen

De knelpunten, die inwoners aan mij hebben gemeld, zijn dit afgelopen halfjaar als volgt verdeeld:

- 30% bij de uitvoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo);
- 25% bij uitvoering van de Participatiewet;
- 10% bij de uitvoering van de Jeugdwet;
- 15% divers sociaal domein
- 20% betreft het welbevinden in relatie tot Wonen, Ruimtelijke Ordening, Verkeer en Vervoer, en Openbare Orde en Veiligheid, dus knelpunten buiten het Sociaal Domein die de levenskwaliteit van inwoners kunnen beïnvloeden.

In samenwerking met gemeentemedewerkers en/of dienst- en hulpverleners is in 44 gevallen - ruim de helft (54%) van de situaties - een bevredigende oplossing gevonden. Bij 10 kwesties (12%) bleef een oplossing uit terwijl 21 kwesties (26%) deels zijn opgelost. 6 kwesties (8%) lopen nog door na deze verslagperiode. De redenen voor kwesties die (deels) niet zijn opgelost zijn bijna vergelijkbaar met die in de vorige verslagperiode.

Onder andere dat:

- De wetgeving geen ruimte biedt voor de gevraagde vorm van maatwerk;
- Bepaalde inwoners niet kunnen begrijpen dat zij zelf ook een verantwoordelijkheid hebben, bijvoorbeeld voor het aanleveren van de benodigde informatie;
- Verordeningen van de gemeente bepalend zijn en dat daarvan niet kan worden afgeweken;
- De oplossing deels ligt bij een niet gemeentelijke organisatie;

- Inwoners een verschil van mening hebben met een zorgprofessional over wat passende zorg is;
- Inwoners geen energie meer hebben om door te blijven gaan met vragen tot er duidelijkheid is en/of een klachten- of bezwaarschriftenprocedure aan te gaan;
- Inwoners graag een gesprek willen en daar geen ruimte (meer) voor is bij de gemeente en/of een andere instantie;
- Inwoners het niet eens zijn met het besluit of standpunt van de gemeente.

De vragenstellers zijn inwoners van verschillende leeftijden. Zowel jong als oud, alleenwonende of in een meerpersoonshuishouden.

Van de vragenstellers is 37 % onder de 50, 37% tussen de 50 en 70 en 26% boven de 70. 47% is alleenwonend en 53% woont in een meerpersoonshuishouden. In de tabel die als bijlage is bijgevoegd kunt u ook zien dat de vraagstellers uit de gehele gemeente komen. In de tabel staat verder vermeld welke acties ik heb ondernomen richting de gemeente en wat het resultaat is geweest van mijn interventies.

Ik hoop dat dit verslag van dienst kan zijn door met de opgedane ervaringen en inzichten vergelijkbare kwesties in de toekomst te helpen voorkomen, daar waar ze te voorkomen zijn. Dat is soms ook de hoop van sommige inwoners die in de afgelopen periode met mij contact opnamen.

Contacten met individuele burgers

Eenentachtig kwesties

Van 1 januari 2025 tot en met 31 december 2025 hebben eenentachtig een- of meer persoonshuishoudens contact met mij opgenomen. De mensen zochten contact in de hoop zo een oplossing te vinden voor hun probleem. Andere aanleidingen om contact te zoeken waren het niet begrijpen van de regels of afspraken, het niet gehoord voelen, het gebrek aan passende informatie, verbazing en onbegrip over de regels, het uitblijven van een antwoord, het niet passend ervaren van de geboden oplossing of beschikking. Maar er was ook behoefte aan

een luisterend oor, iemand om het verhaal aan te vertellen, zonder dat dit direct consequenties heeft. Sinds ik 11 jaar geleden begonnen ben met het werk als sociaal ombudsvrouw is dit een steeds terugkomende reden om met mij contact op te nemen.

De contacten kwamen ook dit jaar via veel verschillende kanalen. Via de flyer, artikelen in de krant, informatie op de website van de gemeente, onafhankelijke cliëntondersteuners, consultants, raadsleden, het KCC, de balie van de gemeente, Carins, M.O.S. en de ASD. Daarnaast wisten mensen mij te vinden via contacten uit hun sociale netwerk, via zorg- en hulpverleners of via een medewerker van de gemeente.

In gesprek met de inwoner

In deze rapportage probeer ik mijn bevindingen in algemene zin te duiden en met u te delen. Individuele verhalen treft u hier niet aan. Om in dit verslag de persoonlijke ervaring te laten klinken, heb ik verspreid in de tekst citaten uit de door mij gevoerde gesprekken opgenomen.

Werkwijze

Als iemand contact heeft gelegd organiseer ik vaak een persoonlijk gesprek. Meestal in een ontmoeting bij de vragensteller thuis of op een andere locatie als de vragensteller dat prettig vindt. Aanvullend hou ik contact via de telefoon en/of mail. In de meeste gevallen leg ik ook contact met andere betrokken partijen, persoonlijk, via de mail of telefonisch. Soms wensen de vragenstellers een volstrekt vertrouwelijk contact. In een klein aantal gevallen gebeurt het ook dat de betrokkene zelf dusdanig kwetsbaar is dat ervoor wordt gekozen om via de betrokken mantelzorger, hulp- of zorgverlener de contacten over de vraag te laten verlopen. De doorlooptijd - tot er helderheid is en de vraagsteller een antwoord heeft op zijn of haar vraag - is gemiddeld één tot twee weken. Er zijn ook kwesties die langere tijd mijn inzet vragen (meerdere maanden) en in een enkel geval is het binnen een dag geregeld.

“Mijn kleinkind heeft een hartafwijking. Ze wil zo graag fietsen naar de middelbare school. Net zoals al haar dorpsgenootjes. In de winter lukt haar dat niet op een gewone fiets. Dat is te zwaar voor haar hart. Ze wordt dan benauwd. Waarom kan ze van de gemeente geen elektrische fiets krijgen? Het is toch juist goed dat ze wil fietsen? (wmo voorziening)

Als ik contact zoek met medewerkers van de gemeente wordt er meestal snel een afspraak gemaakt. Over het algemeen worden de zaken vrij vlot uitgezocht, er helderheid verschaft en als het kan, een oplossing gevonden. Doordat we elkaar steeds beter leren kennen en weten te vinden, verlopen de contacten snel en soepel. Zo kan ik als Sociaal ombudsvrouw vragenstellers over het algemeen vlot informatie en (zo mogelijk) duidelijkheid geven. Tijdens de gesprekken met inwoners, waar ik bij mag zijn, ervaar ik dat vrijwel alle medewerkers en teamleiders van de gemeente en Carins echt de tijd nemen voor het gesprek. Geduldig zijn om de inwoners, die de regels of de besluiten niet snappen, deze zorgvuldig uit te leggen.

Mijn streven is, zodra de situatie dit toelaat, het contact tussen inwoners en gemeente of zorgaanbieder (opnieuw) te leggen, te herstellen of contact met de juiste dienst of -hulporganisatie te leggen. Zodra het kan, stap ik er zelf als verbinder/bemiddelaar tussenuit. Hierdoor wordt zelfregie en onafhankelijkheid van de inwoner, die ze zelf ook graag behouden, zoveel mogelijk gehonoreerd en gestimuleerd.

Het is ook belangrijk voor de gemeente te erkennen dat er nog steeds een grote groep kwetsbare inwoners is voor wie deze zelfredzaamheid grenzen heeft en/of het organiseren van de zelfredzaamheid een klus is. Dit geldt ook voor vraagstukken die buiten het Sociaal Domein vallen. Denk aan overlast en stress door harde muziek, lawaai maken of ander overlast gevend gedrag door burens. Waar moet je dan naar toe met je vraag of probleem? Dat is niet altijd voor iedereen duidelijk. Onafhankelijke informatieverstrekking zonder meteen in bepaalde hokjes te denken wordt juist door deze groep gewaardeerd.

Wmo

De vraagstukken die te maken hebben met de Wmo waren dit afgelopen jaar zeer divers.

De genoemde knelpunten zijn:

- Aanpassing van een woning bij beperking. Waarvoor kan je wel en niet bij de gemeente aankloppen;
- De aanvraag van een speciale voorziening die niet in het voorzieningen pakket zit;
- De doorlooptijd voordat er duidelijkheid is;
- Verandering(verlaging) van uren huishoudelijke hulp bij herindicatie;
- Wie doet de herindicatie;
- PGB bij behoefte aan begeleiding met een specifieke hulpvraag;
- Wat zijn je mogelijkheden als je een klacht over Carins hebt;
- Wat is het verschil tussen een bezwaar en een klacht en waar moet je dan zijn. Bij Carins of de gemeente;
- Het wegblijven van de huishoudelijke hulp;
- Slechte kwaliteit van geleverde zorg o.a. bij begeleid wonen;
- Onvoldoende kwaliteit en kunde bij hulpmiddelen leverancier;
- Huishoudelijke hulp bij een tijdelijke kwetsbare situatie.

“Ik bel u want ik weet het echt niet meer. We maken ons zorgen. We hebben een herindicatie van de Wmo huishoudelijke hulp. Nu lijkt het erop dat we minder minuten geïndiceerd krijgen. Onze situatie is niet verbeterd. Zelfs slechter geworden. Mijn man heeft uitgezaaid kanker en is volledig bedlegerig en verlamd sinds een tijd. Zelf werk ik wel maar heb een erfelijke spierziekte waardoor ik moeilijk balans kan vinden. Wat of wie kan ons helpen met deze kwestie?”.

“Dank u wel dat u zo heeft meegedacht en telefoontjes hebt gepleegd. Het is nu geregeld. Ik snap nu dat de indicatie

anders uitpakt omdat onze thuiswonende studerende zoon net 18+ is. Ik voel me begrepen en gesteund. Ik ga ook die onafhankelijke cliëntondersteuner bellen om met ons mee te denken en ons te helpen. Het is soms teveel voor mij alleen.”(wmo huishoudelijke hulp)”

Rondom **Wmo voorzieningen** gaat het onder andere over mogelijke aanpassingen aan een huurhuis, aanvraag van een traplift, mankementen bij een aangebrachte voorziening of voorzieningen die worden geleverd maar niet aansluiten bij wat de inwoner nodig heeft. Ook wat de gemeente op het gebied van voorzieningen nu wel en niet kan bieden. Daarnaast is er vraag naar voorzieningen die niet in de huidige verstrekkingenlijst staan.

Wmo vervoer is ook voor een aantal inwoners een vraagstuk. De soms slecht toegankelijke openbare ruimte en wat de inwoner moet doen om een voorziening aan te vragen zijn daarvan voorbeelden.

De inwoners die mij benaderen zijn zeker niet uit op gratis zorg. Ze hebben echt problemen op fysiek en/of sociaal gebied en hebben meestal zelf de middelen niet om het te bekostigen. Volgens mij is dat juist de doelgroep die bij de gemeente terecht zou moeten kunnen. Inwoners die aangeven zelf ook middelen te hebben geef ik regelmatig ter overweging de voorziening zelf aan te schaffen, zeker als ze specifieke eisen hebben.

Zoals ik ook al in mijn aanbiedingsbrief heb aangegeven gun ik het iedereen dat er op zo’n moment ruimte en aandacht is. Ruimte en aandacht voor het persoonlijke, vaak kwetsbare verhaal van de inwoner en dat de uitleg van wat de gemeente dan wel of niet kan bieden vanuit een meedenkende houding plaatsvindt. Dat kan een wereld van verschil uitmaken.

Als mensen niet kunnen achterhalen waar ze moeten zijn of waar ze op kunnen rekenen, maakt dat hen en hun omgeving onzeker en op een gegeven moment ook wantrouwend. Soms is de wanhoop zo groot dat ook de emoties amper meer in toom te houden zijn. Dat kan ertoe leiden dat mensen ervan afzien hun vragen

te blijven stellen en niet doorgaan met de zoektocht die al een tijd aan de gang is. Daarmee krijgen ze dus ook niet waar ze mogelijk wel recht op hebben.

Soms zie ik ook het tegenovergestelde gebeuren: doorgaan op een pad wat hoogstwaarschijnlijk niet resulteert in het antwoord dat je zoekt. Frustratie, onmacht, verdriet en onbegrip, omdat hetgeen zij voor ogen hebben als de enige oplossing, niet lijkt te lukken. Ik probeer in beide situaties helderheid te geven aan de vraagsteller, het vertrouwen te herstellen en samen met hen de juiste route te vinden naar de voorzieningen die er wel voor hen zijn. Er blijft onder de vraagstellers altijd een groep waarbij er sprake is van een dalend vertrouwen of groeiend wantrouwen als het gaat om het handelen of de intenties van de gemeente(functionaris). Deels is dit te verklaren vanuit de mentale mogelijkheden en de verwachtingen die iemand heeft maar voor het overgrote deel uit het niet nakomen van afspraken, het niet binnen een termijn reageren van de gemeente, de niet voor iedereen toegankelijke wijze van communicatie en de tijdigheid daarvan en/of de toon van bepaalde gesprekken.

“Ik ben radeloos! Hoe moeilijk kan het zijn. Ik heb een indicatie voor begeleiding tot het voorjaar van 2026 en deze nooit kunnen gebruiken omdat de door de gemeente aangeboden zorg niet bij mijn beperking/behoefte aansluit. Nu worden er ook nog eens nieuwe eisen gesteld aan mijn PGB waardoor het voor mij onmogelijk is de passende zorg in te kopen. Waarom geven ze mij niet het vertrouwen dat ik zorgvuldig de juiste zorg inkoop? Kunt u mij misschien helpen?”(wmo begeleiding)

Participatiewet

Bij de Participatiewet gaat het dit afgelopen jaar onder andere over:

- Wie helpt je als het gaat om identiteitsfraude;
- Eigen bijdrage voor ouders met een kind onder de 21 jaar in de bijstand;
- Het wantrouwen in instanties, dus ook in de gemeente;
- Schulden na een echtscheiding;
- Problemen om rond te komen en wat is de rol van het loket Geldzaken;
- Welke regelingen zijn er als je een laag inkomen hebt;
- Wat zijn nu precies de regels van de Participatiewet;
- Kwijtschelding gemeentelijke belasting;
- Regels AV Frieso;
- WAO en armoedegrens;
- Bijstand en eigen huis;
- Onbetrouwbare bewindvoering en willen wisselen van bewind;
- Wat je eigenlijk van een gemeente mag verwachten op inkomensgebied;
- Cryptocurrency en invloed op bijstand.

Dat de regelgeving vrij strikt in elkaar zit is voor sommige inwoners niet te snappen of zij zijn daarvan niet op te hoogte:

“Mijn dochter van 20 woont in begeleid wonen. Nu heeft ze een half jaar geleden samen met haar begeleider bijstand aangevraagd. Deze heeft ze gekregen. Ze werkt namelijk tijdelijk niet vanwege haar psychische problemen. Nu, een half jaar later, blijkt dat wij als ouders elke maand dat zij bijstand heeft gekregen onze volledige ouderbijdrage aan de gemeente terug moeten betalen. Wij zijn blijkbaar onderhoudsplichtig. Hoe kan dit nu. Waarom is dit vooraf niet met ons gecommuniceerd of gecheckt? Toen we dit bericht kregen heeft onze dochter meteen de uitkering stop gezet. Ze vraagt het weer aan als wij wettelijk niet meer onderhoudsplichtig zijn. Dat is als ze 21 is. Als ze alles vooraf had geweten, of wij, had ze het niet aangevraagd.”
(Participatiewet bijstand)

Het komt regelmatig voor dat ik in grote lijnen schets hoe een en ander in elkaar zit en waar inwoners met hun specifieke vragen terecht kunnen.

Sommige inwoners ervaren dat ze onterecht beschuldigd of gewantrouwd worden als ze in verband met een bijstandsuitkering of aanvullende voorzieningen inzage moeten geven in hun financiën. Het roept spanning en boosheid op omdat ze niet geloofd worden als ze het zeggen maar het moeten bewijzen. “ik vind het heus niet leuk om dit aan te vragen. Zit al jaren tot mijn spijt in de bijstand en nou vertrouwen ze mij ook nog eens niet”. Toegankelijke communicatie is bij deze groep erg belangrijk. Soms het herhaaldelijk uitleggen dat de vraag om inzage niet persoonlijk is maar een wettelijk plicht. Ook van de gemeente.

Jeugdwet

Er namen 8 gezinnen contact met me op met vraagstukken betreffende de Jeugdwet. Dit zijn vaak al zaken die een tijd spelen en nog niet opgelost zijn. Voor ouders is dat onbegrijpelijk. Elke dag dat een kind niet de goede zorg of ondersteuning krijgt in verband met een aandoening op mentaal en/of fysiek vlak, is er een te veel. Ze groeien immers op. Ik ontmoet ouders die oprecht het beste willen voor hun kind. Soms zelf al heel veel hebben uitgezocht en ervaren, en vrij goed weten wat er nodig is voor hun kind of kinderen. Ze zijn actief, blijven er achteraan zitten en lopen hierbij wel eens vast. Dat roept veel frustratie en onmacht op.

De vraagstukken gaan over:

- Regels rondom verstrekken pgb jeugdzorg;
- Kwaliteit van het contact met consulent jeugdzorg;
- Paar keer wisseling van consulent met negatieve gevolgen;
- Verlies van vertrouwen in de consulent;
- Verandering van regelgeving leerlingenvervoer
- Gebrek aan kennis over de betreffende aandoening van het kind;
- De rol van de gemeente en Carins.

De systeemwereld van de wet- en regelgeving sluit in een aantal situaties niet aan bij de leefwereld van de inwoner.

“We weten even niet waar we nu kunnen aankloppen. Onze 2 kinderen hebben een medische aandoening waardoor er veel zorg nodig is. Daarnaast hebben ze al heel veel meegemaakt in hun jonge leven omdat het lang heeft geduurd voor de aandoening gediagnostiseerd werd. Dus als klein kind veel in ziekenhuizen en nare onderzoeken. Dat laat zijn sporen na. Daarnaast is er sprake van een stoornis in het autistisch spectrum en mogelijk ook LVB. Ze hebben nu goede begeleiding en langzaam groeit het vertrouwen bij hun beide in de zorg- en hulpverleners. Nu wil Carins dat de hulp van een andere organisatie komt die minder goed de vraagstukken die bij ons spelen kan behandelen. Daarnaast hebben ze grote fouten in het ondersteuningsplan gemaakt. Ons vertrouwen is erg ver verdwenen. Wilt u met ons meedenken?” (Jeugdwet)

Sociaal Domein, divers

In totaal 12 vraagstukken gaan over verschillende zaken die binnen het sociaal domein vallen maar deels niet onder de gemeentelijke verantwoordelijkheid. Denk aan vragen als: zorgen over de opvang voor jongeren in de gemeente; wat kan ik doen als ik vind dat er sprake is van een gevaarlijke situatie. Waar kan ik mijn zorgen neerleggen?; Wat doet de sociaal ombudsvrouw en wat is de rol en functie van de onafhankelijke cliëntondersteuner?; Contact met de bewindvoering; Pestgedrag op school en de uitvoering en invulling van de Wmo- en Jeugdwet door de gemeente Smallingerland. Ik heb de indruk dat er soms ook een schakel mist die oog heeft voor de hele situatie en (mede)verantwoording neemt voor het gehele proces. Zeker als er meerdere hulpvragen spelen. Soms lukt het mij om even op de juiste plaatsen de juiste vragen te stellen. Ik doe dit enkel bij grote uitzondering, juist omdat hiervoor de onafhankelijke cliëntondersteuners zijn, zoals die van Metgezel. In bepaalde situaties verwijzen zij, maar ook M.O.S., naar mij of

vragen mij mee te denken, om zo samen over een complex vraagstuk na te denken. Dit elkaar vinden groeit naar mate we langer samenwerken.

Overige vraagstukken

Als mensen niet weten waar ze met hun vraag naar toe kunnen, bellen ze soms de Sociaal ombudsvrouw. Het gaat dan bijvoorbeeld over een onveilige openbare ruimte; de Belastingdienst en klachten over een woningbouwcorporatie (9 van de 16), overlast van de burens en de slechte staat van de woningen. Maar ook vragen die de gemeente betreffen. Denk aan waarom er niet gehandhaafd wordt bij bepaalde overtredingen; het niet nakomen van afspraken die wel gemaakt zijn; slechte en/of onjuiste communicatie; dakloosheid; huisvesting Oekraïners; overlast door jongeren; verkeersveiligheid en vervuiling van de openbare ruimte.

Dat je soms niet krijgt wat je het liefst wilt, kunnen mensen wel begrijpen, maar juist dan zijn heldere richtlijnen/kaders, een zorgvuldige uitleg en een correcte bejegening van belang. Vooral zorgvuldige geduldige en herhaalde uitleg is van grote betekenis. Voortdurend onbegrip wordt gemakkelijk aan de ander toegeschreven. Soms is de taal die door een gemeentemedewerker wordt gebruikt niet de taal die inwoners begrijpen. Afspraken worden niet altijd nagekomen, soms duurt het lang voor men antwoord krijgt. Betrokkenen voelen zich daardoor niet serieus genomen en missen (creatief) meedenken en maatwerk. Het is ook belangrijk voor inwoners dat ze op de hoogte worden gehouden als er nog geen antwoord of uitsluitsel is, maar dat de medewerkers van de gemeente er nog mee bezig zijn. Deze problematiek trof ik ook aan bij afdelingen van de gemeente buiten het sociaal domein. Voor de inwoner is 'de gemeente' echter één organisatie, waarvan men in alle gevallen dezelfde dienstverlenende houding zou mogen verwachten.

Het afgelopen jaar heb ik rondom een aantal vraagstukken een paar keer overleg gehad met de Klachtenfunctionarissen en het secretariaat van de bezwaarschriften commissie. In dit jaar werd ik benaderd door medewerkers van M.O.S., Carins, casemanagers dementie, medewerkers van de gemeente, raadsleden en wethouder

met de vraag om even te “sparren” over een vraagstuk van een inwoner die contact met een van hen had opgenomen. Deze wijze van contact ervaar ik als zeer plezierig omdat in veel gevallen eerder een passend antwoord kan worden gegeven aan de betreffende inwoner zonder deze meteen door te verwijzen naar mij.

Als Sociaal ombudsvrouw krijg ik de indruk dat er een groep inwoners is met bijzondere en complexe vragen die niet met een standaard aanpak geholpen zijn. Dan is het zoeken naar de mogelijkheden die er wel zijn, maar is het zeker ook zoeken naar de grenzen van mijn werk ook gekeken en rekening houdend met het gedrag van bepaalde vragenstellers. Dit speelde het afgelopen jaar weer meer dan het jaar daarvoor.

“We wonen in een straat waar laatst een verwarde bewoner brand heeft gesticht en de omgeving in gevaar heeft gebracht. Wie zorgt voor de veiligheid van de andere bewoners? De woningcorporatie geeft amper informatie en iedereen beroept zich op de privacywetgeving om ons maar niet te informeren. Mensen zijn bang, sommigen durven thuis niet meer te slapen. Zo kan dit toch niet langer?”(Overig wonen en veiligheid)

Overige activiteiten

Collegiale ombudscontacten

Ik heb regelmatig contact met de Sociaal ombudsvrouwen van, Westerveld, Westerkwartier, Kampen en Harderberg. Periodiek hebben we een intervisie-afspraken. Dit is erg plezierig en ondersteunend; zeker bij complexere vraagstukken helpt het als een collega meedenkt. Mijn collega, die voorheen sociaalombudsvrouw in Meppel en Westerveld was, vervangt mij tijdens vakanties en we sparren regelmatig over onze casuïstiek. Door onze totaal verschillende achtergrond en ervaring kunnen we elkaar veel brengen. Hierdoor wordt mijn kennis met betrekking tot diverse aspecten en ontwikkelingen binnen het sociaal domein extra gevoed en verdiept.

Sociaal ombudsvrouw Smallerland januari 2025 – 31 december 2025

Ontmoeting en verbinding

Het afgelopen jaar heb ik het jaarverslag van 2024 met u als gemeenteraad besproken, met de ASD, het MT van M.O.S. de klachtenfunctionarissen van de gemeente, het MT van Carins en dergelijke. Verder kennis gemaakt met degene van Tumba die meldingen van discriminatie in de gemeente Smallingerland behandelt. Dit helpt om nog meer begrip over en weer te krijgen, elkaar te vinden en zaken nader te duiden.

In het afgelopen jaar heb ik lezingen en presentaties verzorgd over mijn werk bij organisaties en verenigingen waar de mogelijke doelgroep aanwezig is. Denk daarbij aan bijvoorbeeld ouderenorganisaties.

Verder heb ik kennism gemaakt met de medewerkers van de verschillende teams werkzaam bij Carins en heb ik aan tafel gezeten met de wegwijzers van M.O.S tijdens een overleg. Ben aanwezig geweest bij een overleg van de vrijwilligers van M.O.S die vrijwillige huisbezoeken doen bij 75 plussers en de energiecoaches.

Tot slot

Aan het eind van deze rapportage wil ik er nogmaals op wijzen dat deze is gebaseerd is op mijn contacten met 81 vragenstellers in de periode van januari 2025 - 31 december 2025. Het is dus geen (systematisch of empirisch) onderzoek. Het zijn signalen uit de samenleving. Met de voorzichtigheid die geboden is, kan ik vaststellen dat mensen de weg naar de Sociaal ombudsvrouw steeds beter weten te vinden.

Ik heb gemerkt dat inwoners die contact met mij zoeken in veel gevallen hopen dat er een oplossing voor hun probleem is, maar ook dat ze kunnen accepteren dat die er soms niet is. Dat lukt alleen als er goed en zorgvuldig wordt uitgelegd waarom. Ook willen inwoners graag op de hoogte worden gehouden van hoe het met hun aanvraag of vraag gaat. Ook als het antwoord nog niet helder is.

Vragenstellers hopen ook dat ze kunnen bijdragen aan een verandering binnen de gemeente en dat er mogelijk van geleerd wordt. Dit zodat anderen in vergelijkbare situaties niet hetzelfde hoeven mee te maken.

Uit de 81 kwesties die dit jaar aan mij zijn voorgelegd is, vergelijkbaar aan het jaarverslag van 2024. te concluderen dat:

- Veel van de vraagstukken niet met standaardantwoorden geholpen zijn;
- Sommige vraagstellers complex gedrag (lijken) te vertonen;
- Bepaalde situaties dusdanig complex zijn dat ik als Sociaal ombudsvrouw een grens moet trekken;
- Dat vraagstellers verwachten dat de gemeente invloed heeft op het handelen van een woningbouwcorporatie bij een slechte woning;
- De gemeente in de ogen van een aantal inwoners geen fouten mag maken. Vinden het ook lastig om daar dan de geboden excuses voor te geloven. Dat lukt alleen als de excuses van harte gemeend zijn en ook zo gevoeld;
- Dat het huisvesten van meerdere mensen met bijzonder gedrag bij elkaar in een wijk soms een onprettige dynamiek oplevert waar door de overige bewoners dan amper tot geen begrip voor is;
- Betrokkenen ook regelmatig na 11 jaar decentralisatie, nog steeds niet weten waar zij kunnen aankloppen of hoe ze formulieren moeten invullen;
- Onze systeemwereld vaak niet aansluit bij de leefwereld van de inwoners;
- Dat de inwoner verwacht dat de gemeente hen helpt deze systeemwereld te vertalen naar hun leefwereld;
- Dat dit vooral bij ouderen en kwetsbare inwoners het geval is;
- Er niet altijd oplossingen gevonden kunnen worden (12 % dit jaar);
- Meer dan de helft wel geheel wordt opgelost, en 26 % deels;
- De doorlooptijd die nodig is voor het regelen van een voorziening, soms voor de inwoner onbegrijpelijk lang is of zo wordt ervaren;
- Er vraagstukken spelen die ook te maken met andere gemeentelijke afdelingen niet binnen het sociaal domein. Deze periode gaat het om 18%;
- Er vraagstukken zijn die een goede samenwerking en het opzoeken van de bewegingsruimte vragen met een niet-gemeentelijke maatschappelijk organisatie. Denk bijvoorbeeld aan een woningbouwcorporatie en de Belastingdienst;

Sociaal ombudsvrouw Smallerland januari 2025 – 31 december 2025

- Dat oudere en kwetsbare inwoners soms bang zijn om persoonlijke vraagstukken aan te kaarten;
- Dat voor inwoners die zorg nodig hebben het verschil tussen de indicatie, de beschikking en de inkoop van zorg soms moeilijk te begrijpen is;
- Dat inwoners het soms lastig vinden te begrijpen dat de gemeente (Carins) wel het gesprek voert welke zorg passend is maar dan zelf niet die zorg levert;
- Dat veranderingen effect hebben op de (fragiele) balans die inwoners dachten te hebben gevonden.
- Sommige inwoners verwachten dat de sociaal ombudsvrouw een standpunt inneemt, een oordeel over de situatie geeft, hen vertegenwoordigd en alles oplost. Omdat ik deze zaken niet doe vinden zij soms dat ik mijn werk niet goed uitvoer en hen daarmee in de steek laat. Deze mensen verwijs ik naar de nationale ombudsman met de mogelijkheid een klacht in te dienen over mijn werkwijze.

Maar ook dat:

- Het goed verloopt als de juiste contacten zijn gelegd en er vertrouwen is;
- Afstemming, als er meerdere partijen bij betrokken zijn, helpt om rust en duidelijkheid te krijgen;
- Dat het bespreken van het jaarverslag verhelderend werkt in de verwachtingen over en weer;
- Het artikel in de Leeuwarden Courant effect heeft op professionals die mij beter weten te vinden of de functie beter begrijpen. Ook inwoners mij ruim een half jaar na het verschijnen van het artikel benaderen als ze vragen of een kwestie hebben omdat ze het artikel hebben bewaard.
- Inwoners blij zijn als zaken duidelijk en helder zijn of zijn geregeld;
- Dat er openheid is bij Carins om van consulente te wisselen als dit het vertrouwen vergroot;

- Carins maar ook de gemeente bijna altijd open staan voor een gesprek als zaken niet prettig zijn verlopen in het oog van de inwoner;
- Dat er soms tot verrassing van een vraagsteller heel snel een antwoord komt;
- Inwoners mij regelmatig een terugkoppeling geven als zaken zijn afgerond;
- M.O.S. erg snel vraagstukken oppakt na verwijzing;
- Dat inwoners plezierig verrast zijn als ik bij hen langskom voor het eerste gesprek.
- Eerlijkheid helpt als een consulent tijdens een gesprek niet meteen alle informatie of kennis paraat heeft;
- Als een gesprek emotioneel wordt het kan helpen om dan te stoppen en een tweede gesprek te plannen.

Ik kan voorzichtig vaststellen dat veel kwesties terug zijn te voeren op onvoldoende of niet toereikende informatie, het niet begrijpen van die informatie en gebrek aan geduldige uitleg, aandacht en helaas ook nog steeds aan gebrek aan maatwerk. Mogelijk kunnen knelpunten worden voorkomen of weggenomen door open te luisteren, oog te hebben voor de individuele omstandigheden, tijd te nemen voor een gesprek en creatief gebruik te maken van de ruimte die de regels kunnen bieden.

“Onze zoon woont in een woongroep en gaat naar het Mbo. Wij hebben weinig inkomen. Kunnen ons financieel net redden. Weet u misschien waar we kunnen aankloppen om financiële steun voor zijn opleiding te krijgen? Hij heeft altijd ondersteuning van stichting leergeld gehad maar die zeggen dat hij het nu niet meer krijgt. Hij komt niet meer in aanmerking voor hun voorzieningen omdat hij niet thuis woont.” (Participatiewet)

Bijlage

Overzicht contacten burgers - sociaal ombudsvrouw gemeente Smallerland januari 2025 -31 december 2025

		Contact/ Vragensteller	Thema	Kwesties	Acties ombudsvrouw richting gemeente	Resultaat/ <i>verbeterpunten*</i>
januari 2025-31 december 2025						
1.	Via Wie Waar #	Eerder contact Vrouw(30-40) Omgeving Drachten 8	Wmo begeleiding	Zorgen over onbetrouwbare zorgverlener en de kwetsbare doelgroep	Medewerker inkoop en kwaliteit	Luisterend oor Informatie gegeven Meegedacht Vraagstuk deels opgelost * <i>communicatie</i> * <i>rol gemeente</i> * <i>vertrouwen</i>
2.	Via Wie Waar #	Website gemeente Man(50-60) k(19) Omgeving Drachten 2	P wet Fondsen bij laag inkomen	Kosten sporten dochter		Luisterend oor Informatie gegeven Vraagstuk opgelost * <i>communicatie</i> * <i>maatwerk</i> * <i>informatievoorziening</i>
3.	Via Wie Waar #	Eerder contact Man (40-50), 2 k (11, 16 Omgeving Drachten 7	Wmo begeleiding P wet	Hulp bij financiën Vermoeden van identiteitsfraude Welke hulp mogelijk	Carins Wmo MOS Teammanager werk naar inkomen	Luisterend oor Informatie gegeven Meegedacht Begrenzen Vraagstuk deels opgelost * <i>informatievoorziening</i> * <i>communicatie</i> * <i>wantrouwen</i>

		Contact/ Vragensteller	Thema	Kwesties	Acties ombudsvrouw richting gemeente	Resultaat/ <i>verbeterpunten*</i>
4.	Via Wie Waar #	medewerker gemeente echtpaar(40-50) 2k Omgeving Drachten 2	Verkeer en vervoer	verkeersveiligheid wijk bij toenemende verkeersstroom	Medewerker verkeer en vervoer	Luisterend oor Informatie gegeven Vraagstuk deels opgelost * <i>verlies vertrouwen gemeente</i> * <i>communicatie</i> * <i>niet serieus genomen</i> * <i>niet betrokken bij verandering</i>
5.	Via Wie Waar #	website echtpaar(60-70) Omgeving Drachten 3	Overig sociaal domein	Zorgen over instelling Drachten Mogelijkheid om ervaringen te delen	Carins MOS Tumba	Luisterend oor Vraagstuk opgelost Bemiddeld Informatie gegeven * <i>informatievoorziening</i> * <i>communicatie</i> * <i>vertrouwen</i> * <i>kwetsbare inwoners</i>
6.	Via Wie Waar #	Eerder contact echtpaar(60-70) Omgeving Drachten 12	Overig vergunningen en handhaving	Niet nakomen afspraken gemeente	Manager strategie en ontwikkeling bedrijfsvoering	Luisterend oor Informatie gegeven Verbinding gelegd Vraagstuk opgelost Bij gesprekken geweest * <i>informatievoorziening</i> * <i>communicatie</i> * <i>maatwerk</i> * <i>fouten toegeven</i> * <i>betrouwbaarheid</i>
7.	Via Wie Waar #	Website gemeente Vrouw(40-50) Omgeving Drachten 2	Toegankelijkheid voorzieningen	Moeite met wijze van communiceren Carins team toegankelijkheid. Zorgen over minder mondige mensen		Luisterend oor Informatie gegeven Vraagstuk opgelost * <i>informatievoorziening</i> * <i>vertrouwen</i> * <i>systeem-en leefwereld</i>

		Contact/ Vragensteller	Thema	Kwesties	Acties ombudsvrouw richting gemeente	Resultaat/ <i>verbeterpunten*</i>
8.	Via Wie Waar #	Medewerker gemeente Man(80-90 Omgeving Drachten 12	Overig verkeer en vervoer	Zorgen over verkeersveiligheid bepaalde straten en slechte besluiten gemeente.	Jurist gemeente Medewerker verkeer en vervoer gemeente Klachtenfunctionaris	Luisterend oor Meegedacht Informatie gegeven Bemiddeld Begrensd Vraagstuk niet opgelost * <i>informatievoorziening</i> * <i>vertrouwen</i> * <i>communicatie</i> * <i>kwetsbare inwoner</i> * <i>maatwerk</i>
9.	Via Wie Waar #	Via via Vrouw (50-60) Omgeving Drachten 3	P wet	Onzorgvuldige en foute jaaropgave		Informatie gegeven Luisterend oor Vraagstuk opgelost * <i>informatievoorziening</i> * <i>communicatie</i> * <i>vertrouwen</i>
10.	Via Wie Waar #	Kennissen Echtpaar(60-70) Omgeving Houtigehage 2	Overig wonen	Slecht onderhoud huurwoning		Luisterend oor Informatie gegeven Vraagstuk opgelost * <i>informatievoorziening</i> * <i>communicatie</i> * <i>kwetsbare inwoners</i>
11.	Via Wie Waar #	Flyer Vrouw (50-60) 1k (21) Omgeving Drachten 4	P wet	Inkomen jonge vrouw met licht verstandelijke beperking		Luisterend oor Bemiddeld Informatie gegeven Vraagstuk opgelost * <i>informatievoorziening</i> * <i>toegankelijkheid</i> <i>voorzieningen</i> * <i>systeemdenken</i>

		Contact/ Vragensteller	Thema	Kwesties	Acties ombudsvrouw richting gemeente	Resultaat/ <i>verbeterpunten*</i>
12	Via Wie Waar #	MOS Vrouw(60-70) Omgeving Drachten 4	Wonen Wmo voorzieningen	Klachten leverancier voorziening Problemen laden scootmobiel in flat woningcorporatie		Luisterend oor Informatie gegeven Bemiddeld Vraagstuk opgelost * <i>informatievoorziening</i> * <i>communicatie</i> * <i>maatwerk</i> * <i>transparantie</i>
13	Via Wie Waar #	Manager Carins Gezin(40-50) k(16) Omgeving Drachten 2	Wmo voorziening	Niet accepteren grenzen aanpassing woning van gemeente	Teammanager sociaal ondersteunend	Luisterend oor Informatie gegeven Vraagstuk opgelost * <i>informatievoorziening</i> * <i>communicatie</i> * <i>maatwerk</i> * <i>vertrouwen</i>
14	Via Wie Waar #	Buurvrouw Vrouw(40-50) Omgeving Drachten 4	P wet	Ondeugdelijke bewind voering		Luisterend oor Informatie gegeven Vraagstuk opgelost * <i>informatievoorziening</i> * <i>vertrouwen</i>
15	Via Wie Waar #	Flyer Man(50-60) Omgeving Drachten 3	P wet	Omgangsregeling na scheiding en toeslagen Oneerlijke behandeling als vader Wat mag wel en niet bij P wet denk aan cryptorekeningen, marktplaats verkopen e.d.		Luisterend oor Informatie gegeven Meegedacht Vraagstuk deels opgelost * <i>informatievoorziening</i> * <i>communicatie</i> * <i>oerwoud aan regels</i> * <i>maatwerk</i> * <i>leefwereld versus</i> <i>systeemwereld</i>

		Contact/ Vragensteller	Thema	Kwesties	Acties ombudsvrouw richting gemeente	Resultaat/ <i>verbeterpunten*</i>
16	Via Wie Waar #	Eerder contact Echtpaar (60-70) Omgeving Drachten 5	P wet	Bijzondere bijstand bij noodgedwongen verhuizing Regels voor vergoeding	Consulent inkomen Bewonersconsulent woningcorporatie	Luisterend oor Informatie gegeven Bemiddeld Vraagstuk deels opgelost * <i>informatievoorziening</i> * <i>vertrouwen</i> * <i>systeemdenken</i> * <i>communicatie</i> * <i>maatwerk</i>
17	Via Wie Waar #	Website gemeente vrouw (50-60) Omgeving Drachten 3	Wmo begeleiding	Brandveiligheid en klachten woonvoorziening		Informatie gegeven Duidelijkheid gegeven Vraagstuk opgelost * <i>informatievoorziening</i> * <i>klachtenroute zorg</i> * <i>kwetsbare inwoners</i>
18	Via Wie Waar #	Flyer Vrouw (70-80) kind (40) Omgeving Drachten 10	Financiële vraagstukken	Thuiswonende volwassene Psychische kwetsbaarheid	M.O.S Team Toegang Carins OGGZ Veilig Thuis	Luisterend oor Informatie gegeven Vraagstuk niet opgelost * <i>informatie</i> * <i>systeemdenken</i> * <i>diversiteit regelgevingen</i> * <i>kwetsbare inwoners</i> * <i>begrenzen</i>
19	Via Wie Waar #	Presentatie. Vrouw (70-80) Omgeving Drachtstercompagnie 2	Wmo vervoer	Welke vervoersvoorzieningen voor ouderen in dorpen Rol gemeente		Luisterend oor Informatie gegeven Vraagstuk opgelost * <i>informatievoorziening</i>

		Contact/ Vragensteller	Thema	Kwesties	Acties ombudsvrouw richting gemeente	Resultaat/ <i>verbeterpunten*</i>
20	Via Wie Waar #	Wethouder Vrouw (30-40) 2 k Omgeving Drachten 4	Wmo begeleiding en huishoudelijke hulp	Maatwerk taak begeleider Slechte bereikbaarheid consulent	Wmo consulent Carins M.O.S. Manager Wmo	Luisterend oor Informatie gegeven Bij gesprek geweest Bemiddeld Vraagstuk opgelost * <i>informatievoorziening</i> * <i>vertrouwen</i> * <i>maatwerk</i>
21	Via Wie Waar #	Vriendin Vrouw (70-80) Omgeving Drachten 2	Wonen	Wie waar verantwoordelijk voor Vervuiling huis Welke hulp mogelijk	M.O.S. O.C.O.	Luisterend oor Informatie gegeven Vraagstuk opgelost * <i>informatievoorziening</i> * <i>bemiddelen</i> * <i>communicatie</i> * <i>schaamte</i>
22	Via Wie Waar #	Website gemeente Vrouw (50-60) Omgeving Rottevalle 3	Vergunningen, toezicht en handhaving	Klacht handelen gemeente bestemmingsplan Vertrouwens vraagstuk	Jurist gemeente	Luisterend oor Informatie gegeven Vraagstuk niet opgelost * <i>informatievoorziening</i> * <i>vertrouwen</i> * <i>communicatie</i>
23	Via Wie Waar #	Website gemeente Echtpaar(70-80) Omgeving Drachten 16	Overig sociaal domein	Problemen RDW, verzekering Verward gedrag	M.O.S.	Luisterend oor Informatie gegeven Vraagstuk niet opgelost Begrenst * <i>communicatie</i> * <i>vertrouwen</i> * <i>systeemwereld</i>
24	Via Wie Waar #	ASD Man (70-80) Omgeving Drachten 6	Overig sociaal domein	Mantelzorgcompliment wordt niet overgemaakt.	M.O.S.	Luisterend oor Vraagstuk opgelost * <i>informatievoorziening</i> * <i>maatwerk</i> * <i>vertrouwen</i> * <i>systeem denken</i>

		Contact/ Vragensteller	Thema	Kwesties	Acties ombudsvrouw richting gemeente	Resultaat/ <i>verbeterpunten*</i>
25	Via Wie Waar #	Presentatie Vrouw (50-60) Omgeving Drachten 2	P wet	Welke mogelijkheden als je geldzorgen hebt. Welke rol gemeente	P wet consulent Carins Geldzaken	Luisterend oor Informatie gegeven Vraagstuk opgelost * <i>informatie voorziening</i> * <i>communicatie</i> * <i>schaamte</i> * <i>maatwerk</i> * <i>systeemdenken</i>
26	Via Wie Waar #	Presentatie Vrouw (30-40) Omgeving Drachten 3	Begeleid wonen	Nalatigheid zorginstelling	O.C.O Wlz belastingdienst	Luisterend oor Informatie gegeven Vraagstuk deels opgelost * <i>informatie voorziening</i> * <i>maatwerk</i> * <i>vertrouwen</i>
27	Via Wie Waar #	Vrienden Echtpaar(40-50) 2 k omgeving Drachten 8	Jeugdwet	Gebrek aan vertrouwen consulent zorg kinderen met medische en mentale vraagstukken Onjuist ondersteuningsplan	O.C.O. Metgezel praktijk coach Carins teammanager Carins Consulenten Carins	Luisterend oor Meegedacht Informatie gegeven Bij gesprek aanwezig Vraagstuk opgelost * <i>vertrouwen</i> * <i>zorgvuldigheid</i> * <i>communicatie</i> * <i>maatwerk</i> * <i>systeemdenken</i>
28	Via Wie Waar #	Eerder contact Echtpaar(70-80) Omgeving Drachten 6	Overig sociaal domein	Complex systeem samenleving Hulp bij klachten en bezwaren niet gemeentelijke organisaties	Consulent P wet	Luisterend oor Informatie gegeven Vraagstuk deels opgelost * <i>communicatie</i> * <i>vertrouwen</i> * <i>maatwerk</i> * <i>systeemdenken</i>

		Contact/ Vragensteller	Thema	Kwesties	Acties ombudsvrouw richting gemeente	Resultaat/ <i>verbeterpunten*</i>
29	Via Wie Waar #	Flyer Vrouw(40-50) Omgeving Drachten 2	Overig, sociaal domein	Overlast ervaren door buren Huisvesten reptielen en knaagdieren Psychisch kwetsbaar EMDR	Woningcorporatie Geldzaken loket Carins	Luisterend oor Informatie gegeven Vraagstuk deels opgelost * <i>communicatie</i> * <i>maatwerk</i> * <i>systeem denken</i> * <i>vertrouwen</i>
30	Via Wie Waar #	Artikel LC Gezin(30-40) 1k Omgeving Drachten 4	Jeugdzorg	Niet gecontracteerde zorgorganisatie Wantrouwen consultant Carins Formele klacht Carins Passende ondersteuning kind medisch en psychisch PGB Lerende instelling Carins?	Manager Carins Stichting Metgezel	Luisterend oor Informatie gegeven Meegedacht Vraagstuk opgelost * <i>informatie voorziening</i> * <i>communicatie</i> * <i>kwetsbare inwoners</i> * <i>vertrouwen</i> * <i>maatwerk</i>
31	Via Wie Waar #	Vriend Man (60-70) Omgeving Drachten 4	Overig sociaal domein	Niet gehoord voelen Gebrek aan open communicatie en informatie over besluit gemeente	Teammanager OOV Bestuurssecretariaat	Luisterend oor Meegedacht Bemiddeld Vraagstuk opgelost * <i>informatie voorziening</i> * <i>communicatie</i> * <i>transparantie</i> * <i>vertrouwen</i> * <i>maatwerk</i> * <i>kwetsbare inwoner</i>

		Contact/ Vragensteller	Thema	Kwesties	Acties ombudsvrouw richting gemeente	Resultaat/ <i>verbeterpunten*</i>
32	Via Wie Waar #	Eerder contact Echtpaar(80-90) Omgeving Drachten 2	Wmo huishoudelijke hulp	Wegblijven hulp Vele wisselingen Slechte communicatie vanuit hulp Taxivergoeding wmo? AVG Reageren klachten		Luisterend oor Informatie gegeven Meegedacht Vraagstuk deels opgelost <i>*informatie voorziening</i> <i>*communicatie</i> <i>*transparantie</i> <i>*vertrouwen</i>
33	Via Wie Waar #	Eerder contact Man(40-50) 2k Omgeving Drachten 8	P wet	Verkeerde aanslagen eerder belastingjaren Financiële zorgen Identiteitsfraude?	Teammanager naar Inkomen Teammanager burgerzaken M.O.S. Medewerker geldzaken	Luisterend oor Informatie gegeven Meegedacht Vraagstuk deels opgelost Vraagstuk loopt door <i>*informatievoorziening</i> <i>*communicatie</i> <i>*vertrouwen</i> <i>*procesregie</i> <i>*begrenzen</i> <i>*systeem-leefwereld</i>
34	Via Wie Waar #	Flyer Vrouw(70-80) Omgeving Drachten 3	Wonen	Slechte staat huurwoning Nalatigheid sociale verhuurder		Luisterend oor Informatie gegeven Meegedacht Vraagstuk deels opgelost <i>*informatie voorziening</i> <i>*communicatie</i> <i>*vertrouwen</i> <i>*maatwerk</i> <i>*systeem-leefwereld</i>

		Contact/ Vragensteller	Thema	Kwesties	Acties ombudsvrouw richting gemeente	Resultaat/ <i>verbeterpunten*</i>
35	Via Wie Waar #	Griffie Echtpaar(60-70) Omgeving Drachten 4	Wmo voorzieningen	Passende voorziening volgens behandelend arts en ergotherapeut wordt niet vergoed door Wmo		Luisterend oor Informatie gegeven Meegedacht Vraagstuk opgelost <i>*communicatie</i> <i>*maatwerk</i> <i>*vertrouwen</i> <i>*transparantie</i>
36	Via Wie Waar #	Via website gemeente Man (70-80) Omgeving Drachten 4	Wmo huishoudelijke hulp	Niet passend zorg Niet begrepen voelen en gehoord	Wmo consulent Carins	Luisterend oor Informatie gegeven Bemiddeld Vraagstuk opgelost <i>*vertrouwen</i> <i>*zorgen</i> <i>*kwetsbare inwoner</i>
37	Via Wie Waar #	Lezing Vrouw (70-80) Omgeving Drachten 4	Wmo voorzieningen	Niet passende voorziening Te lage temperatuur doelgroepenbad nieuwe zwembad		Luisterend oor Informatie gegeven Bemiddeld Vraagstuk opgelost <i>*informatievoorziening</i> <i>*samenwerking</i> <i>*communicatie</i>
38	Via Wie Waar #	Eerder contact Vrouw(40-50) Omgeving Drachten 3	P wet	Informatie P wet regelingen aan uitkeringsgerechtigden door gemeente (soms) te laat. Noodfonds al leeg. Frustratie doelgroep		Luisterend oor Informatie gegeven Vraagstuk deels opgelost <i>*informatievoorziening</i> <i>*niet serieus genomen</i> <i>voelen</i> <i>*systeem versus leefwereld</i>

		Contact/ Vragensteller	Thema	Kwesties	Acties ombudsvrouw richting gemeente	Resultaat/ <i>verbeterpunten*</i>
39	Via Wie Waar #	Website gemeente Man (20-30) Omgeving Kortehemmen 3	Overig wonen	Klacht woonsituatie en veiligheid opvanglocatie	Locatie coördinator	Luisterend oor Meegedacht Vraagstuk deels opgelost <i>*informatie voorziening</i> <i>*niet serieus genomen</i> <i>voelen</i>
40	Via Wie Waar #	Kennis Man(40-50) Omgeving Drachten 2	Overig wonen	Problemen met woningbouw locatie	M.O.S buurtwerkers en wegwijzers	Luisterend oor Informatie gegeven Vraagstuk opgelost <i>*onbegrepen voelen</i> <i>*niet serieus genomen</i> <i>*communicatie</i> <i>*informatievoorziening</i>
41	Via Wie Waar #	Artikel klant Vrouw (60-70) Omgeving Drachten 2	Wmo voorziening	Problemen met verkrijgen passende voorziening voor jong kind met beperking	Onafhankelijke cliënt ondersteuner	Luisterend oor Informatie gegeven Bemiddeld Vraagstuk opgelost <i>*kennis regelgeving</i> <i>*leefwereld versus</i> <i>systeemwereld</i> <i>*niet series genomen</i>
42	Via Wie Waar #	Website gemeente Oma (60-70) Omgeving Drachten 7	Wmo begeleiding	Klacht Carins Slechte overgang jeugdzorg naar 18+ zorg en passende opvang. Gebrek aan bevoegd personeel. Nalatigheid zorginstelling	Carins Clientvertrouwenspersoon zorginstelling	Luisterend oor Meegedacht Bemiddeld Vraagstuk opgelost <i>*overdracht tussen</i> <i>gemeentes</i> <i>*jeugdzorg naar Wmo</i> <i>breuk</i> <i>*communicatie</i> <i>*vertrouwen</i> <i>*kwetsbare inwoner</i>

		Contact/ Vragensteller	Thema	Kwesties	Acties ombudsvrouw richting gemeente	Resultaat/ <i>verbeterpunten*</i>
43.	Via Wie Waar #	Kennis Man (70-80) Omgeving Drachten 4	Sociaal domein overig	Gemeente nalatig uitvoerig jeugdwet en Wmo wet		Luisterend oor Informatie gegeven Meegedacht Vraagstuk niet opgelost <i>*serieus genomen</i> <i>*communicatie</i> <i>*afspraken nakomen</i>
44.	Via Wie Waar #	Website gemeente Man(60-70) Omgeving Drachten 5	Sociaal domein overig	Bewindvoering reageert niet	bewindvoerder	Luisterend oor Meegedacht Informatie gegeven Bemiddeld Vraagstuk opgelost <i>*communicatie</i> <i>*bereikbaarheid</i> <i>*vertrouwen</i> <i>*rol gemeente</i>
45.	Via Wie Waar #	Kennis Man(40-50) Omgeving Drachten 2	Sociaal Domein overig	Overlast en bedreiging in instelling waar hij woont	Patiënt vertrouwenspersoon	Luisterend oor Meegedacht Verwezen Vraagstuk opgelost <i>*vertrouwen</i> <i>*informatie</i> <i>*communicatie</i> <i>*bereikbaarheid</i>
46.	Via' Wie Waar #	Eerder contact Vrouw(70-80) Omgeving Drachten 2	Overig, wonen	Onveiligheid beleving eigen huis	Wegwijzers M.O.S	Luisterend oor Bemiddeld Vraagstuk deels opgelost <i>*informatie</i> <i>*communicatie</i> <i>*vertrouwen</i> <i>*kwetsbare inwoner</i>

		Contact/ Vragensteller	Thema	Kwesties	Acties ombudsvrouw richting gemeente	Resultaat/ <i>verbeterpunten*</i>
47	Via Wie Waar #	Eerder contact Man(40-50) 2 k Omgeving Drachten 8	P wet, schulden OGGZ	Klacht over geen hulp bij vraagstuk	OGGZ Carins Sociaal werker M.O.S.	Luisterend oor Bemiddeld Bij gesprek geweest Loopt nog door <i>*vertrouwen</i> <i>*maatwerk</i> <i>*kwetsbare inwoner</i> <i>*complex gedrag</i>
48	Via Wie Waar #	Eerder contact Vrouw (40-50) Omgeving Drachten 5	Wmo begeleiding	Klacht en zorgen over slechte begeleiding instelling	Contactpersoon gemeente inkoop	Luisterend oor Navraag gedaan Meegedacht Vraagstuk loopt nog door <i>*vertrouwen</i> <i>*systeemwereld versus</i> <i>leefwereld</i> <i>*kwetsbare inwoner</i> <i>*communicatie</i>
49	Via Wie Waar #	Eerder contact Vrouw (70-80) Omgeving Drachten 4	Wmo begeleid wonen	Zorgen over nalatige zorginstelling na ernstig incident	Toezichthouder gemeente	Luisterend oor Bemiddeld Informatie gegeven Vraagstuk loopt nog door <i>*kwetsbare inwoner</i> <i>*communicatie</i> <i>*nakomen afspraken</i> <i>*vertrouwen</i>
50	Via Wie Waar #	Eerder contact Man(40-50) 1k Omgeving Drachten 8	P wet	Omgaan gemeente met crypto currency	Manager P wet Consulent	Luisterend oor Bij gesprek aanwezig Vraagstuk opgelost Informatie gegeven <i>*vertrouwen</i> <i>*maatwerk</i> <i>*communicatie</i> <i>*systeem versus leefwereld</i>

		Contact/ Vragensteller	Thema	Kwesties	Acties ombudsvrouw richting gemeente	Resultaat/ <i>verbeterpunten*</i>
51	Via Wie Waar #	Kennis Vrouw (30-40) 2 k Omgeving Drachten 5	Jeugdwet	Speciaal onderwijs Zorgboerderij	Jeugdconsulent Carins	Luisterend oor Bemiddeld Informatie gegeven Vraagstuk opgelost <i>*communicatie</i> <i>*vertrouwen</i> <i>*complexe regelgeving</i>
52	Via Wie Waar #	Presentatie Vrouw (30-40) 2k Omgeving Drachten 3	P wet	Ondersteuning financieel niet thuiswonend kind onderwijs	Geldzaken Wegwijzers Humanitas	Luisterend oor Informatie gegeven Verwezen Vraagstuk opgelost <i>*informatie</i> <i>*complexe regelgeving</i> <i>*maatwerk</i>
53	Via Wie Waar #	Buren Vrouw (10-20) Omgeving Drachten 2	Overig, wonen	Dakloosheid	Carins	Luisterend oor Bemiddeld Vraagstuk opgelost Informatie gegeven <i>*maatwerk</i> <i>*systeemwereld</i> <i>*18-/18+ regelgeving</i> <i>*kwetsbare inwoner</i>
54	Via Wie Waar #	Eerder contact Vrouw(50-60) Omgeving Drachten 2	Wmo huishoudelijk hulp	Mogelijkheden bij kortdurend beperkt in zelf redzaamheid	Carins Onafhankelijke cliënt ondersteuner	Luisterend oor Meegedacht Vraagstuk opgelost <i>*maatwerk</i> <i>*systeemwereld</i> <i>*bijzondere situaties</i> <i>*vertrouwen</i>

		Contact/ Vragensteller	Thema	Kwesties	Acties ombudsvrouw richting gemeente	Resultaat/ <i>verbeterpunten*</i>
55	Via Wie Waar #	Eerder contact Gezin (40-50) 2k Omgeving Drachten 8	jeugdzorg	Passende zorg Onzorgvuldige zorgplannen Spanningen	Carins Onafhankelijke cliënt ondersteuning Metgezel	Bemiddeld Bij gesprek aanwezig Luisterend oor Vraagstuk loopt door <i>*maatwerk</i> <i>*vertrouwen</i> <i>*communicatie</i> <i>*zorgvuldigheid</i>
56	Via Wie Waar #	Flyer Gezin (50-60) 2k Omgeving Drachten 6	P wet	Bijdrage ouders aan bijstand minderjarig kind Klacht communicatie en informatievoorziening.	Teammanager en medewerker afdeling sociaal juridische dienstverlening	Luisterend oor Bemiddeld Informatie gegeven Bij gesprek aanwezig Vraagstuk opgelost <i>*communicatie</i> <i>*informatievoorziening</i> <i>*vertrouwen</i> <i>*systeem versus leefwereld</i>
57	Via Wie Waar #	Bijeenkomst Vrouw(40-50) 1k Omgeving Drachtstercompagnie 2	Sociaal domein overig	Kind met ziekte buitensluiten Rol middelbare school Rol gemeente	Jongerenwerk. M.O.S.	Luisterend oor Meegedacht Informatie gegeven Vraagstuk opgelost <i>*kwetsbare inwoner</i> <i>*regelgeving</i> <i>*vertrouwen</i> <i>*communicatie</i>

		Contact/ Vragensteller	Thema	Kwesties	Acties ombudsvrouw richting gemeente	Resultaat/ <i>verbeterpunten*</i>
58	Via Wie Waar #	Clientondersteuner Gezin (60-70) Omgeving Drachten 14	Wmo huishoudelijke hulp	Veilig Thuis melding Wmo verlenging Wlz indicatie Zorg thuis	Onafhankelijke cliënt ondersteuner WLZ Consulent Carins	Luisterend oor Meegedacht Bemiddeld Bij gesprekken aanwezig Vraagstuk opgelost <i>*kwetsbare inwoners</i> <i>*communicatie</i> <i>*vertrouwen</i> <i>*afhankelijkheid</i> <i>*maatwerk</i> <i>*systeemwereld/leefwereld</i>
59	Via Wie Waar #	Eerder contact Man (90+) Omgeving Drachten 5	Overig verkeer	Verkeersveiligheid Klachten gemeente Klacht sociaal ombudsvrouw	Griffier Klachten functionaris	Luisterend oor Meegedacht Begrensd Vraagstuk niet opgelost <i>*communicatie</i> <i>*kwetsbare inwoner</i> <i>*vertrouwen</i> <i>*verwachtingen</i>
60	Via Wie Waar #	Eerder contact Man (70-80) Omgeving Drachten 3	P wet	Av Frieso aanvraag en gesprek gemeente	Consulent Inkomen	Luisterend oor Meegedacht Bemiddeld Vraagstuk opgelost <i>*communicatie</i> <i>*kwetsbare inwoners</i> <i>*vertrouwen</i> <i>*maatwerk</i>

		Contact/ Vragensteller	Thema	Kwesties	Acties ombudsvrouw richting gemeente	Resultaat/ <i>verbeterpunten*</i>
61	Via Wie Waar #	Website gemeente Gezin(60-70) Omgeving Drachten 8	Overig overlast	Overlast buren Rol gemeentelijk woonoverlast loket Klacht behandeling door gemeente	Teamleider concern Regisseur woonoverlast Klachten functionaris	Luisterend oor Bemiddeld Meegedacht Informatie gegeven Vraagstuk niet opgelost <i>*communicatie</i> <i>*maatwerk</i> <i>*vertrouwen</i> <i>*systeem versus leefwereld</i>
62	Via Wie Waar #	Website gemeente Vrouw((50-60) Omgeving Oudega 4	Overig vergunningen	Klachten onjuiste beoordeling	Klachten functionaris	Luisterend oor Meegedacht Informatie gegeven Vraagstuk deels opgelost <i>*communicatie</i> <i>*vertrouwen</i>
63	Via Wie Waar #	Vrienden Gezin (40-50) 2 k Omgeving Drachten 4	Wmo huishoudelijke hulp	Proces herindicatie		Luisterend oor Meegedacht Informatie gegeven Vraagstuk opgelost <i>*communicatie</i> <i>*vertrouwen</i> <i>*maatwerk</i>
64	Via Wie Waar #	Lezing Man (70-80) Omgeving Drachten 2	Wmo voorzieningen	Aanvraag traplift Verhuiskosten Bijzondere bijstand		Luisterend oor Informatie gegeven Vraagstuk opgelost <i>*communicatie</i> <i>*vertrouwen</i> <i>*kwetsbare inwoner</i>

		Contact/ Vragensteller	Thema	Kwesties	Acties ombudsvrouw richting gemeente	Resultaat/ <i>verbeterpunten*</i>
65	Via Wie Waar #	Artikel krant Gezin(20-30) 2k Omgeving Drachten 4	Jeugdzorg	Welke mogelijkheden jonge moeder Eenzaamheid Financiën	M.O.S.	Luisterend oor Informatie gegeven Bemiddeld Meegedacht Vraagstuk opgelost <i>*vertrouwen</i> <i>*informatie voorziening</i>
66	Via Wie Waar #	Medewerker gemeente Vrouw(50-60) 2 k Omgeving Drachten 3	P wet	Op armoedegrens. Net geen toeslagen. Boos op gemeente		Luisterend oor Informatie gegeven Meegedacht Vraagstuk niet opgelost <i>*communicatie</i> <i>*systeem versus leefwereld</i> <i>*vertrouwen</i>
67	Via Wie Waar #	Via via Gezin(70-80) Omgeving Drachten 4	Wmo huishoudelijke hulp	Klacht bejegening bij vraag naar herindicatie consulent Carins	Teammanager Wmo Carins	Luisterend oor Informatie gegeven Bemiddeld Vraagstuk opgelost <i>*communicatie</i> <i>*maatwerk</i>
68	Via Wie Waar #	Kennis Vrouw (50-60) 2k Omgeving de Wilgen 3	Schulden	Schulden na scheiding	Wegwijzers Geldzaken Voedselbank	Luisterend oor Informatie gegeven Meegedacht Vraagstuk opgelost <i>*maatwerk</i> <i>*informatie</i> <i>*systeemwereld</i>
69	Via Wie Waar #	Journalist Man(50-60) Omgeving Drachten 4	Overig wonen	Geen huisvesting na overlijden partner	Wegwijzers	Luisterend oor Meegedacht Bemiddeld Vraagstuk niet opgelost <i>*communicatie</i> <i>*informatie</i> <i>*tussen wal en schip</i>

		Contact/ Vragensteller	Thema	Kwesties	Acties ombudsvrouw richting gemeente	Resultaat/ <i>verbeterpunten*</i>
70	Via Wie Waar #	Raadslid Gezin (60-70) Omgeving Drachten 6	P wet	Afwijzing kwijtschelding belasting gemeente	Senior medewerker heffen en innen	Luisterend oor Meegedacht Informatie gegeven Bemiddeld Vraagstuk deels opgelost <i>*maatwerk</i> <i>*communicatie</i> <i>*informatie</i> <i>*vertrouwen</i>
71	Via Wie Waar #	Website Vrouw (50-60) Omgeving Drachten 12	Wmo begeleiding	PGB Passende begeleiding Klacht behandeling Bezwaar minder uren Herindicatie	Manager Wmo Carins Klachten functionaris Secretariaat bezwaarschriftencommissie	Luisterend oor Bemiddeld Informatie gegeven Vraagstuk niet opgelost <i>*maatwerk</i> <i>*communicatie</i> <i>*systeem versus leefwereld</i> <i>*kwetsbare inwoner</i> <i>*vertrouwen</i>
72	Via Wie Waar #	Kennis Vrouw (30-40) 2 k Omgeving Drachten 6	Jeugdwet	Verandering vervoer van en naar bijzonder onderwijs	Consulent Carins Teammanager Na(ar) School	Luisterend oor Informatie gegeven Bemiddeld Vraagstuk opgelost <i>*maatwerk</i> <i>*communicatie</i> <i>*systeem versus leefwereld</i> <i>*vertrouwen</i>

		Contact/ Vragensteller	Thema	Kwesties	Acties ombudsvrouw richting gemeente	Resultaat/ <i>verbeterpunten*</i>
73	Via Wie Waar #	Raadslid Man (50-60) Omgeving Drachten 7	Overig	Onveiligheid buurt huisvesting mensen met psychische problematiek Rol gemeente	Teammanager Orde en Handhaving	Luisterend oor Informatie gegeven Bemiddeld Vraagstuk deels opgelost <i>*communicatie</i> <i>*kwetsbare inwoners</i> <i>*vertrouwen</i> <i>*kastje-muur</i> <i>*regie</i>
74	Via Wie Waar #	Eerder contact Gezin (80-90) omgeving Drachten 6	Overig	Openbare ruimte onveilig ouderen Klacht afhandeling gemeente Gesprek raad	Griffier Bestuurssecretariaat	Luisterend oor Bemiddeld Informatie gegeven Vraagstuk deels opgelost <i>*communicatie</i> <i>*kwetsbare inwoner</i> <i>*vertrouwen</i>
75	Via Wie Waar #	Onafhankelijke Cliënt ondersteuner Gezin (40-50) 2k Omgeving Drachten 4	Jeugdwet	Passend ondersteuningsplan Juiste ondersteuning	Onafhankelijke cliënt ondersteuner Teammanager jeugd Carins	Luisterend oor Bemiddeld Meegedacht Vraagstuk loopt door <i>*communicatie</i> <i>*maatwerk</i> <i>*vertrouwen</i> <i>*systeem versus leefwereld</i>
76	Via Wie Waar #	Buren Man (50-60) 1k Omgeving Drachten 4	Jeugdwet	Leerlingen vervoer Veranderingen	Consulent jeugd en regie	Luisterend oor Informatie gegeven Meegedacht Bemiddeld Vraagstuk opgelost <i>*maatwerk</i> <i>*vertrouwen</i> <i>*systeem versus leefwereld</i>

		Contact/ Vragensteller	Thema	Kwesties	Acties ombudsvrouw richting gemeente	Resultaat/ <i>verbeterpunten*</i>
77	Via Wie Waar #	Medewerker M.O.S Gezin (50-60) Omgeving Drachten 2	Wmo begeleiding	Klacht zorg van begeleiding	Manager M.O.S Opbouwwerker M.O.S.	Luisterend oor Meegedacht Informatie gegeven Vraagstuk opgelost <i>*kwetsbare inwoners</i> <i>*kwaliteit zorg</i> <i>*vertrouwen</i>
78	Via Wie Waar #	Eerder contact Vrouw (60-70) Omgeving Drachten 2	Overig	Klacht		Luisterend oor Informatie gegeven Vraagstuk opgelost <i>*kwetsbare inwoner</i> <i>*vertrouwen</i> <i>*regelgeving</i>
79	Via Wie Waar #	Energiecoach Vrouw (40-50) Omgeving Drachten 4	P wet	Kwijtschelding gemeentelijke belasting Toeslagen AV Frieso	Geldzaken Senior medewerker heffen en innen Wegwijzers	Luisterend oor Bemiddeld Informatie gegeven Vraagstuk opgelost <i>*systeem versus leefwereld</i> <i>*communicatie</i> <i>*maatwerk</i>
80	Via Wie Waar #	Website gemeente Man(20-30) Omgeving Drachten 6	Overig sociaal domein	Inkomen Schulden	Consulent Inkomen	Luisterend oor Informatie gegeven Begrenzen Vraagstuk deels opgelost <i>*kwetsbare inwoner</i> <i>*vertrouwen</i> <i>*maatwerk</i>

		Contact/ Vragensteller	Thema	Kwesties	Acties ombudsvrouw richting gemeente	Resultaat/ <i>verbeterpunten*</i>
81	Via Wie Waar #	Website gemeente Gezin(70-80) 1k Omgeving Drachten 8	Wmo voorzieningen	Klachten voorziening Klacht Hulpmiddelen leverancier	Manager Wmo Carins Consulent Wmo Carins	Luisterend oor Bij gesprek aanwezig Bemiddeld Vraagstuk loopt door <i>*kwaliteit inkoop</i> <i>*communicatie</i> <i>*maatwerk</i> <i>*kwetsbare inwoner</i> <i>*vertrouwen</i>

= aantal contacten vragensteller/ombudsvrouw

* De 'verbeterpunten' (in beleid en uitvoering) zijn door de vraagsteller aangedragen en door de sociaal ombudsvrouw doorgegeven. (*cursief weergegeven*).

Aan de leden

Datum
6 februari 2026

Ons kenmerk
U202600064
Lbr. 26/002

Telefoon
070 373 8393

Bijlage(n)
Bijlage 1. Duiding
coalitieakkoord

Onderwerp
Reactie VNG op coalitieakkoord '*Aan de slag: Bouwen aan een beter Nederland*'

Geachte leden van het college en de gemeenteraad,

Op vrijdag 30 januari hebben D66, VVD, en CDA het coalitieakkoord 'Aan de slag!' gepresenteerd. Met deze ledenbrief informeert de VNG u over de belangrijkste punten uit dit akkoord, wat dit betekent voor gemeenten en de vervolgstappen van de VNG.

De VNG ziet in het akkoord duidelijke erkenning, waardering en bereidheid tot samenwerking met gemeenten. Veel van onze [bouwstenen](#), die we samen met maatschappelijke partners hebben opgesteld, zijn terug te vinden. Dat geeft vertrouwen dat we samen stappen kunnen zetten.

We komen uit een periode van slechte interbestuurlijke verhoudingen. Financieel en inhoudelijk stonden gemeenten en rijk tegenover elkaar. Gemeenten werden opgezadeld met niet-uitvoerbare wetten en kregen onvoldoende middelen voor de uitvoering van taken.

De nieuwe coalitie wil werken aan nieuwe verhoudingen, met de samenleving en medeoverheden. De uitgestoken hand wordt gezien en gewaardeerd. De VNG gaat met het nieuwe kabinet in overleg om te komen tot een gezamenlijke agenda die uitvoerbaar is, richting geeft, focust op de lange termijn en het perspectief van inwoners voor ogen houdt.

Relatie rijk en gemeenten

In het licht van die nieuwe interbestuurlijke verhoudingen en de toekomstige samenwerking met het kabinet is het vertrouwenwekkend dat in het coalitieakkoord het rapport-Polman *Samen bouwen aan resultaten* wordt omarmd. In dit rapport zijn vijf bouwstenen aangereikt om tot herstel van de relatie met medeoverheden te komen. De kern van het advies is om gezamenlijke maatschappelijke opgaven centraal te stellen en daar samen in regionale agenda's aan te werken. Het is daarbij van belang dat nieuw beleid wordt getoetst op de uitvoerbaarheid (UDO) en dat de minister van BZK wetten die raken aan gemeenten medeondertekent. Als medeoverheden er samen niet uitkomen moet de mogelijkheid bestaan tot escalatie.

Het eerste overhedenoverleg onder leiding van de nieuwe premier vindt naar verwachting plaats in april. In dat overhedenoverleg wil de VNG de gezamenlijke opgaven bespreken. De VNG doet zelf ook voorstellen voor de uitvoering van die agenda.

Ambities en middelen niet in balans

Hoewel de VNG veel terugziet van onze inzet, zijn er ook de nodige opmerkingen te maken. De coalitie heeft hoge ambities die niet altijd adequaat financieel worden onderbouwd. Op sommige ambities is nog onvoldoende helderheid, voor andere ambities zijn geen of onvoldoende middelen opgenomen. Wij missen bijvoorbeeld de reservering van de middelen adviescommissie Van Ark, is onvoldoende helder hoe de maatregelen van de huishoudelijke hulp uitpakken voor de WMO en zien wij forse ambities rondom de woningbouw en maatschappelijke weerbaarheid, zonder dat daar toereikende middelen voor zijn opgenomen.

Jeugdzorg

In de afspraken naar aanleiding van de commissie Van Ark staat dat de rijksoverheid de uitgaven van gemeenten moet vergoeden voor de uitvoering van taken in medebewind. Hiermee is een fors bedrag gemoeid waarvoor nog geen dekking is opgenomen. Dat baart ons zorgen. Om de wettelijke verantwoordelijkheid van het rijk richting gemeenten waar te maken moeten deze middelen worden beschikbaar gesteld.

Wmo

We zien een risico voor gemeenten rondom het voorstel van de nieuwe coalitie om Huishoudelijke hulp als maatwerkvoorziening in de Wmo te schrappen. Hiervoor hebben zij een besparing ingeboekt van € 435 mln op de rijksbegroting per 2029. Vooralsnog is onduidelijk wat de precieze plannen en daarmee consequenties zijn voor gemeenten (zowel inhoudelijk als financieel).

Bouwen en wonen

De coalitiepartijen hebben een forse ambities op het gebied van woningbouw in relatie ook tot de aanpak op stikstof en netcongestie. De VNG steunt de richting en de integrale aanpak waar in het coalitieakkoord voor is gekozen. Wij voorzien echter dat hogere investeringen nodig zijn om de ambitie om woningbouw te bevorderen dan nu in de financiële bijlage van het akkoord is opgenomen. Daarnaast houden de coalitiepartijen ook geen rekening met het samen leven dat in de nieuwe wijken moet gebeuren. Denk aan het realiseren van scholen, sportlocaties en buurthuizen.

Maatschappelijke weerbaarheid

De VNG vindt het een gemis dat de coalitiepartijen geen invulling geven aan de 1,5% NAVO-norm, terwijl er wel volop is ingezet op de dekking van de 3,5%. De veiligheid van Nederland gaat om meer dan alleen defensie, het gaat ook om het creëren een weerbare samenleving. Daarin is een belangrijke rol weggelegd voor gemeenten.

Aanzet thema's gezamenlijke agenda

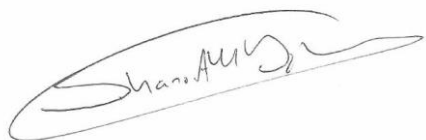
Naast de financiële aandachtspunten zien we ook inhoudelijk een aantal thema's waarover we graag verder met het kabinet in gesprek gaan. We zien een aantal thema's die niet of nauwelijks in het akkoord aan bod komen, zoals bestaanszekerheid, kansengelijkheid en de opvang van Oekraïners. Op andere thema's zien we een rol weggelegd voor gemeenten, waar dit nog niet expliciet door de coalitiepartijen zo is benoemd. Zoals digitalisering in de overheidsorganisatie en het eerdergenoemde vraagstuk over maatschappelijke weerbaarheid. Ook zijn er thema's waar de coalitiepartijen duidelijk de rol van gemeenten benoemen en waar we dus ook gezamenlijk verder invulling aan moeten geven. Zoals de woningbouw en asiel & migratie.

Nieuwe politieke realiteit

Een minderheidscoalitie met de ambitie om samen te werken is een nieuwe politiek-bestuurlijke realiteit. Het coalitieakkoord bevat belangrijke handvatten voor die samenwerking en is voor een aantal onderwerpen te zien als een eerste stap om die samenwerking met medeoverheden concreet in te vullen. We gaan hierover graag in overleg om te komen tot een constructieve samenwerking.

Met vriendelijke groet,

Vereniging van Nederlandse Gemeenten

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Sharon A.M. Dijkma', enclosed within a large, loopy oval shape.

Sharon A.M. Dijkma
Voorzitter

A handwritten signature in blue ink, consisting of a stylized 'D' followed by a horizontal line.

dr. mr. L.K. Geluk
Algemeen directeur

Bijlage 1. Duiding coalitieakkoord

Inhoud

Hoofdstuk 1 – Samenwerking als gezamenlijke opdracht	5
Hoofdstuk 2 – Veilig Nederland, sterke samenleving	5
Een slagvaardige overheid	5
Een sterke democratie	6
Veilig zijn in een sterke rechtsstaat	9
Nationale veiligheid	11
Hoofdstuk 3 – Grote keuzes voor Nederland.....	12
Bouwen en wonen	13
Landbouw, natuur en stikstof.....	14
Op koers voor het klimaat en groene groei	15
De sterkste economie van Europa	18
Hoofdstuk 4 – Nederland in de wereld.....	19
Defensie en internationale veiligheid	19
Europa en de wereld	19
Asiel, migratie en integratie	20
Hoofdstuk 5 – Nederland werkt	22
Werk en zekerheid.....	22
Goed onderwijs en wetenschap	25
Een gezonde samenleving	28
Nederland koploper in een digitale wereld	32
Investeren in bereikbaarheid, zorg voor water en milieu	33
Gezonde overheidsfinanciën	35

Hoofdstuk 1 – Samenwerking als gezamenlijke opdracht

Wat staat er in het coalitieakkoord?

De coalitiepartijen schrijven in het regeerakkoord dat de relatie met medeoverheden moet worden hersteld. De partijen benadrukken het belang van goede interbestuurlijke verhoudingen en willen het rapport-Polman tot uitvoering brengen. Het nieuwe kabinet wil daarbij duidelijke afspraken maken over taken en financiering, het maken van een uitvoeringstoets en regelmatig overleg.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De wil tot samenwerken creëert kansen voor gemeenten. Duidelijke afspraken over taken, financiering en uitvoering kunnen een opmaat vormen tot een of meerdere bestuursakkoorden. Hierbij is het belangrijk dat grote beleidsambities ook worden doorvertaald naar investeringen en dat de benodigde middelen worden vrijgemaakt.

Hoofdstuk 2 – Veilig Nederland, sterke samenleving

De coalitiepartijen willen langs drie lijnen werken aan veilig en sterk Nederland: a) een slagvaardige overheid; b) een sterke democratie en c) veiligheid en de rechtstaat. De ambities leveren een divers beeld op. Het akkoord benadrukt het belang van uitvoerbaarheid beleid dat zijn doelen haalt en de noodzaak om de samenleving en de democratische rechtsstaat te versterken. Gemeenten kunnen blij zijn met deze ambities en veel van de bijbehorende maatregelen. Tegelijkertijd blijft het lokale perspectief op veiligheid onderbelicht: de coalitiepartijen kijken daarbij vooral naar inlichtingendiensten en de politie, en minder naar wat gemeenten en lokale handhaving betekenen voor veiligheid dichtbij.

Een slagvaardige overheid

Uitvoerbaarheid

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen bouwen aan een slanke en slagvaardige overheid die focust op wat echt nodig is, en eenvoudig en betrouwbaar is. De uitvoering is vaak het gezicht van de overheid en daarom is er extra aandacht voor de uitvoerbaarheid van beleid. Ze betrekken uitvoerders, medeoverheden en ondersteunende diensten daarom vanaf het begin bij beleid, zodat regels aansluiten op de praktijk en het doenvermogen centraal staat.

Ook willen ze een Vereenvoudigingswet invoeren waarmee jaarlijks minimaal 500 regels vereenvoudigd en geschrapt worden. Dit is in lijn met de oproep van het Netwerk Publieke Dienstverleners (NPD) aan de formatietafel.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De coalitiepartijen erkennen dat een betrouwbare overheid staat of valt met goede uitvoering. Niet alleen aan het begin van het beleid wordt daarop gelet, maar ook tijdens het proces wordt getoetst of het beleid nog uitvoerbaar is.

Gemeenten ervaren dagelijks in de uitvoering dat vereenvoudiging dringend nodig is. Voor gemeenten is het belangrijk dat die vormgegeven wordt vanuit de praktijk van inwoners, ondernemers en gemeenten. Dit vraagt niet alleen om targets per ministerie, maar vooral om het maken van keuzes op basis van wat in de praktijk echt nodig is.

Strategische agenda's met regio's

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen dat het nieuwe kabinet samen met regio's strategische agenda's uitwerkt om grote opgaven in een gebied integraal en gezamenlijk te realiseren. Regionale uitdagingen vragen om regionale oplossingen. De coalitiepartijen willen voortbouwen op de aanbevelingen uit het rapport 'Elke regio telt'.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Economische ontwikkeling is bepalend voor brede welvaart en welzijn in gemeenten en het zwaartepunt ervan is in de regio. Hoe deze agenda's tot stand komen, is nog niet duidelijk. Ook zijn er geen financiële middelen voor Elke Regio Telt gereserveerd.

Nederlandse Digitale Dienst

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen een Digitale Dienst oprichten bij de rijksoverheid. Die dienst moet de digitalisering rijksbreed ondersteunen, kwaliteitsstandaarden opstellen, goede ontwerpkeuzes borgen en de verantwoorde inzet van AI en data mogelijk maken. Daarbij is het doel om de afhankelijkheid van externe IT-leveranciers te verminderen door meer IT-talent in dienst van het Rijk te nemen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De Digitale Dienst richt zich uitsluitend op het rijk, niet op de hele overheid. De financiering van de Digitale Dienst is onbekend, deze staat niet in de begroting van het akkoord.

Een sterke democratie

Versterking van democratie

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen de democratie in de hele samenleving versterken, met de Grondwet als fundament. Dit bereiken de partijen door de democratische rechtsstaat weerbaarder te maken, de mensen die zich inzetten voor de rechtsstaat beter te beschermen en het samenspel tussen macht en tegenmacht te verbeteren.

Ook wordt het parlementair stelsel verbeterd aan de hand van vernieuwingsvoorstellen van staatscommissie Remkes. Het gaat dan bijvoorbeeld om de invoering van een nieuw kiesstelsel voor de Tweede Kamer waarin voorkeursstemmen meer gewicht krijgen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Veel van deze voornemens zijn niet concreet voor gemeenten. Het is onduidelijk welke beroepsgroepen bedoeld worden met 'mensen die zich inzetten voor de rechtsstaat'. Wel is duidelijk dat lokale overheden essentieel zijn voor de democratische rechtsstaat.

Een betrouwbare overheid

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen vinden dat de overheid en de politiek meer kunnen doen om vertrouwen te vergroten. Hier zien zij een taak voor het nieuwe kabinet en de medeoverheden samen. Het nieuwe kabinet moet medeoverheden eerder betrekken bij de vorming van beleid. De coalitiepartijen willen het vertrouwen vergroten door onder andere het recht op begrijpelijke taal in te voeren, vergisrecht

in te voeren, doorzetten van de versterking waarborgfunctie Algemene wet bestuursrecht (Awb) en meer aandacht voor uitvoerbaarheid.

Het vergisrecht betekent dat een enkele fout bij het aanvragen van bijvoorbeeld sociale regelingen niet automatisch tot een straf of boete moet leiden. Dit principe is vooral uitgewerkt voor de sociale zekerheid. Het doel van versterking waarborgfunctie Awb is om bestuursorganen te voorzien van juridische middelen voor het bieden van maatwerk.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Op basis van het vergisrecht, het recht op begrijpelijke taal en de beginselen ter versterking van de waarborgfunctie van de Awb moeten gemeenten hun dienstverlening en handhaving aanpassen aan de nieuwe uitgangspunten. Dit betekent een verschuiving van een strikte, regelgerichte aanpak naar een meer flexibele benadering met meer maatwerk, betere communicatie en een proactieve houding om fouten te voorkomen en op te lossen.

Bij het ontwikkelen van nieuwe wet- en regelgeving waarin automatische toekenning wordt voorzien, wordt ook rekening gehouden met de mogelijkheid om af te zien van terugvordering. Dit geldt voor situaties waarin mensen door vergissingen of fouten van de overheid mogelijk onterecht of te veel hebben ontvangen.

De doelstellingen zijn in lijn met wat gemeenten willen bereiken bij het uitvoeren van beleid. Het is alleen nog niet duidelijk of en hoe gemeenten in staat worden gesteld om deze aanpassingen te maken.

Het is positief dat de coalitiepartijen aandacht hebben voor de UDO, maar de afspraak om UDO toe te passen bestaat al. Meer aandacht voor consequente naleving van deze afspraak draagt bij aan beter uitvoerbaar beleid voor gemeenten.

Verenigingen

Wat staat er in het akkoord?

Verenigingen zijn cruciaal voor ontmoeting en betrokkenheid maar lopen volgens de coalitiepartijen vast op regeldruk en aansprakelijkheidsrisico's. Ze willen onderscheid maken tussen professionele organisaties en maatschappelijke verenigingen, aansprakelijkheid beperken van vrijwilligers, de Wet Bestuur en Toezicht Rechtspersonen aanpassen en giften fiscaal aantrekkelijk maken. Het nieuwe kabinet maakt afspraken met banken en gemeenten om praktische belemmeringen, zoals bankzaken en evenementenregels, te verminderen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten kennen en omarmen lokale verenigingen die een cruciale rol spelen in de maatschappij, bijvoorbeeld als het gaat om weerbaar maken en houden van wijken, dorpen en buurten. Gemeenten willen verenigingen faciliteren en daarbij hoort ook het wegnemen van belemmeringen. Het is niet duidelijk waarop het juridische onderscheid tussen professionele organisaties en maatschappelijke verenigingen gebaseerd gaat worden en wat dit betekent voor het gemeentelijke evenementenbeleid.

Het gemeenschapsfonds

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen constateren dat ontmoetingsplekken onder druk staan in dorpen, oudere wijken en nieuwbouwwijken. Het nieuwe kabinet richt een Gemeenschapsfonds op om voorzieningen zoals buurthuizen, verenigingsgebouwen en dorpswinkels te realiseren en te behouden, samen met overheid, samenleving en bedrijfsleven. Hiervoor wordt € 200 miljoen (€ 50 miljoen per jaar) incidenteel geld voor uitgetrokken. De minister van BZK stelt een regeling hiervoor op.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten herkennen de druk op ontmoetingsplekken. Deze kunnen potentieel ook een rol spelen bij weerbaar maken van buurten, dorpen en wijken. Gemeenten kennen potentiële locaties, verenigingen, maatschappelijke initiatieven en bedrijven die hier een rol in kunnen spelen. Het ligt voor de hand dat de regeling van de minister van BZK het geld via het gemeentefonds laat lopen zodat gemeenten kunnen zorgen voor een doelmatige besteding.

Gelijke Behandeling

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen racisme en discriminatie aanpakken, onder meer door inzichtelijkheid via een landelijke antidiscriminatie voorziening (ADV) met fysieke loketten en wettelijke verankering van de rol van de Nationaal Coördinator Discriminatie en Racisme en de Nationaal Coördinator Antisemitismebestrijding. Ook willen ze in samenwerking met de zes Caribische eilanden werken aan maatschappelijke bewustwording over het koloniale verleden, het slavernijverleden en de blijvende impact daarvan. Er zijn plannen aangekondigd tegen arbeidsmarkt- en stagediscriminatie, maar geen extra middelen daarvoor.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten zijn momenteel verantwoordelijk voor regionale ADV's en al langer loopt het gesprek over toekomstige inrichting van het stelsel. Via de bestuurlijke netwerktafel discriminatie en het Leernetwerk Doorwerking Slavernijverleden kunnen gemeenten betrokken blijven en kan versnippering voorkomen worden. Gemeenten pleiten al langer voor versterking van de rol van de NCDR, ter voorkomen van alle vormen van discriminatie.

We zijn één Koninkrijk

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen de samenwerking met de drie openbare lichamen Saba, Bonaire en Sint-Eustatius (hierna: Caribisch Nederland) en met de landen Curaçao, Sint-Maarten en Aruba versterken. Voor Caribisch Nederland gaat het nieuwe kabinet uit van 'comply': in de basis wordt nieuw beleid van Europees Nederland ook ingevoerd in Caribisch Nederland, tenzij er zwaarwegende redenen zijn dit niet te doen. In Caribisch Nederland bouwt het nieuwe kabinet aan een leefbaar sociaal minimum, waaronder het betaalbaar maken en houden van nutsvoorzieningen en basisbehoeften. Er wordt structureel € 30 miljoen vrijgemaakt voor opvolging van de adviezen uit het rapport 'Een waardig bestaan' van de Commissie Thodé. Voor de landen ligt de focus van de samenwerking op deugdelijk bestuur, bescherming van mensenrechten en een sterke rechtsstaat. Op alle zes de eilanden wordt geïnvesteerd in een duurzame economische toekomst, onder meer door de oprichting van een Economisch Groeiplatform Carib.

Wat betekent dit voor de bijzondere gemeenten?

Het is positief dat er structureel geld wordt vrijgemaakt voor opvolging van de adviezen van de commissie sociaal minimum Caribisch Nederland o.l.v. Glenn Thodé, conform de VNG-inzet. De

verschillen tussen de Caribisch Nederlandse eilanden zijn groot, maar de verschillen met het Europese deel van ons land zijn nog veel groter. Het is goed dat nieuw beleid in de basis wordt ingevoerd voor Caribisch Nederland. De ambitie van de coalitiepartijen voor eenvoudig, uitvoerbaar en voorspelbaar beleid moet daarbij ook uitdrukkelijk voor Caribisch Nederland opgepakt worden.

Veilig zijn in een sterke rechtsstaat

Rechtsstaat: demonstratierecht

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen excessen rond demonstraties aanpakken door aanpassingen in de Wet Openbare Manifestaties. Ook krijgen burgemeesters bevoegdheden tot bestuursrechtelijke handhaving of verplaatsing.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het demonstratierecht is een fundamenteel grondrecht. Onderzoek en praktijk laten zien dat het bestaande instrumentarium burgemeesters en politie voldoende ruimte biedt om proportioneel en situationeel op te treden.

Rechtsstaat: constitutionele toetsing

Wat staat er in het akkoord?

Om de rechtsbescherming te versterken gaat het nieuwe kabinet constitutionele toetsing aan de klassieke grondrechten in onze Grondwet mogelijk maken. Hiervoor wordt artikel 120 van de Grondwet gewijzigd.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Constitutionele toetsing is al mogelijk door middel van rechterlijke toetsing van lagere regelgeving, zoals de Algemene Plaatselijke Verordening, aan de Grondwet. Bovendien moeten de regering en de Staten-Generaal (artikel 81 van de Grondwet) er gezamenlijk voor waken dat de wetten die zij maken niet in strijd zijn met regels van constitutioneel recht.

De rechter is momenteel echter niet bevoegd om formele wetten te toetsen aan bepalingen in de Grondwet. Dit toetsingsverbod is neergelegd in artikel 120 van de Grondwet. Het betekent in de praktijk onder andere dat burgers die menen dat een bepaalde wet tot een aantasting leidt van hun grondwettelijke rechten nu niet bij de rechter terecht kunnen.

Een nieuwe vorm van constitutionele toetsing is vooral van belang bij sectorale wetgeving met medebewindstaken voor gemeenten. Zo kunnen burgers die zich beroepen op hun grondrechten besluiten bij de rechter aanvechten en er mede voor zorgen dat gemeenten bij de verplichte uitvoering van medebewindstaken niet meer in strijd met de Grondwet hoeven te handelen.

(Lokale) veiligheid

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen vinden dat veiligheid dichtbij begint. Ze willen onder andere de politie ondersteunen en investeren in zowel de operationele slagkracht als de organisatie van de politie. De behoeften van de politie en het lokale gezag om de openbare orde te handhaven moeten leidend zijn voor het beleid. Uiteindelijk landen de investeringen in veiligheid vooral bij de politie (€ 512 miljoen), het OM, NCTV, aanpak van femicide en 'overig veiligheidsbeleid' (€ 20 miljoen).

Wat betekent dit voor gemeenten?

Investerings in de politie zijn positief. Het tekort aan politiecapaciteit is merkbaar in veel gemeenten. Tegelijkertijd heeft de politie diverse landelijke taken, waardoor het niet vanzelfsprekend is dat deze investeringen direct bijdragen aan de lokale veiligheid. Dit geldt des te meer omdat de coalitiepartijen geen aanvullende middelen voor gemeentelijk toezicht en handhaving hebben aangekondigd.

Nationaal programma leefbaarheid en veiligheid (NPLV) en Preventie met gezag (PMG)

Wat staat er in het akkoord?

De NPLV en PMG dragen bij aan leefbare buurten en helpen criminaliteit voorkomen in (groot)stedelijke wijken. De coalitiepartijen willen deze programma's op gelijk niveau doorzetten. Voor de periode vanaf 2029 komt er jaarlijks € 135 miljoen beschikbaar. Het is niet duidelijk of dit een continuering is van de SPUK 'Kansrijke Wijk' waarin € 400 miljoen beschikbaar is gesteld voor de NPLV voor de periode 2026-2028 of dat het nieuwe kabinet een andere vorm van financiering kiest.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Continuering van de NPLV is positief voor de deelnemende gemeenten en mogelijkheden tot langjarig beleid voor deze gebieden. Er zijn meer gemeenten die deel willen nemen aan het programma maar een uitbreiding ligt niet in de plannen.

Aanpak overlast door mensen met verward of onbegrepen gedrag

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen gaan overlast voorkomen door mensen met verward of onbegrepen gedrag beter te helpen. Om dit te bereiken, krijgen burgemeesters meer mogelijkheden om door middel van bemoeizorg in te grijpen en meer crisisplekken te realiseren.

De oproep van de stuurgroep Zorg & Veiligheid om in te zetten op het voorkomen van overlast en incidenten en het inzetten van passende zorg zien we terug in deze ambities uit het regeerakkoord.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten krijgen vaak te maken met mensen met verward gedrag, het is positief dat hier aandacht voor is. Het is nog wel onduidelijk hoe extra zorg en crisisplekken geregeld en gefinancierd gaan worden. In de budgettabel staat slechts € 20 miljoen onder 'overig veiligheidsbeleid', het is onbekend waar dit bedrag voor bedoeld is.

Drugsbeleid

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen zetten het experiment met gesloten cannabisketen, zogenaamd wietexperiment, voort. Grote festivals worden verplicht een drugspreventieplan op te stellen. Het akkoord laat in het midden welke festivals groot zijn en wie de naleving van een dergelijk plan controleert.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Voortzetting van het experiment is positief, gemeenten hebben hierin al veel ervaring opgedaan. Gemeenten krijgen te maken met de drugspreventieplannen omdat deze invloed hebben op evenementenbeleid, maar op basis van de summiere beschrijving is het nog lastig te zeggen wat dit in de praktijk betekent.

Femicide

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen een duidelijker en daadkrachtiger aanpak van huiselijk en gendergerelateerd geweld. Speerpunt is het Nationaal Actieplan stop geweld tegen vrouwen dat aangestuurd wordt door een Nationaal Coördinator. De nadruk ligt op een ketenaanpak en met name op geweld achter de voordeur. Hiervoor is jaarlijks € 10 miljoen beschikbaar. Over gendergerelateerd geweld in de openbare ruimte staat niets in de plannen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Aandacht voor femicide en gendergerelateerd geweld is positief, maar op het eerste gezicht lijkt € 10 miljoen niet veel voor de hoge ambities van de coalitiepartijen. Het ligt voor de hand dat bijvoorbeeld de intensivering van een ketenaanpak gevolgen heeft voor het werk van zorg- en veiligheidshuizen en Veilig Thuis. De huidige beschrijving bevat echter nog te weinig details om die gevolgen goed te beoordelen.

Nationale veiligheid

Weerbare samenleving

Wat staat er in het akkoord?

Een weerbare samenleving moet 'samenredzaam' zijn. De coalitiepartijen willen de hele samenleving betrekken bij veiligheid en crisisbeheersing. Dat begint in buurten en dorpen waar mensen verantwoordelijkheid nemen, voor elkaar zorgen en een beroep op elkaar kunnen doen in geval van nood. Dit kan het nieuwe kabinet doen door samen met gemeenten en veiligheidsregio's buurtcrisisteams op te zetten van burgers die bij rampen en crises kunnen worden ingezet.

Het nieuwe kabinet zorgt voor locaties waar mensen bij crisissituaties terecht kunnen in buurten en dorpen, zoals buurthuizen en brandweerkazernes.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het ligt voor de hand dat gemeenten gebruik maken van de bestaande sociale en (in)formele netwerken om samenredzaamheid te bevorderen en te versterken. In het coalitieakkoord staat niets over de taakstelling van buurtcrisisteams. Het nieuwe kabinet gaat ook niet in op de bekostiging van deze teams en andere maatregelen voor samenredzaamheid.

Het is bijzonder dat de coalitiepartijen niet de pilots noodsteunpunten noemen waarvoor al bestuurlijke afspraken zijn gemaakt (en budget voor gereserveerd is) als het gaat om locaties waar mensen bij crisissituaties terecht kunnen.

Toegenomen dreiging tegen politici, journalisten en advocaten

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen investeren in het stelsel Bewaken en Beveiligen om tegenwicht te bieden aan het toegenomen aantal dreigingen, onder andere tegen politici.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Hoewel het akkoord meer focus legt op dreigingen tegen politici, journalisten en advocaten, is onduidelijk of dit ook lokale politici omvat. In de budgettabel zijn bovendien geen gerichte investeringen opgenomen. Het is niet helder of eventuele middelen binnen de € 512 miljoen voor de politie vallen of de € 20 miljoen voor overig veiligheidsbeleid. Daarnaast zegt het akkoord niets

over de beveiliging van objecten, terwijl dit voor gemeenten vaak extra kosten met zich meebrengt die soms samenhangen met persoonsbeveiliging. Hiervoor is evenmin een voorziening opgenomen.

Effectieve straffen, lik-op-stuk

Wat staat er in het akkoord?

Er komt een extra investering van € 100 miljoen per jaar voor DJI om de druk in de strafrechtssketen te verlichten.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het is goed dat er aandacht komt voor het tegengaan van verstopping in de justitiële keten. Re-integratie en de rol van gemeenten zijn daarbij belangrijk, want goede re-integratie vermindert recidive en ontlast zo de keten. De uitwerking hiervan ontbreekt nog.

Hoofdstuk 3 – Grote keuzes voor Nederland

De grote verbouwing van Nederland staat voor de deur, zo onderschrijft ook het coalitieakkoord. De fysieke leefomgeving vormt daarbij de kern van de investeringen: voor brede welvaart, de woningbouw en het perspectief voor het landelijk gebied. De coalitiepartijen zetten in op euro's, handen en hectares, zoals ook omschreven in de bouwstenen die gemeenten samen met partners hebben ingebracht tijdens de formatie. Samen met regio's en medeoverheden willen de partijen strategische agenda's vormgeven om fysieke vraagstukken integraal verder te brengen. Dit biedt kansen voor gemeenten.

De coalitiepartijen willen deze verbouwing oppakken door de komende jaren de focus te leggen op een integrale, gebiedsgerichte aanpak, waarin onder andere de brede woonopgave een centrale plek krijgt. De VNG herkent in dit coalitieakkoord onder meer:

- de urgentie om te investeren in de fysieke leefomgeving als basis voor wonen en werken;
- de brede woonopgave als één van de topprioriteiten;
- het belang van een geïntegreerde gebiedsaanpak en het realiseren van noodzakelijke succesfactoren voor toekomstbestendig wonen, waaronder actief grondbeleid en voldoende middelen;
- de noodzaak van een effectieve en juridisch geborgde aanpak voor stikstof, natuurherstel en het perspectief voor het landelijk gebied;
- inzet op een goed investeringsklimaat voor zowel grote als kleine ondernemers;
- een eerste stap richting meer langjarig financieel beleid dat perspectief biedt voor bedrijven;
- het op koers brengen van Nederland voor het klimaat, met aandacht voor circulariteit;
- investeringen in het voorkomen van netcongestie, met aandacht voor zowel warmte als elektriciteit.

Daarnaast is in het akkoord een tendens zichtbaar naar meer (rijks)regie en naar vermindering en standaardisatie van regels. Ook wordt verwezen naar de zogenoemde omnibussen van de Europese Commissie, die tot doel hebben regelgeving te vereenvoudigen. Wel is aandacht nodig voor kader- en afwegingsruimte.

In het coalitieakkoord zijn weinig referenties opgenomen aan de nog af te ronden Nota Ruimte. In deze nota worden keuzes van nationaal belang gemaakt, waarvan de doorwerking veelal bij gemeenten terechtkomt. In het akkoord lopen investeringen wel langs de thema's van de Nota Ruimte, maar zonder de samenhang tussen de verschillende thema's en opgaven te expliciteren. Dit brengt het risico met zich mee dat integratie vooral op gemeentelijk niveau plaatsvindt, wat de uitvoerbaarheid van beleid onder druk kan zetten. In dat licht hebben gemeenten ook behoefte aan overkoepelende gebiedsbudgetten. Hieraan wordt in het coalitieakkoord deels invulling gegeven.

Tot slot kondigt het coalitieakkoord aan met crisiswetgeving te komen om procedures voor woningbouw en het aanpakken van netcongestie te versnellen. Het is nog onduidelijk of dit daadwerkelijk tot de gewenste versnelling leidt, aangezien de totstandkoming en implementatie van nieuwe wetgeving tijd vergt. Ook een optimaal gebruik van het bestaande instrumentarium kan bijdragen aan het beoogde doel.

Bouwen en wonen

Wat staat er in het akkoord?

De aanpak van het woningtekort wordt de topprioriteit van de coalitiepartijen. Daarbij zien zij de woning niet als stapel stenen maar als de sleutel naar een zelfstandig leven. De partijen kiezen voor een aanpak langs drie sporen: meer bouwen, minder belemmeringen en betaalbaarheid.

Bij het verminderen van belemmeringen denkt de coalitie aan verschillende maatregelen, zoals: het schrappen van bezwaarprocedures, structurele vereenvoudiging van wetten en regels, standaardisering van normen en het schrappen van bovenwettelijke eisen aan de bouw. Daarnaast wil de coalitie het Besluit bouwwerken leefomgeving vereenvoudigen en ingrijpen in wet- en regelgeving en het fiscale klimaat rond de huurmarkt.

Ten aanzien van bouwen blijft de ambitie 100.000 nieuwe woningen per jaar waarvan twee derde betaalbaar en van het totaal 30% sociale huur. Nieuw is de ambitie van 25% betaalbare koopwoningen. Het aantal grootschalige nieuwbouwlocaties wordt opgeschroefd van 21 naar 30. Er komt vanaf 2029 geld bij voor de realisatiestimulans en de woningbouwimpuls. Ook komt er geld bij voor infrastructurele maatregelen. De subsidiëring voor het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid wordt voortgezet. Gebiedssubsidies worden in één budget gebundeld. Er komen meer mogelijkheden voor actief gemeentelijk grondbeleid. De financiële positie van corporaties en private verhuurders moet verbeteren om meer (betaalbaar) te kunnen bouwen.

Om de woningvoorraad betaalbaar te houden blijft de fiscale behandeling van de eigen woning ongewijzigd. De partijen willen permanente bewoning van recreatiewoningen mogelijk maken. Er wordt ingezet op woonvormen voor specifieke doelgroepen. Er komt een jaarlijkse inkomenstoets om te bepalen of de huurprijs nog passend is. Voor nieuwe instroom in de sociale huursector wordt ook een vermogenstoets ingevoerd.

De Nationale Prestatieafspraken en de andere uitkomsten van de Woontop worden doorgezet. De coalitie kiest daarmee voor continuering van ingezet beleid.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De topprioriteit voor wonen en de continuïteit in beleid is positief voor gemeenten. Bouwen is een zaak van lange adem. Bij bouwen zijn veel partijen betrokken en uitgangspunten moeten helder zijn en zoveel mogelijk vaststaan.

Verlichting van de gemeentelijke uitvoering door afname van regels en standaardisering kan de verhouding tussen middelen en taken meer in balans brengen. Tegelijkertijd is er minder ruimte voor lokaal maatwerk en daarmee ook minder ruimte om rijksregels aan te passen die in de praktijk niet goed werken en voor bouwvertraging kunnen zorgen.

Voor de continuïteit is het goed dat het nieuwe kabinet vasthoudt aan 2/3 betaalbaar en 30% sociaal. Het toevoegen van een taakstelling voor betaalbare koop is begrijpelijk, maar betekent minder speelruimte in regio's en gemeenten waar het gaat om de programmering. Positief is dat het nieuwe kabinet rekening wil houden met regionale verschillen.

Het is positief dat de subsidieregelingen worden voortgezet. Dat is hard nodig, mede gezien de financiële positie van gemeenten. Het gaat bij woningbouw om € 1 miljard voor 2029 en 2030, maar niet structureel. Uit berekeningen blijkt wel dat jaarlijks € 4 à 5 miljard nodig is om 100.000 woningen per jaar te realiseren.

De coalitie zet in op permanente bewoning van recreatiewoningen. Dit is een aandachtspunt omdat dit de mogelijkheden tot vernieuwing van parken belemmert en leidt tot vaak niet-gewenste inperking van recreatiemogelijkheden. In geval van losse recreatiewoningen ontbreekt toetsing aan de lokale omstandigheden.

Gemeenten staan terughoudend tegenover de verkoop van corporatiewoningen gezien de behoefte aan sociale huur en de problemen rond versnipperd eigendom bij verduurzaming, funderingsherstel en integrale wijkaanpak.

Gemeenten kunnen bij het maken van prestatieafspraken met corporaties verder op de ingezette lijn. Als medeondertekenaar van de Woontopafspraken en de Nationale prestatieafspraken is de VNG het eens met dit voorstel van de coalitie. Wij denken dat verruiming van de commerciële activiteiten voor corporaties daadwerkelijk helpt om te voorzien in middenhuurwoningen. We denken echter niet dat dit gaat zorgen voor de noodzakelijke verbetering van de financiële positie van corporaties. In dat kader is het goed dat de vennootschapsbelasting vanaf 2028 wordt aangepakt. Wij zijn voorstander van volledige afschaffing van deze belasting voor corporaties.

Een grondfaciliteit kan gemeenten helpen bij het afdekken van de risico's bij grondaankoop. Bevordering van actief gemeentelijk grondbeleid is welkom. De VNG ziet graag een aanvulling op het regeerakkoord door het aanpassen van de inbrengwaarde van grond voor het kostenverhaal naar gebruikswaarde. Dat zal in de praktijk leiden tot kortere doorlooptijden in de vorming van plannen voor woningbouw.

Bij de woningbouwambities zien we beperkte aandacht voor water, bodem en klimaatverandering. Veel woningbouw is gepland in gebieden met risico op o.a. overstroming en bodemdaling. Wanneer onvoldoende wordt ingezet op klimaatadaptief bouwen komen huidige en toekomstige kosten voor beheer, wateroverlast en funderingsproblematiek in belangrijke mate bij gemeenten terecht. Ook is meer aandacht nodig voor de noodzaak om te investeren in behoud van bestaande woningen gezien o.a. funderingsproblematiek.

Ook voor de 21 bekende en 9 nieuwe woningbouwlocaties van nationaal belang geldt dat er nog veel afgesproken moet worden over de rol van de verschillende overheden op deze locaties. De grote belemmeringen als stikstof, netcongestie en financiering moeten voortvarend worden opgelost om de ambitie op woningbouw te halen. We kijken positief naar de aandacht die daaraan in het coalitieakkoord wordt gegeven en zien tegelijkertijd nog dat de ruimte voor investeringen beperkt is.

Landbouw, natuur en stikstof

Wat staat er in het akkoord?

De coalitie zet in op toekomstbestendige landbouw, sterke natuur en een toekomstgericht voedselsysteem, waarbij het doorbreken van het zogenoemde stikstofsloot een hoge prioriteit heeft. Hiervoor reserveren de coalitiepartijen € 20 miljard, waarvan € 6,5 miljard uit bestaande middelen. De coalitie wil nationale doelen voor 2035 wettelijk vastleggen, met tussendoelen voor 2030. In lijn met onze bouwstenen kiest zij daarbij voor een integrale, landelijke en gebiedsgerichte aanpak, gekoppeld aan juridisch bindende emissiedoelen. Daarnaast biedt de inzet op een geborgde

rekenkundige ondergrens en bindende convenanten voor gewasbescherming perspectief om urgente vraagstukken in samenhang uit te werken en gezamenlijk vervolgstappen te zetten.

Wat betekent dit voor gemeenten?

In het regeerakkoord zijn verschillende onderdelen opgenomen die raken aan de bouwsteen emissiereductie landbouw. Daarmee wordt een beleidsrichting geschetst die relevant is voor gemeenten. Voor de komende periode zijn daarbij een aantal aandachtspunten van belang.

Zo zet het nieuwe kabinet onder meer in op vergroening van stedelijke gebieden, terwijl de implementatie van de Natuurherstelverordening moet plaatsvinden binnen bestaande budgetten. Dit roept de vraag op in hoeverre de financiering van de stedelijke opgave hiermee is geborgd.

Daarnaast kiest de coalitie voor zonering rond kwetsbare natuur. De gevolgen hiervan voor woningbouw en economische ontwikkeling vragen nadere aandacht, mede in het licht van de bredere ambitie om ruimtelijke knelpunten op te lossen.

Tot slot wordt een groot deel van de beschikbare middelen gericht op zones rond kwetsbare natuurgebieden. Daarbij is het relevant om te bezien in hoeverre alle regio's worden meegenomen en of er voldoende middelen beschikbaar blijven voor gebiedsprocessen in het gehele landelijke gebied.

Op koers voor het klimaat en groene groei

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen houden vast aan de klimaatdoelen voor 2030 en aan de implementatie en realisatie van de daarvoor afgesproken maatregelen. Voor de klimaatdoelen richting 2040 sluiten zij aan bij het Europese doel en bij de (in 2027) vast te stellen Europese aanpak en maatregelen.

Om deze doelen dichterbij te brengen willen de coalitiepartijen knelpunten in de uitvoering oplossen, doorbraken versnellen en inzetten op langetermijnbeleid. De plannen richten zich daarbij vooral op grote bedrijven en industrie en op de realisatie van wind op zee. Aandacht voor de lokale (gemeentelijke) aanpak, inwoners, het MKB en lokale industrie, en voor regionale aanpakken zoals de RES en integraal programmeren blijft beperkt. Meer inzet op deze onderdelen kan bijdragen aan een groter draagvlak voor de energietransitie.

Gemeenten vragen hier nadrukkelijk aandacht voor en willen hierover graag samenwerken met het nieuwe kabinet. Hieronder benoemt de VNG drie onderwerpen waar specifieke zorgen liggen en waarover zij de komende periode graag met de coalitie in gesprek gaat.

Uitvoeringsmiddelen

Het coalitieakkoord trekt de huidige reeks uitvoeringsmiddelen voor gemeenten en provincies door tot 2040. De middelen worden echter niet verhoogd, terwijl de Raad voor het Openbaar Bestuur in het rapport '*Koersen op Klimaatneutraal*' (2024) heeft geadviseerd dit wel te doen.

Energie-infrastructuur

De coalitiepartijen willen netcongestie aanpakken en trekken daarbij de regie meer naar zich toe. Dit krijgt onder meer vorm via een nieuwe Crisiswet Netcongestie, die procedures en vergunningen voor energie-infrastructuur moet versnellen. Ook blijven de partijen vasthouden aan lopende aanpakken en aan het wetgevingsprogramma voor het sneller uitbreiden van het elektriciteitsnet.

De vraag is in hoeverre energiebesparing en het beter benutten van het bestaande net hiermee voldoende prioriteit houden. Het coalitieakkoord benoemt wel het belang van prikkels in nettarieven, flexcontracten, energiehubs en het netbewust inpassen van duurzame elektriciteitsbronnen.

Voor energieopwekking blijven de coalitiepartijen inzetten op wind op zee, groen gas, groene en blauwe waterstof en kernenergie, onder meer door versnelling van het SMR-programma. De bouw van ten minste vier nieuwe kerncentrales wordt doorgezet. Hernieuwbare opwek via wind op land wordt niet benoemd en duidelijkheid over afstandsnormen voor wind op land ontbreekt.

Gebouwde omgeving

Het coalitieakkoord wil de energierekening blijvend betaalbaar houden en energiearmoede aanpakken, onder meer via een Nationaal Isolatie Offensief. Verhuurders moeten energielabels E, F en G per 2029 uitfaseren, gevolgd door energielabels C en D in 2040.

Via het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV) wil het nieuwe kabinet wijken met de grootste energiearmoede ondersteunen. Het programma heeft een budget van € 135 miljoen per jaar en richt zich op 20 stedelijke gebieden. Het coalitieakkoord gaat niet in op de (verlenging van) andere instrumenten, zoals energiearmoedemiddelen, het Nationaal Isolatieprogramma (NIP) en de Stimuleringsregeling Aardgasvrije Huurwoningen (SAH).

Het rijk wil blijven werken met een noodfonds energie om huishoudens met een laag inkomen gericht te ondersteunen bij hun energiekosten. De VNG heeft hierbij steeds gepleit voor een structurele oplossing via verduurzaming. Vanaf 2026 werkt het rijk aan de invoering van een pakket aan maatregelen in het kader van het Europese Social Climate Fund. Dit fonds moet structureel bijdragen aan het tegengaan van energiearmoede en het bevorderen van verduurzaming.

De coalitiepartijen blijven daarnaast inzetten op warmtenetten en zijn bereid via staatsdeelneming private warmtebedrijven over te nemen of te participeren in nieuwe ontwikkelingen, binnen de bestaande financiële kaders. Ook willen zij inwoners zo snel mogelijk duidelijkheid geven over de beschikbare verduurzamingsopties. Waar een warmtenet niet passend is, willen de coalitiepartijen de uitrol van hybride warmtepompen stimuleren en per 2029 normeren.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het coalitieakkoord bevestigt dat het nieuwe kabinet wil vasthouden aan de bestaande klimaatdoelen en de daarbij horende afspraken. Ook wordt ingezet op het wegnemen van knelpunten in de uitvoering. Daarbij wordt de Uitvoerbaarheidstoets Decentrale Overheden (UDO) genoemd als instrument om de uitvoerbaarheid van beleid te verbeteren en bij te dragen aan versnelling en meer langetermijnperspectief. Tegelijkertijd laat het coalitieakkoord zien dat de aandacht binnen het klimaat- en energiebeleid vooral uitgaat naar grote bedrijven en industrie. De rol van gemeenten, hun inwoners en het MKB komt daarbij beperkt aan bod.

Het coalitieakkoord kondigt aan dat de uitvoeringsmiddelen worden doorgetrokken tot na 2030. Hoe dit precies doorwerkt in de uitkeringssystematiek moet nog blijken. Sinds 2026 worden de middelen uitgekeerd via het gemeentefonds, in de vorm van een decentralisatie-uitkering die op termijn wordt opgevolgd door een bijzondere fondsuitkering. Het coalitieakkoord volgt daarbij niet het advies van de Raad voor het Openbaar Bestuur (*Koersen op Klimaatneutraal*, 2024) om de reeks uitvoeringsmiddelen ook richting 2040 te verhogen. Hierdoor ontstaat volgens de huidige ramingen een tekort van circa € 400 miljoen in 2026, oplopend tot ruim € 500 miljoen per jaar vanaf 2030.

Uitvoeringsmiddelen (gemeenten en provincies)	2026	2027	2028	2029	2030
Advies ROB incl. indexatie en materiële kosten	€ 1.184,1	€ 1.235,0	€ 1.181,8	€ 1.255,8	€ 1.329,9
Beschikbaar op begroting KGG	€ 750,0	€ 747,0	€ 796,0	€ 799,0	€ 795,0

Deze middelen zijn bedoeld voor ambtelijke capaciteit op de gemeentelijke taken voor de energietransitie. Daarmee loopt met name de warmtetransitie het risico vertraging op te lopen. Gezien de prioriteiten is het begrijpelijk dat de coalitie de regie op de aanpak van netcongestie meer naar zich toe wil trekken. Tegelijkertijd kan dit gevolgen hebben voor de ruimte om brede maatschappelijke afwegingen te maken en voor de mogelijkheden van gemeenten om in te spelen op lokale behoeften en omstandigheden, waaronder leefbaarheid, ruimtelijke kwaliteit en draagvlak. Gemeenten hebben juist een rol in het aanbrengen van samenhang binnen gebieden en het ontwikkelen van lokale oplossingen.

Naast netverzwaring is een doortastende aanpak gericht op het beter benutten van het bestaande elektriciteitsnet van belang. Gemeenten kunnen hierin een rol vervullen. In het coalitieakkoord komt de ontwikkeling naar een meer decentraal en integraal energiesysteem echter beperkt terug. Ook krijgt het thema 'beter benutten' weinig nadere uitwerking, bijvoorbeeld als het gaat om netbewuste nieuwbouw, energiedelen en tweezijdig laden.

Daarnaast blijft onduidelijkheid bestaan over afstandsnormen voor wind op land. Dit leidt tot onzekerheid bij gemeenten over lopende en geplande windprojecten. Verdere groei van duurzame energieopwekking is nodig om wonen, werken en mobiliteit mogelijk te blijven maken. Duidelijkheid over windnormen kan bijdragen aan voortgang op dit terrein.

Er leven vragen over de aanpak van energiearmoede en de verduurzaming van de gebouwde omgeving, omdat hiervoor aanvullende middelen of nieuw instrumentarium ontbreken. De wijze waarop het coalitieakkoord inzet op het blijvend verlagen van de energierekening en het terugdringen van energiearmoede lijkt onvoldoende. Het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid richt zich bovendien op slechts twintig stedelijke gebieden in Nederland.

De VNG gaat met het nieuwe kabinet in gesprek over de manier waarop gemeenten de lokale warmtetransitie kunnen versnellen en inwoners handelingsperspectief kunnen bieden, waaronder de door de coalitie beoogde duidelijkheid over warmtenetten. De vermelding van staatsdeelneming voor warmtebedrijven in het coalitieakkoord biedt op zichzelf nog geen zekerheid over een haalbare businesscase, met name voor nieuwe warmtenetten. Uitstel bij het beschikbaar stellen van aanvullende middelen kan gevolgen hebben voor de kosten van de warmtetransitie en voor het behalen van de klimaatdoelen.

Klimaatadaptatie en water

Klimaatadaptatie wordt in het coalitieakkoord niet expliciet genoemd. Gezien de verwijzingen naar onder meer het Deltaprogramma, water en waterveiligheid, gaat de VNG ervan uit dat de bestaande inzet op klimaatadaptatie wordt voortgezet. Dat betekent dat er aandacht blijft voor klimaatadaptatie, maar dat de beschikbare middelen mogelijk ontoereikend zijn. In het akkoord lijkt beperkt rekening te zijn gehouden met de investeringen die nodig zijn voor waterveiligheid, ter voorkoming van wateroverlast en funderingsproblemen, of voor het klimaatadaptief inrichten van bestaande en

nieuwe bebouwing. Wel is er relatief veel aandacht voor het verbeteren van de waterkwaliteit, onder andere door inzet op het voorkomen van het lozen van ongewenste stoffen via bronaanpak.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het weer wordt extremer, waardoor gemeenten voor een grote opgave staan. Dit betreft niet alleen waterveiligheid en het voorkomen van overlast, maar ook hittebestrijding, klimaatadaptief inrichten van bestaande bebouwing en het creëren van draagvlak voor de soms complexe keuzes die hierbij horen. De VNG zet zich ervoor in dat ook het rijk de benodigde verantwoordelijkheid neemt voor klimaatadaptatie, om te voorkomen dat de gevolgen volledig bij gemeenten terechtkomen. Positief is dat in het akkoord wordt vermeld dat 'water en bodem sturend' een richtinggevend principe blijft in de Nota Ruimte.

De sterkste economie van Europa

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen sturen actief op 1,5% structurele economische groei door in te zetten op innovatie, verduurzaming en verhoging van de productiviteit, in lijn met het rapport '*De route naar toekomstige welvaart*' van Peter Wennink. Ze kiezen voor een nieuw strategisch industriebeleid met focus op specifieke domeinen en markten, gebaseerd op potentieel verdienvermogen, maatschappelijke opgaven en het belang voor strategische autonomie. De positie van Nederland in de schone maakindustrie wordt verder versterkt. Het nieuwe kabinet wil bedrijven voldoende ruimte bieden voor fysieke uitbreiding en streeft naar de 3%-norm voor R&D-investeringen.

In het kader van de schone maakindustrie willen de coalitiepartijen bovendien toewerken naar een volledig circulaire economie in 2050. Om dit te bereiken wordt het Nationaal Programma Circulaire Economie versterkt, met (sectorale) circulaire doelen. Hiermee wordt beoogd innovatie en marktontwikkeling te stimuleren en de concurrentiepositie van Europese en Nederlandse ondernemers te versterken. Daarnaast ligt de nadruk op uitvoering en concrete opschaling van circulaire oplossingen in de praktijk. De huidige afhankelijkheid van strategische grondstoffen wordt genoemd als belangrijkste reden om te streven naar een circulaire economie. Tegelijkertijd ziet men kansen voor verdere uitbouw van een schone maakindustrie, met ruimte voor onder meer circulaire bouwmaterialen, groene chemie en biobased plastics.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De coalitiepartijen nemen extra stappen om investeringen los te maken en het vestigingsklimaat te versterken. Dit gebeurt onder meer via de voortzetting van de impulsaanpak voor winkelgebieden, wat van belang is voor de leefbaarheid en vitaliteit van binnensteden en kernen. Het is echter nog niet bekend welke middelen hiervoor beschikbaar worden gesteld. Daarnaast willen de partijen regeldruk aanpakken door jaarlijks minimaal 500 regels te schrappen of te vereenvoudigen. Elk ministerie krijgt hiervoor een vaste reductiedoelstelling, en bij nieuwe wetgeving wordt een uitvoeringstoets gedaan om de gevolgen voor medeoverheden en het MKB in kaart te brengen. Dit biedt mogelijkheden voor gemeenten. Ook wil het nieuwe kabinet samen met gemeenten standaarden ontwikkelen om de lokale regeldruk voor ondernemers te beperken.

Bij het nieuwe industriebeleid en innovatie blijft onduidelijk hoe aansluiting wordt gezocht bij het brede MKB, dat ongeveer 70% van de regionale werkgelegenheid en brede welvaart in gemeenten verzorgt. Het streven naar een 3%-norm voor R&D-investeringen biedt kansen voor de regionale economie en de arbeidsmarkt. Voor gemeenten is het belangrijk dat hierbij een koppeling wordt gelegd met menselijk kapitaal en regionaal arbeidsmarktbeleid, zodat de impact van deze investeringen optimaal is.

Gemeenten ondersteunen het streven naar een volledig circulaire economie in 2050 en zien positief dat de coalitiepartijen de opschaling van circulaire oplossingen in de praktijk willen versterken. Dit kan bijvoorbeeld leiden tot meer circulair inkopen of hergebruik van grondstoffen. Hoe precies wordt toegewerkt naar een volledig circulaire economie en hoe om te gaan met minder strategische grondstoffen is nog niet uitgewerkt. Ook is een verlaging van de verwerkingskosten voor door gemeenten ingezameld huishoudelijk afval nog niet in zicht.

Hoofdstuk 4 – Nederland in de wereld

Defensie en internationale veiligheid

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen investeren stevig in defensie en willen uiteindelijk in 2035 3,5% van het bbp besteden aan defensie-uitgaven. Een deel van deze uitgaven willen zij bekostigen met een vrijheidsbijdrage. De coalitiepartijen willen de Wet op de defensiegereedheid zo snel mogelijk invoeren om defensie te faciliteren in het creëren van ruimte voor personeel en oefenen. Men zoekt hierbij nadrukkelijk de samenwerking met Europa op. Ook willen de coalitiepartijen een aanjagende rol hebben binnen de Europese Unie. De partijen geven geen invulling aan de NAVO-afspraken om 1,5% van het bbp te besteden aan investeringen die ten goede komen aan maatschappelijke weerbaarheid.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het is niet duidelijk hoe de door Wet op defensiegereedheid mogelijk gemaakte ruimteclaims zich verhouden tot andere ruimteclaims zoals omschreven in de Ontwerp-Nota Ruimte. Hetzelfde geldt voor de inzet op Europese uitzonderingen voor defensie. De prioriteit van ingrepen is nog niet bepaald terwijl de inzichtelijkheid van keuzes wel het doel is van de Omgevingswet.

Er is beperkt aandacht voor de bredere weerbaarheidsopgave, zoals het gereedmaken van de infrastructuur of het realiseren van schuilplaatsen. Dit betekent dat gemeenten zelf verantwoordelijk zijn voor het investeren in de weerbaarheid van dorpen, wijken en buurten.

Europa en de wereld

Wat staat er in het akkoord?

Nederland moet een leidende en constructieve rol spelen in Europa volgens de coalitiepartijen. Europa moet onafhankelijker, sterker en veiliger worden door samenwerking op het gebied van defensie, energie, technologie, financiën en industrie. De coalitiepartijen willen het Meerjarig Financieel Kader (MFK) herprioriteren naar investeringen in veiligheid, defensie en innovatie. Daarnaast moet Nederland een aanjagersrol spelen bij het implementeren van de rapporten 'The future of European competitiveness' van Mario Draghi en 'Much more than a Market' van Enrico Letta.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Voor gemeenten is het MFK een belangrijk onderwerp, omdat het gaat over de fondsen zoals EFRO, Interreg en ESF. De inzet van de coalitie op veiligheid, defensie en innovatie sluit grotendeels aan bij de inzet van de gemeenten voor een nieuw Meerjarig Financieel Kader. Voor gemeenten is het belangrijk dat het partnerschapsbeginsel wordt gerespecteerd en dat het MFK bijdraagt aan Europese en Nederlandse uitdagingen zoals het versterken van de concurrentiekracht, innovatie en de sociale, groene en digitale transitie.

Asiel, migratie en integratie

Het coalitieakkoord presenteert een aantal maatregelen voor een stabiel asiel- en migratiebeleid, zoals het behoud van de Spreidingswet, voorkomen van dure (crisis)noodopvang, beleid op basis van realistische prognoses en meerjarige financiering voor de vreemdelingenketen. Er is aandacht voor sneller meedoen via werk en taal, en er wordt ingezet op voldoende opvangplekken en alternatieve huisvesting. Dat sluit goed aan bij de bouwsteen én het alternatieve VNG-plan voor opvang en integratie 'Van wachtstand naar werkstand'. Bij arbeidsmigratie zijn de aanbevelingen van het Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten van het recente SER-advies leidend, waarbij werkgevers meer verantwoordelijkheden krijgen.

Asielzoekers

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen de asielketen beter op orde brengen door steviger op te treden tegen overlastgevers, meer rust en voorspelbaarheid in de opvang te creëren en te werken met structurelere, meerjarige financiering van de keten (IND, COA, DT&V en Nidos). Asielzoekers met een kansrijke aanvraag krijgen sneller toegang tot werk en taal. Werk en meedoen worden nadrukkelijk de norm, en een inburgeringstraject gaat hier beter op aansluiten. Zolang de asielketen nog niet op orde is en de opvangcapaciteit onvoldoende blijft, willen de coalitiepartijen de spreidingswet behouden om te zorgen voor een evenwichtige verdeling van opvang over gemeenten.

Werken moet eenvoudiger worden voor kansrijke asielzoekers, onder meer door een alternatief voor de tewerkstellingsvergunning, hulp en bemiddeling naar werk en uitbreiding van het aantal pilots met startbanen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten blijven een centrale rol spelen in opvang, leefbaarheid en openbare orde. Het behoud van de spreidingswet biedt bestuurlijke duidelijkheid en voorkomt dat de opvangdruk eenzijdig bij een beperkt aantal gemeenten blijft liggen. De inzet op sneller meedoen via werk en taal kan bijdragen aan meer rust rond opvanglocaties. Dit vraagt om goede afstemming met lokale en regionale partners in onder meer de Werkcentra en voldoende uitvoeringscapaciteit.

Statushouders

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen de druk op de sociale huur verminderen en zetten in op alternatieve, tijdelijke woonvormen tussen opvang en reguliere huisvesting. Zolang deze alternatieven onvoldoende beschikbaar zijn, blijft het aan gemeenten om zelf te bepalen hoe zij omgaan met voorrang voor statushouders. Daarnaast willen de coalitiepartijen de Participatiewet en de Inburgeringswet beter op elkaar laten aansluiten, zodat statushouders sneller aan het werk kunnen en integratie en participatie parallel verlopen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten behouden beleidsruimte om, passend bij hun lokale situatie, keuzes te maken in de huisvesting van statushouders. Tegelijkertijd vraagt de inzet op flexibele woonvormen en snellere arbeidsmarkttoeleiding om samenhang tussen wonen, inburgering en participatie. Dit versterkt de gemeentelijke regierol, maar vergt ook voldoende middelen, faciliterende wettelijke kaders en uitvoeringsruimte.

Oekraïense ontheemden

Wat staat er in het akkoord?

Oekraïense ontheemden vallen tot 2027 onder de Richtlijn Tijdelijke Bescherming. Daarna willen de coalitiepartijen overstappen op een tijdelijke verblijfsstatus en inzet plegen op participatie en meedoen via werk. Over de langetermijnnrichting na 2027 biedt het coalitieakkoord echter nog weinig concrete duidelijkheid.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten blijven verantwoordelijk voor opvang, begeleiding en toeleiding naar werk. Dit betekent dus ook dat de zorgen en problemen in de uitvoering nog niet zijn opgelost. Gemeenten ervaren op dit moment ernstige knelpunten bij de opvang, begeleiding en toeleiding naar werk van Oekraïeners. We zijn hierover al langer in gesprek met het kabinet, helaas tot nu toe zonder concrete oplossingen. Ook in het nieuwe akkoord zien we die nog niet. Voor gemeenten is daarnaast snelle duidelijkheid over de langetermijn noodzakelijk, omdat het risico bestaat dat anders per maart 2027 nieuwe uitvoerings- en opvangproblemen ontstaan. We willen hierover zo snel mogelijk in gesprek met het nieuwe kabinet.

Arbeidsmigranten

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen nemen de aanbevelingen van het Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten en het recente SER-advies als uitgangspunt. Werkgevers worden nadrukkelijk verantwoordelijk voor registratie, huisvesting en het voorkomen van misstanden. Bij nieuwe bedrijvigheid willen de coalitiepartijen werken met een bedrijfseffectrapportage, zodat huisvesting, voorzieningen en leefbaarheid vooraf worden meegewogen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten krijgen meer mogelijkheden om vooraf te sturen op de effecten van arbeidsmigratie. Dit vraagt om extra inzet op toezicht, handhaving en ruimtelijke afwegingen. De bedrijfseffectrapportage versterkt de positie van gemeenten richting werkgevers, mits dit gepaard gaat met voldoende ondersteuning en duidelijke kaders vanuit het rijk.

Ontwikkelingssamenwerking

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen de 10% bezuinigingen op ontwikkelingssamenwerking terugdraaien, door jaarlijks structureel € 257 miljoen extra te investeren. Deze extra middelen zijn bedoeld voor humanitaire hulp, klimaat, onderwijs, vrouwenrechten en het verstevigen van het maatschappelijk middenveld. Ook blijft er nadrukkelijk aandacht voor het bijdragen aan de opvang van vluchtelingen in de regio en het beheersen van internationale migratiestromen, zowel direct als in de vorm van migratiepartnerschappen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

VNG International heeft een strategisch partnerschap met het ministerie van Buitenlandse Zaken waarmee we bijdragen aan het versterken van lokaal bestuur in 14 landen, waaronder wederopbouw in Oekraïne. Nederlandse gemeenten dragen met kennis en expertise bij aan dit programma. De financiering van dit programma loopt tot eind 2026. De VNG blijft in constructieve dialoog met het ministerie van Buitenlandse Zaken om ook na 2027 te blijven werken aan krachtig lokaal bestuur.

Hoofdstuk 5 – Nederland werkt

Elementen uit de bouwsteen Investeringsagenda zijn zichtbaar in de aanpak van de coalitiepartijen. De partijen kijken door tot 2035, ook al is een doorkijk tot en met 2050 nodig.

Onderdelen uit de bouwsteen Bestaanszekerheid zien we duidelijk terug in het coalitieakkoord. Wat specifiek ontbreekt is de herijking van het sociaal minimum en het op orde brengen van de basis. Ook zien we dat maatregelen genomen worden die de basis van bestaanszekerheid juist onder druk zetten. Tegelijkertijd is er wel oog voor Caribisch Nederland en de opvolging van Commissie Thodé voor een leefbaar sociaal minimum. Voor deze samenhangende maatregelen is het budgettaire kader nog onduidelijk. De bezuinigingen op de sociale zekerheid en zorg enerzijds en de impact van maatregelen anderzijds kunnen we nog niet overzien op het gemeentelijk domein en voor onze inwoners.

Bestaanszekerheid gaat over inhoud, maar ook over een stevige, gelijkwaardige en intensieve samenwerking met gemeenten en publieke dienstverleners van beleid tot uitvoering. Wij steken onze hand uit om samen te werken aan concrete en uitvoerbare maatregelen.

Werk en zekerheid

Samenwerkingsagenda op werk, inkomen en arbeidsmarkt

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen komen met een werkagenda voor zowel de korte als middellange termijn, waarbij zij zich richten op maatregelen die sociale zekerheid en baan zekerheid beïnvloeden. Het nieuwe kabinet bouwt verder aan werkcentra die op maat gemaakte dienstverlening bieden, afgestemd op de lokale arbeidsmarkt en bewoners.

Daarnaast streeft het nieuwe kabinet naar 3% R&D-investeringen en wordt er een Nationale Investeringsinstelling opgericht om het Nationaal Groeifonds te vervangen. Samen met sociale partners wordt er een ambitieuze samenwerkingsagenda ontwikkeld. In een driehoeksoverleg werken de ministers van SZW en EZ, samen met werkgeversorganisaties en vakbonden, aan concrete doelen voor een betere arbeidsmarkt en een sterker systeem voor werk en inkomen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het akkoord en de aangekondigde werkagenda bieden ruimte voor een constructieve samenwerking met gemeenten, alhoewel zij niet expliciet genoemd worden. Gemeenten hebben immers een regie- en uitvoerende rol in de Participatiewet, re-integratie en werkcentra. De voortzetting van de samenwerking in de werkcentra sluit aan bij de gedeelde ambitie van gemeenten en hun partners, maar onduidelijk is of de gewenste aanvullende middelen voor integrale dienstverlening daadwerkelijk worden vrijgemaakt.

Verhoogde R&D-middelen en de Nationale Investeringsinstelling versterken regionale innovatie-ecosystemen en bieden toegang tot kapitaal voor sociaal(economische) ambities en vraagstukken van gemeenten en arbeidsmarktregio's.

Leven Lang Ontwikkelen en Transitievergoeding

Wat staat er in het akkoord?

Er is gepaste focus op talentontwikkeling en een toekomstbestendige economie en arbeidsmarkt. Met een korte termijninvestering van €100 miljoen in Leven Lang Ontwikkelen (LLO) kijkt het nieuwe

kabinet naar tekortsectoren en kansrijke beroepen. Hiervoor worden de re-integratiebudgetten verlaagd. Voor de lange termijn willen de coalitiepartijen naar een stelsel van individuele leerrechten. Mensen die het meest baat hebben bij om- en bijscholing (zoals mbo'ers en mkb'ers) moeten daar ook het meest gebruik van kunnen maken.

De compensatie van de transitievergoeding wordt afgeschaft en deze wordt gekoppeld aan de (nieuwe) LLO-infrastructuur. Daardoor krijgen werkgevers die tijdig en voldoende hebben geïnvesteerd in bijscholing, omscholing en re-integratieverplichtingen lagere tot helemaal geen verplichtingen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De investering in LLO biedt gemeenten kansen als regisseurs van de regionale arbeidsmarkt. Toch is er behoefte aan meer en flexibeler budget voor werkcentra. Door een verlaging van het UWV-re-integratiebudget met € 100 miljoen komen meer mensen na hun uitkering bij gemeenten terecht voor begeleiding.

De afschaffing van de compensatie van de transitievergoeding raakt sociaal ontwikkelbedrijven onevenredig hard en de huidige demissionaire Minister van SZW heeft toegezegd in het huidige wetsvoorstel te kijken of een uitzonderingspositie of compensatie mogelijk is.

Participatiewet, aanpassingen WW en Arbeidsongeschiktheidsstelsel

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen met een tweesporenbeleid de stelsels van arbeidsongeschiktheid en sociale zekerheid aanpassen. Dit gaat zowel om opvolging van de commissie OCTAS als om versoering van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. De WW-uitkering wordt verkort naar één jaar, met verscherping van eisen qua opbouw van rechten en verzilvering, inclusief een korting op het maximaal te ontvangen bedrag. De AOW-leeftijd stijgt mee met de stijging van de levensverwachting en de IVA wordt afgesloten voor nieuwe instroom. Ook worden samenhangende interventies geschetst die de WIA uitvoerbaar en betaalbaar moeten houden.

Op middellange termijn willen de coalitiepartijen fundamentele herzieningen van het stelsel van ziekte en arbeidsongeschiktheid, met primaire focus op goede en snelle begeleiding naar werk. Het streven is dat meer mensen de weg naar werk vinden vanuit de Participatiewet, zeker in deze krappe arbeidsmarkt. Daar staat tegenover dat ze van de kleine groep die echt niet kan werken ook niet constant zullen vragen dit toch te doen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De aanpassingen van de WW, IVA en WIA kunnen ertoe leiden dat inwoners sneller een beroep doen op de bijstand, wat gevolgen kan hebben voor de gemeentelijke ondersteuning. Dit geldt vooral voor mensen met een lang arbeidsverleden voor wie het verlies van werk ingrijpend kan zijn. De aangekondigde korting van € 100 miljoen op de re-integratiebudgetten van het UWV kan daarnaast invloed hebben op de beschikbare ondersteuning in de Werkcentra, al is de precieze impact voor gemeenten nog niet duidelijk.

Mensen die niet meer uren kunnen werken, bijvoorbeeld vanwege een arbeidsbeperking, hebben geen baat bij de voltijdsbonus of het meerurenvoordeel. Recent is een compensatie uitbetaald aan medewerkers van de sociaal ontwikkelbedrijven omdat zij getroffen waren door soortgelijke beleidskeuzes. Deze ontwikkelingen vragen daarom zeer zorgvuldige afwegingen waar gemeenten bij betrokken moeten worden.

Gemeenten werken al aan een fundamentele herziening van de Participatiewet en steunen het ontzien van mensen die echt niet kunnen werken. Onduidelijk is of er steun is om voor deze groep de arbeidsplicht los te laten en een hogere inkomensondersteuning te bieden.

Kinderopvang

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen doorgaan met bijna gratis kinderopvang voor werkende ouders. Door de grootste toeslag af te schaffen, verminderen ze financiële onzekerheid.

Wat betekent dit voor gemeenten?

In de praktijk dreigt kinderopvang voor ouders met een laag inkomen juist minder toegankelijk te worden. Doordat er wordt vastgehouden aan de arbeidseis, wordt kinderopvang niet betaalbaar en toegankelijk voor álle kinderen. Door de verwachte toenemende vraag en het aanhoudende personeelstekort nemen de kosten voor ouders toe. Echte vereenvoudiging gaat er vanuit dat aparte gemeentelijke regelingen, zoals kinderopvang via een Sociaal Medische Indicatie (SMI), op termijn minder nodig zijn. Met de huidige uitwerking lijkt dat echter niet realistisch. Gemeenten verwachten dat deze regelingen voorlopig nodig blijven om de toenemende ontoegankelijkheid van de kinderopvang te compenseren.

Meer ondersteuning voor gezinnen met kinderen

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen gezinnen ondersteunen en meer zekerheid geven. Daarom werken ze toe naar het verminderen van de veelheid aan regelingen en het risico op terugvorderingen. Ze beginnen door de kinderbijslag en het kindgebonden budget samen te voegen in één-kindregeling met een hoger vast en een lager variabel bedrag. SVB is de beoogde uitvoerder.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De introductie van de één-kindregeling is een positieve stap voor ouders en de uitvoering. Het is wel van belang dat de basis op landelijk niveau goed geregeld wordt, toereikend is voor inwoners en dat er gekeken wordt naar samenhang met lokale voorzieningen, zoals bijzondere bijstand, schuldhulpverlening en kinderopvang.

Een goed inkomen

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen met hervormingen en bezuinigingen de sociale zekerheid en zorg toekomstbestendig maken. Ze richten zich op gerichte maatregelen voor kwetsbare groepen zoals werkende armen, investeren in armoedebeleid en schuldenpreventie. In overleg met gemeenten willen ze werken aan vereenvoudiging en een basisniveau van aanvullende gemeentelijke regelingen.

Om grip te krijgen op de portemonnee willen ze dat alle regelingen van de overheid op een vast moment in de maand worden uitbetaald. De coalitiepartijen zetten zich ervoor in om, in samenwerking met aanbieders van vaste lasten zoals banken, zorgverzekeraars en energiebedrijven, te komen tot één vaste betaaldag voor maandelijkse lasten, als de inwoner hierom vraagt.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De beoogde hervormingen en bezuinigingen raken de gemeentelijke taken en verantwoordelijkheden, zoals de bijstand, het armoede- en schuldenbeleid en re-integratie en

participatie. De VNG zal deze voorstellen toetsen op de gevolgen voor de uitvoering, de financiën en de gemeentelijke doelgroepen.

Positief is dat het coalitieakkoord inzet op extra investeringen in armoedebestrijding en schuldenpreventie, met een structurele reservering van € 150 miljoen. Tegelijk is nog onduidelijk welk deel hiervan bij gemeenten terechtkomt. In het akkoord ontbreekt bovendien een duidelijke opvolging van de aanbevelingen van de Commissie sociaal minimum, die benadrukte dat het rijk verantwoordelijk is voor een toereikend en zeker inkomen.

In de Verklaring Bestaanszekerheid heeft de VNG daarnaast gepleit voor meer eenvoud en voorspelbaarheid voor inwoners, onder meer door te werken met één betaalmoment. Samen met ketenpartners wil de VNG betrokken zijn bij de verdere uitwerking hiervan, zodat dit in de praktijk haalbaar en uitvoerbaar wordt.

Goed onderwijs en wetenschap

Onderwijs

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen draaien de bezuinigingen op het onderwijs terug en investeren een oplopende reeks van € 1 miljard in 2027 tot € 1,5 miljard structureel vanaf 2031 in onderwijs.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het is positief dat het rijk investeert in het onderwijs. Verspreid over het regeerakkoord staan, naast deze investering, nog diverse wenselijke maatregelen om onze jeugd betere kansen te geven. Denk aan de kansrijke start bij gezondheid, het versterken van de pedagogische basis bij jeugdzorg en hier dus de investeringen in van de rijke schooldag en vroeg en voorschoolse educatie. In de praktijk van gemeenten zijn al die aanpakken dagelijks met elkaar verweven.

Gemeentelijke Onderwijsachterstandsmiddelen

Wat staat er in het akkoord?

Leerachterstanden worden vroeg aangepakt. De coalitiepartijen investeren in bewezen aanpakken zoals de rijke schooldag en voor- en vroegschoolse educatie via de gemeentelijke onderwijsachterstandsmiddelen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Hoewel de enveloppe van € 1,5 miljard in de financiële paragraaf niet wordt verbijzonderd gaan we ervan uit dat hiermee de 10% SPUK-korting en de 2% extra korting op de gemeentelijke onderwijsachterstandsmiddelen per 2027 worden teruggedraaid. Dat is goed nieuws voor gemeenten en voor kinderen. Gemeenten kunnen daarmee hun aanbod aan voorschoolse educatie op peil houden en zo meer kinderen behoeden van een achterstand aan de start van hun schoolcarrière. Omdat dit per 2027 ingaat, ontstaat er nog wel een gat in de financiering voor 2026. Dat zullen we bij de komende begrotingsbehandeling agenderen.

Onderwijshuisvesting

Wat staat er in het akkoord?

Ondanks de grote noodzaak tot investeren is er in het akkoord niet voorzien in extra middelen. De partijen willen scholen beter ondersteunen bij de renovatie en verbetering van schoolgebouwen, maar doen dit 'binnen de bestaande mogelijkheden en middelen'.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het gat tussen de breed gedeelde ambitie van goede, veilige, klimaatneutrale schoolgebouwen en het beschikbare budget om deze te realiseren loopt door inflatie en verdere veroudering op naar € 1,3 miljard per jaar. Als gevolg hiervan zullen schoolgebouwen opnieuw verder verouderen. Scholen zijn daardoor steeds minder geschikt om naar de normen van vandaag les in te geven en voldoen in steeds mindere mate aan de eisen en wensen ten aanzien van energieprestaties en binnenklimaat.

Mbo

Wat staat er in het akkoord?

Het regeerakkoord wil het mbo versterken door structurele financiering en gelijke toegang voor studenten. Er komt extra aandacht voor stagediscriminatie, mentale gezondheid en weerbaarheid. De talentstrategie richt zich op betere aansluiting met de arbeidsmarkt en meer erkenning van het mbo als eindstation in het onderwijs.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten en mbo werken op veel terreinen intensief samen, bijvoorbeeld rondom het regionale arbeidsmarktbeleid, voldoende vakkrachten in tekortsectoren (techniek, bouw, veiligheid, kinderopvang), inburgering en mentale gezondheid van mbo-studenten. De extra investering geeft een goede basis voor deze samenwerking, bijvoorbeeld over ondersteuning en zorg voor mbo-studenten en de beweging van selectie- naar talentmaatschappij. Gemeenten spelen via de regionale meldpunten antidiscriminatie een rol in het tegengaan van stagediscriminatie.

Maatschappelijke diensttijd

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen burgerschap en maatschappelijke weerbaarheid bij jongeren bevorderen door de Maatschappelijke Diensttijd (MDT) beschikbaar te houden voor personen tussen twaalf en dertig jaar die niet deelnemen aan het militaire dienstjaar.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De VNG gaat ervan uit dat het budget MDT van € 130 miljoen behouden blijft voor het veld en dat dezelfde werkwijze als voor dit jaar gehandhaafd blijft. Relevant om te weten is dat gemeenten zelf geen MDT-projecten kunnen aanvragen bij OCW, maar MDT-partners dit wel kunnen doen in afstemming met gemeenten. Er zijn dus geen financiële gevolgen voor gemeenten.

Basisvaardigheden in relatie tot Volwasseneducatie (WEB)

Wat staat er in het akkoord?

Het gericht investeren in lezen, schrijven en rekenen wordt voortgezet. Op die manier beginnen kinderen niet met een achterstand en is er op het mbo meer tijd voor beroepsvaardigheden in plaats van het inhalen van achterstanden.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het is positief en hard nodig dat het nieuwe kabinet het niveau van basisvaardigheden in het onderwijs zelf wil verhogen. In het akkoord zien wij echter geen aanvullende investeringen in de volwasseneducatie. Het is onduidelijk of de 10% SPUK-korting op de gemeentelijke middelen voor volwasseneneducatie onder het terugdraaien van de onderwijsbezuinigingen valt.

Cultuur

Wat staat in het akkoord?

De coalitiepartijen willen de financieringsstructuur in de culturele sector herzien en geven makers en culturele instellingen langjarige zekerheid, met oog voor de regionale spreiding. Ze willen de regeldruk in de culturele sector verminderen. Bij cultuurbeleid hebben ze extra aandacht voor talentontwikkeling, muziekscholen en landelijke dekking van cultuurvoorzieningen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De aandacht voor de breedte van cultuur sluit aan bij de cultuurpropositie van de VNG en de bestuurlijke afspraken cultuurbeoefening 2025-2028 die we vorig jaar maakten met OCW en IPO. We gaan ervan uit dat de extra aandacht aan zal sluiten bij die afspraken. Talentontwikkeling en muziekscholen zijn daarin een lokale/regionale verantwoordelijkheid.

Voor langjarige zekerheid is 'fair pay' essentieel. Dit vereist niet alleen meer rijksmiddelen voor landelijke aanbieders, maar ook extra cultuurmiddelen in het gemeentefonds. Zo kunnen gemeenten lokaal ook eerlijk betalen. Zonder extra geld leidt 'fair pay' tot minder cultureel aanbod.

Bibliotheken

Wat staat in het akkoord?

Ze willen bibliotheken in heel Nederland versterken, zodat mensen ook hulp krijgen bij laaggeletterdheid, digitale zaken en taallessen. In de budgettaire tabel staan geen extra investeringen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De versterking van de bibliotheken sluit aan bij de werkzaamheden van vorige kabinetten. Het wetsvoorstel is inmiddels door het demissionaire kabinet aan de kamer gestuurd. Met de aankondiging van de invoering van een zorgplicht voor gemeenten in de nieuwe bibliotheekwet (WSOB) zijn er middelen vrijgekomen die vanaf 2028 structureel in het gemeentefonds zullen landen. Dit akkoord voegt daar geen verdere middelen aan toe.

Emancipatie

Wat staat in het akkoord?

Het akkoord stelt voor om geweld tegen vrouwen aan te pakken via één Nationaal Actieplan en een Nationaal Coördinator. De samenwerking tussen hulpverlening, justitie en ministeries wordt aangescherpt en de rol van Veilig Thuis verder versterkt. Geweld achter de voordeur wordt behandeld als *high impact crime*. Professionals krijgen extra training om signalen van huiselijk geweld, intieme terreur en rode vlaggen voorafgaand aan femicide beter te herkennen. Ook wordt gewerkt aan sterkere bewustwording, een hardere aanpak van online seksueel geweld en aangescherpte wetgeving, waaronder Clare's Law, strafbaarstelling van psychisch geweld en een adviesplicht voor onderwijs- en zorgprofessionals. Bescherming tegen eengerelateerd geweld wordt uitgebreid, onder meer via uitreisverboden. Met het akkoord wordt € 10 miljoen per jaar beschikbaar gesteld voor de bestrijding van femicide.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Een sterke en centrale aanpak van huiselijk en gendergerelateerd geweld is hard nodig. Gemeenten zijn voor een belangrijk deel verantwoordelijk voor de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling en zien dat het stelsel onder grote druk staat. Het is daarom een zorg dat het rijk bij de grote inhoudelijke ambities een dergelijk klein bedrag beschikbaar heeft gesteld.

Een gezonde samenleving

Wat staat er in het akkoord?

Er is aandacht voor de gezondheid van kinderen en het stimuleren van bewegen in het dagelijks leven en sport voor mensen met en zonder beperking. Ze willen bouwen aan zorgzame wijken en buurten door te investeren in de sociale cohesie. Daarnaast wordt ingezet op renovatie en verduurzaming van sportaccommodaties. Het Actieprogramma Kansrijke Start wordt verder ondersteund, zodat gezinnen in een kwetsbare situatie betere zorg en ondersteuning ontvangen. Ook zijn er extra middelen voor medische preventie.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Extra investeringen in de sociale basis en in krachtige gemeenschappen juichen we toe: daar zitten belangrijke sleutels tot een gezonde(re) samenleving. Na het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en de afspraken in het Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA) is de verdere versterking van Kansrijke Start een mooie stap. Gezonde en leefbare wijken moeten uitnodigen tot bewegen. Dat vraagt meer dan het opknappen van speelplaatsen en accommodaties, maar we zien dit wel als een belangrijke voorwaarde.

Investeren in de gezondste generatie ooit vraagt fundamentele en duurzame keuzes gericht op gezondheid. Maar ook weerstand kunnen bieden aan pandemieën. Dat de bezuinigingen van eerdere kabinetten op de pandemische paraatheid niet worden teruggedraaid is teleurstellend.

Huishoudelijke hulp

Wat staat in het akkoord?

Huishoudelijke hulp als maatwerkvoorziening binnen de Wmo 2015 wordt geschrapt met ingang van 1 januari 2029. Voor de mensen die niet zelf hulp kunnen regelen, blijft de gemeente daarin voorzien, waarbij geldt dat de beoogde besparing (€ 435 miljoen per 2029 op de rijksbegroting) taakstellend is.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Vooralsnog is onduidelijk wat de precieze consequenties zijn zowel inhoudelijk als financieel en het is daarmee een risico voor gemeenten waar we aandacht voor hebben. Onduidelijk is wat dit betekent voor de eerdere voornemens van een inkomensafhankelijke eigen bijdrage en de daarmee samenhangende ingeboekte bezuiniging op het gemeentefonds.

Versterken wijken en buurten

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen investeren in zorgzame buurten en gemeenschapsontwikkeling zodat ouderen en mensen met een beperking langer thuis kunnen wonen met passende ondersteuning. Daarbij ondersteunen ze mantelzorgers door het blijven bieden van respijtzorg. Ze willen zorgen dat gezonde keuzes via een wijkgerichte aanpak ook kwetsbare groepen bereiken. Verder willen de partijen investeren in het versterken van buurtregie, sociale cohesie en mantelzorgondersteuning. Hiervoor wordt € 540 miljoen per jaar gereserveerd in 2027 tot en met 2029.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het is nog onduidelijk waar de genoemde € 40 miljoen (2027-2029) precies voor is bestemd en of dit via gemeenten gaat lopen (waar de VNG voor pleit) en hoe dit budget zich verhoudt tot het elders genoemde 'gemeenschapsfonds' van 4 x € 50 miljoen. Extra inzet op mantelzorgondersteuning en respijtzorg vraagt om hogere investeringen van de gemeente. De investeringen in buurtregie,

sociale cohesie en mantelzorgondersteuning, samen met bestaande afspraken, zijn positief, maar niet voldoende voor de toekomst met meer ouderen die langer thuis wonen.

Compensatie chronische ziektekosten naar gemeenten

Wat staat in het akkoord?

De partijen geven aan dat ze bij alle hervormingen van de zorg en sociale zekerheid de zorg voor iedereen toegankelijk willen houden. Ze hebben extra oog voor chronisch zieken en mensen met een beperking. Voor deze inwoners is er een tegemoetkoming voor zorgkosten opgenomen. Hiervoor hebben de partijen € 350 miljoen structureel (vanaf 2027) geserveerd die ze via gemeenten willen uitkeren. Deze maatregel gaat hand in hand met een bezuiniging van € 618 miljoen op de fiscale aftrek specifieke zorgkosten (maatregel 47 in de tabel).

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten moeten deze maatregel uitvoeren, maar de uitwerking is nog onduidelijk. Die moet aansluiten bij de vereenvoudigingsagenda inkomen, eenvoudig zijn voor inwoners en passen binnen de gemeentelijke taken. Daarom is duidelijkheid nodig over de taakverdeling tussen rijk en gemeenten, de effecten voor inwoners in kwetsbare omstandigheden en de uitvoerbaarheid. Ook is een goede onderbouwing nodig van de gevolgen voor inwoners met een chronische ziekte of beperking, met een eenvoudige werkwijze zodat het geld zoveel mogelijk bij hen terecht komt.

Beschermd wonen en dakloosheid

Wat staat er in het akkoord?

In het akkoord staan geen nieuwe initiatieven op het gebied van Beschermd wonen of dakloosheid.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het is een gemis dat hierover niets is opgenomen, want dakloosheid is één van de meest ingrijpende problemen waar een burger mee te maken kan krijgen. Voor gemeenten is het dus van groot belang dat de aanpak van dakloosheid met kracht wordt voortgezet. De groei van het aantal EU-arbeidsmigranten en hun problemen vraagt daarbij om bijzondere aandacht.

Staatscommissie zorg

Wat staat er in het akkoord?

De staatscommissie zorg zal voor de langere termijn aanbevelingen doen over meer hervormingen voor een financieel houdbaar zorgstelsel als antwoord op de toekomstige vergrijzing en personeelskrapte.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het is positief dat een onafhankelijke gezaghebbende commissie met een lange termijn bril kijkt naar wat fundamenteel nodig is voor een houdbaar zorgstelsel. Gemeenten werken hier graag aan mee. Eerdere adviezen zoals investeren in preventie, meer middelen naar het sociaal domein en financiële schotten tussen zorgwetten wegnemen, moeten worden meegenomen. De staatscommissie moet ook verder kijken dan alleen het zorgstelsel en met praktische voorstellen komen voor beleid waarin gezondheid en vitaliteit centraal staan.

Langdurige zorg en zorg voor mensen met een beperking

Wat staat er in het akkoord?

De focus verschuift van intramurale zorg naar het investeren in zorgzame buurten, zodat ouderen en mensen met een beperking langer thuis kunnen blijven wonen. In de ouderenzorg wordt het

scheiden van wonen en zorg voortgezet en in de Wlz komt er meer doelmatige zorg door aanpassing van kwaliteitsnormen en tarieven.

De regels voor het persoonsgebonden budget worden ingeperkt. Een bestuurlijk akkoord voor ouderenzorg, gehandicaptenzorg en ggz-wonen moet de uitgavengroei beperken door persoonsgerichte en passende zorg te stimuleren, waarbij zorg in natura de voorkeur krijgt boven het pgb. De enveloppe ouderenzorg die onder het vorige kabinet was gereserveerd voor moderne verzorgingshuizen is vervallen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De voorgenomen veranderingen in de Langdurige (Wlz-)zorg leiden tot meer en intensievere aanspraken op Wmo-zorg en ondersteuning, maar de mate waarin is vooraf niet in te schatten. Dit staat op gespannen voet met de voorgenomen korting op het gemeentelijk budget voor Wmo huishoudelijke hulp. De verschuiving van intramurale zorg naar zorgzame buurten en gemeenschapsontwikkeling wordt wel mede versterkt met de eerdergenoemde tijdelijke middelen voor zorgzame buurten.

Geestelijke gezondheidszorg

Wat staat er in het akkoord?

Het nieuwe akkoord wil inzetten op preventie van mentale problemen van jongeren en volwassenen. Ze willen vroegtijdige interventie en voorkomen dat problemen te zwaar worden. Ze investeren in programma's op school, het werk en in de wijk om mentale veerkracht te versterken. Daarnaast willen partijen de financiering en organisatie van de GGZ hervormen, zodat er capaciteit in menskracht en budget komt voor complexe zorg. Prikkelers die lichte zorg bevoordelen worden afgebouwd en er vindt meer sturing plaats op uitkomsten.

De coalitiepartijen willen ook meer centrale regie over de verschillende wetten, zodat mensen niet tussen wal en schip vallen als ze van de ene naar de andere wet overgaan, bijvoorbeeld als ze volwassen worden. Om beter te kunnen prioriteren, blijven ze inzetten op het verkrijgen van inzicht in de zorgvraag.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Voor gemeenten is de inzet op een duurzame lokale en nationale strategie op mentale gezondheid positief. Meer regie op het gefragmenteerde ggz-stelsel kan positieve effecten hebben. Voorstellen voor ingrepen in het ggz-stelsel moeten met gemeenten samen worden geformuleerd. Ze moeten enerzijds gebaseerd zijn op een duurzame en gezamenlijke strategie voor het verbeteren van de mentale gezondheid. Anderzijds moeten gemeenten in staat worden gesteld van begin af aan hun preventieve, signalerende en normaliserende rol in het stelsel goed in te vullen. We herkennen het belang van bemoeizorg. Een rol van gemeenten in een aangepast ggz-stelsel moet gebaseerd zijn op de waarde van het sociaal domein.

Goede gegevensuitwisseling en slimme inzet van technologie

Wat staat er in het akkoord?

Om zorgverleners effectiever in te zetten en te ontzien van administratieve lasten, willen de partijen nieuwe technologieën en digitale consulten benutten omdat die bijdragen aan betere diagnostiek, slimmere zorg zodat professionals meer tijd hebben voor cliënten, patiënten en gezinnen. Ook willen ze zorgen voor een landelijk dekkende infrastructuur voor gegevensuitwisseling. Dit verbetert de samenwerking tussen zorgverleners, en waar passend met het sociaal domein, en maakt hoogwaardig onderzoek ten behoeve van patiëntenzorg mogelijk.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Een gezamenlijke aanpak van gezondheid betekent ook investeren in digitale samenwerking zorg- en sociaal domein. Als gemeenten moeten aansluiten op de landelijk dekkende infrastructuur voor gegevensuitwisseling, vraagt dit om heldere afspraken tussen het zorg- en sociaal domein over uitwisseling van gegevens en veilige terugkoppeling van gegevens naar burgers die voldoen aan landelijke en Europese afspraken en wetgeving.

VN-verdrag handicap

Wat staat er in het akkoord?

Om de zorg en het leven van mensen met een beperking te verbeteren voeren we het VN-verdrag Handicap uit.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Uitvoering van het VN-verdrag Handicap zal worden doorgezet. Daarbij blijven we aandacht vragen voor uitvoerbaarheid, inclusief realistische financiële onderbouwing.

Jeugdzorg

In de bouwsteen 'Jeugd, Onderwijs en Kansengelijkheid' bepleiten we het belang van 'zo gewoon mogelijk' opgroeien binnen een sterke gemeenschap. Jeugdigen en gezinnen die extra ondersteuning nodig hebben, kunnen terecht bij lokale teams of – wanneer dat noodzakelijk is – bij specialistische jeugdhulp. We zetten in op inperking van het gebruik van individuele jeugdhulp en aanpassing van het financieringsmodel, om zo te komen tot een houdbaar stelsel. We zien dat het regeerakkoord belangrijke elementen bevat om deze visie te realiseren. De coalitiepartijen erkennen de verantwoordelijkheid van ouders en het belang van een sterke pedagogische basis, waarin ook aandacht is voor (normalisering van) mentale problemen. Het is wel zaak de elementen goed met elkaar in verbinding te brengen en om te voorzien in passende (integrale) financiering, zodat er een samenhangend geheel ontstaat van kinderopvang, onderwijs, jeugdhulp en het bredere sociaal domein. De plannen om organisatie en financiering van de jeugdzorg te hervormen, bieden kansen om het jeugdstelsel toekomstbestendig te maken. Voor de komende jaren biedt dit echter nog geen realistisch financieel perspectief.

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen zetten in op een sterke sociaal-pedagogische basis en op preventie. Er gaat structureel € 150 miljoen naar de uitbreiding van het programma Kansrijke Start. Het kabinet wil ook investeren in mentale gezondheid op school, maar kent daarvoor geen specifieke middelen toe.

De organisatie en financiering van de jeugdzorg wordt hervormd. Het nieuwe kabinet wil het gebruik van lichte jeugdhulp terugdringen, onder meer door lichte ondersteuning niet meer te financieren of collectief te organiseren. Daardoor moet er meer capaciteit beschikbaar komen voor complexe zorg. Ook wil men hulpvragen die geen zorgantwoord behoeven elders oppakken, bijvoorbeeld in het sociaal domein.

Het jeugddomein blijft – in tegenstelling tot de rest van de zorg – een vergaande bezuiniging bespaard. Extra middelen voor jeugdzorg worden echter niet toegekend. Hoewel het kabinet de hervorming van de jeugdbescherming wil voortzetten, worden de benodigde transitie-middelen voor het Toekomstscenario niet beschikbaar gesteld.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten zetten al stappen om hulp en ondersteuning zoveel mogelijk rondom het kind en gezin te organiseren. Het is daarom waardevol dat de coalitie aandacht besteedt aan de pedagogische basis en aan de samenhang tussen wetten, bijvoorbeeld in de overgang van jeugd naar volwassenheid. Het is wel van belang dat gemeenten voldoende middelen ontvangen om de

pedagogische basis en lokale teams tot volle wasdom te laten komen, anders is er een risico dat de beweging stopt.

De coalitiepartijen doen niets aan de dreigende tekorten in de jeugdzorg. Die lopen op van € 2,6 miljard in 2028 tot € 2,9 miljard in 2030, ten opzichte van het financieel kader dat de Deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd adviseerde. Wij gaan graag met het nieuwe kabinet in gesprek over mogelijkheden om het stelsel beheersbaar te maken. We achten het echter onrealistisch dat maatregelen al in 2028 het beoogde effect hebben en kijken uit naar het advies van de Deskundigencommissie in 2027.

De huidige situatie is maatschappelijk en financieel onhoudbaar. Het is begrijpelijk dat de coalitiepartijen zich richten op lichte jeugdhulp, omdat daar de grootste toename zichtbaar is. Tegelijkertijd is het van belang ook het gebruik van specialistische hulp terug te dringen, omdat gemeenten daar vaak de hoogste kosten maken. We voorzien dat een harde afbakening binnen het aanbod – waarbij het één wel vergoed wordt, en het ander niet – kan leiden tot opwaartse druk richting zwaardere hulptrajecten. Dit beschouwen we als aandachtspunten voor de wetsconsultatie.

De instroom in de jeugdhulp is niet los te zien van ontwikkelingen in andere domeinen. Enerzijds is onze hoopvolle verwachting dat de investeringen in het onderwijs leiden tot betere kansen voor alle kinderen. Anderzijds is bekend dat armoede kan leiden tot stress in gezinnen. De voorgenomen bezuinigingen op bestaanszekerheid en zorg zijn op dit vlak een potentieel risico.

Nederland koploper in een digitale wereld

Digitale samenleving

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen vinden dat de overheid meer verantwoordelijkheid moet nemen voor de digitale samenleving. Ze willen dat het internet een veilige en gezonde plek wordt voor kinderen, jongeren en kwetsbare groepen. Het gaat onder andere om een minimumleeftijd (15) voor social media, het terugdringen van ongezonde schermtijd, strengere regels om kwetsbare groepen te beschermen tegen gerichte beïnvloeding, het tegengaan van desinformatie en online beïnvloeding.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten worden (in-)direct geraakt door misstanden in de online wereld. De verspreiding van desinformatie raakt ook lokaal gezag en lokale bestuurders, versterkt maatschappelijke polarisatie, zet aan tot hinder van gemeenteambtenaren en kan leiden tot verstoringen van de openbare orde. Op het moment dat de gezondheid van jongeren verslechtert door effecten van de online leefwereld, hebben gemeenten de taak om jongeren in de jeugdzorg er weer bovenop te helpen.

Een versterking van de nationale aanpak van online gezondheid en veiligheid is welkom maar de uitvoering blijft een vraagteken omdat ze geen geld hiervoor reserveren.

Digitale overheid en dienstverlening

Wat staat er in het akkoord?

De partijen willen een grote inhaalslag op digitale dienstverlening voor burgers en bedrijven, met Estland als voorbeeld. Alle overheidsdiensten moeten online en offline toegankelijk zijn.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Voor gemeenten betekent dit dat zij hun dienstverlening verder moeten digitaliseren. De ambitie dat alle overheidsdiensten online toegankelijk zijn vraagt om investeringen in digitale kanalen, systemen en vaardigheden. In het kader van inclusie, begrijpelijkheid en toegankelijkheid zijn de

Informatiepunten Digitale Overheid (IDO's) van groot belang, deze worden in het akkoord niet benoemd. Ook hier ontbreken de benodigde financiën.

Digitale autonomie

Wat staat er in het akkoord?

Het doel is om een overheid te creëren die digitaal betrouwbaar en weerbaar is. Dit betekent dat men kiest voor digitale autonomie door te investeren in Europese digitale infrastructuur en het verminderen van strategische afhankelijkheden. De coalitiepartijen willen daarnaast digitale aanbestedingen en inkoopprocessen standaardiseren en centraliseren, met veiligheid als belangrijk uitgangspunt.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het akkoord richt zich op de digitale zelfstandigheid van de rijksoverheid. Gemeenten hebben echter dezelfde digitale kwetsbaarheden en afhankelijkheden. Digitale autonomie is nodig voor de hele overheid, niet alleen voor het rijk. Omdat in de budgettabel nog geen duidelijkheid wordt gegeven over de financiering van deze transitie, is de impact lastig te overzien.

Digitale weerbaarheid

Wat staat er in het akkoord?

Cyberaanvallen, digitale spionage en desinformatie worden als directe bedreigingen voor Nederland gezien. De coalitiepartijen willen dat vitale sectoren en de (semi-)overheid cyberweerbaar zijn om maatschappelijke ontwrichting te voorkomen. Daarvoor stellen ze onder andere voor: een snelle implementatie van de NIS2-richtlijn, centrale regie op cybersecurity en oefeningen met overheden, MKB en vitale sectoren.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De voorgenoemde maatregelen vragen om intensieve afstemming tussen het rijk en de medeoverheden, onder meer via de Nederlandse Digitaliseringsstrategie en via het Bestuurlijk convenant digitale veiligheid gemeenten. Ook hier geldt dat het kabinet niet voorziet in de financiering van de plannen in de budgettabel.

Investeren in bereikbaarheid, zorg voor water en milieu

Nieuwe infrastructuur

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen investeren in de aanleg van nieuwe infrastructuur die noodzakelijk is voor de ontsluiting van nieuwe woningbouw. In het coalitieakkoord staat dat nieuwe woonwijken zowel met OV als met de auto goed bereikbaar moeten zijn. Bij de prioritering van nieuwe aanlegprojecten wordt gekozen voor projecten die aantoonbaar bijdragen aan woningbouw, bereikbaarheid en economische ontwikkeling. Voor prioritaire infrastructuurprojecten wordt zowel in 2028 als in 2029 € 750 miljoen beschikbaar gesteld.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het coalitieakkoord legt sterk de nadruk op nieuwe infrastructuur voor woningbouw. Wat dit voor gemeenten betekent, hangt in hoge mate af van de verdere uitwerking. In de begroting zijn langjarige investeringen opgenomen die aansluiten bij de Nota Ruimte. Het is nog onduidelijk hoe ze invulling willen geven aan de aanpak uit Bereikbaarheid op Peil, waarbij de bereikbaarheid van

voorzieningen centraal staat in plaats van een knelpuntenaanpak. Ook hier bepaalt de concrete uitwerking in het coalitieakkoord wat dit in de praktijk voor gemeenten betekent.

Beheer en onderhoud van infrastructuur

Wat staat er in het akkoord?

Om Nederland veilig, bereikbaar en economisch sterk te houden, krijgt de onderhoudsopgave voorrang bij het toedelen van beschikbare middelen. De coalitiepartijen zetten in op een nieuwe prioritering binnen alle onderhoudsopgaven van wegen en spoorlijnen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Positief is de aandacht voor de instandhoudingsopgave, alleen zijn de middelen onvoldoende voor de totale opgave van de gezamenlijke overheden. Bovendien zijn ze pas vanaf 2031 beschikbaar. In het coalitieakkoord zijn geen extra middelen vrijgemaakt voor de gemeentelijke onderhoudsopgave. Uit onderzoek van TNO blijkt dat hiervoor € 3,4 miljard per jaar nodig is.

Openbaar vervoer, elektrisch rijden, fiets en verkeersveiligheid

Wat staat er in het akkoord?

In het coalitieakkoord wordt aandacht besteed aan de uitbreiding van laadinfrastructuur voor elektrische voertuigen en het fiscaal aantrekkelijk houden van elektrisch rijden. Daarnaast wordt het gebruik van deelauto's, de fiets en het openbaar vervoer gestimuleerd. Binnen het ov ligt de focus op het spoor, het aanpakken van overlast en het tegengaan van zwartrijden. Ook zetten de coalitiepartijen in op de uitvoering van het Nationaal Toekomstbeeld Fiets. Verder zijn er plannen voor een aparte voertuigcategorie voor fatbikes, een minimumleeftijd en helmplicht, evenals de mogelijkheid voor gemeenten om fatbike-vrije zones in te stellen en strenger te handhaven.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De VNG is positief over het stimuleren van elektrisch rijden en alternatieven voor eigen autogebruik. In het coalitieakkoord is echter niet uitgewerkt hoe dit wordt gerealiseerd en er zijn geen extra middelen voor beschikbaar. Extra investeringen in ov, publieke mobiliteit of het Nationaal Toekomstbeeld Fiets ontbreken. Gemeenten die deelmobiliteit of fiets- en ov-gebruik willen stimuleren, moeten dit uit eigen middelen bekostigen.

Voor verkeersveiligheid blijft de inzet gericht op educatie, handhaving en veilige infrastructuur, maar de bestaande middelen uit het Strategisch Plan Verkeersveiligheid zijn al uitgeput. Nieuwe middelen om de risicogerichte aanpak met gemeenten voort te zetten ontbreken. Wel krijgen gemeenten meer ruimte om overlast door fatbikes tegen te gaan, wat een oplossing op de korte termijn kan bieden.

Zorg voor water en milieu

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen een toekomstgericht beleid op het gebied van milieu en water. Het Schone Lucht Akkoord dient daarbij als uitgangspunt. De waterkwaliteit wordt structureel verbeterd. Bij de herziening van de Kaderrichtlijn Water zetten ze in op simplificatie, met als doel een ambitieuze en realistische richtlijn, zodat er ruimte is om samen met relevante waterpartners te werken aan concrete plannen voor verbetering. Daarnaast willen ze dat Nederland kartrekker wordt in het realiseren van een Europees verbod op PFAS.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De Kaderrichtlijn Water kan gevolgen hebben voor ruimtelijke ontwikkelingen. Gemeenten wachten op de maatregelen die het kabinet hiervoor zal voorstellen, omdat het niet halen van de KRW-doelen vanaf 2027 kan leiden tot beperkingen voor nieuwe projecten, waaronder woningbouw.

Daarnaast worden bodemkwaliteit, voldoende zoetwater en goede luchtkwaliteit steeds belangrijker voorwaarden voor de uitvoering van gemeentelijke opgaven. Wanneer luchtkwaliteitseisen worden overschreden, kan dat zowel de volksgezondheid raken als gevolgen hebben voor de ruimte die gemeenten hebben om te bouwen. In dit licht is een landelijke programmatische aanpak voor verbetering van de luchtkwaliteit van belang.

Tot slot vraagt een eventueel Europees of landelijk verbod op PFAS om verdere uitwerking in overleg met gemeenten, zodat duidelijk wordt welke gevolgen dit heeft voor vergunningverlening, toezicht en handhaving.

Gezonde overheidsfinanciën

Wat staat er in het akkoord?

Houdbare overheidsfinanciën zijn van belang voor brede welvaart van toekomstige generaties. Inzet is gericht op trendmatig begrotingsbeleid en het maken van meer onderscheid tussen uitgaven aan consumptie en investeringen zodat baten van investeringen duidelijker zichtbaar worden. Ook wordt de begrotingshorizon verbreed naar 8 jaar, dat geldt voor wonen en infrastructuur en energie en klimaat. In de budgettaire tabel staat een efficiencytaakstelling rijksoverheid/slagvaardige overheid en subsidietaakstelling.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Een langjarig stabiel beleid is belangrijk om vanuit gemeenten bij te dragen aan de grote verbouwing van Nederland. Positief is de insteek om baten van investeringen duidelijker zichtbaar te maken. Ook om langjarig middelen (t/m 2035) te reserveren voor opgaven in het fysieke domein, ook al blijven wij inzetten op een bredere investeringsagenda t/m 2050. We kijken kritisch naar de taakstelling voor de overheid en subsidies omdat deze ongetwijfeld een doorwerking hebben naar gemeenten.

Belasting- en toeslagenstelsel

Wat staat er in het akkoord?

Het belasting- en toeslagenstelsel en andere inkomensregelingen en -verzekeringen zijn aan herziening toe. Hiervoor bewandelt een toekomstig kabinet meerdere sporen zoals stapsgewijze vereenvoudigingen in het fiscale, sociale zekerheids- en toeslagenstelsel en verder wordt gewerkt aan meer eenvoud in de uitvoering. Dat betekent onder andere:

- Harmonisering van begrippen (partner, kostendeler, inkomen en vermogen) en voorwaarden voor inkomensondersteunende regelingen inclusief sociale zekerheid en toeslagen;
- De uitvoering van toeslagen onder de Wet structuur uitvoeringsorganisatie werk en inkomen (SUWI) brengen, zodat tussen uitvoeringsinstanties gegevens kunnen worden uitgewisseld en dienstverlening kan worden verbeterd.
- Verkleinen van niet-gebruik en het risico op terugvorderingen door proactieve dienstverlening, waaronder toewerken naar automatisch uitkeren van toeslagen.
- Stapsgewijs beperken van de veelheid aan inkomensafhankelijke regelingen in de fiscaliteit, te beginnen met de heffingskortingen.

- De kinderbijslag en het kindgebonden budget samenvoegen in één-kindregeling met een hoger vast en lager variabel bedrag.
- Onderzoeken hoe de complexiteit van 21 samenlevingsvormen in de AOW op te lossen.
- Afschaffen Kinderopvangtoeslag door directe financiering.

Het nieuwe kabinet komt voor het einde van 2026 met een hervormingsagenda met concrete mijlpalen. De voortgang op de hervormingsagenda gebeurt onder primaire verantwoordelijkheid van de staatssecretaris voor Fiscaliteit in samenwerking met de minister van SZW.

Wat betekent dit voor gemeenten?

We herkennen de thema's als concrete onderdelen uit onze Verklaring Bestaanszekerheid. Vereenvoudiging en de raakvlakken met toeslagen en fiscaliteit lopen hier als rode draad doorheen. Voor deze samenhangende maatregelen is het budgettaire kader nog onduidelijk. De hervormingsagenda gaat over inhoud, maar ook over een stevige, gelijkwaardige en intensieve samenwerking met gemeenten en publieke dienstverleners van beleid tot uitvoering.

Hersteloperatie Toeslagen

Wat staat er in het akkoord?

Het vertrouwen in de overheid van ouders die slachtoffer zijn geworden van de Toeslagenaffaire is ernstig geschaad. Herstel van de financiële en emotionele schade is nodig en urgent. De lessen uit de parlementaire enquête en ondervraging verdienen daarom opvolging. Om de hersteloperatie rond de kinderopvangtoeslagaffaire zo spoedig mogelijk af te ronden, wordt maximaal ingezet op:

- afhandelen van financiële schade;
- gemeenten ondersteunen bij de uitvoering van hun taken richting ouders in het kader van brede ondersteuning;
- inrichten van een 'plek' voor emotioneel herstel;
- beter richten van de kindregeling zodat kinderen een goede (door)start krijgen.

Om de hersteloperatie rond de kinderopvangtoeslagaffaire zo spoedig mogelijk af te ronden, wordt voor de duur van de afwikkeling een staatssecretaris benoemd.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Voor gemeenten is het belangrijk dat we de Hersteloperatie Toeslagen kunnen afronden, in lijn met eerder gemaakte Bestuurlijke afspraken. Voor gemeenten is het belangrijk dat langdurige psychosociale ondersteuning op landelijk niveau gewaarborgd is en dat de transitie, inclusief de impact op de reguliere dienstverlening, op een verantwoorde manier wordt vormgegeven.

Gemeente
T.a.v. de griffier van de gemeenteraad
Adres
Postcode/plaats

Lemmer, 04/02/2026

Betreft: het vinden van de NKB, wanneer het om kermis gaat.

Geachte Griffier,

Graag informeren wij U dat er binnen de Nederlandse Kermisbond (NKB) recent een reorganisatie heeft plaatsgevonden.

Tevens is er een nieuwe voorzitter aangetreden.
Dit in de persoon van Marc van Niekerk-Thie.

Hij heeft vol enthousiasme en trots de functie opgepakt.
Met zijn aanstelling hopen wij met een frisse start weer aan de slag te kunnen voor onze leden en weer zichtbaar te zijn bij zowel de landelijke als plaatselijke overheden.
Dit natuurlijk met de kwaliteit en expertise die U altijd van ons gewend bent geweest.

Door deze ontwikkelingen zijn wij de afgelopen periode helaas minder zichtbaar geweest en daarom willen wij middels deze brief het contact met U opnieuw versterken.

Wij verzoeken U vriendelijk om ons pro-actief te benaderen bij oa ruimtelijke en beleidsveranderingen binnen Uw gemeente.
Graag willen wij actief actuele informatie krijgen zodat wij tijdig kunnen reageren en feedback kunnen geven.
Dit kan telefonisch of via de mail, maar wij komen ook desgewenst graag naar U toe voor een hernieuwde kennismaking of een desgewenst gesprek waar nodig.

Wij blijven graag tijdig geïnformeerd en betrokken, zodat wij onze leden zo goed mogelijk kunnen vertegenwoordigen en ondersteunen.
Het belang van onze leden staat voor ons altijd voorop en wij hechten daarom veel waarde aan een open en constructieve samenwerking met gemeenten.

Wij danken u bij voorbaat voor Uw medewerking en zien uit naar een prettig en goed contact.

Met vriendelijke groet,

Namens de Nederlandse Kermisbond (NKB)

Marjolein van der Molen (secretaris)
Telefoon 0622001363

kantoor@nkb-alkmaar.nl

Marc van Niekerk-Thie (voorzitter)

Telefoon 0628979293

marcthie@hotmail.com

Aan Raadsfractie PvdA
T.a.v. mevrouw Al-Daraaj en heren Pieters en
Noordhoff

Drachten,
10-02- 2026

Ons kenmerk
2026-008431

Uw kenmerk

Behandeld door
Woudstra, Fokke
0512 - 581 234

Onderwerp

Beantwoording schriftelijke vragen PvdA fractie over fietspad en verlichting

Geachte mevrouw Al-Daraaj en heren Pieters en Noordhoff,

Op 17 december 2025 heeft u schriftelijke vragen gesteld over het fietspad richting School Samen Kansrijk en de verlichting bij fietspaden. Via deze brief beantwoorden wij uw vragen.

1. *Kan het college aangeven welke stappen inmiddels zijn gezet in de uitvoering van het plan, en welke werkzaamheden er op dit moment nog worden uitgevoerd of in voorbereiding zijn?*

Wij hebben naar aanleiding van uw vragen hierover in het vragenuur contact gehad met de leerling en de school over de mogelijkheid om via een rustige en veilige route naar school te fietsen. Daarvoor was het nodig om een stukje fietspad tussen de school en de bushalte bij de carpoolplaats van Nijtap aan te leggen. Dit kon vrij snel worden gerealiseerd omdat we over de grond beschikken en er vanuit het SBO nog middelen beschikbaar waren.

2. *Ondanks de eerdere toezeggingen lijkt er voor zover wij kunnen zien nog steeds aan het fietspad gewerkt te worden en zijn de verbeteringen nog niet volledig gerealiseerd. Kan het college uitleggen welke factoren of vertragingen hierbij een rol spelen?*

De verbeteringen zijn vorig jaar gerealiseerd en in oktober afgerond. In dezelfde periode is ook aan de Nijtap en Folgeren gewerkt aan het fietspad vanwege aanleg kabels en leidingen.

3. *Wat is op dit moment de voorziene planning voor de afronding van de werkzaamheden aan het fietspad, en wanneer kunnen leerlingen en andere gebruikers rekenen op de definitieve verbetering van de verkeersveiligheid?*

De werkzaamheden rond de paden en op het parkeerterrein zijn afgerond en opgeleverd.

4. *Zijn er aanvullende maatregelen of aanpassingen in overweging genomen naar aanleiding van het gesprek met de leerlingen of recente observaties, en zo ja, welke?*

Wij zijn nog in gesprek met de school of en welke aanpassingen nog nodig zijn. Het gaat dan om haal en brengverkeer door ouders en het wachten rond de entree op het fietspad. Hierbij is Veilig Verkeer Nederland (VVN) ook als adviseur aangehaakt.

Vragen over verlichting bij fietspaden

5. *Onze fractie heeft de afgelopen periode verschillende berichten ontvangen van inwoners over onvoldoende of geheel ontbrekende verlichting bij diverse fietspaden. Kan het college aangeven hoeveel meldingen hierover bij de gemeente zijn binnengekomen in het afgelopen jaar?*

Wij ontvangen jaarlijks een aantal meldingen over de openbare verlichting. Dit houden we niet in aantallen bij. Meldingen over defecte openbare verlichten pakken we direct op om te herstellen. Over onvoldoende of geheel ontbrekende verlichting maken we per situatie een beoordeling. Daarbij is het beleidsplan openbare verlichting uitgangspunt. Vaak gaat het om situaties rond sociale veiligheid. Het gemeentelijke beleid is dat verlichting alleen bijdraagt aan de sociale veiligheid als ook sprake is van sociale controle: "zien en gezien worden". Wanneer er geen sprake is van sociale controle, bijvoorbeeld bij parken of wegen in buitengebieden, is het beter om, indien mogelijk, alternatieve (fiets)routes te stimuleren waar verlichting én sociale controle aanwezig zijn.

6. *Is het college bekend met deze situatie en kan het aangeven welke fietspaden momenteel niet of onvoldoende verlicht zijn?*

Zie antwoord onder vraag 5.

7. *Kan het college toelichten of er recent inspecties zijn uitgevoerd op de verlichting van fiets- en wandelpaden, en zo ja, wat de bevindingen hiervan waren?*

Er is recent een algehele inspectie uitgevoerd op de werking van alle verlichting in Smallingerland. Hieruit is gebleken dat enkele verlichtingspunten defect waren. Deze zijn inmiddels hersteld. Daarnaast hebben we op steeds meer plekken slimme openbare verlichting. Als er een defect is, ontvangen we automatisch een melding.

8. *Zijn er structurele oorzaken bekend voor het ontbreken of falen van de verlichting, zoals onderhoudsachterstanden, defecte aansluitingen, energiemaatregelen of technisch verouderde installaties?*

Wij ontvangen jaarlijks ongeveer 1300 storingen. De belangrijkste oorzaken van de storingen zijn:

- Defecte onderdelen in de bovengrondse installatie - 600 per jaar
- Netwerkstoringen – 400 per jaar (onder meer graafschades en gebreken aan het ondergrondse Liander netwerk)
- Aanrijdingen – 150 per jaar

Er zijn geen technisch versleten installaties in Smallingerland aanwezig.

9. *Welke maatregelen zijn op korte termijn mogelijk om de verlichting te verbeteren of te herstellen, met name op routes die intensief worden gebruikt?*

Het onderhouden en herstellen van de verlichting is een doorlopend proces. We werken met een externe aannemer die iedere week een storingsronde door Smallingerland doet om defecten te herstellen. Aanrijdingen en elektrotechnische

gevaarlijke situaties worden direct veiliggesteld. Dit is afdoende om de openbare verlichting in Smallingerland in stand te houden en veilig te houden.

10. Is het college bereid om een prioriteitenlijst op te stellen voor het verbeteren van de verlichting op de meest urgente locaties en deze met de raad te delen?

Ten aanzien van storingen aan de openbare verlichting kennen we geen prioritering. De meeste storingen kunnen we vrij snel verhelpen. Op een aantal plaatsen verbeteren we nog wel zaken zoals meer verlichting op voetgangersoversteekplaatsen. Wij zien dan ook geen noodzaak om een prioriteitenlijst op te stellen.

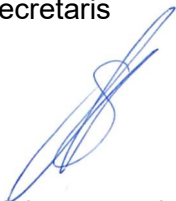
11. Kan het college aangeven binnen welke termijn inwoners merkbare verbeteringen kunnen verwachten?

Op dit moment is het onderhoudsprogramma van gemeente Smallingerland afdoende. In het debat van 20 januari jl. is door de raad de motie Vrouwen veilig in Drachten aangenomen. Hierin is ook verzoek voor betere verlichting genoemd. Bij de uitwerking van de motie komen we hierop bij u terug.

Wij vertrouwen erop u met deze brief voldoende geïnformeerd te hebben.
Met vriendelijke groet,

burgemeester en wethouders,

secretaris

Siebren van der Berg

burgemeester

Fred Veenstra

Aan Raadsfractie D66 Smallingerland
T.a.v. de heer Roy Postma

Drachten,
11 februari 2026

Ons kenmerk

Uw kenmerk

Behandeld door
Sjoerd Jager
0512 - 581 234

Onderwerp

Schriftelijke vragen over flyer "Begin vandaag met jouw noodplan"

Geachte heer Postma,

Op 5 januari jl. heeft u schriftelijke vragen gesteld over de flyer 'Begin vandaag met jouw noodplan'. Via deze brief beantwoorden wij uw vragen.

In uw inleiding vraagt u of het college bekend is met de campagnes die momenteel worden gevoerd om burgers bewust te maken van een noodsituatie. Het college is hier zeker bekend mee. Net zoals u hecht het college veel waarde aan duidelijkheid voor onze inwoners.

Hieronder de beantwoording van uw vragen:

1. *Is het college bekend met de flyer die ingevuld kan worden met de titel "Aan de slag: Begin vandaag met jouw noodplan".*

Antw: Het college is bekend met deze flyer.

2. *Op de achterkant van de flyer staat de vraag "informatienummer van de gemeente". Met daaropvolgend het getal 14 en een leeg invul veld. Er staat tussen haakjes "Vul hier het netnummer van je gemeente in". Hierdoor gaan mensen dus "0512" invullen.*

Antw: We kunnen dat inderdaad verwachten.

3. *Is het college van de gemeente Smallingerland zich bewust van het feit dat als men "14 0512" belt, dat men dan doorverbonden wordt met de gemeente Opsterland?*

Antw: Daar is het college zich van bewust.

4. *Is de gemeente Opsterland zich ervan bewust dat bij een eventuele noodsituatie mensen dus (massaal) gaan bellen met de gemeente Opsterland? Zo ja, wat betekent dit dan voor hun belastbaarheid?*

Antw: Het college is zich bewust van dit risico. Sinds het jaar 2000 werken gemeenten met 14 gevolgd door het netnummer van de betreffende gemeente en sinds 2005 zijn deze nummers gereserveerd voor publieke dienstverlening. De

Correspondentie-adres:
Postbus 10.000
9200 HA Drachten

Gauke Boelensstraat 2
9203 RM Drachten
Telefoon (0512) 58 12 34

E-mail gemeente@smallingerland.nl
Internet www.smallingerland.nl

afgelopen jaren heeft het huidige nummer 0512-581234 naast het 14-0512 nummer niet voor problemen of overbelasting bij de gemeente Opsterland gezorgd. Nu er veel aandacht is voor een mogelijke noodsituatie, buigt het college zich over de vraag of zij zich alsnog willen aansluiten bij het 14 0512 nummer. De vraag wat dit betekent voor de eventuele belastbaarheid kan nu niet of nauwelijks beantwoord worden, aangezien deze situatie zich niet heeft voorgedaan. Uiteraard is het zo, dat als er een noodsituatie ontstaat, het zeker mogelijk is dat de gemeente Opsterland telefoonverkeer vanuit de gemeente Smallerland te verwerken zal krijgen. Dit is dan ook de reden dat het college zich buigt over deze constructie en de wenselijkheid hiervan.

5. *Waarom krijgt men bij dit telefoonnummer niet de keuze of ze willen worden doorverbonden met de ene gemeente of de andere gemeente, zoals "14 0511" doet met bijv. Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel?*

Antw: Dit is een constructie die tot de mogelijkheden behoort en deze wordt op korte termijn besproken binnen het college.

6. *Is het college bereid om de mogelijkheid te creëren om "14 0512" ook te laten werken voor de gemeente Smallerland?*

Antw: Er is vaker gesproken over het aansluiten op het 14 0512 nummer. Tot heden zijn er argumenten geweest om 0512-581234 te blijven hanteren.

Argumenten om eerder niet voor het aansluiten op 14 0512 te kiezen waren o.a.:

- Er zijn 4 gemeenten die 0512 als netnummer voeren
- Niet alle plaatsen in deze 4 gemeenten voeren het netnummer 0512, bijv. Burgum
- Het huidige (nood)nummer 0512-581234 is erg bekend in Drachten e.o. en het is de vraag of inwoners, organisaties en ondernemingen een ander nummer snel gewend zijn

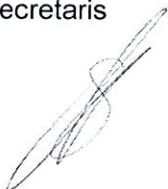
Nu er extra aandacht is voor een eventuele noodsituatie en de overheid hierover centraal communiceert, zal het college op korte termijn opnieuw wegen of het aansluiten op het 14 0512 nummer een verbetering is ten opzichte van de huidige situatie.

Wij vertrouwen erop u met deze brief voldoende geïnformeerd te hebben.

Met vriendelijke groet,

burgemeester en wethouders,

secretaris

Siebren van der Berg

burgemeester

Fred Veenstra

Onderwerp: Rapport Kinderombudsman 'Je bent maar een kind, je durft gewoon niet' 2026-011012

Bijlage: Aanbiedingsbrief rapport - College BW (definitief).pdf; 110226_Def rapport klachtbehandeling in residentiële jeugdzorg.pdf; inlineimage-738IBE.jpg

Van: Secretariaat De Kinderombudsman <secretariaat@kinderombudsman.nl>

Verzonden: donderdag 12 februari 2026 09:03

Aan: Secretariaat De Kinderombudsman <secretariaat@kinderombudsman.nl>

Onderwerp: Rapport Kinderombudsman 'Je bent maar een kind, je durft gewoon niet'

U ontvangt niet vaak e-mail van secretariaat@kinderombudsman.nl. [Ontdek waarom dit belangrijk is](#)

Geachte heer/mevrouw,

Bijgaand zend ik u het rapport 'Je bent maar een kind, je durft gewoon niet' van de Kinderombudsman, met daarbij een aanbiedingsbrief voor het college van Burgemeester en Wethouders. Het rapport bevat de belangrijkste inzichten van de Kinderombudsman over het recht van kinderen en jongeren om zich uit te spreken tijdens hun verblijf in de residentiële jeugdhulp. Het rapport is vandaag gepubliceerd.

Ik wil u verzoeken ervoor te zorgen dat het rapport en de brief bij de juiste personen in uw organisatie terecht komt:

- College van Burgemeester en Wethouders
- De gemeenteraad

Mocht deze mail nog vragen oproepen, dan kunt u contact opnemen met Eva Huls (via 070 356 35 90 of e.huls@nationaleombudsman.nl).

Met vriendelijke groet,

Sonja Wiersinga

Secretaresse Kinderombudsman

**nationale
ombudsman**

**kinder
ombudsman**

**veteranen
ombudsman**

T +31 70 356 36 52

E secretariaat@kinderombudsman.nl

Werkdagen: maandag t/m woensdag en vrijdag

kinder ombudsman

het beste besluit:
geef kinderen invloed

Retouradres: Postbus 93122, 2509 AC Den Haag

Pagina 1/3

Aan: College van Burgemeester en Wethouders

Datum

12 februari 2026

Betreft: Aanbieding rapport "*Je bent maar een kind, je durft gewoon niet*"

Onderwerp

Aanbieden rapport
*Je bent maar een kind,
je durft gewoon niet*

Geacht College,

Ons nummer

2066734

Hierbij bied ik u het rapport "*Je bent maar een kind, je durft gewoon niet*" aan. Dit rapport gaat over het recht van kinderen en jongeren om zich uit te spreken tijdens hun verblijf in de residentiële jeugdhulp. Op welke wijze draagt het klachtrecht daaraan bij? En wat hebben kinderen en jongeren nodig om hun verhaal te kunnen doen als er iets niet goed gaat?

Contactpersoon

Ayeh Zarrinkhameh
T 070 850 69 91

In het rapport leest u mijn bevindingen en de aanbevelingen die ik doe aan aanbieders van residentiële jeugdhulp. Voor gemeenten is dit rapport relevant omdat u afspraken zou moeten maken met gecontracteerde jeugdhulpaanbieders over de aanpak van de klachtbehandeling en over de terugkoppeling daarvan.

Kinderombudsman

Bezuidenhoutseweg 151
2594 AG Den Haag

De belangrijkste bevindingen

Het klachtrecht is een belangrijke rechtswaarborg

Het is een belangrijk kinderrecht dat kinderen en jongeren die niet thuis kunnen wonen, hun stem kunnen laten horen als er iets niet goed gaat op de plek waar zij geplaatst zijn. Het is essentieel dat zij hier gebruik van kunnen maken, kunnen vertellen wat er aan de hand is en op kunnen komen voor hun rechten. Een goed functionerend klachtrecht draagt er ook aan bij dat jeugdhulpaanbieders alert zijn op de kwaliteit van hun dienstverlening.

Postbus 93122

2509 AC Den Haag

T 070 356 35 63

info@kinderombudsman.nl

www.kinderombudsman.nl

De klachtprocedures voldoen nog steeds niet aan de vereisten

In het rapport "*Neem mijn klacht serieus*" (2016) formuleerde de Kinderombudsman tien regels waaraan het klachtrecht vanuit kinderrechtelijk perspectief moet voldoen.¹ Ik constateer dat deze ook nu nog relevant zijn. De praktijk voldoet namelijk nog niet of onvoldoende aan de vereisten. Deze regels en de daarbij horende aanbevelingen verdienen dan ook blijvende aandacht

De Kinderombudsman

is onderdeel van de

Nationale ombudsman

Voorwaarden om het klachtrecht te kunnen en durven gebruiken

Om te zorgen voor een goed functionerend en effectief klachtrecht, moet worden voldaan aan de volgende voorwaarden.

¹ Zie pagina 12 van het rapport.

Een toegankelijke en laagdrempelige procedure

Het is voor jongeren belangrijk dat de (formele) klachtenprocedure toegankelijk en laagdrempelig is. De procedure moet bekend, snel en duidelijk zijn. Daarnaast moeten jongeren altijd een terugkoppeling krijgen over wat er met hun klacht is gedaan en welke afwegingen daarin zijn gemaakt. Dit geeft jongeren een gevoel van regie en zorgt ervoor dat ze zich serieus genomen voelen.

Roos: 'Als jongere dien je een klacht in, en dan kan er misschien zelfs met de beste intenties heel veel achter de schermen gebeuren. Maar als jongere heb je daar niks van door...heb je geen weet van.'

Naast een toegankelijke en laagdrempelige procedure zijn twee basisvoorwaarden bepalend voor een effectief werkend klachtrecht. Het gaat dan met name om een veilig pedagogisch klimaat waarin het welzijn en de ontwikkeling van jongeren voorop staan én een reflecterende cultuur binnen de jeugdhulporganisaties.

Een veilig pedagogisch klimaat

Uit de gesprekken met jongeren blijkt dat een veilig pedagogisch klimaat - waarin hun welzijn en ontwikkeling voorop staan - een belangrijke voorwaarde is om zich durven te uiten als ze onvrede ervaren. Een gevoel van veiligheid, geborgenheid en vertrouwelijkheid is basaal voor de ontwikkeling van kinderen en jongeren, en om zich uit te durven uitspreken. In de gesprekken met jongeren blijkt dat zij dit vaak niet zo hebben ervaren.

Helena: 'Maar wat ik heel erg gemist heb binnen de jeugdzorg, is eigenlijk de nabijheid en betrokkenheid van de begeleiding.'

Een cultuur van reflecteren en leren

Verder blijkt uit de gesprekken met jongeren dat het ook bepalend is of er sprake is van een cultuur waarin medewerkers en organisaties openstaan voor feedback, en hiervan willen leren. Waarin jongeren niet bang hoeven te zijn voor de gevolgen als zij zich uitspreken. En waar ook echt iets wordt gedaan met hun inbreng. Uit de gesprekken met jongeren blijkt dat zij die open en lerende cultuur vaak niet (hebben) ervaren, en dat er weinig aandacht is voor reflectie en leren.

Melody: 'Ik denk dat je als instelling altijd verantwoordelijkheid hebt om te weten wat er speelt. En jij hebt als instelling de verantwoordelijkheid om naar de kinderen toe te gaan en te vragen: hoe vind je dit en hoe voelt dit, en hoe is dit?'

De aanbevelingen

Over de wijze waarop bovengenoemde voorwaarden geconcretiseerd kunnen worden, doe ik in het bijgaande rapport een reeks aanbevelingen. Hierbij richt ik mij tot de sector: de aanbieders van residentiële jeugdhulp, de professionals die werken in die sector en ook de klachtencommissies.

Het rapport met een aanbiedingsbrief is ook verstuurd aan de demissionair Staatssecretaris Jeugd, Preventie en Sport, de demissionair staatssecretaris Justitie en Veiligheid en de voorzitter van Jeugdzorg Nederland.

Heeft u nog vragen?

Als u nog vragen heeft over deze brief dan kunt u contact opnemen met Ayeh Zarrinkhameh (via 070 850 69 91 of A. Zarrinkhameh @nationaleombudsman.nl) of Eva Huls (via 070 356 3590 of E.Huls@nationaleombudsman.nl).

Met vriendelijke groet,

Margrite Kalverboer
Kinderombudsvrouw

kinderombudsman

‘Je bent maar een kind, je durft gewoon niet’

Wat jongeren nodig hebben om
zich uit te spreken tijdens hun
verblijf in de residentiële jeugdhulp

12 februari 2026

Kinderen hebben rechten

Deze zijn onder meer vastgelegd in het Verdrag inzake de Rechten van het Kind. De rechten gelden voor iedereen onder de 18 jaar.

De Kinderombudsman controleert of de overheid de kinderrechten in Nederland naleeft. Wij doen dit ook bij organisaties in het onderwijs, de kinderopvang, de jeugdzorg en de gezondheidszorg. De Kinderombudsman heeft verschillende taken die te maken hebben met onderzoek, advies en bewustwording over kinderrechten.

Onderzoek

De Kinderombudsman doet onderzoek naar onderwerpen die te maken hebben met de schending van kinderrechten. Wij kunnen ook een onderzoek beginnen naar aanleiding van klachten die binnenkomen over individuele gevallen.

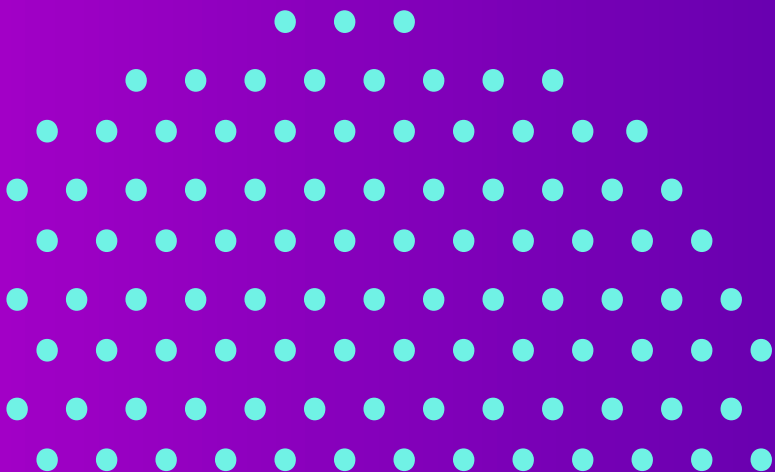
Advies

Op basis van signalen en onderzoeken adviseert de Kinderombudsman – gevraagd en ongevraagd – het parlement en verschillende instanties. Wij proberen structurele oplossingen te vinden voor problemen die met de rechten van kinderen te maken hebben.

Bewustwording kinderrechten

Het is belangrijk dat iedereen weet dat er kinderrechten zijn en wat deze inhouden. Dat geldt voor de kinderen en jongeren zelf, maar ook voor hun ouders, scholen, de overheid en instanties. Daarom wil de Kinderombudsman volwassenen, kinderen en jongeren bewust maken van de rechten van kinderen.

Meer informatie, rapporten en adviezen zijn te vinden op www.kinderombudsman.nl

Inhoud

Samenvatting voor jongeren	4	4 Wat we hoorden van jongeren	24
Voorwoord	7	4.1 Inleiding	24
1 Inleiding	10	4.2 Ervaringen met de klachtprocedure	24
1.1 Aanleiding	10	4.3 Een veilig pedagogisch klimaat	27
1.2 Focus	11	4.4 Een cultuur van reflectie en leren van klachten	30
1.3 Opbouw rapport	11	4.5 Alternatieve vormen om onvrede te uiten	31
2 Klachtrecht in kinderrechtelijk perspectief	12	4.6 Conclusie	34
3 Wat onderzoekers en experts zeggen	15	5 Conclusies en aanbevelingen	36
3.1 Inleiding	15	Conclusies	36
3.2 De klachtprocedure	15	Aanbevelingen	39
3.3 Leefklimaat: context waarin jongeren zich bevinden	17	Bijlage 1: Werkwijze	41
3.4 Een cultuur van reflectie en leren van klachten	20	Bijlage 2: Opzet interviews	43
3.5 Alternatieve vormen om onvrede te uiten	21		
3.6 Conclusie	23		

Samenvatting voor jongeren

Waar gaat dit rapport over?

Soms gaat het niet goed bij jongeren thuis. Bijvoorbeeld omdat er problemen zijn waardoor een jongere thuis niet veilig is. Dan kan besloten worden dat een jongere ergens anders gaat wonen. Dat kan voor een korte of een langere tijd zijn. Het is niet bedoeld als straf. Het doel is om de jongere een veilige plek te geven om op te groeien. Dat heet: jeugdhulp met verblijf.

Jongeren wonen dan tijdelijk op een andere plek, waar begeleiders voor hen zorgen. Ze wonen bijvoorbeeld samen met andere jongeren op een woongroep. Soms bepaalt een rechter dat het beter is voor een jongere om op een 'gesloten' groep te wonen. Bijvoorbeeld als een jongere meerdere grote problemen heeft. Op zo'n plek kun je niet zomaar weg en er zijn strenge regels.

Jongeren die op deze plekken wonen, maken soms vervelende dingen mee. Bijvoorbeeld met hun begeleiders, of met andere jongeren die er wonen. Dat kunnen kleine dingen zijn, maar ook grote dingen. Je moet bijvoorbeeld apart op je

kamer zitten, of je wordt vastgepakt. Het is heel belangrijk dat jongeren daarover kunnen praten. Je moet het gewoon kunnen zeggen als je het er niet mee eens bent.

Daarom hebben jongeren het recht om te klagen. Maar wij merkten dat zij dit niet vaak doen. Terwijl we ook weten dat er veel problemen zijn in de jeugdhulp. We hebben hier tien jaar geleden ook al onderzoek naar gedaan. Toen schreef de Kinderombudsman tien regels op. In die regels staat hoe volwassenen moeten omgaan met klachten van jongeren. En nu willen we hier nog een keer naar kijken. Om te weten hoe het nu gaat. We vinden het namelijk heel belangrijk dat jongeren hun stem kunnen laten horen.

Wat hebben we gedaan?

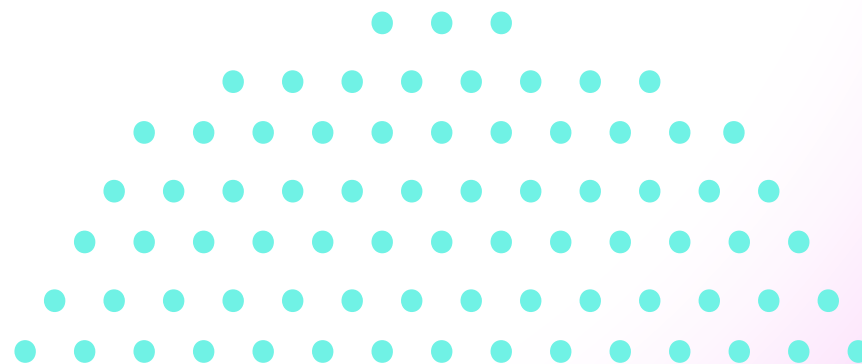
We hebben eerst gelezen wat er allemaal al geschreven is over de jeugdhulp. Want daar is al veel onderzoek naar gedaan. Verder hebben we met mensen gepraat die veel weten over dit onderwerp.

Daarna kwam het belangrijkste deel van ons project. We hebben met jongeren gepraat die zelf in de jeugdhulp wonen of hebben gewoond. Zij vertelden aan ons hoe het voor hen was om daar te wonen. En ze vertelden wat zij belangrijk vinden. Wat zij nodig hebben om hun verhaal te kunnen doen.

Wat hebben we gevonden?

Uit het onderzoek en de gesprekken met jongeren kwamen veel belangrijke punten naar boven. De belangrijkste zijn:

- De regels die we tien jaar geleden opschreven zijn nog steeds belangrijk. Maar het lukt niet altijd om te werken volgens die regels.
- Jongeren vinden het moeilijk om een klacht in te dienen als ze ergens niet tevreden over zijn. Bijvoorbeeld omdat ze niet goed weten hoe ze dat moeten aanpakken, of omdat ze het spannend vinden om iets over hun begeleider te zeggen.
- Jongeren vertellen pas wat er niet goed gaat als ze zich veilig en vertrouwd voelen op de groep waar ze wonen.
- Jongeren vinden het ook het belangrijk dat er echt naar hen wordt geluisterd en dat er iets met hun onvrede of klacht wordt gedaan. Ze hebben een open sfeer nodig waarin ze weten dat ze gewoon mogen vertellen wat er niet goed gaat.

- Jongeren geven aan dat je niet alle verantwoordelijkheid bij hen kunt leggen. Organisaties moeten zelf ook moeite doen om te weten te komen wat er niet goed gaat en wat er beter kan. Dat kan bijvoorbeeld met een jongerenraad. Of door jongeren anonieme vragenlijsten te laten invullen.

Wat moet er veranderen en wie moet dat doen?

In het rapport vertellen we de organisaties die jeugdhulp geven wat ze moeten doen om het beter te doen. Zodat jongeren makkelijk hun onvrede en klachten kunnen uiten.

Wij vragen daarom aan de jeugdhulporganisaties om ervoor te zorgen dat:

- jongeren op een makkelijke manier een klacht kunnen indienen. Dat de procedure goed wordt uitgelegd en niet te lang duurt. En dat jongeren altijd een antwoord krijgen op hun klacht;
- er meerdere manieren zijn om jongeren aan het woord te laten. Zoals groepsgesprekken op de woongroep. Of een exitgesprek als een jongere naar huis of naar een andere plek gaat, waarin de jongere ruimte krijgt om te vertellen wat er beter kon.
- de plek waar jongeren wonen huiselijk en veilig is voor hen, zodat zij zich hier goed voelen en zich kunnen ontwikkelen;
- er een open cultuur is waarin jongeren zich durven uit te spreken. Waarin er naar jongeren wordt geluisterd en waarin actief naar een mogelijke oplossing wordt gezocht.

Voorwoord

Vrijwel iedere jongere groeit het liefst op bij zijn eigen ouders, met zijn eigen broertjes en zusjes in zijn eigen vertrouwde omgeving. Zelfs als het thuis niet altijd fijn is. En soms kan dat niet. Bijvoorbeeld als het thuis onveilig is. Het Kinderrechtenverdrag geeft aan dat de plek waar je dan gaat wonen zo thuis mogelijk moet zijn. Dit rapport gaat over jongeren die uit huis geplaatst zijn in de residentiële jeugdhulp. Zo'n plaatsing kan vrijwillig of gedwongen zijn. Het kan gaan om een open of een gesloten plek. De jongeren wonen voor kortere of langere tijd op een leef- en behandelgroep. Ze krijgen zorg en hulp van hun begeleiders. De bedoeling is dat de plek waar ze wonen zo thuis mogelijk is.

En toch is dit lang niet altijd het geval. Veel jongeren beschouwen een residentiële plaatsing niet als een thuis. Ze voelen zich niet veilig en vertrouwd genoeg om zich vrij te kunnen uiten. Ze durven daarom niet goed aan te geven wat hen dwars zit en waar ze tegenaan lopen. Ze zijn te bang dat het negatieve gevolgen heeft voor hun leven op de groep. Dat heeft tot gevolg dat

tijdens hun residentiële verblijf niet naar buiten komt wat er misgaat, als het misgaat.

In dit onderzoek wilden we van jongeren weten wat zij nodig hebben om wel uit te spreken wat er tijdens hun uithuisplaatsing niet goed gaat. Dat kan gaan om kleinere en praktische zaken, maar vooral om zaken die met hun veiligheid en welzijn te maken hebben. Dat zijn zaken waar ze heel veel last van hebben, soms nog lang nadat ze de residentiële setting hebben verlaten.

De beslissing dat een jongere niet thuis kan wonen is een ingrijpende beslissing. Daarom is het een belangrijk kinderrecht dat deze jongeren hun stem kunnen laten horen als er iets niet goed gaat op de plek waar zij geplaatst zijn. Begeleiders hebben een machtspositie ten opzichte van de jongeren en de inperking van rechten en vrijheden van jongeren (vooral in de gesloten jeugdhulp) is ingrijpend. Daarom moet hier heel veel bescherming tegenover staan. Rechtsbescherming in deze context is dus van essentieel belang, net als voldoen

aan de voorwaarden waarbinnen deze rechtsbescherming ingeroepen kan worden.

Een onderdeel van deze rechtsbescherming is het recht van jongeren om zich uit te spreken of een klacht in te dienen in situaties waarin zij onvrede ervaren. Met dit recht hebben jongeren inspraak in hun situatie. Jeugdhulpaanbieders zijn mede hierdoor alert op de kwaliteit van hun hulpverlening. In dit rapport vertellen we hoe deze vorm van rechtsbescherming werkt in de praktijk en over de ervaringen van jongeren hiermee. Wat hebben zij nodig om hun verhaal te kunnen doen en om eventueel een beroep te doen op het klachtrecht?

De Kinderombudsman heeft in 2016 onderzocht hoe het klachtrecht in instellingen waar jongeren verblijven functioneert. Uit de gesprekken die we recentelijk hebben gevoerd en de onderzoeken die we hebben gelezen, blijkt dat de regels en aanbevelingen van de Kinderombudsman over de (informele en formele) klachtbehandeling¹ nog steeds relevant zijn. De praktijk voldoet namelijk nog niet of onvoldoende aan de vereisten. Deze regels verdienen dan ook blijvende aandacht.

Regels naleven is voor een jongere echter niet genoeg om zijn of haar stem te laten horen. In onze gesprekken geven jongeren aan wat

¹ Kinderombudsman 2016, *Neem mijn klacht serieus*, te raadplegen via: www.kinderombudsman.nl/publicaties/neem-mijn-klacht-serieusserieus | [De Kinderombudsman](http://DeKinderombudsman.nl)

ze echt nodig hebben om zich te durven en kunnen uitspreken. Als niet is voldaan aan belangrijke basisvoorwaarden zullen jongeren geen gebruik maken van het klachtrecht. De belangrijkste voorwaarde voor een effectief werkend klachtrecht is volgens jongeren dat ze zich veilig voelen en zich gezien voelen. Ze hebben een klimaat nodig waarin hun welzijn en ontwikkeling voorop staan. Daarvoor hebben zij ook behoefte aan een open cultuur waarin hun begeleiders kunnen reflecteren en leren van signalen en klachten. De jongeren die wij spraken vertelden ons dat er niet (voldoende) aan deze voorwaarden wordt voldaan.

De Kinderombudsman pleit ervoor dat jeugdhulporganisaties en betrokken medewerkers een pedagogisch klimaat creëren waarin het welzijn en de ontwikkeling van jongeren centraal staan. Dit impliceert een reflecterende en lerende cultuur waarin het aankaarten van ongewenste situaties en misstanden niet (alleen) bij jongeren wordt gelegd. Organisaties en hun medewerkers hebben een grote verantwoordelijkheid om proactief en regelmatig bij jongeren te polsen wat er goed gaat en wat er beter of anders zou moeten.

Het is bijzonder wrang dat we tien jaar na ons eerste onderzoek over dit onderwerp moeten concluderen dat er voor jongeren die uit huis geplaatst zijn eigenlijk niets wezenlijks veranderd is. Nog steeds kunnen de meeste jongeren hun verhaal niet vertellen. Dit schept de verplichting aan ons als volwassenen dit eindelijk te veranderen. Laten we dit samen doen, zodat er over tien jaar niet opnieuw een rapport ligt waarin we vaststellen dat verbeteringen zijn uitgebleven.

We willen alle jongeren bedanken die aan dit project hebben meegewerkt. Met hun openheid hebben zij een cruciale bijdrage geleverd aan deze publicatie. En of het nu lange of korte gesprekken waren, elke keer maakte hun verhaal indruk. Tot slot bedanken we ook het Jeugdwelzijnsberaad en de jeugdhulporganisatie die we hebben bezocht voor hun openheid en gastvrije ontvangst.

Margrite Kalverboer
Kinderombudsvrouw

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De Kinderombudsman heeft een toezicht-houdende taak op eerstelijns klachtbehandeling.² Meer dan tien jaar geleden ontving de Kinderombudsman voor het eerst zorgelijke signalen over het functioneren van het klachtrecht voor jongeren in geslotenheid. Het aantal klachten en signalen van deze jongeren aan de Kinderombudsman en/of andere instanties bleef echter beperkt. Dat was toentertijd aanleiding om te gaan onderzoeken hoe het klachtrecht van jongeren in de gesloten jeugdhulp en justitiële jeugdinrichtingen in de praktijk werkt. Uit het onderzoek bleek dat het klachtrecht van jongeren die in geslotenheid verbleven niet ten volle werd benut en effectiever zou kunnen zijn. In het rapport *'Neem mij(n klacht) serieus!'* (2016) formuleerde de Kinderombudsman daarom tien regels waaraan het klachtrecht vanuit het kinderrechtenperspectief moest voldoen. Per regel deden we een aantal aanbevelingen om de praktijk van het informele en formele klachtrecht te verbeteren (zie hoofdstuk 2).

We zijn nu tien jaar verder. Er is veel gebeurd in de tussentijd. De rapporten van bijvoorbeeld de Commissie de Winter³ en Jason Bhugwandass (*Eenzaam gesloten*⁴) beschrijven op een indringende manier wat jongeren in de gesloten jeugdhulp hebben meegemaakt. Inmiddels heeft de overheid besloten om de gesloten jeugdhulp af- en om te bouwen. Dit levert nieuwe dilemma's op, zoals het al dan niet toepassen van vrijheidsbeperkende maatregelen in de open residentiële jeugdhulp.

Hoewel we weten dat de kwaliteit van de gesloten jeugdhulp nog steeds onder druk staat, ontving de Kinderombudsman de afgelopen jaren – net als in het verleden – een beperkt aantal klachten, vragen en signalen van en namens jongeren. Wel weten we vanuit de verhalen die in de loop der jaren naar buiten zijn gekomen dat jongeren geen meldingen maken (zie o.a. het hiervoor genoemde rapport van Jason). We zien dus hetzelfde gebeuren als in het verleden: we weten dat er dingen misgaan, maar we ontvangen hier weinig klachten over.

2 In artikel 11b, onder d, van de Wet Nationale ombudsman staat dat de Kinderombudsman toezicht houdt op de wijze waarop klachten van jeugdigen of hun wettelijke vertegenwoordigers door instanties worden behandeld.

3 Te raadplegen via de website van de Rijksoverheid: [Eindrapport Commissie Onderzoek - De Winter: kinderen werden vanaf 1945 in de jeugdzorg onvoldoende beschermd tegen geweld | Nieuwsbericht | Rijksoverheid.nl](#)

4 Te raadplegen via de website van Expex: [06032024 Jason Gesloten-jeugdzorg_drukker2.pdf](#)

1.2 Focus

De Kinderombudsman heeft naar recente rapporten en onderzoeken gekeken en gesprekken gevoerd met allerlei partijen in het veld over het klachtrecht in de praktijk, met name in de gesloten jeugdzorg. We wilden achterhalen of de praktijk voldoet aan de vereisten van een goed functionerend klachtrecht. Daarvoor heeft de Kinderombudsman de uitgangspunten voor goede klachtbehandeling uit het rapport ‘Neem mij(n klacht) serieus’ als vertrekpunt genomen.

De ervaringen, idealen en behoeften van jongeren⁵ staan centraal in het werk van de Kinderombudsman, en dus ook in deze publicatie. Wij hebben met jongeren en ervaringsdeskundigen zelf gesproken, waarbij we de input vanuit de gesprekken met partijen in het veld hebben meegenomen en getoetst. Daarnaast kregen wij de mogelijkheid om een dag mee te kijken op een locatie voor open residentiële jeugdhulp. Vanwege de ontwikkelingen in de jeugdhulp (de afbouw van geslotenheid) lag de focus tijdens de gesprekken met jongeren niet langer alleen op de gesloten jeugdhulp, maar breder, namelijk op residentiële jeugdhulp.⁶ Daarbij was de belangrijkste vraag voor de Kinderombudsman of de praktijk voldoet aan de vereisten van een

goed functionerend klachtrecht. We vroegen ook wat er volgens jongeren nodig is om tijdens hun verblijf in residentiële jeugdhulp hun verhaal te doen en misstanden of ongewenste situaties bespreekbaar te maken.

1.3 Opbouw rapport

Dit rapport is als volgt opgebouwd. In **hoofdstuk 2** beschrijven we het kinderrechtelijk kader. In **hoofdstuk 3** bespreken we wat we van gesprekspartners hebben gehoord over het klachtrecht in de praktijk. We kijken ook naar relevante onderzoeken en ontwikkelingen in de afgelopen periode. In **hoofdstuk 4** beschrijven we wat we van jongeren zelf hoorden over het klachtrecht en over wat zij nodig hebben om zich uit te spreken. We sluiten in **hoofdstuk 5** het rapport af met onze conclusies en daaraan gerelateerde aanbevelingen.

5 We spreken in dit rapport over jongeren, omdat we vooral met jongeren en jongvolwassenen hebben gesproken.

6 Gelet op deze ontwikkelingen hebben we ervoor gekozen om ons na de gesprekken met partijen uit het veld en in deze publicatie te richten op de residentiële jeugdzorg, en niet op de Justitiële Jeugdinrichtingen. Voor deze publicatie hebben wij dus niet met jongeren uit Justitiële Jeugdinrichtingen gesproken.

2 Klachtrecht in kinderrechtelijk perspectief

Het klachtrecht is een fundamenteel recht en vormt een belangrijke rechtswaarborg voor jongeren die in de residentiële jeugdhulp verblijven. Het is essentieel dat jongeren hier gebruik van kunnen maken, hun mening kunnen uiten en op kunnen komen voor hun rechten. De plicht om dit goed te regelen weegt des te zwaarder nu het gaat om jongeren die in hun vrijheid beperkt kunnen worden, gescheiden zijn van hun gezinsleden en zich in een ongelijke machtspositie bevinden. Daarom beschrijven we hieronder welke kinderrechten relevant zijn als het gaat om het klachtrecht van jongeren in de residentiële jeugdzorg. Daarna geven we een kort overzicht van de Nederlandse regelgeving op dit gebied.

Kinderrechten als kader

De Kinderombudsman heeft de rechten uit het Kinderrechtenverdrag (IVRK) en daarop gebaseerde aanbevelingen en richtlijnen in het eerdergenoemde rapport uit 2016 als uitgangspunt genomen bij het opstellen van de vereisten waaraan de klachtprocedure moet voldoen.

Hoe ziet goede eerstelijns klachtbehandeling er volgens de Kinderombudsman uit?

1. De klachtprocedure is bekend en begrijpelijk.
2. De klachtprocedure is toegankelijk.
3. Jongeren kunnen elke klacht naar voren brengen.
4. De klacht wordt in beginsel informeel behandeld en jongeren worden gehoord.
5. De klachtprocedure is onafhankelijk en onpartijdig.
6. De klachtprocedure is afgestemd op jongeren.
7. Jongeren worden adequaat geïnformeerd over de voortgang en beslissing.
8. De klacht wordt zo spoedig mogelijk afgehandeld.
9. Een gegronde klacht leidt tot herstel en er wordt van geleerd.
10. Er is toegang tot een tweede en onafhankelijke instantie om de klacht aan voor te leggen.

De artikelen 2, 3, 6 en 12 van het Kinderrechtenverdrag vormen de grondbeginselen van het verdrag. Deze vier rechten moeten in onderlinge samenhang worden gezien en alle andere kinderrechten moeten aan de hand van deze vier rechten worden geïnterpreteerd. Daarnaast zijn enkele andere rechten relevant als het gaat om (het klachtrecht van) jongeren in de residentiële jeugdhulp.

Juridisch kader klachtrecht

Het klachtrecht is geregeld in de Jeugdwet en het onderliggende Besluit Jeugdwet. Er gelden bijzondere regels voor de gesloten instellingen en voor de toepassing van vrijheidsbeperkende maatregelen in de gesloten setting (hoofdstuk 6 van de Jeugdwet). Daarnaast geldt een algemene procedure voor alle overige handelingen die niet onder het bijzondere klachtrecht vallen.

Bijzonder klachtrecht

De bijzondere klachtprocedure uit hoofdstuk 6 van de Jeugdwet geldt specifiek voor een aantal handelingen binnen de gesloten jeugdzorg, zoals beslissingen over vrijheidsbeperkende maatregelen (ook tijdens vervoer) en beslissingen over verlof.

Artikel 2: Alle kinderrechten gelden voor alle kinderen. De overheid moet er alles aan doen om de rechten voor alle kinderen te realiseren, en moet ervoor zorgen dat kinderen beschermd worden tegen discriminatie.

Artikel 3: De belangen van het kind moeten voorop staan bij alle maatregelen die kinderen aangaan. Als belangen conflicteren, moeten de belangen van kinderen een eerste overweging zijn.

Artikel 6: Ieder kind heeft het recht op leven en het recht om zich te ontwikkelen.

Artikel 12: De overheid moet ervoor zorgen dat kinderen betekenisvol kunnen participeren. Dat betekent dat je voorwaarden moet scheppen waarin een kind alles kan zeggen, en inspraak en invloed heeft.

Artikel 19: Kinderen moeten beschermd worden tegen alle vormen van lichamelijk en geestelijk geweld, mishandeling en verwaarlozing. De overheid moet maatregelen nemen om dit te voorkomen, en moet zorgen voor opvang en behandeling van kinderen die hiervan slachtoffer zijn.

Artikel 20: Kinderen die (tijdelijk) niet in hun eigen gezin kunnen opgroeien hebben recht op bijzondere bescherming en bijstand van staatswege.

Artikel 37: Kinderen die van hun vrijheid worden beroofd, moeten met menselijkheid en op een waardige manier worden behandeld, en zodanig dat rekening wordt gehouden met hun leeftijd.

De jongere of degene met wettelijk gezag kan binnen een redelijke termijn een klacht indienen bij de klachtencommissie. De klachtencommissie moet binnen vier weken een beslissing nemen over de klacht. Daarna is beroep mogelijk bij de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ). De jongere of degene met wettelijk gezag kan een verzoek indienen voor bemiddeling bij de klachtencommissie. De klachtencommissie kan zelf ook bemiddeling voorstellen.

Met de Wet rechtspositie gesloten jeugdhulp zijn per 1 januari 2024 enkele wijzigingen doorgevoerd in hoofdstuk 6 van de Jeugdwet. De rechten van jongeren in de gesloten jeugdhulp zijn duidelijker vastgelegd. Zo moet de jeugdhulpverantwoordelijke de jongere informeren over onder andere de klachtenregeling en de mogelijkheid een vertrouwenspersoon in te schakelen (artikel 6.2.4 Jeugdwet).

Algemene klachtprocedure

De algemene klachtprocedure in de Jeugdwet (artikel 4.2.1) gaat over alle overige handelingen die niet onder het bijzondere klachtrecht vallen, bijvoorbeeld zaken met betrekking tot bejegening. Deze procedure is een stuk minder gedetailleerd dan de bijzondere klachtregeling. Er is vastgelegd dat er een klachtenregeling moet zijn en dat er een klachtencommissie

is die klachten kan behandelen. Er is geen termijn vastgesteld voor het behandelen van klachten. Na klachtbehandeling op grond van de algemene klachtprocedure kan een jongere (of diens vertegenwoordiger) voor tweedelijns klachtbehandeling naar de Kinderombudsman of de Nationale ombudsman.

3 Wat onderzoekers en experts zeggen

3.1 Inleiding

Tijdens het onderzoek hebben we relevante onderzoeksrapporten (zie voetnoten) bestudeerd en verschillende gesprekspartners (zie bijlage 1) geraadpleegd. Op basis van deze input schetsen we in dit hoofdstuk hoe het er volgens hen voorstaat met klachtbehandeling in de residentiële jeugdhulp. Wat we in dit hoofdstuk schrijven over de ervaringen en behoeften van jongeren is dus gebaseerd op de indrukken die de gesprekspartners hebben opgedaan in hun werk en in hun contact met jongeren. Hieronder beschrijven we eerst hoe het klachtproces wordt ervaren en daarna de context waarbinnen jongeren hun onvrede uiten. Vervolgens komt de cultuur binnen organisaties aan bod en tenslotte alternatieve vormen om onvrede te uiten.

3.2 De klachtprocedure

Drempels bij de toegang tot het klachtrecht

Er wordt volgens gesprekspartners ingezet op laagdrempelig contact leggen met jongeren. Zo komen de vertrouwenspersonen van Jeugdstem regelmatig op de groep om de jongeren te bezoeken. Zij kunnen naar behoefte ondersteuning bieden. Buiten die bezoeken kan een jongere op elk moment zelf contact zoeken met de vertrouwenspersoon, omdat de contactgegevens op posters staan die op de groep hangen. Een gesprekspartner benadrukte het belang van een toegankelijke procedure:

‘Als het gaat om jongeren in een gesloten setting, is het belangrijk je steeds te realiseren dat zij tegen hun zin in zo’n setting zitten. Dat er inbreuk wordt gemaakt op hun grondrechten. En dat als het over klachtbehandeling gaat, het de jongeren zo makkelijk mogelijk moet worden gemaakt om hun ongenoegen naar voren te kunnen brengen.’

Verschillende onderzoeksrapporten⁷ benadrukken dat jongeren geholpen moeten worden om laagdrempelig te kunnen melden en om hun ervaringen te delen (bijvoorbeeld met een vertrouwenspersoon of begeleider). Uit een recent rapport blijkt dat de meeste jongeren weten waar ze terecht kunnen als er iets misgaat, maar dat zij hier nog steeds terughoudend in zijn.⁸ Onze gesprekspartners benoemen deze terughoudendheid eveneens. Jongeren ervaren volgens hen drempels om een klacht in te dienen, mede doordat zij hun onvrede niet direct willen koppelen aan een ‘klacht’. Dat voelt zwaar voor hen. Een andere belangrijke reden is dat jongeren in de residentiële jeugdhulp zich in een afhankelijkheidspositie bevinden. Daardoor voelen zij zich minder vrij en veilig om een klacht in te dienen. Jongeren hebben bovendien vaak een loyaliteitsgevoel naar hun begeleider(s); het is ze er niet om te doen dat hun begeleider ‘op z’n kop krijgt’. Daarbij komt dat jongeren vaak moedeloos zijn en denken dat klagen toch geen zin heeft. Een klachtprocedure zegt hen weinig.

Informele klachtbehandeling en het gesprek met jongeren

Uit de gesprekken blijkt dat onvrede of klachten grotendeels informeel worden afgehandeld, dat wil zeggen buiten formele klachtenprocedures om.⁹ Slechts een klein deel van de klachten komt bij een klachtencommissie terecht. Jongeren

hebben volgens hen eerder behoefte aan een goed gesprek over wat hen dwars zit dan dat zij een formele klachtprocedure in willen gaan. Zij hebben in gevallen van onvrede vooral behoefte aan een snelle oplossing. Vaak lukt het ook om klachten op een informele manier op te lossen: er worden bijvoorbeeld nieuwe afspraken gemaakt tussen de jongere en diens begeleider of er wordt (meer) uitleg gegeven waarom een medewerker in een bepaalde situatie zo heeft gehandeld.

Gesprekspartners geven aan dat er meer geïnvesteerd moet worden in het voeren van een goed gesprek met jongeren door de professional, of het nu een (formele) klacht betreft of niet. Volgens meerdere gesprekspartners voelen jongeren zich hierdoor gehoord en serieus genomen. Daarbij is het voor jongeren belangrijk dat er in een probleemsituatie snel een oplossing wordt gevonden. Een goed gesprek voeren is daar een geschikt middel voor.

‘Jongeren hebben weinig met de “procedure”, zij willen met iemand die zij vertrouwen bespreken wat er is gebeurd en wat er aan de hand is.’

- 7 Rapport ‘*Veilig zijn en veilig voelen. Onderzoek veiligheidsbeleving jeugdhulp met verblijf*’ (AEF 2021), [Veilig zijn en veilig voelen](#) en het rapport ‘*Help, een klacht!*’ (AKJ, 2021), [AKJ - Help, een klacht!](#) | [Rapport | voor Jeugd & Gezin](#)
- 8 Rapport ‘*Veilig zijn en veilig voelen, 2024. Onderzoek veiligheidsbeleving jeugdhulp met verblijf*’ (AEF 2025), [Veilig zijn en veilig voelen, 2024 - Onderzoek naar veiligheidsbeleving in jeugdhulp met verblijf | Rapport | Rijksoverheid.nl](#)
- 9 Onder informele klachtbehandeling verstaan we dat onvrede buiten de formele klachtenprocedure mondeling is opgelost of afgehandeld. Zo valt bemiddeling, die voorkomt dat onvrede wordt doorgezet naar een formele klachtenprocedure, onder informele klachtbehandeling.

Gesprekspartners benoemen wel een spanningsveld bij informele klachtbehandeling. Een laagdrempelige en informele oplossing is fijn, maar heeft ook een aantal risico's. Zo kan het leereffect bij informele klachtbehandeling kleiner zijn. Het zou daarom goed zijn als organisaties dit soort gesprekken registreren en labelen. Dat kan veel meer inzicht bieden in ongewenste situaties die jongeren ervaren. Verder blijft de opvolging na zo'n informeel gesprek nog wel eens uit. Gesprekspartners zien dat in zo'n geval jongeren geregeld afhaken. Ze benoemen ook dat er juist wel behoefte kan zijn aan toetsing en beoordeling door een klachtencommissie of de RSJ. Dit levert juridische duidelijkheid op over een kwestie of werkwijze. Op die manier kunnen organisaties beter worden aangesproken.

‘Het enkele bestaan van een klachtencommissie als een extern serieus genomen instantie kan ook effect hebben op de cultuur en de kwaliteit binnen instellingen (kwaliteitsverbetering). Dit omdat men zich er binnen instellingen van bewust is dat die klachtencommissie aanwezig is.’

Lange procedure bij klachtencommissies sluit niet aan bij leefwereld jongeren

Gesprekspartners ervaren dat jongeren over het algemeen weinig vertrouwen hebben in

klachtencommissies. Dat een klachtprocedure bij de klachtencommissie lang duurt is ook een grote drempel om zo'n procedure te starten. Daarnaast is zo'n klachtencommissie hoogdrempelig omdat het een formele setting betreft die niet aansluit bij de leefwereld van jongeren. Er zijn drie klachtencommissieleden aanwezig en zittingen worden vaak op niet passende momenten gepland, waardoor jongeren eerder zullen kiezen voor een verlofdag dan op die dag naar de klachtencommissie te gaan.

Over klachtencommissies wordt verder aangegeven dat er winst kan worden behaald door meer informatie en expertise uit te wisselen tussen klachtencommissies. Dit gebeurt bijvoorbeeld wel bij de commissies van toezicht in de Justitiële Jeugdinrichtingen.

3.3 Leefklimaat: context waarin jongeren zich bevinden

Aard van klachten en context van onvrede

Als jongeren onvrede uiten of klagen, gaat dat volgens gesprekspartners over uiteenlopende kwesties. Denk aan vrijheidsbeperkende maatregelen, bejegening/grensoverschrijdend gedrag of een gebrek aan passende hulp. Ze klagen ook over de ervaren onveiligheid, het aanbod van dagbesteding, dat ze zich niet

serieus genomen voelen en dat er niet naar hen wordt geluisterd. Uit de gevoerde gesprekken en de geraadpleegde onderzoeksrapporten blijkt dat de onderwerpen waarover onvrede bestaat, samenhangen met een aantal bredere ontwikkelingen en omstandigheden in de residentiële jeugdhulp.

Gevolgen van om- en afbouw gesloten jeugdhulp

Door de om- en afbouw van de gesloten jeugdhulp komt de kwaliteit van zorg binnen de gesloten jeugdhulp onder druk te staan.¹⁰ Daarnaast kan de afbouw van de gesloten jeugdhulp leiden tot een onveiliger klimaat binnen de open jeugdhulp, omdat een verschuiving plaatsvindt van de doelgroep met complexe problematiek naar verblijf in een open setting.¹¹ De gesprekspartners noemden dit ook.

Daarbij komt dat nu al steeds vaker vrijheidsbeperkende maatregelen worden toegepast in de open setting terwijl daar geen wettelijke basis aan ten grondslag ligt. Gesprekspartners constateren dat jeugdhulporganisaties op voorhand al aangeven vrijheidsbeperkende maatregelen in te zetten bij bijvoorbeeld pittige gedragsproblematiek, zoals de deur op slot doen of een telefoon verbieden.

¹⁰ Zie brief van de Kinderombudsman aan de Tweede Kamer van 7 november 2024: [Kinderombudsvrouw uit weer zorgen over kwaliteit gesloten jeugdzorg | De Kinderombudsman](#)

¹¹ Zie ook de Kabinetsreactie van 13 juni 2025 op het rapport van het Europees Comité inzake de voorkoming van foltering en onmenselijke en of vernederende behandelingen of bestraffingen, [Response of the Dutch government to the report of the European Committee for the prevention of torture and inhuman or degrading treatment or punishment \(CPT\)](#) | Publicatie | Rijksoverheid.nl

Inmiddels hebben de verantwoordelijke bewinds- personen aangekondigd dat de Jeugdwet gewijzigd zal worden om toepassing van vrij- heidsbeperkende maatregelen in de open setting mogelijk te maken.¹² Verschillende partijen hebben gewezen op de noodzaak van normen, kwaliteitseisen en goede rechtsbescherming (waaronder goede klachtbehandeling).¹³

Personeelstekort - kwantitatief en kwalitatief

Daarnaast kunnen onvrede en klachten voort- komen uit personeelstekort. Dit tekort is zowel kwantitatief als kwalitatief. Er is te weinig personeel, er is een hoog verloop onder het personeel en er wordt veel gebruik gemaakt van (onervaren) zzp'ers en flexwerkers. Dat leidt niet alleen tot een hoge werkdruk, maar personeel bouwt ook weinig kennis en expertise op. Deze omstandigheden maken het lastiger om een veilige plek te creëren en een vertrouwensband op te bouwen met jongeren. Omdat personeel korte tijd op een groep staat, komt het voor dat problemen onopgelost blijven. Men denkt dan dat de volgende collega het wel oplost.

Druk op veiligheid en leefbaarheid

Belangrijke oorzaken van onvrede onder jongeren zijn de veiligheid en leefbaarheid op de woongroepen en het ontbreken van een pedagogisch klimaat. Uit verschillende rapporten blijkt dat jongeren regelmatig te maken krijgen

‘Personeel staat bijvoorbeeld kort op een groep, kent de jongeren niet en lost problemen niet op: “Daar ga ik me nu niet in mengen, dat doet degene voor of na mij wel”.’

met geweld en onveilige situaties.¹⁴ Mede door capaciteitsgebrek wordt prioriteit gegeven aan het handhaven van de veiligheid binnen met name de gesloten jeugdhulp. Daardoor is er weinig ruimte om jongeren op individueel niveau de zorg en aandacht te geven die zij nodig hebben. Jongeren krijgen niet de zorg en passende hulp waar zij recht op hebben.¹⁵

Verder geven gesprekpartners aan dat in de harder wordende wereld situaties sneller escaleren en er vaak onveiligheid in instellingen wordt ervaren. Er is ook veel sprake van drugs- gebruik. Bovendien is de onlinewereld onveiliger geworden in de afgelopen jaren. Door wat er online gebeurt is een heel nieuwe laag toegevoegd aan de veiligheidsbeleving van jongeren.

12 Zie brief aan de Tweede Kamer 13 juni 2025, [Kamerbrief over voortgang beleid jeugdzorg](#) | [Kamerstuk](#) | [Rijksoverheid.nl](#)

13 Advies RSJ 13 november 2023, [Advies Vrijheidsbeperkende maatregelen in de open residentiële jeugdhulp?](#) | [Advies](#) | [Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming](#), Rapport IGJ 25 april 2024 [Zorgen over jongeren met een complexe hulpvraag buiten de gesloten jeugdhulp](#) | [Rapport](#) | [Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd](#).

14 Commissie de Winter (2019), AEF (2021), Rapport *‘Ik ben het niet waard, dus droppen ze me maar hier’*, Vergeten Kind 2022 [Onderzoeksrapport- Ik- ben-het-niet-waard-dus- droppen-ze-mij-maar-hier - Het-Vergeten-Kind-2022. pdf](#), Jason Bhugwandass (2024), AEF (2025)

15 Vergeten Kind (2022), Jason Bhugwandass (2024), Rapport *‘Onvoldoende goede en passende hulp aan jongeren met complexe hulpvragen in open (residentieel) aanbod*, Inspectie Gezondheidszorg 2025 [Onvoldoende goede en passende hulp aan jongeren met complexe hulpvragen in open \(residentieel\) aanbod](#) | [Rapport](#) | [Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd](#)

3.4 Een cultuur van reflectie en leren van klachten

Leren van klachten is doel van het klachtrecht

Eén van de doelen van het klachtrecht is het leren van gemaakte fouten. Daarbij hoeft het niet alleen te gaan om formele klachten maar ook om andere – informele – uitingen van onvrede. Voorwaarde is wel dat de jeugdhulporganisatie hiervoor openstaat en in staat is om te reflecteren op haar eigen handelen.

‘Het is heel belangrijk wat de cultuur is binnen instellingen ten opzichte van klachten. Worden klachten gezien als iets wat je moet vermijden, of als mogelijkheid om van te leren?’

Sommige gesprekspartners benoemen dat (informele) klachten vanuit een defensieve houding worden teruggelegd bij het gedrag van de jeugdige zelf. Dan is het niet mogelijk om te leren van een klacht.

Cultuur van leren en reflectie is essentieel

Volgens gesprekspartners moet er meer reflectie en lerend vermogen komen bij organisaties. Hierbij geven gesprekspartners wel aan dat er grote verschillen kunnen zijn tussen organisaties en locaties, en dat dit zelfs persoonsgebonden

‘Het komt bij sommige instellingen geregeld voor dat de klacht wordt verklaard door het gedrag van de jongere. Dan zit de instelling meteen in de verdediging: het zal wel aan het gedrag van de jongere gelegen hebben. Er is dan geen sprake van reflectie of een goed gesprek.’

kan zijn: het maakt echt uit hoe de leiding hiermee omgaat. Om voor een lerende en reflectieve cultuur te zorgen, zou omgaan met kritiek en klachten al in de opleiding van professionals meegenomen moeten worden.¹⁶ Op die manier weten medewerkers dat kritiek en klachten erbij horen en hoe dat werkt. Tijdens ons bezoek aan een jeugdhulporganisatie werd benadrukt hoe belangrijk het is dat medewerkers leren elkaar aan te spreken. Daarmee help je elkaar als collega's en geef je tegelijkertijd het goede voorbeeld naar jongeren toe.

¹⁶ Zie ook AKJ (2021).

3.5 Alternatieve vormen om onvrede te uiten

Vormen van inspraak en participatie waarin jongeren onvrede kunnen uiten

Uitgaande van het gegeven dat jongeren drempels ervaren om te klagen, geven gesprekspartners aan dat er wordt gewerkt met en verder nagedacht over alternatieve manieren om jongeren hun onvrede te laten uiten, hun stem te laten horen en inspraak te laten hebben in hun situatie. Hieronder noemen we een aantal vormen die kunnen bijdragen om de drempels weg te nemen.

Jongerenraden

Verschillende gesprekspartners geven aan dat jongerenraden een effectief middel kunnen zijn voor jongeren om inspraak te hebben. Zij kunnen zich daar actief inzetten voor de belangen van de jongeren. Het is dan ook belangrijk dat instellingen jongerenraden faciliteren en betrekken om input op te halen. De jeugdhulporganisatie die wij hebben bezocht, betreft de jongeren via een zogenaamde twee-trapsraket. De jongeren voeren in eerste instantie zelf gesprekken op de woongroep. Zij gebruiken daarbij een format waarin allerlei verschillende onderwerpen aan de orde komen (zoals gebreken aan gebouwen, financiële issues of de sfeer op de groep). Zijn er problemen die tijdens

de jongerenvergadering niet kunnen worden opgelost dan worden de signalen in tweede instantie doorgegeven aan de jongerenraad. De jongerenraad bespreekt deze in een overleg waarbij ook het management aanwezig is. Dit werkt goed. Jongeren worden enthousiast van het gevoel dat zij anderen kunnen helpen en dat ze belangrijk werk doen.

Mentorschap en continu evalueren

Andere mogelijkheden die gesprekspartners noemen voor meer inspraak voor jongeren zijn het mentorschap en het continu ophalen en evalueren van signalen binnen organisaties.

‘Je moet eigenlijk continu zicht houden op hoe het gaat en daar het gesprek over voeren. Een goed voorbeeld daarvan is het mentorsysteem, waarin jongeren één keer per week met een mentor spreken. Het zou heel mooi zijn als daar standaard de toepassing van vrijheidsbeperkende maatregelen wordt besproken, zodat daarop gereflecteerd kan worden. Je wil eigenlijk dat er continu wordt geëvalueerd, en dat steeds de vraag is of een vrijheidsbeperkende maatregel een pedagogische interventie is.’

Periodieke vragenlijst over veiligheidsbeleving

Een volgende optie is om via een anoniem in te vullen digitale vragenlijst aan jongeren te vragen naar hun veiligheidsbeleving. In de locatie voor residentiële jeugdhulp die wij bezochten, wordt dit tweemaal per jaar gedaan; volgens de organisatie maken jongeren hier goed gebruik van.

Exitgesprekken en inzet van ervaringsdeskundigen

Daarnaast geven enkele gesprekspartners mee dat het zinvol is om exitgesprekken te voeren met jongeren. Dan is de drempel om te praten over ervaringen tijdens het verblijf lager. Er ligt een bron van informatie bij jongeren die al weg zijn uit de jeugdhulp en meer vrijheid voelen om zich uit te laten over hun negatieve maar ook positieve ervaringen. Eén van de aanbevelingen uit het rapport *‘Eenzaam gesloten’* sluit hierop aan, namelijk om de IGJ ook te laten spreken met jongeren die langer geleden op een gesloten afdeling verbleven. De IGJ heeft na een reflectie op haar eigen toezicht aangekondigd dat zij de verhalen en kennis van ervaringsdeskundigen beter wil gaan benutten in het toezicht.¹⁷

¹⁷ Rapportage *‘Reflectie IGJ toezicht op ZIKOS*, IGJ 5 november 2024, [Rapportage reflectie IGJ toezicht op ZIKOS](#) | Publicatie | Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd

3.6 Conclusie

Uit onze gesprekken met stakeholders en de bestudeerde onderzoeksrapporten volgt dat het klachtrecht nog steeds niet effectief werkt en niet laagdrempelig genoeg is. Zo spelen nog steeds soortgelijke drempels en belemmeringen als in 2016. Hoewel wordt ingezet op toegankelijkheid van de procedure, horen we van gesprekspartners ook dat jongeren de klachtenprocedure om allerlei redenen moeilijk weten te vinden (regel 1 en 2 uit 2016).

Jongeren voelen zich niet vrij om elke klacht naar voren te brengen (regel 3). Over de klachtenprocedure wordt gezegd dat deze formeel is, niet voldoende afgestemd is op jongeren en lang duurt (regel 6 en 8). Daarbij komt dat jongeren eerder behoefte hebben aan de mogelijkheid om een goed gesprek te voeren over wat hen dwars zit, dan dat zij een formele klachtprocedure ingaan (regel 4). Daarnaast zijn er verbeteringen mogelijk op het gebied van het leren van klachten (regel 9): er is nog onvoldoende sprake van een cultuur van reflectie en leren.

Tegelijkertijd weten we dat jongeren onvrede ervaren en klachten hebben. De vele onderzoeken en rapporten van de afgelopen jaren maken duidelijk dat geweld en onveiligheid regelmatig voorkomen. Er is een gebrek aan passende zorg, er zijn personeelstekorten en het stelsel maakt een moeizame transitie door. Dit maakt goede rechtsbescherming en een goed werkend klachtrecht des te belangrijker. Daarvoor is essentieel dat er een cultuur is waarin organisaties en hun medewerkers open staan voor klachten en daarvan willen leren.

Tot slot kunnen organisaties ook inzetten op andere middelen om jongeren inspraak te geven en een volledig beeld te krijgen van wat er speelt op de woongroepen. Er werden verschillende alternatieven genoemd, zoals jongerenraden, exitgesprekken en de inzet van ervaringsdeskundigen.

4 Wat we hoorden van jongeren

4.1 Inleiding

Naast bestudering van relevante onderzoeksrapporten en gesprekken met stakeholders hebben we met jongeren en jongvolwassenen gesproken die in de residentiële jeugdhulp verblijven of hebben verbleven (ervaringsdeskundigen). We hebben ook enkele gesprekken gehad met jongvolwassenen die geen ervaring hadden in de residentiële jeugdhulp, maar wel in een GGZ-instelling, verslavingskliniek of begeleid wonen. In deze gesprekken zagen we dezelfde rode draden terugkomen. Daarom hebben we ook de input van deze gesprekken meegenomen in onze analyse.

Op basis van deze verhalen schetsen we hoe het ervoor staat met het klachtrecht in de praktijk. De beleving, de ervaringen en de behoeften van jongeren staan centraal in dit hoofdstuk. Waar hebben jongeren behoefte aan om zich te (kunnen) uiten in situaties waarin zij onvrede ervaren, en hoe kan het klachtrecht voor hen

effectief werken? De jongeren dragen naast het klachtrecht alternatieve vormen van inspraak aan.

4.2 Ervaringen met de klachtprocedure

Geen bekendheid met de klachtenprocedure en geen transparant proces

Veel jongeren geven aan dat ze niet op de hoogte waren van de mogelijkheid om een klacht in te dienen. De informatie hierover wordt niet altijd gegeven of is slecht beschikbaar. Maar ook als ze op de hoogte waren of waren geweest, dienen jongeren niet snel een klacht in. Daar geven ze diverse argumenten voor. Los van de psychologische obstakels (zie paragraaf 4.3)

zijn er procedurele obstakels. Het officiële kanaal voor het indienen van een klacht voelt ver weg. Het is vaak niet duidelijk hoe en waar een klacht ingediend kan worden. Soms gaat dit via de begeleiding en dat ervaren jongeren als een drempel, juist omdat de klacht gaat over de begeleiding. Bovendien heeft de procedure vaak een lange doorlooptijd waarbij niet altijd duidelijk is wat er achter de schermen precies gebeurt. Voor jongeren is het juist belangrijk dat het snel gaat en dat het proces transparant is.

‘Als jongere dien je een klacht in, en dan kan er misschien zelfs met de beste intenties heel veel achter de schermen gebeuren. Maar als jongere heb je daar niks van door... heb je geen weet van.’

Roos

De paar jongeren die wel een klacht hebben ingediend zijn niet positief over hun ervaringen. Zo vond één van de jongeren de behandeling door de klachtencommissie teleurstellend omdat de commissie er niet veel mee heeft gedaan. Ze had het fijn gevonden als het niet alleen online was gegaan maar dat de commissie fysiek met haar gesproken had. Ze heeft het zo gelaten omdat ze van plek wisselde. De andere jongeren geven aan dat ze na het indienen van de klacht

niets meer hebben gehoord en het zo hebben gelaten, mede omdat ze inmiddels al van plek waren gewisseld.

‘Maar het is heel onpersoonlijk. Zo begint het in ieder geval zeker. (...) Het kost weer heel veel moeite. En wat als het, want dat zie ik ook al gebeuren, dan toch nergens op uitkomt.’

Janna over haar ervaring met het indienen van een klacht

Wisselende ervaringen met vertrouwenspersonen

Uit de interviews met de jongeren blijkt verder dat er zeer wisselende ervaringen zijn met de functie van vertrouwenspersoon. Een groot deel van de jongeren geeft aan dat ze niet op de hoogte waren van het bestaan ervan of dat ze er geen contact mee hebben gehad. Ze vertellen ook dat niet goed

‘Ik denk dat het persoonsgebonden is, met wie jij een band wilt gaan opbouwen, of je diegene mag ja of nee... Bijvoorbeeld met die van mij is dat hetzelfde type humor. Allebei uit Suriname. We kunnen alleen maar daarover grappen maken. Dat is de klik tussen mij en hem.’

Jay over zijn vertrouwenspersoon

werd uitgelegd waar de vertrouwenspersoon precies voor was. Daarnaast bleef het vaak bij een minimaal contact waarbij de vertrouwenspersoon contact zocht met de jongere om te vragen of deze 'nog iets had'. Als dat niet het geval was, vertrok de vertrouwenspersoon weer. Jongeren geven aan dat het belangrijk is om een band met deze persoon te hebben. Dat het niet alleen gaat over problemen, maar dat je het ook kunt hebben over gewone dingen.

Ideeën voor een meer toegankelijke klachtprocedure

Ondanks dat jongeren aangeven niet snel een klacht in te dienen, hebben ze wel ideeën over de wijze waarop dit op een toegankelijke manier zou kunnen. Zorg bijvoorbeeld dat de klachtenprocedure bekend is en vermijd drempels (niet via de begeleiding). Leg de procedure stap voor stap uit, bijvoorbeeld door middel van een QR-code op de telefoon. Maak duidelijk wat er achter de schermen gebeurt als er een klacht wordt ingediend en leg uit dat het geen consequenties heeft voor de indiener, ook als de klacht ongegrond wordt verklaard. Het zou ook mogelijk moeten zijn om een klacht in te dienen zonder dat daar iets mee gebeurt. Dus een soort melding kunnen maken waarmee je aangeeft dat er iets niet klopt, zonder dat het gelijk over jouw persoonlijke situatie gaat.

‘Zorg dat iedereen toegang heeft tot anonieme klachtenbehandeling. Degene die de klacht opneemt en behandelt, zet die klacht om in feedback en bespreekt dat met het team. Dus diegene, die klachtenofficer, die heeft veel verantwoordelijkheid. Dat zou een psycholoog of pedagoog moeten zijn. Iemand die weet hoe je met kinderen om moet gaan. En zorg dat klachten geen repercussies kunnen hebben. Bescherm een kind daartegen.’

Melody

4.3 Een veilig pedagogisch klimaat

Het belang van een veilige huiselijke setting als basis

Van de jongeren die we hebben gesproken hebben de meesten op verschillende plekken in de jeugdhulp of andere vormen van verblijf gewoond. Dat varieert van open en gesloten jeugdhulp, jeugd-GGZ, begeleide kamerbewoning tot pleegzorg. Uit de gesprekken met hen komt duidelijk naar voren dat ze in de basis een grote behoefte hebben aan een veilige, huiselijke en open woonsetting. Een plek waar ze daadwerkelijk gezien en gehoord worden. Waar je niet als ‘product’ of ‘lastig dossier’ wordt gezien, maar als kind. Waar het vertrouwd en veilig is. Waar begeleiders een persoonlijke band met je opbouwen en je het gevoel geven dat ze naast je staan, er voor jou zijn en met je meedenken.

‘En bij die woongroep was het in plaats van wij beslissen over jou, wij beslissen met jou. En wij zijn er altijd voor jou.’

Roos over haar positieve ervaring in de jeugdhulp

Dit hebben de jongeren niet altijd zo ervaren. Los van het feit dat ze vaak van locatie wisselen komen ze veelal op een plek terecht waar ze zich niet veilig en vertrouwd voelen. Dat komt

niet alleen door het gedrag van medebewoners, maar ook door het gebrek aan vertrouwen in de begeleiding. Ze geven aan dat ze niet het gevoel hebben dat begeleiders hen echt zagen en hoorden. Jongeren hadden het gevoel dat zij de schuld kregen van de situatie, terwijl zij uit complexe thuissituaties kwamen en als kind juist behoefte hadden aan zorg en nabijheid. Het is op dat moment ook moeilijk te overzien wat er allemaal gebeurt en wat er wel of niet klopt. Pas later ga je zien dat het niet aan jou lag, dat je niet ongewoon bent en dat je normaal reageerde op een onveilige situatie. Maar op het moment zelf voelden jongeren zich eenzaam en stonden zij er alleen voor.

‘Ik heb dat verteld aan de psycholoog, aan de begeleiding. En toen zeiden ze: “oké, we gaan kijken, we gaan in gesprek met z’n allen”. En als resultaat kwam eruit dat ik kleurplaten kreeg. Als ik ’s nachts dood wou kon ik kleurplaten gaan kleuren om me af te leiden.’

Tom, die kampte met suïcidale gedachten

‘Maar wat ik heel erg gemist heb binnen de jeugdzorg, is eigenlijk de nabijheid en betrokkenheid van de begeleiding.’

Helena

Hiërarchisch systeem waar over je wordt bepaald

Jongeren benoemen ook dat er vaak geen band werd opgebouwd, waarbij de wisselingen van personeel en het personeelstekort ook een rol spelen. Ze ervoeren het niet als een relatie van mens tot mens. Ze voelden het als een hiërarchisch systeem waar de begeleiders macht over ze hadden. Waar er over hen werd besloten in plaats van samen met hen. Dit zorgde er in sommige gevallen voor dat jongeren in zichzelf keerden en in de overlevingsstand stonden. Vaak was het systeem gericht op de dingen die je als kind 'fout deed'. Er wordt alleen gekeken naar gedrag. Er was geen open houding, in de zin dat er met oprechte belangstelling werd gevraagd hoe ze zich voelden, hoe het met ze ging en waar bepaald gedrag vandaan kwam.

‘De medewerkers staan voor je gevoel boven je. Er is een veel te groot hiërarchisch verschil. Je bent maar een kind, en dan durf je dat gewoon niet. Je kunt ook niet van een kind verwachten dat het dingen aangeeft.’

Susanna

Weinig vertrouwen in uitkomst en bang voor gevolgen van klacht

Door een gebrek aan veiligheid en vertrouwen en een hiërarchische verhouding voelen jongeren zich vaak eenzaam en onbegrepen. Ze spreken zich niet snel uit. Je weet immers niet wat de consequenties kunnen zijn. Bovendien hebben jongeren er vanwege al hun ervaringen weinig vertrouwen in dat er iets met hun verhaal wordt gedaan. Zeker als je in de basis al voelt dat je als een probleem wordt gezien of dat er wordt gevonden dat het allemaal je eigen schuld is. Een klacht indienen is dan een te grote stap. Jongeren zijn bang dat ze de toch al wankel relatie met de begeleiding en/of organisatie alleen maar kunnen verslechteren.

‘Ze (lees: begeleiding) baseerden het heel erg op wat correct en incorrect was en heel weinig op gevoel naar mijn ervaring. En dat miste ik heel erg. Want we zijn letterlijk mensen en als wij een gevoel hebben moet dat erkend en geaccepteerd en bespreekbaar worden. Maar als je alleen gaat kijken: maar wij hebben het volgens protocol geregeld. Dat is misschien zo, maar dat verandert niet dat je misschien jongeren hebt gekwetst of zich onveilig hebt laten voelen.’

Tom

Daarbij voelt een klacht die betrekking heeft op het gemis aan een veilige en vertrouwde omgeving 'te groot' om een concrete klacht over in te dienen. Het gaat dan ook over wat er niet wordt gedaan: geen aandacht, niet gehoord en niet gezien worden. Daarover klagen voelt raar, omdat het over jouw leven gaat. En je weet vaak niet wat normaal is. Dus hoe verwoord je dat dan op een goede manier?

'Een klacht klinkt soms een beetje als een gek woord, omdat het over mijn leven gaat... Waar klaag je nou over? Over het feit dat je niet gezien wordt? En dat behelst 24 uur lang, zeven dagen per week.'

Janna

Jongeren die wel een positieve ervaring hebben, kunnen juist goed aangeven dat het aan de basale dingen ligt die het verschil kunnen maken of jij je durft uit te spreken of niet. Dat het gaat om begeleiders die met een open en betrokken houding met jou omgaan. Die erkennen dat je gevoelens hebt en dat je gekwetst kunt zijn. Die ruimte en begrip hebben om met jou daarover te praten. Die zorgen dat je niet bang bent voor de gevolgen als je je uitspreekt.

Liever een goed gesprek dan een formele klacht

Als de jongeren wel een veilige en betrokken omgeving ervaren, vinden ze het alsnog lastig om hun onvrede te uiten of een klacht in te dienen. Ze willen de goede relatie met de begeleiding behouden. Liever kaarten ze het aan in een gesprek met de begeleider. Met verbinding en oprechtheid is het gemakkelijker om je uit te spreken als je iets dwars zit. Zoals je doet binnen een vriendschapsrelatie. Het zit vaak in de gewone huiselijke interacties.

'Er was een begeleider die had een nagellakset. Die nam ze eens in de zoveel tijd mee. En dan ineens zit iedereen met elkaar te praten. Je kan over alles praten, er is gelijk vertrouwen. Ook was er een begeleider die soms, als je wou, met je mee ging sporten. En dan ben je met z'n tweeën iets aan het doen en dan is er gelijk zoveel meer vertrouwen.'

Tom

4.4 Een cultuur van reflectie en leren van klachten

Open houding en ruimte voor feedback ontbreekt

Een van de doelen van het klachtrecht is van gemaakte fouten leren en de huidige situatie herstellen. Daarbij hoeft het niet alleen te gaan om formele klachten maar ook om andere – informele – uitingen van onvrede. Voorwaarde is wel dat jeugdhulporganisaties en de professionals hiervoor openstaan en in staat zijn om te reflecteren op het eigen handelen.

De meeste jongeren ervaren geen open cultuur in de jeugdhulp. Ze ervaren het niet als een cultuur waarin oprechte interesse wordt gevoeld en waar ruimte is voor feedback. Jongeren geven aan dat er nauwelijks gevraagd wordt hoe het met ze gaat of hoe ze zich voelen. Er wordt weinig naar hun mening gevraagd, bijvoorbeeld bij belangrijke beslissingen over een plaatsing of een behandeling. Er wordt ook niet naar hun mening gevraagd over de begeleiding of mogelijke verbeterpunten. Jongeren hebben het gevoel dat er weinig ruimte is voor reflectie en dat organisaties niet echt open stonden om te horen wat er niet goed ging om daarvan te leren. Jongeren benoemen daarbij ook dat het hen niet gaat om schuld, maar om menselijke erkenning en begrip. Het gaat erom dat je daadwerkelijk ziet dat er iets wordt gedaan om het in de toekomst beter te doen.

Omdat ze op veel plekken hebben gezeten, hebben de meeste jongeren ook ervaringen waarbij ze zich wel gehoord voelden, waar ze serieus werden genomen en er met hun feedback iets werd gedaan. Dat kan zijn een setting waarin de cultuur structureel zorgde voor een open houding, warme sfeer en een veilige omgeving. Maar vaker is het die ene professional die op hun pad kwam en door wie ze zich gehoord en gezien voelden. Iemand die daadwerkelijk het verschil maakte voor ze.

‘En eigenlijk door gesprekken met haar te hebben gehad ben ik terechtgekomen waar ik nu ben, door haar hulp. En daar ben ik zo blij mee. Zij was echt daarin een soort reddende hand die me uit de sloot trok.’

Amanda over haar nieuwe pleegzorgmedewerker

4.5 Alternatieve vormen om onvrede te uiten

De verantwoordelijkheid om onvrede aan te kaarten niet bij jongeren leggen

Een aantal jongeren gaf aan dat de organisatie en de begeleiding verantwoordelijk zijn voor hoe het met je gaat en dat actief in de gaten moeten houden. Dat kan bijvoorbeeld door regelmatig gesprekken te voeren. Denk aan mentorgesprekken, groepsgesprekken, maar ook aan gesprekken met personen die daarvoor opgeleid zijn, zoals psychologen of orthopedagogen. Mensen die onafhankelijk zijn, niet de begeleiders zelf.

Jongeren willen een gesprek waarin er echt gevraagd wordt hoe het met je gaat en er verder wordt gekeken dan alleen je gedrag. Een gesprek waarin ook gevraagd wordt hoe je je verblijf op de woongroep ervaart. En waar met de input daadwerkelijk iets gebeurt als dat nodig is. Als ze dat structureel en met iedereen op een groep zouden doen, krijg je echt wel een beeld van wat er speelt en wat er niet goed gaat. Er zou een standaard moment voor moeten zijn of een vaste structuur, zodat het niet alleen bij jongeren wordt gelegd om naar voren te komen als ze een klacht hebben.

‘Ik denk dat je als instelling altijd verantwoordelijkheid hebt om te weten wat er speelt. En jij hebt als instelling de verantwoordelijkheid om naar de kinderen toe te gaan en te vragen: hoe vind je dit en hoe voelt dit, en hoe is dit?’

Melody

Bewonersoverleg pas zinvol als sprake is van veilige en open cultuur

De meeste jongeren hebben wel ervaring met enige vorm van bewonersparticipatie. Dat kan bijvoorbeeld een wekelijkse of maandelijkse huisvergadering zijn op de woongroep, waarin gesproken wordt over praktische zaken als het weekmenu. Het kan ook een bewonersoverleg zijn waarbij het bestuur van de organisatie aanwezig is. Voor alle vormen geldt dat jongeren pas bereid zijn zich uit te spreken als er sprake is van een veilige en open cultuur. Aangezien het hier vaak aan ontbreekt, houden jongeren zich ook hier op de vlakte.

‘Als we dan zo’n bewonersvergadering of huisvergadering hadden, zit je natuurlijk met heel veel: alle begeleiders die op dat moment aan het werk zijn en een soort van teamcoördinator. Dus dan voelen die jongeren al die ogen op zich gericht en hebben zoiets van laat maar.’

Helena over haar ervaring met een bewonersoverleg

Exitgesprek moet voortbouwen op eerdere gesprekken over ervaringen

Op de vraag of ze een exitgesprek hebben gehad aan het einde van een verblijf antwoorden de meeste jongeren dat ze dit niet hebben gehad. Wanneer ze zo'n gesprek wel hadden, ging het vaak meer over henzelf en de 'overdracht' naar een nieuwe plek, dan dat werd gevraagd hoe zij het verblijf hadden ervaren en of dingen beter hadden gekund. Daarbij geven ze vaak ook aan dat ze daar geen behoefte aan zouden hebben gehad. Los van het feit dat ze daar emotioneel niet toe in staat waren, werd het ook als mosterd na de maaltijd ervaren. Er is nooit naar me geluisterd, waarom zouden ze dat dan in zo'n laatste gesprek ineens wel doen? Bovendien switchen ze zo vaak van plek in de jeugdhulp dat ze er het nut niet van inzien omdat ze toch weer weggaan. Desondanks zien sommige jongeren ook wel voordelen van een exitgesprek, mits dit een logisch vervolg is op eerdere gesprekken en onderdeel van een cultuur waarin om je mening wordt gevraagd.

‘Maar ik denk dat het altijd wel, rondom de afsluitingsperiode van een jongere, heel essentieel en belangrijk is, ook voor de eigen groei van de organisatie. Het lijkt mij dat een organisatie in positieve zin natuurlijk ook verder wil groeien en wil kijken van: hoe kunnen we ons verder ontwikkelen?’

Helena over het nut van een exitgesprek

Feedbackgesprekken in verschillende vormen

Er zijn positieve ervaringen met bijvoorbeeld feedbackgesprekken eens in de zoveel tijd waarin het gaat over iemands persoon en behandeling, maar ook over de groep en de begeleiding. Daarvoor geldt sowieso als voorwaarde dat er sprake is van een veilige en open cultuur. Jongeren geven ook aan dat het helpend is als daar een derde onafhankelijke persoon bij aanwezig is die hun belangen behartigt, bijvoorbeeld een JIM (Jouw Ingebrachte Mentor). Wat ook kan helpen is als de gesprekken worden gevoerd door iemand met een functie binnen de jeugdhulporganisatie die verder afstaat van de begeleiding, zoals een pedagoog of psycholoog.

‘En dan heb je nog tenminste iemand die een soort van naast je zit. Kan vertalen in volwassen mensen taal, om het zo te zeggen. Of die jou dan begrijpt en het net anders verwoordt, maar wel nog steeds wat je bedoelt.’

Jay over zijn JIM

Serius omgaan met de inbreng van de jongerenraad

Een jongerenraad kan er eveneens voor zorgen dat er wordt geluisterd naar de inbreng van jongeren, mits het daar ook over de brede ervaringen van jongeren gaat en niet alleen over dingen zoals het groepsuitje. Enkele jongeren hadden hier een positieve ervaring mee, waarbij vooral belangrijk is dat de organisatie serieus omgaat met de inbreng van de jongerenraad. Zo zegt één jongere dat de jongerenraad door de organisatie actief wordt gevraagd om mee te denken over bepaalde onderwerpen, en de raad krijgt daar ook feedback op terug. Daarnaast hebben jongeren zelf veel aan hun deelname aan de jongerenraad. Je leert ervan, denkt samen na over oplossingen en het voelt fijn om anderen te helpen.

Betrekken van ervaringsdeskundigen helpt voor herkenning

Tot slot noemen jongeren dat ook de inzet van ervaringsdeskundigen kan helpen om je open te stellen en uit te spreken. Jongeren kunnen met hen praten vanuit gedeelde ervaringen en een gevoel van herkenbaarheid.

4.6 Conclusie

Uit de gesprekken met jongeren komt naar voren dat de voorwaarden om je bij onvrede te durven uitspreken of een klacht in te dienen onvoldoende geborgd zijn. Jongeren ervaren vaak geen veilig pedagogisch leefklimaat om zich te kunnen uiten. Daarnaast geven ze aan dat het ontbreekt aan een cultuur van reflectie en leren van klachten. Terwijl het klachtrecht alleen toegankelijk en effectief is als aan deze voorwaarden wordt voldaan.

Een veilig pedagogisch leefklimaat ontstaat volgens jongeren in een huiselijke setting waarin ze als mens worden gezien en niet als een 'dossier'. Een klimaat waarin een vertrouwensband wordt opgebouwd met betrokken begeleiders en hulpverleners op basis van oprechtheid, wederzijdse uitwisseling, belangstelling, begrip voor waar bepaald gedrag vandaan komt en erkenning van hoe zij zich voelen. Een omgeving waarin hun welzijn en ontwikkeling meer leidend is dan protocollen en regels. In de ervaring van de geïnterviewde jongeren en jongvolwassenen ontbreekt het hier vaak aan. Een positief voorbeeld hoorden we tijdens ons bezoek aan een locatie voor open residentiële jeugdhulp. Daar is een activiteiten-centrum ingericht waar jongeren kunnen chillen of sporten, muziek maken, etc. Daar

zien medewerkers dat jongeren zich tijdens de activiteiten of het chillen vrij voelen om hun hart te luchten en te vertellen wat hen dwars zit.

Een cultuur waarin ruimte is voor reflectie en waar geleerd wordt van klachten vraagt om een open houding van medewerkers en ruimte voor feedback. Dat jongeren worden meegenomen en mogen participeren in beslissingen die hen raken. En dat als ze hun onvrede uiten, ze op z'n minst een terugkoppeling krijgen over wat ermee is gedaan en wat de overwegingen daarin zijn geweest. Dat zorgt ervoor dat jongeren zich gehoord en serieus genomen voelen.

Hoewel jongeren de voorkeur hebben voor een goed gesprek (regel 4 uit 2016) in plaats van een formele klacht in te dienen, geven ze mee dat de klachtenprocedure toegankelijker kan dan nu het geval is. Hoe een klachtenprocedure (stapsgewijs) werkt is niet altijd bekend bij jongeren (regel 1). Daarbij gaat de procedure vaak gemoeid met een lange doorlooptijd, waardoor de situatie volgens jongeren niet tijdig kan worden hersteld (regel 8 en 9). Bovendien is de route naar klachtbehandeling al gauw een drempel als het niet via een onafhankelijke partij gaat (regel 5). Daarbij komt dat de rol van de vertrouwenspersoon niet altijd duidelijk is voor jongeren. Verder is een vertrouwensband met de vertrouwenspersoon essentieel voor

jongeren om zich open te stellen en hun verhaal te doen. Ook dat lijkt te ontbreken. Soms vinden jongeren het fijn als ze in het algemeen een melding mogen maken van wat er volgens hen niet klopt zonder dat het meteen persoonlijk wordt. Die ruimte is er vaak niet. De inrichting van de klachtenprocedure mag volgens jongeren meer afgestemd worden op hun behoeften (regel 6). Tenslotte hebben jongeren behoefte aan duidelijkheid over wat er achter de schermen gebeurt als er een klacht wordt ingediend en aan een terugkoppeling (regel 7). Ze willen er tevens van verzekerd worden dat een klacht indienen geen consequenties heeft voor de indiener.

Jongeren dragen ook alternatieve vormen aan om onvrede te uiten. Ze benadrukken daarbij dat de verantwoordelijkheid om onvrede aan te kaarten niet bij jongeren moet liggen. En dat het hem in de basale dingen zit of je je durft uit te spreken of niet. De daarbij genoemde aspecten raken vaak aan een veilige open cultuur die volgens jongeren nodig is om (bewoners) participatie zinvol te laten zijn.

5 Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

Klachtrecht is een belangrijke rechtswaarborg voor jongeren

Het is essentieel dat jongeren gebruik kunnen maken van het klachtrecht, dat ze hun mening kunnen uiten en op kunnen komen voor hun rechten. De plicht om dit goed te regelen weegt des te zwaarder omdat het gaat om jongeren die in hun vrijheid beperkt kunnen worden, gescheiden zijn van hun gezinsleden en zich in een afhankelijke positie bevinden. De belangrijkste vraag voor de Kinderombudsman was of de praktijk voldoet aan de vereisten van een goed functionerend klachtrecht. En wat er volgens jongeren nodig is om tijdens hun verblijf in residentiële jeugdhulp hun verhaal te doen en misstanden of ongewenste situaties bespreekbaar te maken.

Het eerdere rapport van de Kinderombudsman is nog steeds relevant: klachtprocedures voldoen nog niet aan de vereisten

Om meer zicht te krijgen op hoe het klachtrecht in de praktijk functioneert, heeft de Kinderombudsman relevante onderzoeksrapporten bestudeerd, experts geraadpleegd en tenslotte gesproken met jongeren zelf die ervaring hebben met residentiële jeugdhulp. De opbrengst daarvan hebben we getoetst aan de tien regels die de Kinderombudsman in 2016 opstelde voor een goed functionerend klachtrecht.

Deze bronnen laten veel overeenstemming zien in wat er beter kan voor een effectief werkend klachtrecht. Zo komt uit alle voornoemde bronnen duidelijk naar voren dat jongeren de klachtprocedure om allerlei redenen moeilijk weten te vinden (regel 1 en 2 uit 2016), ondanks dat er actief wordt ingezet op toegankelijkheid van de klachtprocedure. Jongeren voelen zich niet vrij om elke klacht naar voren te brengen (regel 3). Over de klachtenprocedure wordt

genoemd dat deze formeel is, niet voldoende afgestemd is op jongeren en lang duurt (regel 6 en 8). Daarbij komt dat jongeren eerder behoefte hebben aan de mogelijkheid om een goed gesprek te voeren over wat hen dwars zit dan dat zij een formele klachtprocedure in willen gaan. Daarnaast kan het leren van klachten beter (regel 9): er is nog onvoldoende sprake van een cultuur van reflectie en leren.

Wat jongeren naast bovengenoemde punten nog expliciet meegeven, is dat de route naar klachtbehandeling al gauw een drempel is als het niet via een onpartijdige, onafhankelijke partij gaat (regel 5). Ze geven ook mee dat ze behoefte hebben aan duidelijkheid over wat er achter de schermen gebeurt als er een klacht wordt ingediend, hoe daarmee wordt omgegaan en wat daarin de overwegingen zijn. Jongeren hechten veel waarde aan terugkoppeling hierover (regel 7). Daardoor voelen ze zich gehoord en serieus genomen. Tenslotte benadrukken jongeren dat ze ervan verzekerd willen zijn dat het geen consequenties heeft als ze een klacht indienen of hun onvrede uiten.

Voorwaarden om het klachtrecht te kunnen en durven gebruiken

Om te zorgen voor een goed functionerend en effectief klachtrecht moet worden voldaan aan de volgende voorwaarden.

Een toegankelijke en laagdrempelige procedure

Het is voor jongeren belangrijk dat de (formele) klachtenprocedure toegankelijk en laagdrempelig is. De procedure moet bekend, snel en duidelijk zijn. Daarnaast moeten jongeren altijd een terugkoppeling krijgen over wat er met hun klacht is gedaan en welke afwegingen daarin zijn gemaakt. Dit geeft jongeren een gevoel van regie en het gevoel dat ze serieus genomen worden. Naast een toegankelijke en laagdrempelige procedure zijn twee basisvoorwaarden bepalend voor een effectief werkend klachtrecht: een veilig pedagogisch klimaat waarin het welzijn en de ontwikkeling van jongeren voorop staan én een reflecterende cultuur binnen de jeugdhulporganisaties.

Een veilig pedagogisch klimaat

Uit de gesprekken met jongeren blijkt als eerste dat een veilig pedagogisch klimaat een belangrijke voorwaarde is voor jongeren om zich durven te uiten als ze onvrede ervaren. Een gevoel van veiligheid, geborgenheid en vertrouwelijkheid is essentieel voor de ontwikkeling van kinderen en jongeren, en de basis om zich te durven uitspreken. Jongeren hebben behoefte aan een veilige plek. Een empathische omgeving waar ze als mens worden gezien, een band met hun begeleiders en hulpverleners hebben, waarbij er geluisterd en niet geoordeeld wordt, en zij niet als een

probleem of de schuldige worden gezien. Waar niet vanuit hiërarchie wordt gedacht en gehandeld, maar waar begeleiders en hulpverleners naast hen staan en met hen meedenken. Waar besluiten samen met jongeren worden genomen en niet over hen. In de gesprekken met jongeren blijkt dat zij dit vaak niet zo hebben ervaren.

Een cultuur van reflecteren en leren

Verder blijkt uit de gesprekken met jongeren dat het ook bepalend is of er sprake is van een cultuur waarin medewerkers en organisaties openstaan voor feedback en hiervan willen leren. Waarin jongeren niet bang hoeven te zijn voor de gevolgen als zij zich uitspreken. En waar ook echt iets wordt gedaan met hun inbreng. Uit de gesprekken met jongeren blijkt dat zij vaak geen open en lerende cultuur (hebben) ervaren; dat er weinig aandacht is voor reflectie en leren.

Reflectie en leren van klachten kan op allerlei manieren, bijvoorbeeld door exitgesprekken bij het vertrek uit de woongroep. Daarin kan jongeren expliciet worden gevraagd hoe zij hun verblijf hebben ervaren, wat ze fijn vonden en wat ze nog ter verbetering willen meegeven. Met zo'n gesprek kan bovendien ondervangen worden dat jongeren 'de situatie zo laten' of geen klacht indienen of doorzetten, omdat ze vaak wisselen van plek. Belangrijker is natuurlijk

om tijdens hun verblijf structureel te monitoren en te evalueren door actief en met regelmaat aan jongeren te vragen hoe ze het vinden gaan op de woongroep. Dit kan gedaan worden in wekelijkse gesprekken met een mentor, maar ook in gezamenlijkheid. Daarnaast zijn de jongerenraad of de betrokkenheid van een JIM (Jouw Ingebrachte Mentor) voorbeelden van werkwijzen die het gevoel van eigenwaarde, invloed en regie van jongeren versterken.

Aanbevelingen

De druk op jeugdhulp (vraag naar jeugdhulp) en de schaarste in capaciteit (gebrek aan deskundig personeel, geld, bevoegdheid, etc.) maken het niet gemakkelijk voor organisaties en hun medewerkers om met volle kracht de gewenste basis voor jongeren in residentiële jeugdhulp te creëren. De betrokken ministeries (VWS en J&V) dragen als systeemverantwoordelijken de verantwoordelijkheid om jeugdhulporganisaties en hun werknemers te faciliteren in de ruimte en de middelen die nodig zijn om deze jongeren beter te kunnen voorzien van een basis.

De Kinderombudsman is zich bewust van de schaarste en de daaruit voortvloeiende uitdagingen. Tegelijkertijd vindt de ombudsman dat de huidige situatie het urgent maakt om – uitgaande van de ervaringen, behoeften en idealen van jongeren – een reeks aanbevelingen te doen richting de sector. Hierbij richt de Kinderombudsman zich op de hulpverleners, maatschappelijk werkers, gedragswetenschappers, begeleiders, vertrouwenspersonen, mentoren en klachtencommissies. Met de aanbevelingen streeft de Kinderombudsman naar een praktijk die voldoet aan de vereisten

van een goed functionerend klachtrecht én naar een betere basis voor jongeren die in residentiële jeugdhulp verblijven. Hierbij onderstreept de Kinderombudsman dat de aanbevelingen van Commissie de Winter voor jeugdzorg met verblijf nog onverkort gelden.

Zorg voor een laagdrempelige en toegankelijke klachtenprocedure door:

- jongeren standaard en begrijpelijk (op hun niveau) te informeren over de mogelijkheid om een klacht in te dienen;
- de kanalen voor het indienen van een klacht te laten aansluiten op de behoefte van jongeren, zoals de mogelijkheid online een klacht in te dienen of door online feedback te geven over hun verblijf waarbij jongeren anoniem kunnen blijven;
- praktische drempels om gebruik te maken van het klachtrecht zoveel mogelijk weg te nemen, zoals formele zittingslocaties of onhandige tijdstippen;
- bij jongeren expliciet na te gaan of voor hen duidelijk is wat de rol van de vertrouwenspersoon is;
- als klachtencommissies meer samen te werken en kennis en expertise te delen.

Zorg voor een veilig pedagogisch klimaat waarin het welzijn en de ontwikkeling van jongeren voorop staan zodat ze zich durven uitspreken door:

- een huiselijke sfeer te creëren en jongeren daarin inspraak en verantwoordelijkheid te geven;
- in te zetten op een vertrouwensband vanuit nabijheid, betrokkenheid, oprechtheid, belangstelling en erkenning van hun worstelingen;
- jongeren serieus te nemen en ze te betrekken in besluiten die hen raken: dat wil zeggen hun belangen expliciet meenemen en in de afweging hun welzijn en ontwikkeling leidend laten zijn ten opzichte van regels, voorschriften en protocollen. Gebruik daarbij het stappenplan 'Het Beste besluit voor het kind'.

Zorg voor een cultuur van reflectie en leren van klachten door:

- een open houding te tonen bij feedback en signalen vanuit jongeren en daarop terug te komen door ze op korte termijn een terugkoppeling te geven;
- bewust te investeren in een goed gesprek met jongeren om bij misstanden of onenigheid samen en informeel tot een oplossing te komen, of op z'n minst hun gevoel van onvrede te erkennen en begrip te tonen;
- verschillende vormen van participatie en inspraak te ondersteunen, zoals jongerenraden, de inzet van JIMs, mentorgesprekken op regelmatige basis, gezamenlijke bijeenkomsten met jongeren op de woongroep en exit-gesprekken waarin jongeren expliciet feedback wordt gevraagd over hun verblijf;
- als professionals elkaar onderling aan te spreken bij misstanden en ongewenste situaties, zodat jongeren als voorbeeld meekrijgen dat je uitspreken bij onenigheid of verschil van mening normaal en veilig is. Neem dit ook mee in scholing, training en intervisie.

Bijlage 1: Werkwijze

Deskresearch en gesprekken met betrokken partijen

Het doel van dit project was om te achterhalen of de praktijk voldoet aan de vereisten van een goed functionerend klachtrecht. Daarnaast wilden we achterhalen wat er volgens jongeren nodig is om tijdens hun verblijf in residentiële jeugdhulp veilig en vertrouwd hun verhaal te doen en misstanden of ongewenste situaties bespreekbaar te maken.

Om een beeld te krijgen hiervan zijn we begonnen met een deskresearch. De onderzoeksrapporten en (beleids)documenten die we hebben geraadpleegd, zijn opgenomen in voetnoten. Naast onze deskresearch hebben we gesproken met de volgende partijen:

- Jeugdstem
- Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ)
- Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ)
- Jeugdwelzijnsberaad (JWB)
- Klachtencommissies van drie organisaties voor residentiële jeugdhulp

- Universitair docent Jeugdrecht en Familierecht, Universiteit Leiden
- Medewerker van een locatie voor open residentiële jeugdhulp (ook begeleider van de jongerenraad)

Landelijke dag Jeugdwelzijnsberaad

Na raadpleging van deze bronnen hebben we tijdens de landelijke JWB-dag op 4 juni 2025 input gekregen van zo'n honderd jongeren, waarvan het grootste deel in de residentiële jeugdhulp verblijft of heeft verbleven.

Het Jeugdwelzijnsberaad is een landelijk platform voor jongerenraden van jeugdzorgorganisaties. Zij organiseren jaarlijks een dag waar jongerenraden samenkomen en waar ook bestuurders aanwezig zijn om te luisteren naar wat jongeren te zeggen hebben. Wij hebben een deelsessie verzorgd waarbij wij met groepen jongeren in gesprek gingen. Wij vroegen hen naar drie onderwerpen: (1) hun ervaringen bij het aankaarten van ontevredenheid, (2) hun ideale situatie en (3) wat wij aan andere jongeren

kunnen vragen in verdiepende interviews. De input op deze laatste vraag hebben we meegenomen in verdiepende gesprekken met jongeren en jongvolwassenen die in de residentiële jeugdhulp verblijven of hebben verbleven.

Verdiepende gesprekken

Vervolgens hebben we verdiepende gesprekken gevoerd met jongeren en jongvolwassenen die in de residentiële jeugdhulp verblijven of hebben verbleven (ervaringsdeskundigen). We hebben de jongeren deels geworven tijdens de landelijke JWB-dag en deels via Expex Amsterdam en Rotterdam.¹⁸

De jongeren die we hebben gesproken hadden naast de open en gesloten plaatsingen in de jeugdhulp vaak ook ervaring met andere vormen van hulp en verblijf, zoals pleeggezinnen, kamertraining, GGZ, uitwijkhuizen, etc. We hebben ook enkele gesprekken gehad met jongvolwassenen die geen ervaring hadden in de residentiële jeugdhulp, maar wel in de GGZ, een verslavingskliniek of begeleid wonen. In deze gesprekken zagen we echter dezelfde rode draden terugkomen, waardoor we ook de input van deze gesprekken hebben meegenomen in onze analyse.

De verdiepende gesprekken zijn gevoerd aan de hand van semigestructureerde interviews.¹⁹ In deze interviews lag de focus op drie thema's: hun ervaringen in residentiële jeugdhulp en dan met name in situaties waarin zij onvrede (hebben) ervaren, hoe de ideale situatie volgens hen eruitziet om onvrede bespreekbaar te (kunnen) maken, en welke alternatieve manieren van inspraak zij naast het klachtrecht zien. De uitwerking van de verdiepende interviews hebben we ter controle voorgelegd aan de respondenten.

Bezoek aan een locatie voor open residentiële jeugdzorg

Tot slot hebben we een bezoek gebracht aan een locatie voor open residentiële jeugdhulp. Daar hebben we enkele woongroepen en een activiteitscentrum bezocht. Daarnaast hebben we gesproken met een begeleider van de jongerenraad en met enkele jongeren die daar op een woongroep verblijven.

18 We hebben ook via andere kanalen geprobeerd om jongeren te werven, maar daar hebben we geen respons op gekregen.

19 Zie bijlage 2 voor de opzet van de interviews.

Bijlage 2: Opzet interviews

Introductie

Uitleg over het werk van de Kinderombudsman en het onderzoek, de vertrouwelijkheid van de interviews en het gebruik van pseudoniemen.

Algemeen

- Kun je iets vertellen over jezelf?
- Kun je iets vertellen over de plek waar je nu woont of waar je woonde?

Ervaringen

- Wat doe/deed je als je niet tevreden was over een situatie op de plek waar je woonde?
- Heb je wel eens een situatie meegemaakt die je niet fijn vond?
- Wat heb je gedaan toen? Hoe heb je dat aangepakt? Hoe ben je daarmee omgegaan?
- Wist je wat je rechten waren en waar je terecht kon?
- Hoe kijk je terug op deze ervaring(en)?
- Heb je het gevoel dat gesprekken of klachten helpen om de situatie te veranderen?

De ideale situatie

- Hoe ziet voor jou de ideale situatie eruit als je

iets wil bespreken waar je het niet mee eens bent of niet tevreden over bent?

- Wat maakt dat het voor jou veilig en vertrouwd voelt om je verhaal te vertellen en je uit te spreken als je het ergens niet mee eens bent?
- Wat is daarin voor jou belangrijk?
- Wat voor oplossing verwacht je na een gesprek of een klacht?

Alternatieven

- Zijn er andere manieren waarop jij zou kunnen vertellen wat er niet goed gaat of is gegaan?
- Voorbeelden van alternatieve vormen: jongerenraad, exitgesprek, standaard mentorgesprek, etc.

Afsluiting

- Zijn er dingen die niet aan bod zijn gekomen in ons gesprek, maar die je wel belangrijk vindt en graag wil vertellen?
- Hoe heb je het gesprek ervaren? (tips en tops)
- Hoe sta je ervoor? (dit vragen als we bij de afronding van het gesprek twijfelen aan de gemoedstoestand van de respondent).

kinderombudsman

Colofon

Dit is een publicatie van de **Kinderombudsman**

Rapport 'Je bent maar een kind,
je durft gewoon niet'
*Wat jongeren nodig hebben om zich
uit te spreken tijdens hun verblijf in
de residentiële jeugdhulp*

© Kinderombudsman, 12 februari 2026

De Kinderombudsman

Postbus 93122
2509 AC Den Haag
0800-876 54 32 (maandag tot en met
vrijdag van 12.00 tot 17.00 uur)

Onderzoeksteam

Ayeh Zarrinkhameh
Christine Tromp
Henriëtte Hemels

Hoofd Onderzoek

Laura van den Heuvel

Kinderombudsvrouw

Margrite Kalverboer

www.kinderombudsman.nl

Aan leden van de gemeenteraad van Smallingerland

Drachten,
10 februari 2026

Ons kenmerk
2026-010209

Uw kenmerk

Behandeld door
Rowan-Niels Spinder
0512 - 581 234

Onderwerp
AVA Caparis

Geachte heer, mevrouw,

De gemeente Smallingerland is één van vier de aandeelhoudende gemeenten van Caparis NV, samen met de gemeenten Leeuwarden, Heerenveen en Opsterland. Caparis NV voert voor de gemeente Smallingerland de Sociale Werkvoorziening uit, een deel van de re-integratiedienstverlening en de banen die via het Just Transition Fund (JTF) worden gefinancierd, en biedt daarnaast werkplekken aan voor de nieuwe doelgroepen vanuit de Participatiewet, te weten Beschut Werk en Afspraakbanen.

De gemeente Smallingerland neemt als aandeelhouder twee keer per jaar deel aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA) van Caparis NV. Tijdens de AVA van 10 december 2025 is door de aandeelhoudende gemeenten de begroting 2026 van Caparis NV aangehouden. De reden was dat er aanvullende vragen waren over deze begroting. Op 5 februari 2026 is de begroting 2026 opnieuw behandeld. De AVA heeft deze begroting niet goedgekeurd.

De voorgelegde begroting bood geen sluitend en financieel gezond (meerjaren)perspectief, waardoor zowel de continuïteit als de liquiditeitspositie van Caparis onder druk komt te staan. De gemeente Smallingerland is van mening dat een financieel gezond (meerjaren)perspectief belangrijk is voor Caparis NV, net zoals de andere aandeelhoudende gemeenten dit willen.

De aandeelhoudende gemeenten hebben het bestuur van Caparis verzocht een aangepaste begroting en meerjarenraming aan te leveren, inclusief scenario's die leiden tot een financieel gezonde en toekomstbestendige bedrijfsvoering.

Op dit moment werken de aandeelhoudende gemeenten samen aan een nieuwe visie op de sociale infrastructuur en hun toekomstige opdracht aan Caparis. Daarover is de raadswerkgroep Sociaal Domein op 15 januari 2026 geïnformeerd.

Wij hopen u met deze brief voldoende geïnformeerd te hebben.

Met vriendelijke groet,

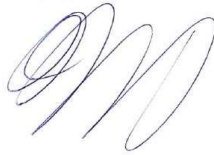
burgemeester en wethouders,

secretaris

Siebren van der Berg

burgemeester

Fred Veenstra

Aan leden van de gemeenteraad van Smallerland

Drachten,
17 februari 2026

Ons kenmerk
2026-004377

Uw kenmerk

Behandeld door
Geert Mels Poepjes
0512 - 581 234

Onderwerp
Afhandeling motie Meerjarenraming 2029-2040

Geachte leden van de gemeenteraad,

Vanuit de opdracht die u als raad ons heeft gegeven heeft het college de afgelopen jaren gewerkt aan visievorming, beleidsuitvoering en investeringen gericht op een betere toekomst van Smallerland. In individuele investeringsvoorstellen en in de planning & controlcyclus hebben we de raad telkens meegenomen in de afwegingen daarbij zodat u de feiten en de dilemma's die daarin meespelen mee heeft kunnen wegen. Op basis van raadsbesluiten hebben we volgende stappen gezet en investeringen gerealiseerd en voorbereid.

Parallel hieraan hebben we het meerjarig financieel zicht verder verbeterd met de verbeterde investeringsagenda (als aanvulling op de kadernota) en de versterkte paragraaf financiering (als verbetering van de begroting). Op 15 oktober hebben we in onze [aanbiedingsbrief](#) in de begroting 2026 een volgende stap aangekondigd: een doorkijk van 15 jaar op de effecten van de investeringsagenda op de financiële ratio's, aangevuld met mogelijkheden om die trend te keren. Aangegeven is dat dit ambtelijk voorbereid zou worden als onderdeel van het overdrachtdossier. In de op 28 oktober [aangenomen motie](#) 'Meerjarenraming 2029-2040' zien we uw steun voor deze volgende stap.

Gerealiseerde eerste stap: toelichting en bespreking in de auditcommissie

Zoals u op 29 januari is aangegeven, is er in de afgelopen periode veel tijd besteed aan het uitwerken van deze motie welke ambtelijk uitgewerkt is in een notitie. Gegeven het financieel-technische karakter van deze materie is na afstemming met de griffie als eerste stap voorgesteld om deze notitie in februari te bespreken in de auditcommissie, voorzien van een toelichting. Op 11 februari heeft de behandeling van deze notitie plaatsgevonden. De notitie wordt zonder verdere aanvullingen vanuit de commissie met u gedeeld.

De notitie laat richtingen zien, maar legt geen keuzes voor

Het is van belang om te beseffen dat de bijgevoegde notitie sec vanuit een financieel perspectief is geschreven, waarbij veel aannames gehanteerd moesten worden. De notitie geeft zicht op richtingen om onze financiële ratio's te verbeteren. Richtingen die overigens ook in de [paragraaf weerstandsvermogen](#) van de begroting al benoemd waren en die ambtelijk in de informatieavond op 28 oktober zijn toegelicht ¹.

¹ Hiervoor verwijzen we naar de presentatie van de informatieavond van 28 oktober 2025 welke u in Notubiz kunt vinden. Het deel over de ratio's en de knoppen om aan te draaien vindt u vanaf pagina 20.

De notitie legt *géén* keuzes voor. Om te bepalen of de gemeente een bepaalde richting in wil slaan moet bepaald worden of de beleidsinhoudelijke consequenties die dat met zich meebrengt acceptabel zijn. Aan het eind van deze brief komen we daarop terug.

Financiële stuurmogelijkheden zijn helder

Puur financieel geredeneerd is het tamelijk eenvoudig: om de solvabiliteit (verhouding eigen vermogen ten opzichte van het totaal vermogen) en de netto schuldquote (verhouding tussen totale schulden & de jaarlijkse baten) te verbeteren, kan gedraaid worden aan twee knoppen:

- Het beperken van het investeringsvolume door investeringen te schrappen, te verlagen of over een langere tijdshorizon uit te smeren. Minder investeren betekent minder lenen.
- Het mogelijk maken om meer investeringen zelf te financieren door toe te werken naar een positief begrotingssaldo en/of jaarrekeningresultaten vast te houden als eigen vermogen. Meer eigen vermogen betekent minder lenen.

Het is van belang te beseffen dat deze afweging onderdeel was, is en blijft van een continu proces, waarin *integrale* keuzes gemaakt worden.

Uitgangspunt: maatschappelijk resultaat voorop én lange termijn financieel gezond

Een gemeente is geen bedrijf met commercieel oogmerk. Daar staat – naast kwalitatief goede producten en/of dienstverlening – winstgevendheid voorop. Daar is een adequate solvabiliteit nodig zodat commerciële geldschieters leningen willen blijven verstrekken om investeringen mogelijk te maken.

Een gemeente is een publieke organisatie die vanuit een breed afgewogen maatschappelijk oogmerk met een eeuwigdurende horizon het goede moet doen én voor de lange termijn financieel gezond moet blijven. Daarbij kan het horen om er bewust voor te kiezen om voor een bepaalde periode aanzienlijke publieke investeringen te doen en een tijd met minder goede financiële ratio's te accepteren. Daarbij helpt dat de Nederlandse gemeenten ook een eigen bank hebben (de BNG) en daarnaast kunnen lenen bij bijvoorbeeld provincies of de Nederlandse Waterschapsbank (NWB).

Financieel gezien is het daarom in de eerste plaats belangrijk dat de gemeente deze investeringen kan opvangen in de eigen begroting. Daarom kijkt de financieel toezichthouder (de provincie) primair daarnaar en is het structureel en reëel evenwicht in de begroting hun toetskader en niet de financiële ratio's.

Tegelijkertijd is het wel degelijk belangrijk om de ontwikkeling van deze ratio's goed te monitoren om te bezien of de ratio's niet een ongecontroleerde vlucht nemen. De bijgevoegde notitie laat zien dat dit ook bij het huidige geplande investeringsvolume niet zo is. Vanaf 2036 is een stabilisatie en verbetering zichtbaar ervan uitgaande dat we – conform de Gemeentewet – een sluitende begroting houden.

Bestuurlijke vervolgstappen

Bestuurlijk gezien is voor het vervolgproces het volgende relevant in onze ogen. Enerzijds geldt dat in de komende investeringsagenda weer een actualisatie plaatsvindt van de investeringsplanning. Het is niet onwaarschijnlijk dat dan zal blijken dat investeringen meer tijd zullen vragen qua voorbereiding en/of uitvoering. Dit heeft een dempend effect op de hoeveelheid benodigde leningen. Volgend op die investeringen ontstaat er in de kadernota en de begroting weer een nieuw beeld van onze financiële positie voor 2027 tot en met 2030.

Anderzijds geldt ten eerste dat er op 18 maart verkiezingen zijn wat leidt tot nieuwe afspraken en ten tweede dat er naar het huidige beeld sprake is van een negatief begrotingssaldo voor 2028 en verder van € 2,7 miljoen (beeld begroting 2026). Dit loopt verder op, wat naar het huidige beeld bijsturing vraagt om te komen tot een sluitende begroting 2028.

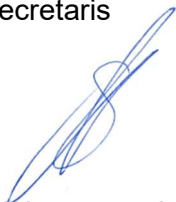
Wij geven de raad dan ook in overweging om in dat proces integrale beleidsinhoudelijke keuzes te maken. Daarbij kan de raad dan het financieringsperspectief uit deze notitie in de juiste balans meewegen in de opgaven en richting die we als gemeente voor ons zien.

Wij vertrouwen erop u met deze brief voldoende geïnformeerd te hebben.

Met vriendelijke groet,

burgemeester en wethouders,

secretaris

Siebren van der Berg

burgemeester

Fred Veenstra

Bijlage

Notitie Meerjarenraming 2029-2040

Meerjarenraming 2029-2040

30 januari 2026

Aanleiding en opbouw notitie

Vanuit de opdracht die u de raad het college heeft gegeven is de afgelopen jaren gewerkt aan visievorming, beleidsuitvoering en investeringen gericht op een betere toekomst van Smallingerland. In individuele investeringsvoorstellen en in de planning & controlcyclus is de raad telkens meegenomen in de afwegingen daarbij zodat zij de feiten en de dilemma's die daarin meespelen mee heeft kunnen wegen. Op basis van raadsbesluiten zijn volgende stappen gezet en investeringen gerealiseerd en voorbereid.

Parallel hieraan is het meerjarig financieel zicht verder verbeterd met de verbeterde investeringsagenda (als aanvulling op de kadernota) en de versterkte paragraaf financiering (als verbetering van de begroting). In de aanbiedingsbrief van de begroting 2026 heeft het college aangegeven dat in het ambtelijke overdrachtdossier een doorkijk van 15 jaar wordt opgenomen van de effecten van de investeringsagenda op de financiële kengetallen. Daarnaast zou hierin ook worden ingegaan op mogelijkheden om de trend te keren. Na het verschijnen van deze begroting is op 28 oktober de motie vreemd aan de orde van de dag: "Meerjarenraming 2029-2040" vastgesteld. Daarin wordt het college verzocht om:

Uiterlijk 1 februari 2026 een meerjarenraming 2029 - 2040 op jaarbasis aan te leveren, met als uitgangspunt begrotingsjaar 2029 (begroting 2026-2029), waarin de volgende informatie inzichtelijk wordt gemaakt:

- a. structureel saldo (focus op de kapitaallasten u.h.v. de investeringsagenda)
- b. overzicht van de werkelijke rentelasten en aflossingen
- c. cashflowoverzicht om inzichtelijk maken of de aflossingen kunnen worden betaald;
- c. ontwikkeling van de schuldpositie + algemene reserve;
- d. kengetallen: netto schuldquote + solvabiliteitsratio.

Bij de behandeling van de motie op 28 oktober in de raad heeft de portefeuillehouder toegezegd om bij de uitwerking van de motie:

- Grafieken en tabellen toe te voegen om de leesbaarheid te bevorderen en,
- In de te verstrekken informatie te werken met bandbreedtes, omdat het cijfers betreft die in de toekomst liggen. Dit om de betrouwbaarheid van de cijfers te bewerkstelligen.

Volgend op deze motie wordt deze informatie nu niet (meer) in het overdrachtdossier aangeleverd, maar in deze notitie. In aanvulling op de motie brengen we ook de richtingen om de trend te keren in beeld.

Opbouw notitie

Deze notitie is als volgt opgebouwd:

1. Financiële uitwerking.
2. Overzicht uitgangspunten.
3. Variant 1: Huidige investeringsagenda voorzetten.
4. Variant 2: Verminderen van investeringen.
5. Variant 3: Structureel begrotingsoverschot en extra verminderen van investeringen.
6. Vergelijking varianten.

Bijlage 1: Toelichting definities netto schuldquote en solvabiliteit en hun signaalwaarden (richtlijn VNG)

Bijlage 2: Balansoverzichten per variant

Waarschuwing

De cijfers in deze notitie worden geen werkelijkheid. De varianten zijn ook niet bedoeld om uit te kiezen. Ze geven zicht op financiële trendontwikkelingen in drie alternatieve richtingen. Daarvoor is deze uitwerking ook geschikt, maar niet meer dan dat. Er zijn veel uitgangspunten en aannames gehanteerd. In hoofdstuk 2 zijn deze expliciet gemaakt.

Gelet op de noodzakelijk te hanteren uitgangspunten en aannames is het dan ook belangrijk dat deze notitie niet als waarheid, maar als mogelijke trendontwikkelingen volgend op de drie varianten wordt gehanteerd. Op basis daarvan kan deze notitie wel helpen in beleidsinhoudelijke keuzes met financieel effect:

- Willen we het investeringsvolume (en daarmee de financieringsbehoefte) verlagen door investeringen te temporiseren of te beperken en/ of
- Willen we naar een structureel positief begrotingssaldo om meer investeringen zelf te financieren?

Beantwoording hiervan vraagt meervoudige afweging. Deze notitie belicht sec het financiële gezichtspunt. We zijn altijd tot toelichting bereid.

1. Financiële uitwerking

Om een goed en transparant beeld te krijgen van de financiële ontwikkeling in de periode 2029 tot 2040 is een meerjarenraming opgesteld op basis van drie varianten. De aanleiding hiervoor is dat de huidige investeringsagenda en ambities op langere termijn niet vanzelf leiden tot een structureel sluitende begroting, terwijl dit wel een wettelijke verplichting is.

De varianten zijn niet alleen opgesteld om de huidige lijn door te rekenen, maar ook om te laten zien welke effecten ontstaan op de financiële positie wanneer wordt bijgestuurd. In de praktijk zullen immers keuzes worden gemaakt, zoals het temporiseren of verminderen van investeringen of het verbeteren van het begrotingssaldo (hogere baten en of lagere lasten) om te voldoen aan de eis uit de Gemeentewet van een structureel en reëel sluitende begroting. Deze keuzes beïnvloeden kasstromen, schuldpositie en financiële ratio's en geven daarmee een realistischer beeld van de te verwachten ontwikkelingen dan enkel het doortrekken van de huidige situatie. De drie varianten tonen achtereenvolgens:

- Variant 1: de doorwerking van de huidige koers op basis van de huidige investeringsagenda.
- Variant 2: de effecten van verminderen van de investeringen,
- Variant 3: de effecten van een structureel begrotingsoverschot én het extra verminderen van de investeringen.

2. Overzicht uitgangspunten

De algemene uitgangspunten worden hieronder in hoofdlijnen weergegeven. Hoewel deze uitgangspunten bespreekbaar zijn, is het noodzakelijk om keuzes te maken om tot een sluitend rekenmodel te komen. De gehanteerde uitgangspunten zijn primair bedoeld om per variant inzicht te kunnen bieden in de ontwikkeling door de tijd van:

- het structureel begrotingssaldo;
- de vaste activa (investeringen);
- de algemene reserve;
- de leningenportefeuille;
- de kasstroom;
- de kapitaalslasten (rente en afschrijvingen);
- de solvabiliteitsratio;
- de netto schuldquote.

Hieronder gaan we in op de algemene uitgangspunten voor alle varianten. De specifieke uitgangspunten per variant worden in de volgende hoofdstukken beschreven.

Algemene uitgangspunten:

- Voor de baten en lasten is uitgegaan van constante prijzen en volumes. Een uitzondering geldt voor de extra baten die samenhangen met de rioolinvesteringen. Omdat het riool 100% kostendekkend is, leidt een toename van de kapitaalslasten van de voorziene rioolinvesteringen automatisch tot een evenredige stijging van de baten.
- De begroting moet wettelijk structureel en reëel in evenwicht zijn. Het stijgende investeringsvolume leidt tot een noodzaak om maatregelen te nemen. De omvang daarvan brengen we in beeld. Gelet op de wet gaan we ervan uit dat er maatregelen genomen worden, we laten hier in het midden of dit met minder lasten of meer baten gebeurt of met een combinatie daarvan. Die extra baten kunnen ook extra inkomsten uit het gemeentefonds zijn.
- We nemen geen zichtbare incidentele lasten op in de varianten. We gaan er vanuit dat incidentele lasten worden gedekt door incidentele baten. Incidentele lasten die worden onttrokken aan de algemene reserve, compenseren we met incidentele baten of positieve rekeningresultaten.
- In de balans wijzigen we met name de vaste activa, het eigen vermogen en de leningen. De overige balansposten zijn grotendeels constant gehouden. De rekening-courantpositie bij de bank ('bankrekening') fungeert als sluitpost en volgt uit de berekende ontwikkeling van de kasstromen.
- De investeringen uit de investeringsagenda zijn, op basis van de huidige verwachtingen, qua uitnutting van het krediet gespreid over de tijd. Dit sluit aan bij de praktijk dat investeringen vaak (gedeeltelijk) worden doorgeschoven en dat grotere projecten doorgaans over meerdere jaren worden gerealiseerd, terwijl het bijbehorende krediet in één keer beschikbaar wordt gesteld.
- De nieuw aan te trekken leningen zijn afgestemd op de geplande investeringen en de ontwikkeling van de kasstromen. Voor de jaarlijkse uitgifte van leningen is uitgegaan van een vaste verdeling naar looptijden en naar het aandeel aflossingsvrij versus aflossend. Voor deze nieuwe leningen is een rentepercentage van 3,25% gehanteerd, gebaseerd op de actuele marktrente voor nieuwe langlopende leningen.
- De rente die de gemeente betaalt, wordt via een renteomslagpercentage toegerekend aan de verschillende taakvelden op basis van de gedane investeringen. Voor dit model is die toerekening echter niet relevant en dus niet toegepast, omdat de totale lasten uiteindelijk simpelweg bestaan uit de rente die de gemeente betaalt over haar financiering en daarin inzicht door u is gevraagd.

Tenslotte

Zoals in de waarschuwing op de eerste pagina al aangegeven: de uiteindelijke cijfers zullen onvermijdelijk afwijken van de huidige berekeningen in de drie varianten. Dat komt doordat andere aannames tot andere uitkomsten leiden, maar ook omdat nog niet duidelijk is welke keuzes de gemeente straks maakt en hoeveel geld we in de toekomst precies van het Rijk krijgen, bijvoorbeeld via het gemeentefonds.

3. Variant 1: Huidige investeringsagenda voortzetten

In variant 1 trekken we de bestaande situatie door op basis van de huidige investeringsagenda en de huidige ambities.

Ontwikkeling exploitatiesaldo 2030 t/m 2039

Exploitatie Bedragen * € 1.000	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039
Totaal Baten	258.391	258.984	259.580	260.243	260.876	261.589	262.234	262.850	263.441	264.237
Totaal Lasten (excl.kapitaallasten)	-234.225	-234.225	-234.225	-234.225	-234.225	-234.225	-234.225	-234.225	-234.225	-234.225
Rente lang+kort	-12.072	-13.454	-14.370	-15.019	-15.995	-17.459	-17.990	-18.483	-18.721	-18.788
Afschrijving	-16.312	-17.174	-18.039	-18.727	-19.228	-20.103	-20.811	-20.999	-21.176	-21.435
Exploitatiesaldo	-4.217	-5.870	-7.055	-7.729	-8.572	-10.197	-10.792	-10.858	-10.682	-10.212
Opgave om tot een sluitende begroting te komen	4.217	5.870	7.055	7.729	8.572	10.197	10.792	10.858	10.682	10.212
Resultaat na realisatie opgave	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

In deze variant loopt het begrotingstekort (opgave) op. Oorzaak zijn de stijgende lasten voor rente en afschrijving door de geplande investeringen. Omdat de begroting wettelijk structureel en reëel in evenwicht moet zijn, ontstaat er in die jaren een opgave om dat evenwicht te herstellen. Hoe die opgave wordt ingevuld, werken we hier niet uit. Dat hangt af van politieke keuzes en van de middelen die de gemeente de komende jaren ontvangt, bijvoorbeeld via het gemeentefonds. We gaan er wél vanuit dat de begroting structureel sluitend wordt gemaakt, maar niet op welke manier.

Kasstroomoverzicht

De onderstaande prognose van de kasstromen geeft inzicht in de financieringsbehoefte binnen deze variant. De prognose toont de kasstromen uit operationele activiteiten, de verwachte investeringsuitgaven en de kasstromen uit financieringsactiviteiten, waaronder rente- en aflossingsverplichtingen en de aan te trekken nieuwe leningen. De netto kasstroom wordt verrekend met het rekening courant saldo.

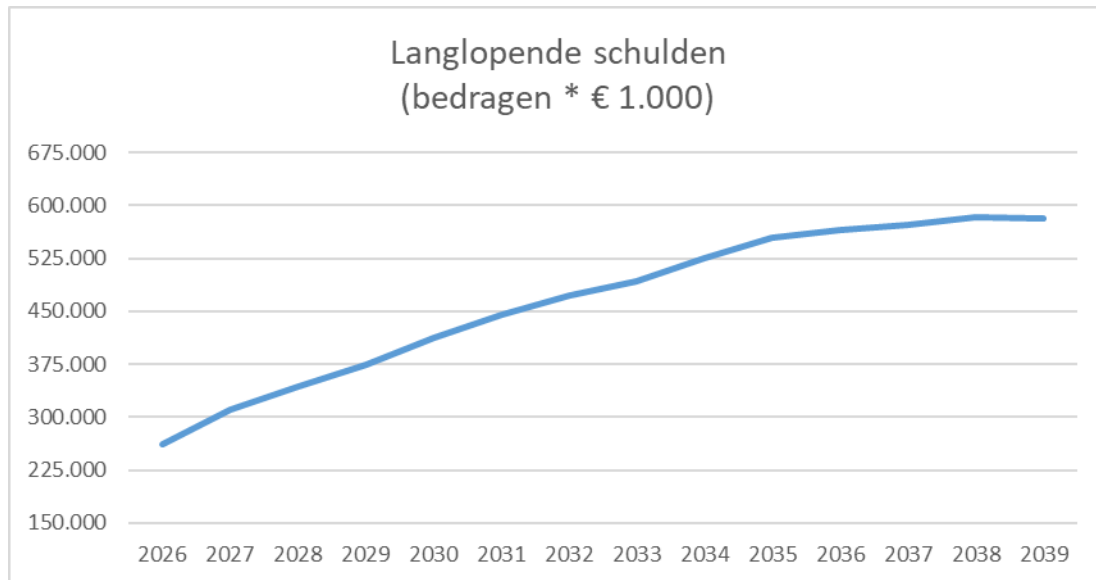
Toekomstig kasstroomoverzicht											Cumulatief
Bedragen * € 1 mln	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	
Operationele kasstroom	25,9	30,6	32,4	33,7	35,2	37,6	38,8	39,5	39,9	40,2	353,8
Investeringskasstroom	-49,3	-50,2	-44,6	-38,5	-52,3	-47,2	-29,3	-29,0	-32,0	-20,7	-393,1
Kasstroom beschikbaar voor financiering	-23,4	-19,5	-12,2	-4,8	-17,1	-9,6	9,5	10,5	7,9	19,5	-39,3
Nieuwe langlopende leningen	60,0	65,0	52,6	60,0	75,0	72,6	40,0	52,6	40,0	35,0	552,8
Betaalde/ontvangen rente	-11,4	-12,7	-13,8	-14,8	-15,5	-16,7	-17,7	-18,2	-18,5	-18,9	-158,2
Aflossing langlopende leningen	-21,0	-32,9	-24,7	-41,4	-42,3	-42,7	-29,0	-45,3	-29,4	-36,4	-345,0
Kasgeld	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-2,5	-2,5	0,0	0,0	0,0	-5,0
Financieringskasstroom	27,6	19,4	14,0	3,8	17,2	10,7	-9,2	-10,8	-7,8	-20,2	44,6
Netto kasstroom	4,2	-0,2	1,8	-1,0	0,1	1,1	0,3	-0,3	0,1	-0,7	5,3
Banksaldo 1/1	-4,8	-0,5	-0,7	1,1	0,0	0,1	1,1	1,5	1,1	1,2	
Banksaldo 31/12	-0,5	-0,7	1,1	0,0	0,1	1,1	1,5	1,1	1,2	0,5	

*Het startpunt voor de operationele kasstroom is het resultaat na realisatie opgave. In deze variant 'nul'.

Om in deze variant aan de financieringsbehoefte te voldoen, moet in de periode 2030–2039 in totaal voor € 553 miljoen aan nieuwe leningen worden aangetrokken. Deze financiering is nodig om de geplande investeringen van € 393 miljoen te realiseren en om een deel van de aflossingen op de langlopende leningen ter waarde van € 160 miljoen te kunnen voldoen. De te betalen rente (€ 158 miljoen) en het resterende deel van de aflossingen, (€ 185 miljoen), worden gefinancierd uit de operationele kasstroom. In de aflossingen zijn ook aflossingsvrije leningen opgenomen, die aan het einde van de looptijd in één keer moeten worden terugbetaald. Het gaat in deze periode om ongeveer € 90 miljoen aan aflossingsvrije leningen.

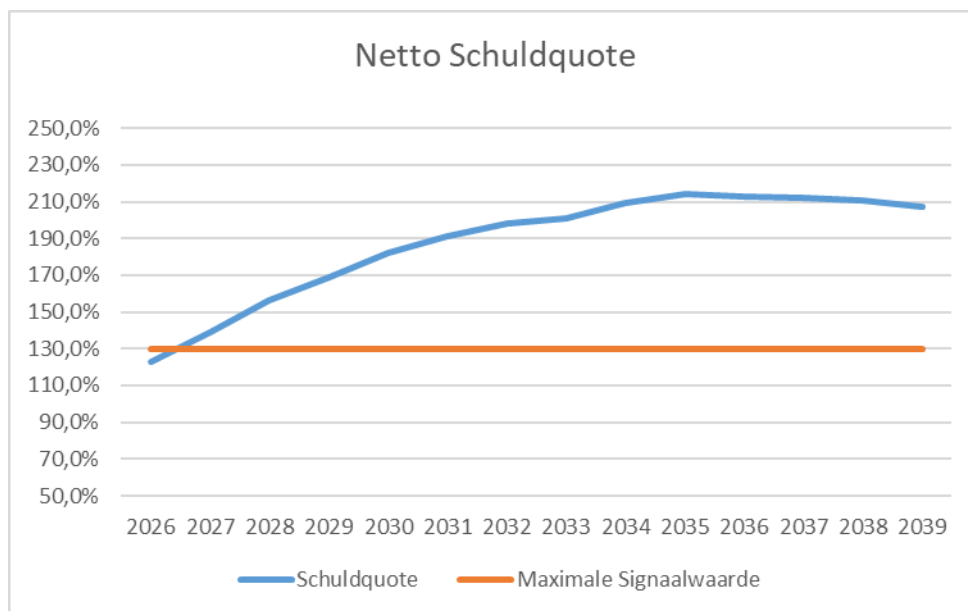
In onderstaand grafiek wordt de ontwikkeling van de langlopende schulden ook grafisch weergegeven. Daar zit een stijgende lijn in met een afvlakking in de laatste jaren als de investeringen ook wat afnemen.

Ontwikkeling langlopende schulden

Financiële kengetallen

Belangrijk voor de beoordeling van de financiële positie in deze variant is de ontwikkeling van de netto schuldquote en de solvabiliteitsratio. Dat wordt hieronder ook grafisch weergegeven:

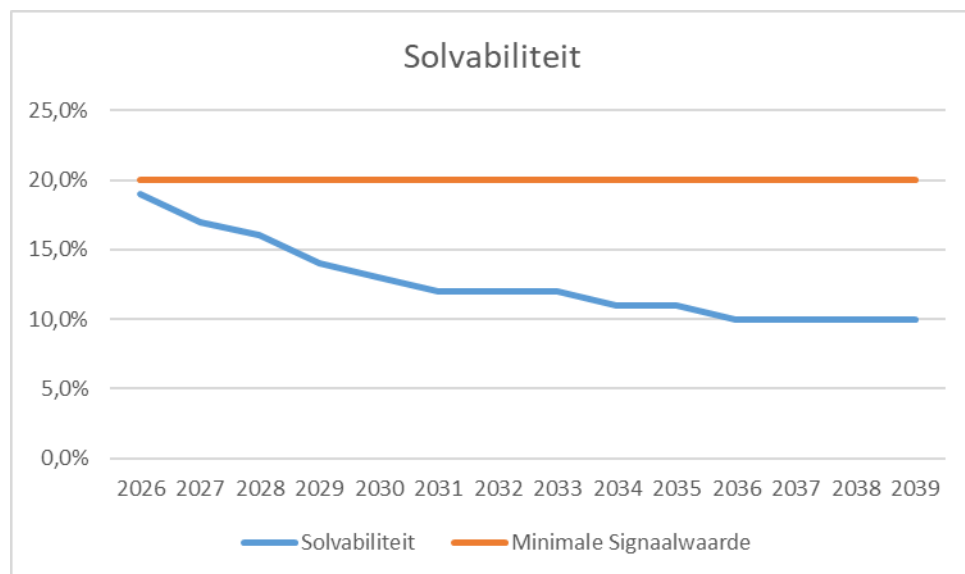

* In de berekening van de netto schuldquote is wel uitgegaan van een jaarlijkse groei van de opbrengsten met 2%, naast de toename van de opbrengsten door een hogere rioolheffing. Deze groei dient niet als oplossing voor het sluitend krijgen van de begroting, maar weerspiegelt de verwachte jaarlijkse opbrengststijging als gevolg van de prijsontwikkeling (inflatie). Omdat hogere baten ook effect hebben op de netto schuldquote, is deze ontwikkeling in de berekening meegenomen.

De VNG hanteert een signaalwaarde van 130% voor de netto schuldquote. Deze norm is niet wettelijk verplicht, maar wordt vaak gebruikt als richtinggevend kader bij het beoordelen van de schuldpositie van gemeenten. Een schuldquote boven deze grens kan duiden op een verhoogd risicoprofiel, al moet de daadwerkelijke financiële kwetsbaarheid altijd worden beoordeeld in samenhang met de bredere financiële context. Volgens de VNG-richtlijn wordt een schuldquote onder de 90% als gezond beschouwd. Bij een voortzetting van de huidige koers en zonder verdere aanvullende maatregelen (behalve die maatregelen die benodigd zijn om te komen tot een structureel sluitende begroting), blijft de

netto schuldquote volgens de huidige prognoses in de periode 2030 t/m 2039 ruim boven de signaalwaarde van 130%, ondanks een dalende trend richting het einde van deze periode. Daarmee kan de financiële positie van de gemeente als kwetsbaar worden aangemerkt.

De ontwikkeling van de solvabiliteit kan als volgt grafisch worden weergegeven:

Een solvabiliteit onder de 20% wordt door de VNG ingedeeld in de hoogste risicocategorie, maar deze classificatie is slechts één van de indicatoren en moet altijd worden gezien in samenhang met de bredere financiële context. In deze variant daalt de solvabiliteitsratio ruim onder deze grens en komt vanaf 2036 uit op ongeveer 10%. Ter vergelijking: volgens de VNG-richtlijn is sprake van een sterke vermogenspositie bij een solvabiliteit van 40% of hoger.

Conclusie:

In deze variant komt de financiële positie van de gemeente onder druk te staan. Het wordt steeds uitdagender om de begroting sluitend te houden, omdat de rente- en afschrijvingslasten een groeiend deel van de beschikbare middelen opslokken. De financiële kengetallen laten bovendien waarden zien welke volgens de VNG-richtlijnen duiden op een financieel kwetsbare positie.

4. Variant 2: Vermindering van investeringen

In deze variant simuleren we een vermindering van het investeringsvolume ten opzichte van variant 1: voortzetten van de huidige investeringsagenda. Daarbij hebben we een vermindering van afgerond € 125 miljoen aan investeringen over de periode 2030 t/m 2039 in deze variant verwerkt. We laten in het midden of dit gaat om een temporisering (naar de periode 2040 en verder) of het schrappen van investeringen. Ook in deze variant gaan we ervan uit dat de begroting structureel sluitend wordt gemaakt.

Ontwikkeling exploitatiesaldo 2030 t/m 2039

Exploitatie Bedragen * € 1.000	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039
Totaal Baten	258.394	258.986	259.561	260.199	260.825	261.536	262.138	262.738	263.313	264.093
Totaal Lasten (excl. kapitaallasten)	-234.225	-234.225	-234.225	-234.225	-234.225	-234.225	-234.225	-234.225	-234.225	-234.225
Rente lang+kort	-11.821	-12.556	-12.772	-12.994	-13.623	-14.591	-14.786	-15.147	-15.301	-15.330
Afschrijving	-16.312	-16.749	-16.899	-17.133	-17.381	-17.859	-18.066	-18.182	-18.289	-18.480
Exploitatiesaldo	-3.964	-4.544	-4.335	-4.153	-4.405	-5.139	-4.940	-4.817	-4.503	-3.943
Opgave om tot een sluitende begroting te komen	3.964	4.544	4.335	4.153	4.405	5.139	4.940	4.817	4.503	3.943
Resultaat na realisatie opgave	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Ook in deze variant neemt het begrotingstekort (de opgave) toe, maar minder sterk dan in de vorige variant. Dit komt door het lagere investeringsvolume, waardoor minder nieuwe langlopende leningen hoeven te worden aangetrokken. Daardoor vallen de kapitaallasten (rente en afschrijving) lager uit dan in variant 1. De opgave om de begroting in 2039 sluitend te krijgen bedraagt € 3,9 miljoen, tegenover € 10,2 miljoen in variant 1.

Kasstroomoverzicht

De onderstaande prognose van de kasstromen geeft inzicht in de financieringsbehoefte binnen deze variant.

Toekomstig kasstroomoverzicht Bedragen * € 1 mln	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	Cumulatief
Operationele kasstroom	25,6	29,3	29,7	30,1	31,0	32,4	32,9	33,3	33,6	33,8	311,8
Investeringskasstroom	-34,1	-24,2	-27,3	-27,9	-36,3	-27,1	-23,9	-23,7	-26,7	-16,4	-267,6
Kasstroom beschikbaar voor financiering	-8,5	5,1	2,4	2,2	-5,3	5,4	8,9	9,6	6,9	17,4	44,2
Nieuwe langlopende leningen	45,5	40,0	32,6	50,0	60,0	52,6	32,6	45,0	35,0	30,0	423,3
Betaalde/ontvangen rente	-11,4	-12,3	-12,6	-13,0	-13,4	-14,1	-14,6	-14,9	-15,1	-15,4	-136,7
Aflossing langlopende leningen	-21,0	-32,5	-23,5	-39,5	-40,1	-40,0	-25,7	-41,7	-25,6	-32,4	-322,0
Kasgeld	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-2,5	-2,5	0,0	0,0	0,0	-5,0
Financieringskasstroom	13,1	-4,7	-3,5	-2,5	6,5	-4,1	-10,2	-11,6	-5,6	-17,9	-40,4
Netto kasstroom	4,6	0,4	-1,1	-0,3	1,2	1,3	-1,3	-2,0	1,2	-0,4	3,8
Banksaldo 1/1	-4,8	-0,1	0,3	-0,8	-1,1	0,1	1,4	0,2	-1,8	-0,6	
Banksaldo 31/12	-0,1	0,3	-0,8	-1,1	0,1	1,4	0,2	-1,8	-0,6	-1,0	

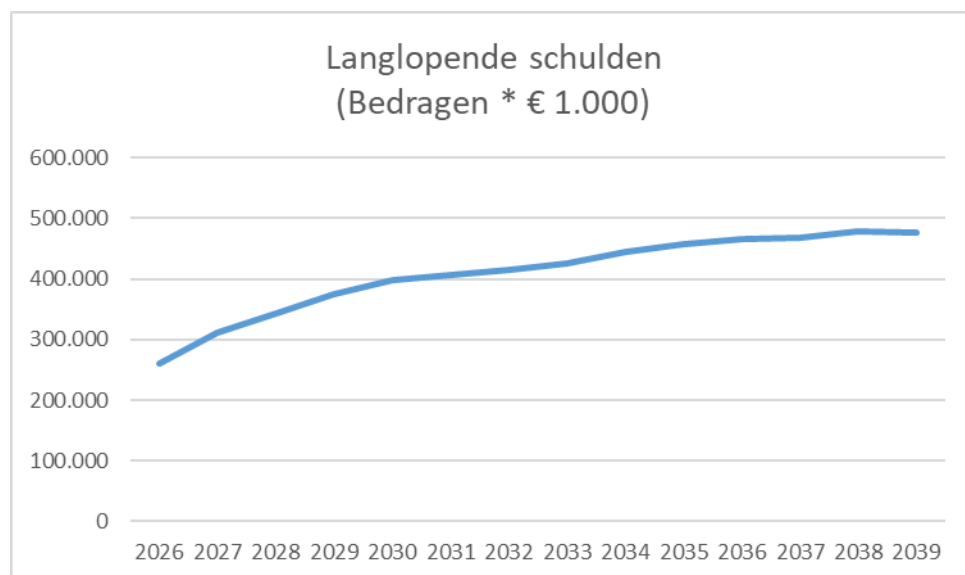
*Het startpunt voor de operationele kasstroom is het resultaat na realisatie opgave. In deze variant 'nul'.

Om in deze variant aan de financieringsbehoefte te voldoen, moet in de periode 2030–2039 in totaal voor € 423 miljoen aan nieuwe leningen worden aangetrokken. Dit is ongeveer € 130 miljoen minder dan de € 553 miljoen aan nieuwe leningen in variant 1.

Deze financiering is nodig om de geplande investeringen van € 268 miljoen te betalen en om een deel van de aflossingen op langlopende leningen ter waarde van € 155 miljoen te kunnen voldoen. De te betalen rente (€ 137 miljoen) en het resterende deel van de aflossingen op de langlopende leningen (€ 167 miljoen) worden gedekt uit de operationele kasstroom. In de aflossingen zijn ook aflossingsvrije

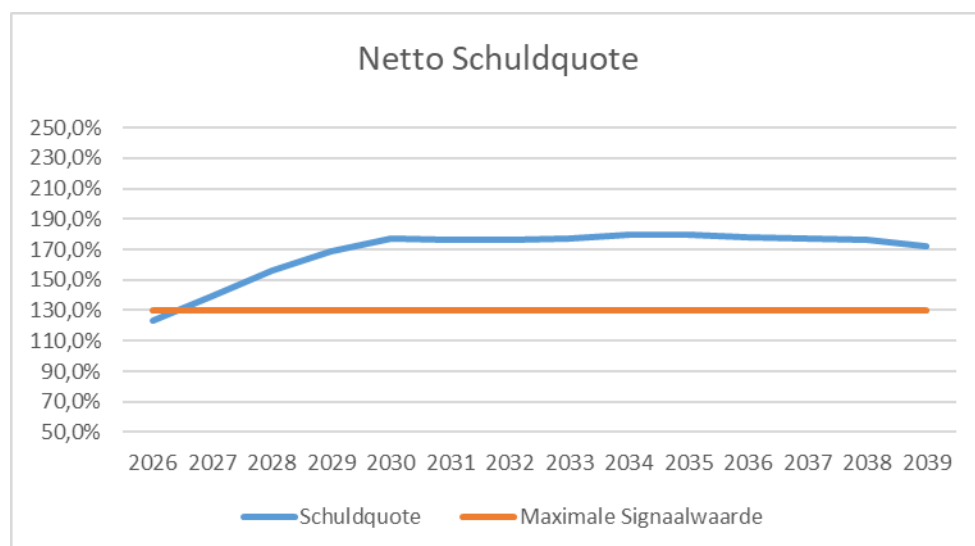
leningen opgenomen, die aan het einde van de looptijd in één keer moeten worden terugbetaald. Het gaat in deze periode om ongeveer € 90 miljoen aan aflossingsvrije leningen.

Ontwikkeling langlopende schulden

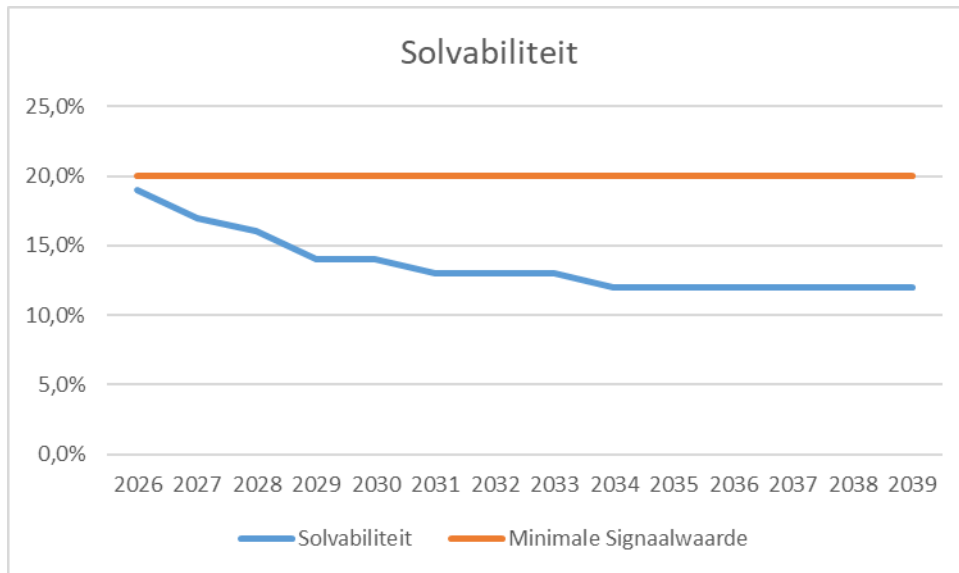
Financiële kengetallen

Belangrijk voor de beoordeling van de financiële positie in deze variant is de ontwikkeling van de netto schuldquote en de solvabiliteitsratio. Dat wordt hieronder ook grafisch weergegeven.

** In de berekening van de netto schuldquote is wel uitgegaan van een jaarlijkse groei van de opbrengsten met 2%, naast de toename van de opbrengsten door een hogere rioolheffing. Deze groei dient niet als oplossing voor het sluitend krijgen van de begroting, maar weerspiegelt de verwachte jaarlijkse opbrengststijging als gevolg van de prijsontwikkeling (inflatie). Omdat hogere baten ook effect hebben op de netto schuldquote, is deze ontwikkeling in de berekening meegenomen.*

In deze variant ligt de netto schuldquote nog steeds ruim boven de signaalwaarde van 130%. Daarmee blijft de financiële positie, volgens de richtlijn, in deze simulatie onder druk staan. Tegelijkertijd is er sprake van een geleidelijke verbetering: in de periode 2030 tot en met 2039 blijft de netto schuldquote min of meer stabiel en vanaf 2029 treedt geen verdere stijging meer op. Vanaf 2037 zet bovendien een lichte daling in.

De solvabiliteitsratio blijft onder de minimale norm van 20%, maar de ontwikkeling is minder ongunstig dan in variant 1. In deze variant komt de solvabiliteit uit op 12%, tegenover 10% in variant 1. Doordat de investeringen lager zijn, hoeven er minder nieuwe leningen te worden aangetrokken, wat resulteert in een betere solvabiliteit.

Conclusie:

In deze variant, waarin het investeringsvolume wordt verlaagd, blijft de financiële positie aandacht vragen. Het beeld is wel gunstiger dan in variant 1: de opgave om de begroting sluitend te krijgen neemt af en de financiële kengetallen verbeteren. Het verlagen van het investeringsniveau draagt daarmee bij aan het versterken van de financiële positie op de langere termijn.

5. Variant 3: Structureel begrotingsoverschot en extra verminderen van investeringen

In deze variant wordt ingezet op het realiseren van een structureel begrotingsoverschot van € 5 miljoen per jaar (2% van het huidige begrotingstotaal) gedurende de beschouwde periode. Dit overschot biedt ruimte om eigen middelen op te bouwen, zodat toekomstige investeringen niet volledig extern hoeven te worden gefinancierd.

Daarnaast is het investeringsvolume verder verlaagd dan in variant 2. Daar werd het investeringsvolume verlaagd met € 125 miljoen vanaf 2030. In deze variant 3 is het totale investeringsvolume al vanaf 2026 naar beneden bijgesteld. Over de periode 2026 tot en met 2039 betreft het een totale verlaging van € 312 miljoen. We gaan ervan uit dat een deel van de geplande investeringen wordt doorgeschoven naar de periode na 2039, zonder vooraf vast te leggen om welke specifieke investeringen het gaat.

Ontwikkeling exploitatiesaldo 2030 t/m 2039

Exploitatie Bedragen * € 1.000	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039
Totaal Baten	258.380	258.936	259.467	260.042	260.606	261.243	261.745	262.256	262.738	263.373
Totaal Lasten (excl.kapitaallasten)	-236.933	-236.933	-236.933	-236.933	-236.933	-236.933	-236.933	-236.933	-236.933	-236.933
Rente lang+kort	-9.838	-9.871	-9.600	-9.319	-9.380	-9.767	-9.488	-9.434	-9.223	-9.022
Afschrijving	-14.784	-14.787	-14.654	-14.569	-14.499	-14.549	-14.471	-14.352	-14.236	-14.166
Exploitatiesaldo	-3.174	-2.655	-1.720	-778	-205	-6	854	1.536	2.347	3.252
Opgave om tot een een begrotings	8.174	7.655	6.720	5.778	5.205	5.006	4.146	3.464	2.653	1.748
Resultaat na realisatie opgave	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000

In deze variant, met een lager investeringsvolume dan de andere varianten, verbetert het exploitatiesaldo aanzienlijk. Vanaf 2035 is zonder extra opgave sprake van een sluitende begroting. Het begrotingsoverschot groeit vervolgens door tot bijna € 3,3 miljoen in 2039, waarmee het resultaat dicht in de buurt komt van het doel van € 5,0 miljoen overschot. De opgave om tot een begrotingsoverschot van € 5,0 miljoen te komen wordt elk jaar kleiner tot € 1,75 miljoen in 2039.

Kasstroomoverzicht

De onderstaande prognose van de kasstromen geeft inzicht in de financieringsbehoefte binnen deze variant:

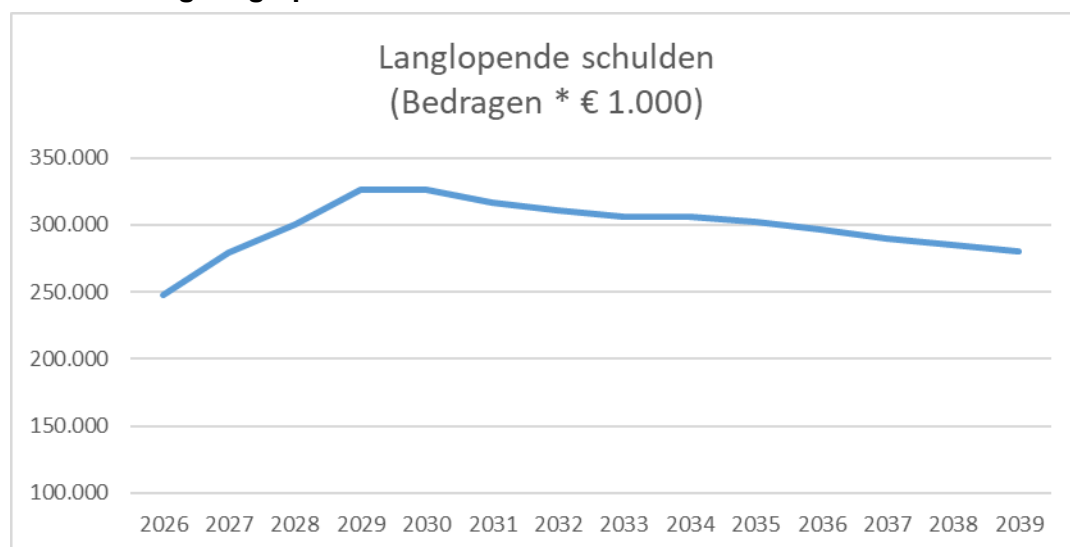
Toekomstig kasstroomoverzicht Bedragen * € 1 mln	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	Cumulatief
Operationele kasstroom	27,1	29,7	29,3	28,9	28,9	29,3	29,0	28,8	28,5	28,2	287,5
Investeringskasstroom	-17,0	-12,1	-13,6	-14,0	-18,2	-13,5	-12,0	-11,8	-13,4	-12,3	-137,9
Kasstroom beschikbaar voor financiering	10,1	17,6	15,6	14,9	10,7	15,8	17,0	16,9	15,1	15,9	149,6
Nieuwe langlopende leningen	18,3	17,5	12,6	30,0	35,0	30,0	12,6	22,6	12,6	17,6	208,8
Betaalde/ontvangen rente	-9,8	-9,9	-9,7	-9,6	-9,5	-9,6	-9,6	-9,4	-9,3	-9,2	-95,5
Aflossing langlopende leningen	-18,3	-26,4	-19,2	-34,6	-34,6	-33,7	-18,6	-29,0	-18,0	-22,4	-255,0
Kasgeld	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-2,5	-2,5	0,0	0,0	0,0	-5,0
Financieringskasstroom	-9,9	-18,8	-16,3	-14,2	-9,1	-15,8	-18,1	-15,9	-14,7	-14,0	-146,7
Netto kasstroom	0,2	-1,2	-0,7	0,7	1,7	0,0	-1,1	1,1	0,5	1,9	3,0
Banksaldo 1/1	0,4	0,6	-0,6	-1,3	-0,6	1,1	1,0	-0,1	1,0	1,5	
Banksaldo 31/12	0,6	-0,6	-1,3	-0,6	1,1	1,0	-0,1	1,0	1,5	3,4	

*Het startpunt voor de operationele kasstroom is het resultaat na realisatie opgave. In deze variant een begrotingsoverschot van € 5 miljoen.

Om in deze variant aan de financieringsbehoefte te voldoen, moet in de periode 2030–2039 in totaal € 209 miljoen aan nieuwe leningen worden aangetrokken. Dit is respectievelijk € 344 miljoen minder dan in variant 1 en € 214 miljoen minder dan in variant.

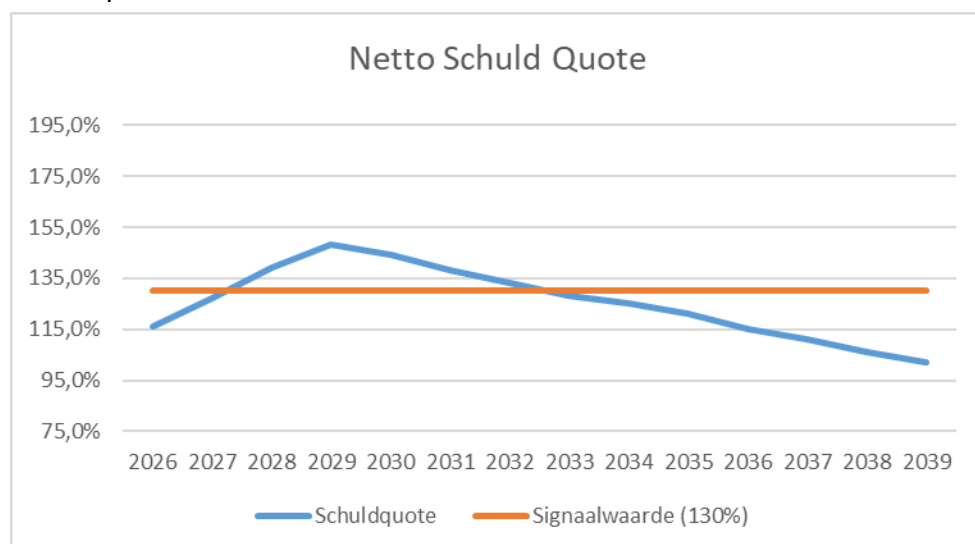
Deze financiering is nodig om de geplande investeringen van € 138 miljoen te betalen en om een deel van de aflossingen op de langlopende leningen ter waarde van € 71 miljoen te kunnen voldoen. In de aflossingen zijn ook aflossingsvrije leningen opgenomen welke aan het einde van de looptijd in 1 keer moeten worden terugbetaald. Het gaat over deze periode om € 80 miljoen in totaal aan aflossingsvrije leningen. Deze leningen moeten dus voor een groot deel geherfinancierd worden. De te betalen rente (€ 96 miljoen) en het resterende deel van de aflossingen vooral dus op de lineaire aflossende leningen (€ 184 miljoen) worden gedekt uit de operationele kasstroom.

Ontwikkeling langlopende schulden

Financiële kengetallen

Belangrijk voor de beoordeling van de financiële positie in deze variant is de ontwikkeling van de netto schuldquote en de solvabiliteitsratio. Dat wordt hieronder ook grafisch weergegeven:

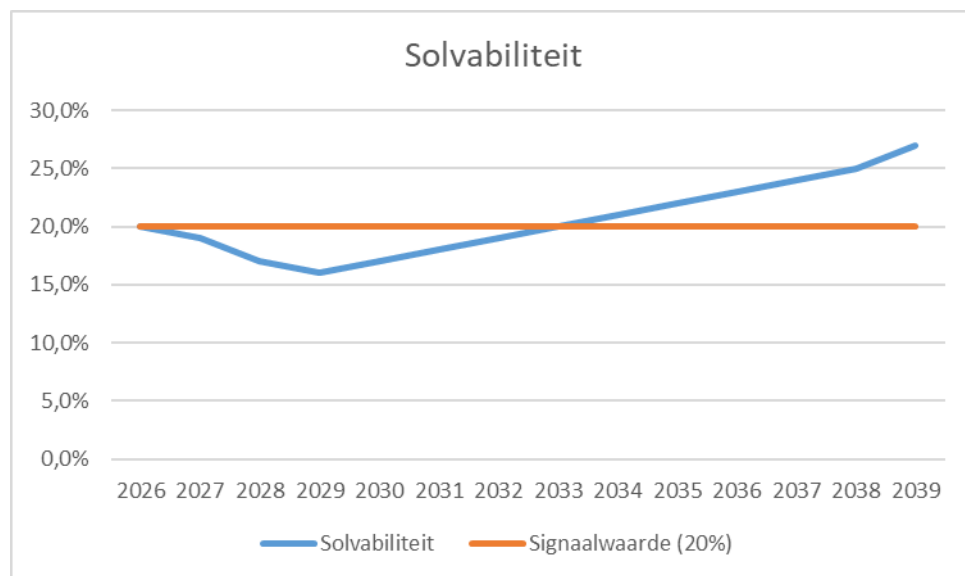

* In de berekening van de netto schuldquote is wel uitgegaan van een jaarlijkse groei van de opbrengsten met 2%, naast de toename van de opbrengsten door een hogere rioolheffing. Deze groei dient niet als oplossing het krijgen van een begrotingsoverschot in deze variant, maar weerspiegelt de verwachte jaarlijkse opbrengststijging als gevolg van de prijsontwikkeling (inflatie). Omdat hogere baten ook effect hebben op de netto schuldquote, is deze ontwikkeling in de berekening meegenomen.

De afbouw van de schuldpositie komt duidelijk naar voren in de ontwikkeling van de netto schuldquote. Vanaf de piek in 2029 zet een structurele dalende trend in. Aan het einde van de beschouwde periode daalt de netto schuldquote tot 102%, ruim onder de maximale signaalwaarde van 130%. Hoewel dit niveau volgens de VNG-richtlijn nog niet als gezond wordt aangemerkt, ligt het risico aanzienlijk lager dan in eerdere jaren.

De netto schuldquote daalt vanaf 2029 met gemiddeld ongeveer 5 procentpunt per jaar. Als deze trend zich na 2039 voortzet, kan de schuldquote naar verwachting binnen ongeveer drie jaar dalen tot een niveau dat wél als financieel gezond wordt aangemerkt.

Solvabiliteit

Doordat de schuldpositie afneemt en er sprake is van structurele begrotingsoverschotten, laat ook de solvabiliteit een duidelijke stijgende lijn zien. In 2039 komt de solvabiliteit in deze variant uit op 27%, waarmee de gemeente ook met de solvabiliteit niet langer in de hoog-risicocategorie valt zoals gedefinieerd in de VNG-richtlijn. Hoewel dit niveau ook nog niet als gezond wordt beschouwd, betekent het wel dat de financiële positie aanmerkelijk minder kwetsbaar is geworden.

Conclusie

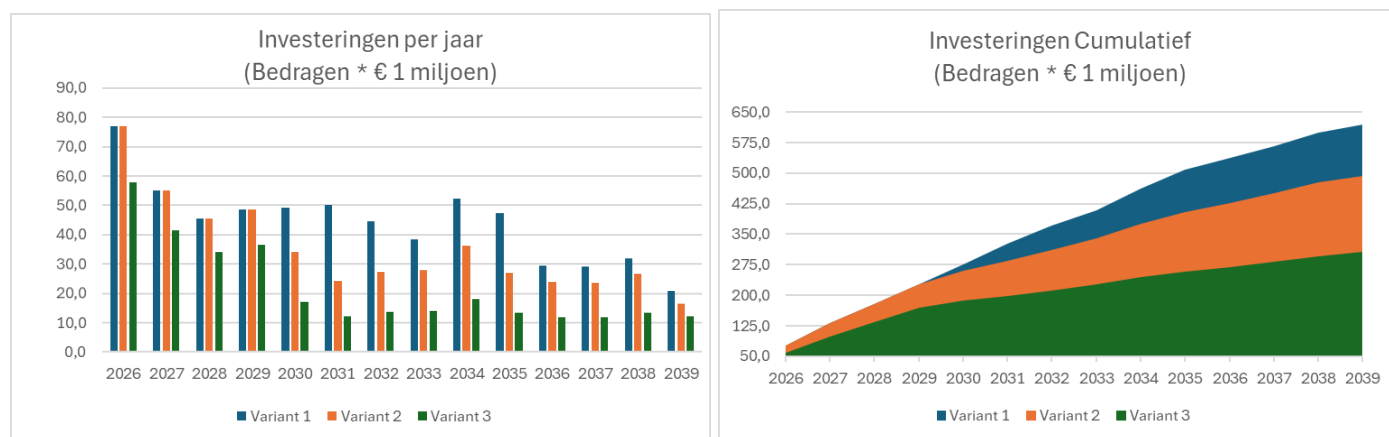
In deze variant komt de financiële positie van de gemeente duidelijk sterker naar voren dan in de andere varianten. Dit komt doordat structureel een begrotingsoverschot wordt gerealiseerd en het investeringsprogramma verder wordt teruggebracht. Hierdoor wordt voorkomen dat de gemeente opnieuw in een financieel kwetsbare positie terechtkomt, zoals in de andere varianten wel het geval is. Op de iets langere termijn biedt deze koers bovendien perspectief om weer toe te groeien naar een positie die volgens de richtlijnen als financieel gezond wordt aangemerkt.

6. Vergelijking varianten

In dit hoofdstuk presenteren we met behulp van een aantal grafieken in één oogopslag een vergelijking tussen de verschillende varianten. Hierdoor wordt direct zichtbaar hoe de varianten zich tot elkaar verhouden op de belangrijkste financiële indicatoren. Daarbij is van belang te benadrukken dat we drie hoofdvarianten tonen, maar dat binnen deze varianten allerlei verschillende uitwerkingen en keuzes mogelijk zijn.

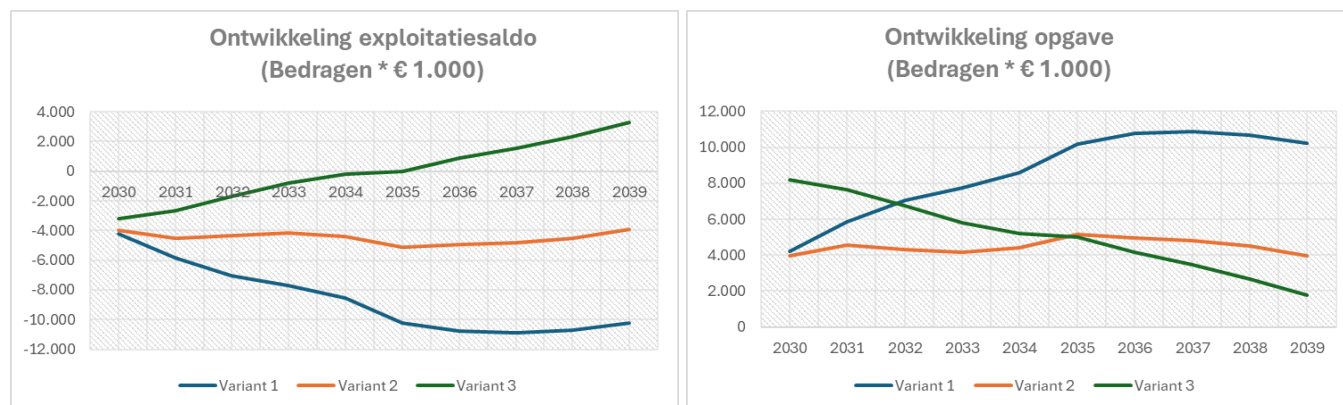
We merken hier ook opnieuw op dat dit geen varianten zijn om uit te kiezen. Het zijn de financiële gevolgen van de beleidsinhoudelijk af te wegen keuzes om het investeringsvolume al dan niet te beperken en eventueel toe te werken naar een positief begrotingsoverschot.

Investerings per jaar en cumulatief in elke variant

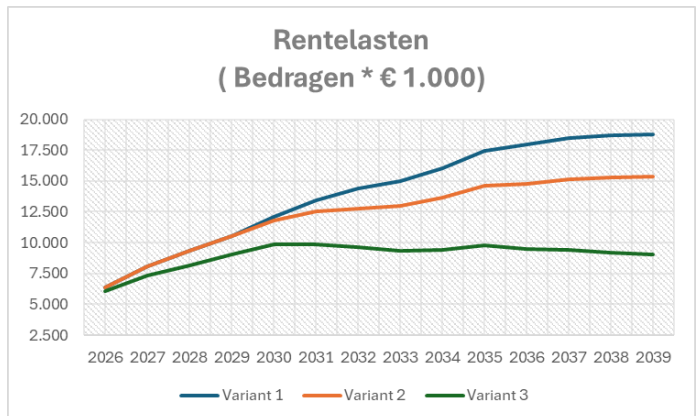
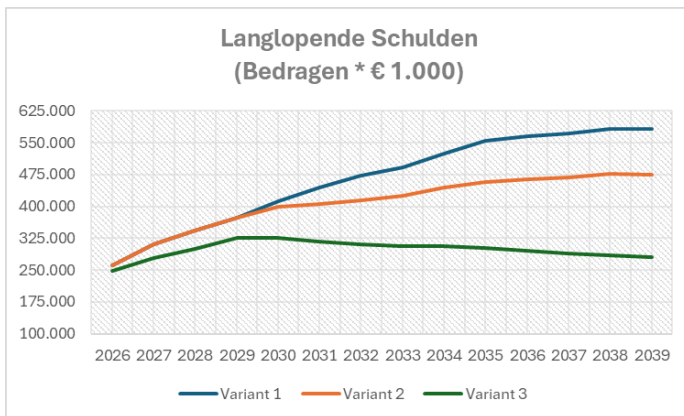
Bovenstaande grafieken geven een beeld van het verschil in investeringsvolume per variant.

Ontwikkeling exploitatiesaldo en opgave in elke variant

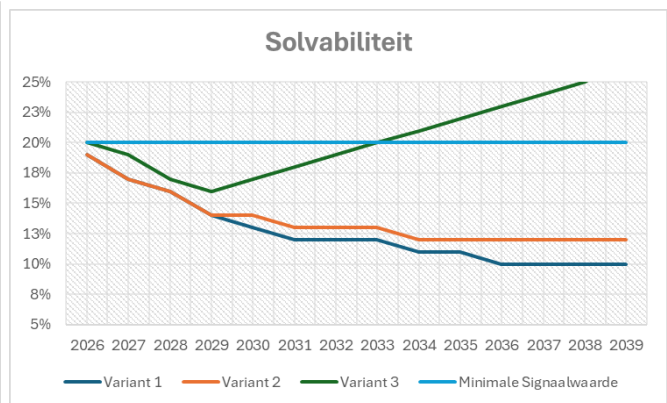
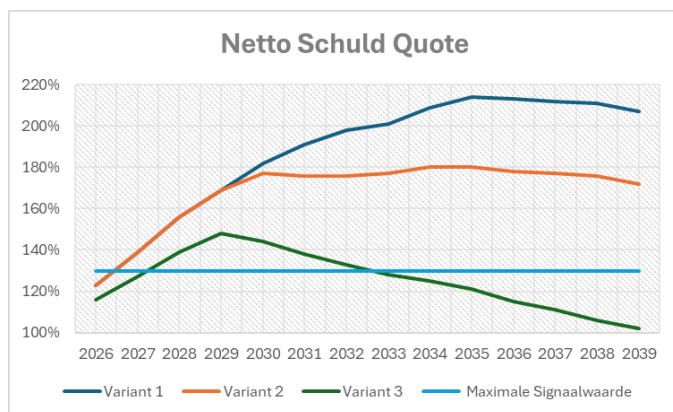
De bovenstaande grafieken laten zowel de ontwikkeling van het exploitatiesaldo als de bijbehorende opgaven (in spiegelbeeld) zien die nodig zijn om tot een sluitende begroting te komen. Zoals eerder aangegeven moet de begroting volgens de wet structureel en reëel in evenwicht zijn. In variant 3 wordt echter een extra stap gezet door uit te gaan van een begrotingsoverschot van € 5 miljoen per jaar, waarmee nadrukkelijk wordt gestuurd op het versterken van de financiële positie op de langere termijn.

Ontwikkeling langlopende schulden en rentelasten in elke variant

Bovenstaande grafieken laten zien dat als er sprake is van een lager investeringsvolume en eventueel (in variant 3) ook een positief begrotingsoverschot, dat er dan minder gelend hoeft te worden en de jaarlijkse rentelasten lager liggen.

Financiële kengetallen

Ook bij variant 1, het huidige investeringsvolume, is er vanaf 2036 sprake van een daling van de netto schuldquote en een stabilisatie van de daling van de solvabiliteit. Een beperking van het investeringsvolume en dus een beperking van de hoeveelheid leningen verbetert de netto schuldquote in variant 2 en 3. Door in aanvulling daarop ook toe te werken naar een positief begrotingssaldo en nog minder te investeren verbetert de solvabiliteit in variant 3.

Conclusie uit de vergelijking

In de inleiding van deze notitie is aangegeven dat de trendontwikkelingen helpend zijn voor onderstaande beleidsinhoudelijke keuzes met financieel effect:

- Willen we het investeringsvolume (en daarmee de financieringsbehoefte) verlagen door investeringen te beperken of te temporiseren?
- Willen we naar een structureel positief begrotingssaldo om meer investeringen zelf te financieren?

Deze doorrekening richting 2040 maakt duidelijk dat het *vanuit financieringsperspectief* verstandig is om:

- Te streven naar een structureel *positief* begrotingssaldo. Dit maakt het mogelijk een groter deel van de investeringen met eigen vermogen te financieren, wat een gunstig effect heeft op de rentelasten, het exploitatiesaldo, de solvabiliteit en de netto schuldquote.
- Het investeringsvolume in de planperiode tot 2040 te beperken door investeringen te verlagen of te temporiseren. Hierdoor neemt de behoefte aan externe leningen af, wat eveneens een positief effect heeft op de rentelasten, het exploitatiesaldo, de solvabiliteit en de netto schuldquote.

Of en zo ja hoe men dit wil realiseren is een politieke afweging. Dat staat los van deze notitie. Het is aan te raden dit mee te nemen in het proces om te komen tot een sluitende meerjarenraming voor 2028 en verder. Daarbij geldt: deze varianten zijn geen keuzeopties. Het zijn financiële uitwerkingen van richtingen, zonder ook maar enigszins rekening te houden met de beleidsinhoudelijke consequenties daarvan. Die beleidsinhoudelijke consequenties moeten apart in beeld worden gebracht.

Daarbij is het goed om te benoemen dat de provincie als toezichthouder op dit moment sec kijkt naar het structureel en reëel evenwicht in de begroting. Dus zolang de gemeente een hogere rentelast volgend op meer investeringen waarvoor geleend moet worden jaarlijks kan betalen, is er vanuit toezicht perspectief niets aan de hand. Echter, de netto schuldquote laat zien dat een steeds groter deel van de jaarlijkse baten opgaat aan rente. Dat zijn vaste lasten die niet anders ingezet kunnen worden. Dit beperkt de financiële flexibiliteit. De solvabiliteit is laag dus er is heel veel geleend. Dat brengt aflossingsverplichtingen en renterisico met zich mee.

Vanuit financieel perspectief wordt om die reden daar ook voor gewaarschuwd. Ten aanzien van de solvabiliteit geldt wel dat hier anders tegenaan wordt gekeken dan in het bedrijfsleven. Waar daar op een gegeven moment de geldkraan wordt dichtgedaan door externe financiers geldt dat gemeenten een eeuwigdurende horizon hebben.

Waar we de afgelopen jaren met name keken naar het structureel en reëel evenwicht in de begroting is onze insteek met deze notitie geweest om het financieringsperspectief meer aandacht te geven dan in de afgelopen jaren. Ook is het bedoeld om los te komen van het idee dat 'een sluitende begroting' betekent dat deze een saldo van 0 heeft en dit te bewegen naar een idee van een begroting die 'sluitend' is met een *positief saldo* zodat er eigen middelen apart gezet kunnen worden voor investeringen.

Door dit financieringsperspectief mee te laten wegen in het (meervoudige) beleidsinhoudelijke perspectief ontstaat een gebalanceerd beeld voor de raad om op basis van het totale beeld de kaders te bepalen voor de komende raadsperiode.

Bijlage 1

Toelichting definities netto schuldquote en solvabiliteit en hun signaalwaarden (richtlijn VNG)

Netto schuldquote: hoe lager hoe beter

De netto schuldquote wordt gedefinieerd als de langlopende schulden (vaste schulden langer dan 1 jaar) plus de kortlopende schulden (netto vlottende schulden) gezamenlijk, te delen door de baten van de gemeente. Hoe lager deze is, hoe gezonder de schuldpositie.

Risicoklasse	Netto Schuldquote	Betekenis
Laag risico	<90%	Gezonde Schuldpositie
Middel risico	90%-130%	Aandachtspunt
Hoog risico	> 130%	Financieel kwetsbaar

Solvabiliteitsratio: hoe hoger hoe beter

De solvabiliteitsratio (een percentage) wordt berekend door het eigen vermogen van de gemeente (bestaande uit de algemene reserve, de bestemmingsreserves en het gerealiseerde (jaarrekening-) resultaat) te delen door het balanstotaal. Hoe hoger deze is, hoe gezonder de vermogenspositie.

Risicoklasse	Solvabiliteit	Betekenis
Laag risico	>40%	Gezonde Schuldpositie
Middel risico	20%-40%	Aandachtspunt
Hoog risico	<20%	Financieel kwetsbaar

Bijlage 2

Balansoverzichten per variant

Variant 1:

Balans Bedragen * € 1.000	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039
Activa										
Vaste Activa	555.021	588.011	614.608	634.426	667.536	694.620	703.071	711.079	721.935	721.183
Vlottende activa	5.264	5.264	5.264	5.264	5.264	5.264	5.264	5.264	5.264	5.264
Totaal activa	560.286	593.275	619.873	639.691	672.800	699.884	708.336	716.343	727.199	726.448
Passiva										
Eigen vermogen	73.774	73.774	73.774	73.774	73.774	73.774	73.774	73.774	73.774	73.774
Voorzieningen	6.159	6.159	6.159	6.159	6.159	6.159	6.159	6.159	6.159	6.159
Leningen	413.023	445.099	472.958	491.549	524.241	554.158	565.174	572.524	583.174	581.819
Kortlopende passiva	66.932	67.664	68.186	68.368	68.837	67.088	64.835	65.162	65.431	65.365
Rekening courant	399	579	-1.204	-159	-210	-1.293	-1.607	-1.276	-1.338	-669
Totaal passiva	560.286	593.275	619.873	639.691	672.800	699.885	708.336	716.344	727.200	726.448

Variant 2:

Balans Bedragen * € 1.000	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039
Activa										
Vaste Activa	539.856	547.296	557.668	568.474	587.396	596.596	602.473	607.980	616.405	614.290
Vlottende activa	5.264	5.264	5.264	5.264	5.264	5.264	5.264	5.264	5.264	5.264
Totaal activa	545.121	552.560	562.933	573.738	592.660	601.860	607.738	613.244	621.669	619.554
Passiva										
Eigen vermogen	73.774	73.774	73.774	73.774	73.774	73.774	73.774	73.774	73.774	73.774
Voorzieningen	6.159	6.159	6.159	6.159	6.159	6.159	6.159	6.159	6.159	6.159
Leningen	398.523	406.058	415.166	425.641	445.533	458.124	465.049	468.341	477.764	475.330
Kortlopende passiva	66.681	66.986	67.179	67.213	67.452	65.394	63.059	63.303	63.537	63.439
Rekening courant	-16	-416	655	951	-258	-1.591	-303	1.668	435	853
Totaal passiva	545.121	552.561	562.933	573.738	592.660	601.861	607.738	613.245	621.670	619.555

Variant 3:

Balans Bedragen * € 1.000	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039
Activa										
Vaste Activa	470.335	467.643	466.625	466.025	469.678	468.658	466.160	463.652	462.773	460.881
Vlottende activa	5.264	5.264	5.264	5.264	5.264	5.264	5.264	5.264	5.264	5.264
Totaal activa	475.600	472.907	471.889	471.289	474.942	473.923	471.424	468.916	468.038	466.146
Passiva										
Eigen vermogen	78.774	83.774	88.774	93.774	98.774	103.774	108.774	113.774	118.774	123.774
Voorzieningen	6.159	6.159	6.159	6.159	6.159	6.159	6.159	6.159	6.159	6.159
Leningen	325.973	317.059	310.428	305.796	306.214	302.524	296.484	290.044	284.666	279.835
Kortlopende passiva	65.466	65.443	65.357	65.120	65.010	62.655	60.079	60.089	60.040	59.909
Rekening courant	-771	472	1.172	441	-1.215	-1.189	-72	-1.150	-1.601	-3.531
Totaal passiva	475.600	472.908	471.890	471.290	474.943	473.923	471.425	468.917	468.038	466.146